

**Казахский национальный университет имени аль-Фараби
Факультет международных отношений
Центр Германских исследований**

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ И ВОПРОСЫ
ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ: КАЗАХСТАНСКИЙ КОНТЕКСТ**

**Сборник докладов и тезисов выступлений
студентов и молодых ученых на научных мероприятиях
факультета международных отношений
КазНУ имени аль-Фараби в 2014-2015 гг.**

Алматы 2015

УДК 327(063)
ББК 66.4
А 43

*Рекомендовано к печати Ученым Советом факультета международных отношений
КазНУ имени аль-Фараби (протокол № 9, 28 апреля 2015 г.)*

**Редакция: проф. Губайдуллина М.Ш. (ответственный редактор),
доц. Балаубаева Б.М.**

Рецензент: Исаев К.Д. кандидат исторических наук,
КИСИ при Президенте Республики Казахстан

А43 Актуальные проблемы международных отношений и вопросы внешней политики: казахстанский контекст. Сборник докладов и тезисов выступлений студентов и молодых ученых на научных мероприятиях факультета международных отношений КазНУ имени аль-Фараби в 2014-2015 гг. / Под ред. М.Ш. Губайдуллиной (отв. ред.) и Б.М. Балаубаевой. – Алматы. – 2015. – 200 с.

ISBN 978-601-04-0424-3

В сборнике опубликованы доклады и тезисы выступлений молодых ученых, магистрантов и студентов, принимавших активное участие в научных мероприятиях факультета международных отношений КазНУ им. аль-Фараби (конференции, семинары, круглые столы), которые проводились совместно с зарубежными партнёрами, организованные Центром германских исследований (ЦГИ) при участии и активной поддержке Фонда им. Ф. Эберга, DAAD, Генерального консульства ФРГ в Алматы, института Гете, КИСИ при Президенте РК. В сборник вошли материалы научного кружка «Мир Востока» и международной конференции студентов и ученых «Фараби әлемі» (апрель 2015 г.). Сборник состоит из тематических разделов, соответствующих общей проблематике научных и проектных направлений, разрабатываемых на ФМО. В составлении сборника техническую помощь оказали магистранты и студенты, работающие в проектах – Кенеш И., Уткина Е., Габдулина А., Атакшаева Н.

Издание рекомендуется студентам гуманитарного профиля, преподавателям, а также читателям, интересующимся международно-правовыми вопросами мировой и внешней политики.

УДК 327(063)
ББК 66.4

ISBN 978-601-04-0424-3

© Казак университеті, 2015

Издается при финансовой поддержке приглашенного профессора КазНУ им. аль-Фараби В.И. Меньковского (Белорусский университет, г. Минск и университет Матея Бела, Республика Словакия)

СОДЕРЖАНИЕ

Предисловие	6
<i>Губайдуллина М.Ш.</i> Исследования молодых ученых и студентов и новые сферы проектного сотрудничества Центра германских исследований (ЦГИ)	7
<i>Балаубаева Б.М.</i> Халықаралық қатынастар факультетіндегі «Шығыс жұлдызы» үйірмесінің қызметі	10

ВНЕШНЯЯ ПОЛИТИКА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН И ПРОБЛЕМЫ БЕЗОПАСНОСТИ

<i>Искакова З.А.</i> Инициативы Казахстана в ООН: Программа партнерства «Зеленый мост»)	14
<i>Калиева А.А.</i> СПЕКА – Специальная Программа ООН для экономик Центральной Азии в международных инициативах Казахстана	16
<i>Қалдыбай Н.Б.</i> Правовой аспект ядерной безопасности Казахстана в решениях Будапештского саммита ОБСЕ 1994 г.	19
<i>Тоқпаев А. Қ.</i> Военно-политические аспекты сотрудничества между РК и РФ	22
<i>Рахимова М. Р.</i> Вопрос о правах человека в отношениях между Казахстаном и ЕС	24
<i>Мухтарова Д. Б.</i> Участие Казахстана в ШОС: торгово-экономическая сфера	26
<i>Савчук А.</i> Ядерная проблема Ирана и позиция Казахстана	28
<i>Маркабаева Н.</i> Проблема водных ресурсов в отношениях между Узбекистаном и Таджикистаном	30

МЕЖДУНАРОДНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО КАЗАХСТАНА: ПОЛИТИКО-ПРАВОВОЙ АСПЕКТ

<i>Габдулина А.Ж.</i> Вопрос о правовом статусе Каспия: пятисторонний диалог Прикаспийских государств	33
<i>Омарбекова А.С.</i> Вопрос о правовом статусе Каспия в казахстанско-российских отношениях	35
<i>Давлетгалеева С.М.</i> Правовой аспект казахстанско-российского сотрудничества в вопросе миграционных перемещений	37
<i>Ковальчук В.</i> Правовое регулирование миграции в Германии и вопрос о немецкой реэмиграции	40
<i>Болатхан М.</i> Проблематика иммиграционной политики и вопрос о турецкой диаспоре в Германии	43
<i>Жонисова Н.Н.</i> Межпарламентское сотрудничество между РК и ЕС (вопросы согласования двусторонних соглашений)	44
<i>Қарабаева Ә.Е.</i> Политико-правовые основы сотрудничества между РК и КНР	46
<i>Акылса А.С.</i> Казахстан и СУАР: правовые основы сотрудничества	47
<i>Сериков Д.</i> Состояние и перспективы приграничной торговли РК-КНР: МЦПС «Хоргос»	49

ТОРГОВО-ЭКОНОМИЧЕСКИЙ И РЕСУРСНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

<i>Юрченко А.</i> Интеграционная политика ЕАЭС в рамках Таможенного Союза	52
<i>Ергалиева А.</i> Казахстан – Россия – Беларусь: формирование Таможенного союза	54
<i>Абенова Ж.</i> Германия – Казахстан: торгово-экономический вектор	56
<i>Атақшаева Н.</i> Новый этап в торгово-экономических отношениях Казахстан – Германия	57
<i>Қайып А.</i> Торгово-экономический фактор в отношениях между РК и ЕС	60

<i>Серикова Ф. С.</i> Нефтяной фактор казахстанско-британских отношений	62
<i>Есенова А.</i> Отношения между РК и Нидерландами в нефтяной сфере	64
<i>Токболатова А.Р.</i> Нефтяной фактор казахстанско-итальянских отношений	66

ВНЕШНЯЯ ПОЛИТИКА ГЕРМАНИИ В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИИ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ

<i>Омаров А.М.</i> Конституционные основы внешней политики Германии.....	69
<i>Битимирова Р.</i> Роль канцлера во внешней политике Германии: Ангела Меркель.....	70
<i>Джамалова Э.</i> Внешнеполитические инициативы Ф.-В. Штайнмайера в 2014 г.....	72
<i>Амантай О.</i> Германия и ее инициативы в ООН.....	74
<i>Уткина Е.</i> «Директивы по оборонной политике» (2003, 2011 гг.)	76
<i>Оморбекова Н.</i> Мюнхенская конференция по безопасности: анализ Повестки дня-2014.....	78
<i>Куканбеков А.</i> Германия – НАТО: основные документы, регламентирующие отношения.....	79
<i>Мухит Е.</i> ФРГ в миротворческих миссиях и антитеррористических операциях.....	81
<i>Нурулоев О.</i> Афганский фактор германской внешней политики	82
<i>Мамедалиева А.</i> Афганистан в политическом дискурсе Германии	84
<i>Магаз Ш.</i> Укрепление трансатлантических связей в отношениях ФРГ и США	86
<i>Сейдахметова А.</i> Германско-французские отношения на современном этапе	89
<i>Валиев Ш.</i> Украинский фактор в официальном курсе германской внешней политики	91
<i>Тультяев А.</i> «Вопрос о суверенитете страны» и позиция Германии (на примере событий в Украине).....	93
<i>Амриева Е.</i> Проблема Украинский в новом курсе германской внешней политики (дебаты в Бундестаге)	95
<i>Кенеш И.</i> Проблематика расширения ЕС: к вопросу о новой модели безопасности.	97
<i>Жангали А.</i> Германия – Центральная Азия: сравнительный анализ политико-дипломатических отношений	99
<i>Каленова М.</i> Стратегия ЕС для Центральной Азии и роль Германии	101
<i>Байданова К.</i> Экономический фактор внешней политики Германии	103
<i>Обидходжаева М.</i> Роль и место Германии в мировой торговле	105
<i>Адылханова И.</i> Основные сферы интересов и сотрудничества Германии в ВТО.....	107
<i>Шевченко А.</i> Политика Германии и России в сфере энергоресурсов: противоречия и выстраивание отношений	109
<i>Карипжанов Д.</i> К вопросу об информационной безопасности Германии: кибернетические подразделения «сетевой войны»	111

ЕВРОПА – АЗИЯ В МИРОВОЙ ПОЛИТИКЕ

<i>Алипқызы Рамина.</i> Некоторые аспекты торгово-экономической политики США в отношении КНР	114
<i>Бакенова Э.</i> Расширение формата диалога «ЦА – Япония»	116
<i>Мамбетали Э.Т.</i> Жапонияның сыртқы саясатындағы Орталық Азияның негізгі жобалары.....	118
<i>Айтказинова М.К.</i> Жапония мемлекетінің Орталық Азиядағы негізгі мүдделері	121
<i>Нуралиева С.</i> Жапонияның еңбек мәдениеті мен әлеуметтік дамуы: Қазақстан үшін тәжірибе	123
<i>Әбдезова А.</i> Ресей мен Жапония арасындағы Куриль аралдары қақтығысының ретроспективасы мен болашағы	127
<i>Мамбетали Ә., Әмірқұлова Ә.</i> Жапония мемлекетінің ғылыми-техникалық инновациясы	129

<i>Әлім Б. Жапонияның бастапқы білім беру жүйесінің ерекшеліктері</i>	132
<i>Әмірқұлова А. Қытай миграциясының негізгі факторлары</i>	136
<i>Сейітбек А. Халықаралық құқық аясындағы ҚХР</i>	
адам құқығының сақталу мәселесі	139
<i>Сапобекова А. Мемлекеттің ішкі және сыртқы қауіпсіздікті</i>	
камтамасыз ету мәселелері: Сирия мысалында	140
<i>Кабдулинова А. Иран Ислам Республикасының ядролық</i>	
саладағы саясатының идеологиялық негізі	143
<i>Мусурманқұлова З. Әлемде дамушы мемлекеттер мен дамыған</i>	
елдер арасындағы қатынастардың формасы мен мазмұны.....	146
<i>Ахметова А. Қытай Халық Республикасының</i>	
Қазақстан Республикасындағы энергетикалық қызығушылықтары	148
<i>Чукаева С., Ажжаров Б. ООН и вопросы устойчивого развития</i>	150

ҚАЗІРГІ КЕЗДЕГІ СОҒЫС ЖӘНЕ БЕЙБІТШІЛІК МӘСЕЛЕЛЕРІ

<i>Тұрды Л. Қазіргі кездегі Қазақстан мен Германия</i>	
арасындағы қарым-қатынастардың кейбір аспектілері.....	154
<i>Лесбекова А. Қазіргі кездегі Қазақстан мен Италия</i>	
арасындағы қарым-қатынастардың кейбір аспектілері.....	156
<i>Оразбаев Е.Р. Қазақстан мен Америка құрама штаттары</i>	
арасындағы қатынастар.....	159
<i>Шарипова Г. Қазақстан Республикасы мен Канада арасындағы қатынастар</i>	161
<i>Қосылғанова Н. Қазіргі кездегі Қазақстан мен Түркия</i>	
арасындағы қатынастардың мәні мен маңызы.....	163
<i>Молдагазиева П. Қазақстан Республикасы мен ҚХР ШҰАА</i>	
арасындағы экономикалық байланыстар	166
<i>Мусурманқұлова З. Қытай мен Қазақстан арасындағы</i>	
энергетика саласындағы ынтымақтастықтың қалыптасуы.....	170
<i>Ермеков Т. Қазақстан Республикасының</i>	
және Өзбекстан Республикасындағы қатынастардың кейбір аспектілері.....	173
<i>Үйсінбек Д. Қазіргі кездегі Түркияның дипломатиясы</i>	175
<i>Баулықова А. Қазақтың дипломат қыздары</i>	176
<i>Нұрланов Е. Қазақтың дипломат қыздары: Б.С. Әйтимова</i>	178
<i>Ахметова А. Шығыс мәселесі Ресейдің көздеген мүддесі</i>	179

ҚАЗАҚ ХАНДЫҒЫ ҚҰРЫЛУЫНЫҢ 550 ЖЫЛДЫҒЫНА АРНАЛҒАН “ҚАЗАҚ ХАНДЫҒЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ ДИПЛОМАТИЯСЫ” АТТЫ ФАКУЛЬТЕТАРАЛЫҚ ДӨҢГЕЛЕК ҮСТЕЛ МАТЕРИАЛДАРЫ

<i>Атай М. Есім ханның ескі жолы</i>	182
<i>Жармұхамедова А. Қасым ханның дипломатиялық қатынастары</i>	186
<i>Шарипова Г. Абылай ханның жоңғарлармен дипломатиялық қатынасы</i>	188
<i>Қожалимова А. Абылай ханның Ресеймен дипломатиялық қатынасы</i>	189
<i>Тұрды Л., Ахмет Ә. Абылай ханның Цин империясымен</i>	
дипломатиялық қатынасы	191
<i>Лесбекова А. ХVIII-ғасырдың соңы мен ХІХ-ғасырдың</i>	
басындағы Қазақ-Қоқан қатынастары	193
Информация о деятельности	
ЦЕНТРА ГЕРМАНСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ (ЦИ)	196
Список авторов (молодые ученые, магистранты и студенты)	
и научных руководителей	198

ПРЕДИСЛОВИЕ

Становление научных направлений гуманитарного профиля в Казахстане в последние два десятилетия шло параллельно со становлением новой государственности, встречало и имеет на своем пути немало сложностей. Они связаны как с реформированием системы высшего образования, так и с вхождением науки и образования Казахстана в международное сообщество и процесс, называемый Болонским. В отличие от представителей точных и естественных наук, именно гуманитариям пришлось и приходится доказывать состоятельность, практическую полезность каждого из гуманитарных направлений, будь то история, философия, филология, либо политология или же международные отношения. Этот ряд можно продолжить.

Развитие науки как таковой на протяжении веков показывает, что науки гуманитарного профиля существуют всегда, они являются базой для получения и освоения любых знаний, они необходимы каждому человеку, обществу, государству, то есть всем. Одновременно, в общественном сознании сложился стереотип относительно гуманитариев, парадоксальным образом утверждающий такое восприятие, которое отвергает «научность гуманитарной науки», поскольку «все знают, что такое филология»; все знают, что такое история, поскольку каждый слышал, читал какую-либо историю и может ее пересказать; все знают, что такое политика (политическая наука), поскольку объективно вовлечены в нее; то же самое относится к международным отношениям, поскольку реально или виртуально всем и каждому доступен внешний мир, а вместе с этим – его освоение. К сожалению, доминирующее технократическое мышление с трудом принимает следующую аксиому: у любой науки нет границ, включая гуманитарные, она универсальна. Она есть, была и будет, как во времена величайших достижений технического прогресса, мировых открытий в точных и в естественных науках, так во времена застоя или революционных переворотов в обществе.

Во всех исторических и политических обстоятельствах требуется обоснование, прежде всего научное, происходящего в обществе и в мире, требуется им объективное доказательство закономерностей и тенденций на новом витке развития человечества, и многое другое, что без гуманитарного ремесла и инструмента (науки) не сделаешь. Международные отношения – это сложная теоретическая наука, это широкий спектр прикладных исследований и комплексный анализ мировой и внешней политики, и это путь в большую международную практику со всем имеющимся багажом знаний. Обсуждение проблематики МО на актуальные темы проводится ежегодно в рамках различных конференций и форумов, включая студенческие конференции и семинары.

Научная работа молодых ученых, студентов, магистрантов, докторантов факультета международных отношений призвана консолидировать научный потенциал молодежи и определить научный задел на будущее. Доклады и выступления многих студентов и молодых ученых отмечены как перспективные для дальнейших исследований, поощрены грамотами. Надеюсь, что публикуемые в настоящем сборнике доклады и тезисы статей, станут настоящим стимулом для дальнейшего развития исследовательских навыков, для продолжения работы в научной сфере.

Исследования молодых ученых и студентов и новые сферы проектного сотрудничества Центра германских исследований (ЦГИ)

Одним из структурных подразделений факультета и университета является научно-исследовательский и образовательный Центр германских исследований, официально открытый в 2012 году. Его назначение – способствовать академической мобильности студентов и профессорско-преподавательского состава. Германия, как известно, страна университетского образования. Ежегодно каждый десятый из двух миллионов студентов, отправляющихся учиться за рубеж, выбирает Германию. Среди них, не исключение, студенты нашего университета.

Германия – страна развитой современной науки и высоких достижений во всех сферах, включая политические науки, юриспруденцию, философию, где ученые и преподаватели факультета международных отношений имеют возможность получить опыт и повысить свою квалификацию. Для студентов и преподавателей КазНУ им. аль-Фараби открыты практически все известные немецкие фонды и стипендии. Только в 2013-2014 году студенты ФМО выиграли на конкурсной основе более 10 стипендий на Летние языковые и страноведческие курсы, 6 стипендий выделено было на обучение в магистратуре в вузах Германии.

Кроме того, проводятся иные научные форумы, где студенты тоже наряду с преподавателями показывают свои знания и умения. Известные зарубежные ученые – проф. Герд Велинг - юрист, бывший Председатель Административного суда Гамбурга, в свое время организовал на факультет несколько семинаров и международную конференцию по вопросам привлечения международного опыта в борьбе с коррупцией. В разное время с визитами побывали Л. Кюнхардт (директор Центра Европейских исследований, Боннский университет), Г. Вагнер (патриарх политической науки Европы, профессор Свободного университета Берлина), А. Прадетто (декан социально-политического факультета университета Бундесвера, Гамбург), Э. Штратеншульте (директор Европейской Академии, Берлин), У. Штайнбах (ведущий международник-востоковед, проф. ун-та им. Гумбольдта, Берлин) и др.

Важно отметить, что немецкие фонды и учреждения, а именно – Германская служба академического обмена (DAAD), Институт им. Гёте, Фонд им. Фридриха Эберта, Фонд им. Конрада Аденауэра и другие проявляют живой интерес и активность в организации совместных мероприятий, оказывают спонсорские услуги, предоставляют стипендии и гранты для студентов и преподавателей, организуют встречи с будущими работодателями из немецких организаций и фирм.

Центр германских исследований (*Zentrum für Deutschlandstudien/Center for German Studies*) всецело включен в данную сферу, привлекая молодые кадры к научно-исследовательской деятельности.

Немало выпускников продолжают свою научную карьеру, как в республике, так и за рубежом: учатся в магистратуре, пишут диссертации в докторантуре (PhD), работают в исследовательских институтах.

Сотрудничество факультета международных отношений с представительствами Германии имеет давние традиции. В течение периода 2013-2015 гг. наибольшее участие и поддержка ЦГИ отмечена со стороны Германской службы академических обменов (DAAD) – это предоставление грантов студентам, магистрантам, преподавателям, открыт лекторат DAAD и предоставлен преподаватель данной службы, работу которого курирует Центр Германских исследований.

Отмечу некоторые, наиболее интересные и значимые мероприятия, характеризующие деятельность ЦГИ, германское направление на ФМО, и полученные результаты.

Летние школы и семинары по повышению квалификации при поддержке DAAD – сравнительно новое и привлекательное направление на факультете международных отношений.

Летняя школа. В июле 2014 г. совместно с DAAD был реализован образовательный проект – Internationale Sur-Place-Sommerschule „Deutsch verstehen – Deutschland verstehen“ («Understanding German, understanding Germany») на базе СОЛ КазНУ, что расположена на оз.Иссык-Куль в Кыргызстане. В Летней школе приняло участие 20 студентов, среди них – иностранные участники из Германии, Кыргызстана, Таджикистана, Узбекистана. Почти две недели они совершенствовали немецкий язык, находясь на лоне природы, у моря и в горах, в форме игры и серьезно, одновременно болея за красивый и бескомпромиссный футбол и за футболистов Германии на Чемпионате мира в Бразилии. Координация работы школы имела свой результат – это новые знания, подтверждающие сертификаты, и студенты охотнее стали выбирать немецкий язык в качестве первого иностранного языка.

Семинар-тренинг: «Повышение квалификации ППС по профессиональному немецкому языку для специалистов – международных» (Moderne Ansätze in der DaF-Didaktik) (72 часа), в котором приняли участие 30 преподавателей немецкого языка. Организация: ЦГИ при финансовой поддержке DAAD. Рук. Яна Бём (Zertifikat/DAAD), 20-23. April 2015. Вместе с этим же лектором Яной Бём был организован обучающий практический семинар-тренинг для студентов: «Оформление заявок на стипендиальные программы магистратуры и докторантуры в вузы Германии» (13 апреля 2015 г.). Также в 2015 г. реализовалась инициатива проводить дважды в месяц Тренинг по изучению иностранного языка через знакомство с шедеврами кино, обсуждая немецкие фильмы и проблемы современной культуры, общества зарубежной страны. Инициатива ЦГИ и DAAD: «Немецкий язык с художественным фильмом». Организация и проведение: проф. Губайдуллина М.Ш., Яна Бём, Паулина Цитцер, Юлия Глюк – ассистенты DAAD. Дважды в месяц, ЦГИ, лектор DAAD, февраль – май 2015 г.

Летняя школа. В августе 2014 г. факультет международных отношений принимал 30 молодых ученых, магистрантов и докторантов из более чем 10 различных стран на очередную Летнюю школу, которая также была поддержана DAAD. На более серьезную тему «Modernization and Conflict in Central Asia» («Модернизация и конфликт в Центральной Азии») дискутировали и презентовали свои научные разработки молодые исследователи. DAAD Summer School была организована Институтом по изучению проблем мира и безопасности при Гамбургском университете (IFSH), Институтом по исследованию Востока и Юго-Восточной Европы при ун-те Регенсбург совместно с ЦГИ КазНУ. Вместе с партнерами IFSH (директор Брошка, зам.директора Целльнер), и с непосредственным организатором Себастианом Шиком удалось привлечь внимание к проблемным направлениям в исследованиях Центральной Азии.

Летняя школа 2015 г. проводится в июле в Германии, в Европейской Академии Отценхаузен, в которой принимают участие 9 магистрантов ФМО. Проблематика европейской интеграции актуальна, как и ее опыт в условиях интеграции Казахстана в ЕАЭС, а изучение темы «Сравнительный анализ текущих и будущих задач ЕС» (*Mapping EU's Current and Future Tasks*) в рамках программы, рассчитанной на 3 кредита и с получением европейского сертификата, важен для качественной академической мобильности. В программе курса обязательная ознакомительная поездка в институты ЕС – в Брюссель и Страсбург, а также посещение г. Трира. Сотрудничество с Европейской Академией Otzenhausen, с директором международных программ Элизабет Шмитт имеет хорошие перспективы для расширения сотрудничества.

Выставки. Научные знания приобретаются как в аудитории или библиотеке, так в ходе организации и изучения материалов научных конференций, семинаров, и даже – выставок. *Международная выставка «Диктатура и демократия в эпоху крайностей»*,

посвященная 100-летию начала Первой мировой войны и 70-летию окончания Второй мировой войны, подготовленная Мюнхенским институтом новейшей истории, была организована при поддержке Ген. консульства и Посольства ФРГ в РК и при содействии ЦГИ размещена на ФМО летом 2014 г.

Еще одно примечательное мероприятие в рамках VIII международной книжной выставки «На великом шелковом пути» (Атакент, Алматы) было организовано ЦГИ совместно с институтом Гете на тему: «*Стефан Гейм - немецкий писатель в фокусе внимания читателей и переводчиков*» (российский писатель И.Храмов об особенностях техники перевода с немецкого на русский язык). Там же состоялось обсуждение экспозиции «*Оренбург - первая столица Казахстана*» и рисунков *оренбургско-алматинского художника Сергея Калмыкова*. Организация: ЦГИ совместно с институтом Гете (Губайдуллина М.Ш., магистранты - Юрченко А., Каргина А.), 10 апреля 2015 г.

Научные семинары, международные конференции. Немецкие и иностранные ученые, специалисты регулярно приглашаются для чтения лекций и проведения семинаров на наш факультет, и студенты, серьезно общаясь с ними, учатся и получают знания в рамках мероприятий, проводимых в ЦГИ. Приглашенный профессор Аугуст Прадетто (ун-т им. Г. Шмидта-ун-т Бундесвера, Гамбург) на научном семинаре вместе с магистрантами разбирался в теме «*Анатомия международного и регионального конфликта на примере украинского и современных кризисов*». Международные отношения на изломе» (октябрь 2014 г.).

Практический семинар-тренинг «Актуальные проблемы международной безопасности. Методика изучения в фокус-группах», проведенный с магистрантами ФМО др. В. Аксеновой из ун-та Фульда и Эстер Шомфальви, стажером-исследователем ЦГИ из Бременского ун-та, показ возможности методики научного осмысления знакомых и незнакомых фактов и информации, которая становится предметом безопасности (октябрь 2014 г.). Тема «Кризисы постсоветского пространства» была продолжена на семинаре др. Николаса де Педро из Барселоны (ноябрь 2014 г.).

Приглашенный лектор DAAD др. Катарина Бук свой научный семинар на тему «Проблемы современного федерализма в Германии и в Европе» в 2014 г., как бы предваряя большую политическую дискуссию в Европе, провела с молодыми учеными ФМО. *Научно-методический семинар* для молодых ученых и ППС провел профессор Белорусского ун-та Вячеслав Меньковский: «Современные методы и методология исследований международно-политических процесс в 21 веке», декабрь 2014 г.

«День германской науки в КазНУ. Научные исследования в Германии» тема большого международного научного форума, который организовали DAAD, ЦГИ, ФМО с приглашением зарубежных ученых их Германии и Казахстана, участниками которого были Ген.консул ФРГ и его команда, представителей университетов Казахстана, 4 декабря 2014 г. Этот форум дал стимул для развития дальнейших научных планов и их реализации.

Не менее важным мероприятием ЦГИ была ежегодная *студенческая конференция «Farabi Alemi»,* в рамках которой работала секция по внешней политике РК и Германии, и международной безопасности. Надо отметить высокую степень подготовки студентов и их настроений продолжить свои темы в дальнейшей исследовательской работе (Мамедалиева А., Юрченко А., Кенеш И., Каргина А., Каленова М.). Их участие стало результатом *Еженедельного методического семинара* ЦГИ по работе над выпускной работой и научным исследованием для дипломников, магистрантов, докторантов (НИРС). Рук. проф. Губайдуллина М.Ш., лекторы – ППС ФМО, казахстанские и зарубежные консультанты. ЦГИ, 20 сентября 2014 – 1 июня 2015 г.

Встречи, круглые столы.

Круглый стол «*Зеленый мост в будущее Казахстана*» вместе с председателем Экологического Союза ассоциаций и предприятий Казахстана «Табиғат» *Мэлсом Елеусизовым* и участниками встречи – преподавателями и студентами ФМО, был

организован также ЦГИ. Основное внимание было заострено на экологических проблемах Казахстана и международном опыте решения этих проблем (март 2014 г.).

Круглый стол *«Региональные проблемы международных отношений и роль Индии как мирового актора»* с участием ЦГИ (ППС и магистранты) в Институте мировой экономики и политики при Фонде Первого Президента РК, познакомил участников с особым взглядом на сферу безопасности глазами двух индийских дипломатов, один из них ушел в сферу науки – *Аишак Саджахар*, рассказавший о методах преодоления разногласий и противоречий в регионе Большой Азии и на новом Великом шелковом пути (9 апреля 2015 г.).

Генеральный консул ФРГ Рената *Шимкорайт* была основным спикером на круглом столе на тему *«Немецкая дипломатия и внешняя политика Германии в новых международных условиях»*, где вместе со своими коллегами–дипломатами Ген. консульства Германии обсудила вопросы, волнующие современного дипломата, особенно в кризисных регионах их службы (17 апреля 2015 г.).

Круглый стол «Процесс АСЕМ. АСЕМ – диалог между Азией и Европой» с Исполнительным директором Азиатско-Европейского Фонда (ASEF) – Послом *Чжан Янь* (ZHANG Yan) и Директором политического и экономического Департамента АСЕМ *Тьерри Шварц* *Фонд АСЕФ, Сингапур*) был организован Центром Германских исследований КазНУ - проф. Губайдуллина М.Ш., проф. Ауган М.А., проф. Мовкебаева Г.А., доц. Идрышева Ж.К., доц. Балаубаева Б.М., ФМО, 17 апреля 2015 г.

Знаменательная дата окончания Великой Отечественной войны была темой *конференции «70-летие Победы в Великой Отечественной войне. Победители и побежденные»*, организованная ЦГИ, а участникам были преподаватели, студенты, магистранты (22 апреля 2015 г.).

Говоря о необходимости и важности вовлечения молодых в науку, скажу, что это еще и большой стимул для молодых людей принципиально и публично конкурировать и доказывать свою интеллектуальную состоятельность. Участие докторантов, магистрантов, студентов в работе конференций, круглых столов, семинарах и т.д., имеет огромное значение в становлении молодых талантливых ученых, для самоутверждения личности в науке, для определения научного задела и перспектив на будущее.

Балаубаева Б.М

Т.ғ.к., доцент «Шығыс жұлдызы»
үйірмесінің жетекшісі

Халықаралық қатынастар факультетіндегі «Шығыс жұлдызы» үйірмесінің қызметі

Шығыс жұлдызы үйірмесін 2008 жылы қыркүйек айында халықаралық қатынастар және ҚР сыртқы саясаты кафедрасы аясында профессор Нәбижан Мұқаметханұлы ұйымдастырған. Сол кезден бері тұрақты түрде жұмыс істеп келеді. Үйірменің негізгі мақсаты студенттердің оқуға және ғылыми зерттеуге қызығушылығын арттыру, ғылыми зерттеуге баулу, мәселеге талдау жасау қабілеттерін, сөйлеу шеберліктерін арттыру болып табылады.

Шығыс жұлдызы үйірмесі студенттердің білімін тереңдететін, логикалық ойлау жүйесін, аналитикалық қабілетін, көшбасшылық қасиетін дамытуға бағытталған үздік студенттерден ұйымдастырылған үйірме болып табылады.

2014-2015 оқу жылында көптеген іс шаралар ұйымдастырылды. Атап айтқанда үздік магистранттар мен студенттердің қатысуымен үлкен дөңгелек үстелдер, кездесулер ұйымдастырылды.

19 қараша 2014 жылы Халықаралық қатынастар және әлемдік экономика кафедрасының жанындағы «Шығыс жұлдызы» үйірмесі аясында «Қытай Халық Республикасы және Ресей Федерациясы қарым-қатынастарының қазіргі жағдайы және болашағы» атты тақырыпта дөңгелек үстел ұйымдастырылды. Үйірме жетекшісі доцент Б.М. Балаубаева дөңгелек үстелді аша отырып дөңгелек үстелге қатысушы т.ғ.к., доцент Жазира Қуанышқызы Идрышевқа сөз кезегін берді. Жазира Қуанышқызы көршілес қытай елін зерттеудің, оның ішінде алып держава Ресеймен қарым қатынасының қыр сырын қарастырудың маңыздылығына тоқталды. Сөз кезегі баяндамашы студенттерге берілді. «Қытай Халық Республикасы және Ресей Федерациясы қарым-қатынастарының қалыптасуы» тақырыбы бойынша халықаралық қатынастар мамандығы 3 курс студенті Тұрды Лина, «Қытай Халық Республикасы және Ресей Федерациясы арасындағы саяси экономикалық саладағы қатынастары» тақырыбы бойынша халықаралық қатынастар мамандығы 3 курс студенті Қосылғанова Нұрбейне, «Қытай Халық Республикасы және Ресей Федерациясы арасындағы гуманитарлық саладағы ынтымақтастық» тақырыбы бойынша халықаралық қатынастар мамандығы 3 курс студенті Қожалимова Ақерке, «Қытай Халық Республикасы және Ресей Федерациясы арасындағы энергетика саласындағы қатынастар» тақырыбы бойынша халықаралық қатынастар мамандығы 3 курс студенті Ермеков Темірлан, «Қытай Халық Республикасы және Ресей Федерациясы арасындағы мәдени саладағы қатынастар» тақырыбы бойынша халықаралық қатынастар мамандығы 2 курс студенті Диханбаева Асия, «Қытай Халық Республикасы және Ресей Федерациясы арасындағы қарым қатынастар мәселелері және болашағы» тақырыбы бойынша халықаралық қатынастар мамандығы 2 курс студенті Аяпберген Мұхтар баяндамалар жасады. Дөңгелек үстел барысында берілген тақырып толық қамтылды деуге болады. Студенттердің дайындықтары жоғары деңгейде болды.

10 желтоқсан 2014 жылы Халықаралық қатынастар және әлемдік экономика кафедрасының жанындағы «Шығыс жұлдызы» үйірмесі аясында «Орталық Азия елдерінің саяси трансформациясы» атты тақырыпта дөңгелек үстел ұйымдастырылды. Үйірме жетекшісі доцент Б.М. Балаубаева

Орталық Азия елдерінің трансформациясының мәдени-өркениеттік негіздерін Еуразиядағы жалпы өзгерістерге байланыстыра отырып талдап көрсету арқылы Орталық Азия елдеріне тән ерекшеліктерді жүйелі түрде түсіндірудің маңыздылығы зор. Сондықтан халықаралық қатынастар факультетінің Шығыс жұлдызы үйірмесінің белсенді мүшелері магистранттар мен жоғары курс студенттер Орталық Азия елдерінің саяси трансформациясын қарастыруда келесі тақырыптар бойынша баяндама жасады.

«Орталық Азия республикаларының саяси жүйелерінің трансформациясы» тақырыбы бойынша аймақтану мамандығы 1 курс магистранты Әсемгүл Қапарова, «ОА тәуелсіз мемлекеттер саяси жүйесін салыстыру» тақырыбы бойынша халықаралық қатынастар мамандығы 2 курс магистранты Ұзақбаева Гүлназ, «Орталық Азия тәуелсіз мемлекеттерінің саяси жүйелеріндегі ерекшеліктер» тақырыбы бойынша аймақтану мамандығы 1 курс магистранты Сәния Куатбекова, «XXI ғасырда Орталық Азия мемлекеттерінің халықаралық қатынастардағы орны мен ролі» тақырыбы бойынша аймақтану мамандығы 1 курс магистранты Айдана Зияданова, «ОА аймағындағы ұлы державалардың мүдделері» тақырыбы бойынша халықаралық қатынастар мамандығы 2 курс магистранты Керімқұлова Римма, «ОА жаңа қауіпсіздік мәселелері және өзара ынтымақтастық үдерісі» тақырыбы бойынша халықаралық қатынастар мамандығы 2 курс магистранты Серікқызы Ақбота, «ШЫҰ-ның ОА мемлекеттерінің саяси жүйесін сақтаудағы орны мен ролі» тақырыбы бойынша халықаралық қатынастар мамандығы 4 курс студенті Молдағазева Перизат баяндама презентациялар жасады. Дөңгелек үстел барысында талқылауға халықаралық қатынастар мамандығы 2-3-4 студенттері де белсенді қатысты. Дөңгелек үстел жоғары деңгейде өтті.

2 сәуір 2015 жылы әл Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті халықаралық қатынастар факультетінде Қазақ хандығы құрылуының 550 жылдығы арналған «Қазақ хандығы және оның дипломатиясы» атты факультет аралық дөңгелек үстел өтті. Дөңгелек

үстелді ұйымдастырған халықаралық қатынастар факультеті «Шығыс жұлдызы» үйірмесі және шығыстану факультеті «Жібек жолы» үйірмесі.

Шығыстану факультетінің студенттері Қазақ хандығының қалыптасуының негізгі факторларын қарастыруда “Қазақ халқының этномәдениеті: қазақ халқының ұлттық ойындары мен музыкалық аспаптары” тақырыбы бойынша 1 курс студенті Бекенова Асем, “Қазақ халқының этномәдениеті: қазақ халқының дәстүріндегі бала тәрбиесі” тақырыбы бойынша 1 курс студенті Бұрхан Баян, “Қазақ халқының этномәдениеті: салт дәстүрі мен ұлттық тағамдары” тақырыбы бойынша 1 курс студенті Азбаева Арай, “Қазақ халқының этномәдениеті: қазақ халқының ұлттық киімі” тақырыбы бойынша 1 курс студенті Естакова Диана баяндама презентация жасады.

Халықаралық қатынастар факультетінің Шығыс жұлдызы үйірмесінің студенттері Қазақ хандығының дипломатиясын қарастыруда “Қасым ханның дипломатиялық қатынастары” тақырыбы бойынша 3 курс студенті Жармұхамедова Аида, “Тәуке ханның дипломатиясы” тақырыбы бойынша 3 курс студенті Қосылғанова Нұрбейне, Еремков Темірлан, “Абылай ханның жоңғарлармен дипломатиялық қатынасы” тақырыбы бойынша 3 курс студенті Шарипова Гауһар, “Абылай ханның Ресеймен дипломатиялық қатынасы” тақырыбы бойынша 3 курс студенті Қожалимова Акерке, “Абылай ханның Цин империясымен дипломатиялық қатынасы” тақырыбы бойынша 3 курс студенті Тұрды Лина, Ахмет Әділет, “Абылай ханның Өзбек хандарымен дипломатиялық қатынастары” тақырыбы бойынша 3 курс студенті Лесбекова Айдана, Нұрғазиев Ербол презентация баяндамалар жасады.

Дөңгелек үстелдің ресми қонағы дипломатиялық қатынастар тарихын зерттеуші ғалым, қытайтану кафедрасының меңгерушісі, тарих ғылымдарының докторы, профессор Нәбижан Мұқаметханұлы Қазақ хандығының дипломатиясы тақырыбында студенттерге күнде ақпараттар беріп толықтырып отырды. Шығыстану факультетінің аға оқытушысы Нұрхалық Абдырахым Қазақ хандығының этникалық құрамы тақырыбы бойынша баяндама жасады. Шығыс жұлдызы үйірмесінің жетекшісі доцент Бинұр Мұратқызы Қазақ хандығы құрылуының 550 жылдығының маңыздылығына тоқтала отырып Қазақ хандарының дипломатиясы жөнінде ақпараттар қосып, жалпы осы шара тек бір жылмен шектелмей, болашақта арнайы күн белгіленіп жыл сайын атап өтілетін ұлттық мереке болып бекітілсе деген ұсыныс білдірді. Жібек жолы үйірмесінің жетекшілері профессор С.Ж.Сапанов Қазақ хандығының этнотерриториясы, аға оқытушы Ж.Зейноллақызы “Қазақ хандығының құрылуының этномәдениеті” тақырыптарында пікірлер қосты. Студенттер сұрақтар қойып, пікір алмасып, қазақ дипломатиясының тарихын талқылады. Дөңгелек үстел жоғары деңгейде өтті.

15 сәуір 2015 жылы әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті халықаралық қатынастар факультетінде Германияны зерттеу орталығының ұйымдастыруымен, факультеттің үздік студенттерден құралған “Шығыс жұлдызы” үйірмесі бірлесіп Ұлы Отан соғысындағы Жеңіс күніне және екінші дүние жүзілік соғысты қорытындылауға арналған дөңгелек үстел өткізді. Дөңгелек үстелдің ресми қонағы белгілі тарихшы, профессор Көлбаев Тілеу Садуақасұлы қазақстандықтардың жеңіске қосқан баға жетпес үлесі, Подольскідегі әскери мұрағаттағы өзінің жұмыстары және онда тапқан құнды құжаттары туралы өте қызықты да мазмұнды түрде әңгімеледі.

Ғалым Т.С.Көлбаевтың екінші дүниежүзілік соғыс туралы тың деректеріне дөңгелек үстелег қатысушы студенттер оқытушылары Жазира Қуанышқызы, Алмагүл Тілеуқызы, магистранттар мен факультет қызығушылық танытып, мұқият тындап көптеген сауалдар қойды. Соғыс кезінде қоныс аударған неміс ұлтынан шыққан студент өзінің ата бабалары туралы ақпараттарды қайдан алуға болатынын, мұрағаттарға кіру тәртіптерін сұраса, соғыста ата әжелері қатысып хабарсыз кеткендер қатарында болғанын ол кісілер туралы тағы қандай жерлерден мәлімет іздеуге болатыны жөнінде сұрақтар қойылды. Соғыс кезіндегі патриоттық сезім, қазіргі кезде жастарда патриоттық сезім бар ма деген тақырып та кеңінен талқыланып, пікірталас туғызды. Дөңгелек үстел жоғары деңгейде өтті.

Қатысушылар тарихты зерттеудегі ерен еңбегі үшін проф. Т.С.Көлбаевқа зор алғыстарын білдірді.

16 сәуір 2015 жылы Халықаралық қатынастар факультеті жанындағы «Шығыс жұлдызы» үйірмесі Біріккен Ұлттар Ұйымының 70 жылдығына, Ұлы Отан соғысы Жеңісінің 70 жылдығына, ҚР конституциясының 20 жылдығына арналған студенттер мен жас ғалымдардың «Фараби әлемі» атты халықаралық ғылыми конференциясы аясында ұйымдастырған «Қазақтың дипломат қыздары» атты тақырыпта дөңгелек үстел өтті. Ұйымдастырушы («Шығыс жұлдызы» үйірмесінің жетекшісі т.ғ.к., доцент Б.М. Балаубаева дөңгелек үстелді ашық деп жариялап, қатысушы магистранттар мен студенттерге қазақтан шыққан дипломат қыздар, сыртқы істер саласында ұзақ уақыт қызмет атқарған қазақ қыздары туралы түрлі ақпараттармен бөлісті. Сөз кезегі баяндамашы студенттер мен магистранттарға берілді. «КСРО кезіндегі Қазақ дипломатиясындағы әйел азаматтардың орны» тақырыбында 1 курс магистранты А.Еспан баяндама жасаса, «Тәуелсіз Қазақстан дипломатиясындағы қыздардың рөлі» тақырыбында 2 курс магистранты Ж.Қарабалаева баяндама жасады. Келесі кезекте студенттер, енді жеке тұлғаларға дипломатиядағы еңбектері мен жетістіктері туралы келесі баяндамаларды жасады «Қазақтан шыққан дипломат қыздар: республика сыртқы істер министрі болған тұңғыш әйел Б.Бөлтірікова» тақырыбында 3 курс студенті Қосылғанова Нұрбейне, «Қазақтан шыққан дипломат қыздар: Ерекше тапсырмалар жөніндегі елші А.Х.Арыстанбекова» тақырыбы бойынша 3 курс студенті Адуова Меруерт, «Қазақтан шыққан дипломат қыздар: Төтенше және өкілетті елші Б.Әйтгімова» тақырыбы бойынша 3 курс студенті Нұрланов Ернар, «Қазақтан шыққан дипломат қыздар: М.Джарбусынова» тақырыбы бойынша 3 курс студенті Мақсат Айдана, «Қазақтан шыққан дипломат қыздар: З.Аманжолова» тақырыбы бойынша 3 курс студенті Аширова Калия презентация баяндамалар жасады. Қатысушы магистранттар мен студенттер баяндамашыларға сұрақтар қойып, пікір алмасып, қазақ дипломатиясындағы қазақ қыздарының еңбектерімен танысып қызығушылықтары артты. Дөңгелек үстел жоғары деңгейде өтті.

Шығыс жұлдызы үйірмесі студенттер мен жас ғалымдардың ғылымға баулу мақсатында құрылып, қазіргі кезде өркендеп даму үстінде. Қазіргі кезде үйірмеде 100 аса студент, магистранттар мүше. Өр жылдары студенттер мен жас ғалымдарды тәрбиелеудегі еңбектің нәтижесін көрудеміз. Үйірменің белсенді студенттері университет, факультет деңгейіндегі түрлі конференция, дөңгелек үстелдердің жеңімпаздары, сонымен қатар Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі ұйымдастырған жыл сайын өтетін студенттердің Республикалық үздік ғылыми жұмыс конкурсында оңға жуық студент жүлделі орындарға ие болды. Үйірме жұмысында шет елдік Қазақстандық белгілі ғалымдармен кездесу тағылымының алар орны ерекше. Ұйымдастырылған дөңгелек үстел конференцияларда баяндама жасап үйренген студенттер мен магистранттардың елуге жуық тезистері жарыққа шықты. 2012 жылы Университеттегі үздік үйірмелер қатарынан табылды.

Үйірме мүшелері жетістіктерінің келесі бір қатары 2010 жылы 6 студент Қытай, Жапон елдеріне барып, Қытай астанасы Пекин қаласында болып, Пекин, Синьхуа университеттерін аралап, Жапон елінің Осака, Киото, Токио қалаларындағы жоғары оқу орындарында болып Қытай, Жапон елдерінің тарихы мәдениеті жөнінде курс тындап, студенттермен оқытушылармен кездесу өтті, пікір алмасты. 2011 жылы 15 студент студент Малайзияға барып Сануей университетінде арнайы курстан өтті. 2014 жылы 15 студент Чех Республикасына барып Чех елінің дипломатиялық академиясының профессорының дәрісін тындап арнайы курстан өтті.

ВНЕШНЯЯ ПОЛИТИКА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН И ПРОБЛЕМЫ БЕЗОПАСНОСТИ

Искакова Зарина, 4 курс, МП.
(Науч. рук. проф. Губайдуллина М.Ш)

Инициативы Казахстана в ООН: Программа партнерства «Зеленый мост»

Ключевые слова: экология, безопасность, развитие, переход.

Нарастающие глобальные угрозы, связанные с изменением климата, проблемами энергетической, водной и продовольственной безопасности, а также региональные конфликты требуют новых решений и интеграции усилий всего мирового сообщества. На VI Конференции министров по окружающей среде и развитию Азиатско-Тихоокеанского региона Казахстан для интеграции усилий всех стран предложил Инициативу Астаны «Зеленый Мост». Основной целью Инициативы является развитие партнерства между странами Европы, Азии и Тихого океана по разработке планов перехода от традиционных моделей экономики к концепциям «зеленого» моста.

На заседании Комитета по экологической политике ЕЭК ООН (2-5 ноября 2010 г., Женева) поддержано предложение региона Азии и Тихого океана о создании Программы партнерства. Обсуждение Инициативы Астаны «Зеленый мост» прошло на VII Европейской Конференции «Окружающая среда для Европы» 21-23 сентября 2011 в г. Астана. Идеи консолидации усилий стран Азии и Тихого океана по решению актуальных вопросов охраны окружающей среды и устойчивого развития нашли отражение в рассматриваемых темах Конференций министров охраны окружающей среды и развития: 1) «Азиатский план действия по окружающей среде человека» (1985 г., Бангкок, Тайланд). 2) «Региональная стратегия по устойчивому развитию. Вклад в Саммит земли» (1990 г., Бангкок, Тайланд). 3) «К модели устойчивого развития Азии и Тихого океана» (1995 г., Бангкок, Тайланд). 4) «От потенциала к конкретным действиям» (2000г., Кита-Кюсю, Япония). 5) «Экологически безопасное развитие – «Зеленый рост» (2005 г., Сеул, Южная Корея). 6) «Построение мостов для будущего» - Европейская Программа по охране окружающей среды (2006 г., Белград, Сербия); 7) «Продолжение Зеленого роста». Астанинская Инициатива (2010г., Астана, Казахстан).

Инициатива направлена на укрепление межсекторного, регионального и межрегионального сотрудничества с использованием следующих подходов: содействие политическим диалогам высокого уровня по постоянным и возникающим вопросам; проведение нормативных и аналитических исследований по возникающим и передовым политическим решениям и инструментам; укрепление потенциала политиков для дальнейшей разработки, принятия и осуществления таких стратегий, а также учет существующей передовой практики и методологии и законодательных и экономических инструментов; разработка новых и укрепление существующих механизмов для передачи технологии и инвестиций, которые будут содействовать сохранению азиатско-тихоокеанских экосистем, имеющих глобальное экологическое значение; разработка механизмов для привлечения «зеленых» инвестиций и поощрения инновационных подходов к мерам по охране окружающей среды, включая трансграничные корректировки и применение экономических стимулов, налогов и денежных сборов.

Общей целью Программы партнерства “Зеленый мост” является создание условий для партнерства между странами и секторами Европы, Азии и Тихого океана по достижению экологически устойчивого и благополучного будущего этих регионов. Поставленная цель будет достигнута за счет передачи опыта, инвестиций, технологий, интеллектуальных и иных ресурсов, создания сетей и обмена знаниями и опытом, в рамках националь-

ных, региональных, межрегиональных проектов. Процесс реализации Программы партнерства будет включать: краткосрочные, среднесрочные и долгосрочные задачи.

В рамках Программы партнерства предлагается: укрепить политическую и международную правовую основу для перехода от природоразрушительных экономик к созданию взаимно поддерживающих эколого-экономических систем; способствовать развитию институциональных структур на основе новых механизмов управления, устраняющих существующие краткосрочные и фрагментарные подходы в интересах устойчивого развития; внедрить новые механизмы для разумного и долгосрочного использования природных ресурсов, сохранения и восстановления жизненно важных экосистем; обеспечить снижение темпов опустынивания/ деградации окружающей среды и нерационального использования природных ресурсов с заменой традиционных неустойчивых моделей производства и потребления на модели «зеленой» экономики; содействовать кардинальному изменению существующего положения и статуса деятельности по охране окружающей среды и устойчивому развитию, осуществляемой на национальном, региональном и глобальном уровнях; содействовать объединению на новом уровне усилий государств, международных, общественных организаций и частного сектора для достижения общих целей, значимых не только для стран и региона, но и всего мирового сообщества; обеспечить условия для более эффективного использования мирового позитивного опыта и потенциала, укрепления вопросов безопасности; повышение уровня экологической, политической, национальной и региональной безопасности.

По итогам реализации Программы будут созданы: широкая политическая и международная правовая основа для перехода от природоразрушительных экономик к созданию взаимно поддерживающих эколого-экономических систем; новые рамки управления, устраняющие существующие краткосрочные и фрагментарные подходы, в интересах устойчивого развития; новые механизмы для разумного и долгосрочного использования природных ресурсов, сохранения и восстановления жизненно важных экосистем; условия для более эффективного использования мирового позитивного опыта и потенциала, укрепления вопросов безопасности. Данная программа просто необходима в нынешнее время, когда запасы ресурсов подходят к остатку.

Использованные источники

1. Инициатива Казахстана «Зеленый мост» - яркий пример межрегионального сотрудничества – зам. Генерального секретаря ООН// Новости gazeta.kz 30.09.2010 URL: <<http://news.gazeta.kz/art.asp?aid=322506>>

2. Пример конструктивного партнерства// Новости kazpravda.kz 4.09.2014 URL: <http://www.kazpravda.kz/ida.php?id=52292>

3. В Европе поддержали казахстанскую инициативу «Зеленый Мост»// eco.gov.kz архив 2014 года URL: <<http://www.eco.gov.kz/new2012/2013/01/3118-23/>>

4. Стратегия-2050: Казахстан выступает за создание международной организации «Зеленый Мост»// Новости bnews.kz 28.12.2012. URL: <http://bnews.kz/ru/news/post/117353/>

СПЕКА - Специальная программа ООН для экономик Центральной Азии в международных инициативах Казахстана

Ключевые слова: СПЕКА, международная инициатива РК, укрепление сотрудничества

СПЕКА была учреждена в 1998 году при поддержке Европейской экономической комиссии ООН (ЕЭК ООН) и Экономической и социальной комиссии ООН для Азии и Тихого

океана (ЭСКАТО). Первоначально СПЕКА объединяла Казахстан, Кыргызстан, Таджикистан и Узбекистан, впоследствии к этой Программе присоединились Туркменистан, Азербайджан и Афганистан. Целью деятельности программы СПЕКА является выполнение конкретных проектов в социально-экономической сфере. В 1998 г. в Ташкенте было утверждено пять приоритетных проектов в сфере транспорта, энергетики, охраны окружающей среды, содействия развитию малого и среднего предпринимательства. Именно эти сферы являются жизненно важными для региона, они играют определяющую роль в социально-экономическом развитии центральноазиатских государств.

Каждая из пяти стран координирует один из этих приоритетных проектов:

Казахстан – Транспортная инфраструктура и упрощение процедур пересечения границ;

Кыргызстан – Рациональное и эффективное использование энергетических и водных ресурсов стран Центральной Азии;

Таджикистан – Совместная стратегия регионального развития и привлечения иностранных инвестиций;

Туркменистан – Региональное сотрудничество в области разработки многовариантного подхода к определению маршрутов поставок на мировые рынки углеводородных соединений с помощью трубопроводов;

Узбекистан – Реформирование промышленного потенциала региона с целью создания международных конкурентоспособных промышленных предприятий.

По трем проектам СПЕКА (развитие транспортной инфраструктуры в Центральной Азии и упрощение процедур пересечения границ, использование водных и энергетических ресурсов в Центральной Азии) подготовительные работы уже завершены. Международная экономическая конференция по Таджикистану была успешно проведена в 1999 г. Проекты развития транспортной инфраструктуры и водных и энергетических ресурсов уже реализуются. 54-я сессия Генеральной ассамблеи ООН приняла решение выделить на период 2000–2002 гг. 1,75 млн. долларов из средств счета развития ООН, что доказывает важное значение водной и энергетической системы для стран региона ЦА. Идет разработка нового регионального механизма водоснабжения и энергообеспечения, проводится реформа ценообразования. Предполагается также решить наиболее актуальные для водной и энергетической системы региона проблемы, а именно — разработать трансграничные соглашения по водообмену, создать зоны энергоэффективности, выработать меры по снижению загрязнения вод. Что касается транспортного проекта, то он пока реализуется наиболее успешно, т.к. ЕС, преследуя свои стратегические цели, в наибольшей степени заинтересован именно в развитии транспортной инфраструктуры для соединения центральноазиатских рынков с европейскими. Для этого особенно важным представляется завершение работ на недостроенных участках, совершенствование правовой базы стран Центральной Азии, унификация норм и стандартов тарифного регулирования, развитие транзита. На этом направлении уже проделана огромная работа в рамках ЕЭК и ЭСКАТО. Транспортная политика в рамках СПЕКА основывается на разработке трех транспортных

коридоров, соединяющих Центральную Азию с Европой: через Россию; ТРАСЕКА (Программа развития евроазиатского транспортного коридора); через Иран и Турцию. Благодаря введению в 1996 году в эксплуатацию участка Серахс-Геджен-Мешхед, который соединил железнодорожные сети Туркмении и Ирана, новый “шелковый” путь оказался полностью сформированным. Он соединил тихоокеанские порты Китая с Европой через Центральную Азию, Иран и Турцию. В 1996 году после открытия пограничного перехода Алашанькоу-Дружба стало возможным осуществление евроазиатских перевозок через территорию Казахстана на направлении порты КНР – Ляньчжоу – Дружба – Актогай – Астана –Пресногорьковская с дальнейшим выходом на Транссибирскую магистраль.

Кроме того, для упрощения пересечения границ все центральноазиатские государства присоединились к семи международным конвенциям ООН по наземному транспорту. Важная из них – Резолюция ЭСКАТО ООН 48/11 от 1992 г. об автомобильном и железнодорожном транспорте — мерах по облегчению перевозок.

Из пяти приоритетных проектов, разработанных в рамках программы СПЕКА, транспортный проект на данном этапе является наиболее успешным. Поскольку ни одна из стран Центральной Азии не имеет выхода к морю (Каспий является внутренним морем), развитие транспортных и энергетических систем приобретает наиболее важную роль в обеспечении быстрых и надежных связей с соседними странами и другими континентами (это — наземные маршруты в Европу, выходы к морским портам Персидского залива, Каспийского моря, Тихого океана).

Причины активного развития транспортной инфраструктуры заключаются еще и в том, что в XXI веке, по прогнозам большинства экспертов, основные финансовые и товарные потоки будут сосредоточены в треугольнике США-АТР-Европа. В этой связи налаживание эффективной транспортной структуры по направлению АТР-Европа приобретает стратегически важное значение. Уже сейчас средний ежегодный прирост объемов грузопотоков по этому направлению составляет 2–3%. Центральная Азия становится естественным транзитным мостом, способным соединить эти крупнейшие регионы, и успех развития транспортной инфраструктуры в регионе практически предрешен. Хочется надеяться, что транспорт станет осью, на базе которой можно будет развивать и другие приоритетные для стран региона отрасли, такие как энергетика, водные ресурсы, предпринимательство, инвестиционная деятельность. В этом заключается стратегическая и геополитическая важность программы СПЕКА для ряда стран региона, прежде всего, для Казахстана и Туркменистана, принимающих наиболее активное участие в транспортных проектах по линии программы СПЕКА.

СПЕКА была создана по инициативе Президента РК Н.Назарбаева. Программа призвана содействовать лучшей экономической интеграции в Центрально-Азиатском регионе и углублению сотрудничества в целом. Как известно, инициатива Казахстана о принятии на себя председательства в Программе в ее юбилейный год существования (15 лет) была единогласно поддержана всеми государствами-участниками СПЕКА в ноябре 2012 г.

Для Республики Казахстан СПЕКА, по словам А. Волкова, - является очень важным механизмом укрепления сотрудничества по таким ключевым направлениям, как борьба с нищетой, рациональное и справедливое использование водно-энергетических ресурсов, расширение внешней торговли и облегчение таможенных процедур, совершенствование транспортной инфраструктуры, а также развитие “зеленой” экономики. Проекты, осуществляемые в рамках СПЕКА, направлены на конкретные социально-экономические потребности и практические нужды не только Казахстана, но и других стран Центральноазиатского региона.

В рамках председательства РК в Специальной Программе ООН для экономик Центральной Азии (СПЕКА) 19 - 22 ноября 2013 г. в Алматы прошел экспертный сегмент СПЕКА, а также Экономический форум СПЕКА “Всеобъемлющее и устойчивое развитие

на основе регионального сотрудничества" и Восьмая сессия Руководящего Совета СПЕКА. О высоком уровне свидетельствует представительство со стороны РК – заместитель министра иностранных дел РК А. Волков, вице-министр экономики и бюджетного планирования Т. Жаксылыков, вице-министр окружающей среды и водных ресурсов Б. Мухамеджанов, а также заместитель Генерального секретаря ООН, Исполнительный секретарь ЕЭК ООН Свен Алкалай, заместитель Исполнительного секретаря ЭСКАТО М. Шуничи. Сама программа была разработана еще в 1998 году с целью укрепления субрегионального сотрудничества в Центральной Азии и интеграции ее экономики в мировую экономику. В настоящее время странами-участницами этой программы являются Азербайджан, Казахстан, Кыргызстан, Таджикистан, Туркменистан и Узбекистан. ЕЭК ООН и ЭСКАТО ООН совместно осуществляют поддержку этой Программы. Секретариаты этих двух региональных комиссий ООН в сотрудничестве с заинтересованными странами и другими партнерами разрабатывают ряд предложений, направленных на улучшение институциональной структуры, методов работы и финансирования СПЕКА, а также на значительное расширение сферы сотрудничества в рамках этой Программы. В сентябре 2004 года Правительство Казахстана предложило созвать в мае 2005 года в г. Астане международную конференцию по СПЕКА с широким участием стран, международных организаций и финансовых учреждений и других партнеров, на которой вопросы укрепления Программы рассмотрены в более широком аспекте субрегионального сотрудничества в Центральной Азии, а также в контексте более общих усилий международного сообщества в поддержку этой цели в регионе.

Заключение. Несмотря на социально-экономическую направленность всех пяти приоритетных проектов СПЕКА, имеется стремление достичь основной цели, поставленной ее координаторами – странами ЕС, а именно, свести к распространению геополитического влияния на центральноазиатский регион посредством налаживания тесных экономических связей Европы со странами Центральной Азии. В долгосрочной перспективе предполагается реализация следующих связанных между собой задач: поддержка политической и экономической независимости центральноазиатских государств путем создания новых транспортных и трубопроводных маршрутов для расширения возможностей их выхода на европейский рынок, минуя Россию; расширение регионального сотрудничества ЕС со странами Центральной Азии; распространение своего политического влияния на стратегически важный регион Центральной Азии; более интенсивное привлечение инвестиций по линии международных финансовых организаций в страны Центральной Азии.

Использованные источники

1. Международная конференция по укреплению субрегионального экономического сотрудничества в Центральной Азии и будущая роль Специальной программы ООН для стран ЦА (СПЕКА)// Панорама: <http://panoramakz.com/index.php/component/k2/item/34250>-

2. Протокол Четвертой сессии Регионального координационного комитета Специальной программы ООН для экономик Центральной Азии (СПЕКА), 28-29 ноября 2002 года, г. Бишкек

3. Официальный интернет ресурс Комитета Торговли: <http://comtorg.gov.kz/news/89573576768.html>

4. <http://www.nomad.su/?a=4-201105160019>

5. <http://www.nomad.su/?a=3-201311250021>

Правовой аспект ядерной безопасности Казахстана в решениях Будапештского саммита ОБСЕ 1994 г.

Ключевые слова: Будапештский саммит, ядерная безопасность, гарантии безопасности

В 1994 г. Казахстан в обмен на отказ от ядерного статуса подписал меморандум о гарантиях безопасности, в связи с присоединением к договору о нераспространении ядерного оружия, который гарантировал ей безопасность, территориальную целостность и суверенитет. Гарантами исполнения меморандума выступают Россия, США и Великобритания. Рассмотрим же более детально данный меморандум и дальнейшие пути развития ядерной безопасности Казахстана.

Документ под названием "Меморандум о гарантиях безопасности в связи с присоединением Республики Казахстан к Договору о нераспространении ядерного оружия" был заключен 5 декабря 1994 г. Республика Казахстан, Российская Федерация, Соединенное Королевство Великобритании и Северной Ирландии и Соединенные Штаты Америки, приветствуя присоединение Республики Казахстан к Договору о нераспространении ядерного оружия в качестве государства, не обладающего ядерным оружием, учитывая обязательство Республики Казахстан об удалении всех ядерных вооружений с ее территории в установленные сроки, отмечая перемены в мире в области безопасности, в том числе окончание "холодной войны", создавшие условия для глубоких сокращений ядерных сил, подтверждают следующее:

1. Российская Федерация, Соединенное Королевство Великобритании и Северной Ирландии и Соединенные Штаты Америки подтверждают Республике Казахстан свое обязательство в соответствии с принципами заключительного акта СБСЕ уважать независимость, суверенитет и существующие границы Республики Казахстан.

2. Российская Федерация, Соединенное Королевство Великобритании и Северной Ирландии и Соединенные Штаты Америки подтверждают свое обязательство воздерживаться от угрозы силой или ее применения против территориальной целостности или политической независимости Республики Казахстан, и что никакие их вооружения никогда не будут применены против Республики Казахстан кроме как в целях самообороны или каким-либо иным образом в соответствии с Уставом ООН.

3. Российская Федерация, Соединенное Королевство Великобритании и Северной Ирландии и Соединенные Штаты Америки подтверждают Республике Казахстан свое обязательство в соответствии с принципами заключительного акта СБСЕ воздержаться от экономического принуждения, направленного на то, чтобы подчинить своим собственным интересам осуществление Республики Казахстан прав, присущих ее суверенитету, и таким образом обеспечить себе преимущество любого рода.

4. Российская Федерация, Соединенное Королевство Великобритании и Северной Ирландии и Соединенные Штаты Америки подтверждают свое обязательство добиваться незамедлительных действий Совета Безопасности ООН по оказанию помощи Республике Казахстан как государству - участнику Договора о нераспространении ядерного оружия, не обладающему ядерным оружием, в случае если Республика Казахстан станет жертвой акта агрессии или объектом угрозы агрессии с применением ядерного оружия. 5. Российская Федерация, Соединенное Королевство Великобритании и Северной Ирландии и Соединенные Штаты Америки подтверждают в отношении Республики Казахстан свое обязательство не применять ядерное оружие против любого государства - участника Договора о нераспространении ядерного оружия необладающим ядерным оружием кроме как в случае нападения на них, их территории или, зависимые территории на их

вооруженные силы или их союзников таким государством действующим вместе с государством обладающим ядерным оружием или связанным с ним союзным соглашением.

6. Российская Федерация, Соединенное Королевство Великобритании и Северной Ирландии и Соединенные Штаты Америки, и Республика Казахстан будут консультироваться в случае возникновения ситуации, затрагивающей вопрос относительно этих обязательств. Настоящий меморандум будет применимым с момента подписания. Подписано в четырех экземплярах имеющих одинаковую действительность на английском, казахском и русском языках.

За Республику Казахстан, за Российскую Федерацию, за Соединенное Королевство Великобритании и Северной Ирландии, за Соединенные Штаты Америки [1].

Первое. Мое убеждение в том, что «Меморандум» не является международным договором, основано на том, что он не имеет и никогда не имел юридически обязывающей силы: страны-гаранты его не ратифицировали. Политические гарантии и гарантии юридические, понятия разные. Это первое и самое главное, откуда исходят дальнейшие противоречивые действия.

Второе. Отсутствуют механизмы его выполнения. В СМИ нередко пишут о том, что Казахстан был признан международным сообществом взамен на отказ от ядерного оружия. Стал крупным игроком в области международной безопасности. Крупным игроком в области международной безопасности можно быть тогда, когда имеешь возможность обеспечить ее не только себе, но и другим. Будучи реалистом, я придерживаюсь реальной политики. Эффективных и действенных методов ведения внешней политики и отстаивания национальных интересов.

В условиях современных международных отношений, Будапештские меморандумы не обеспечивают безопасность ни Казахстана, ни Украины, ни Белоруссии. Сильная армия и надежные союзники, крепкая экономика, сплоченный народ. Вот три фактора, исходя из которых, на данный момент, в условиях нынешних реалий, как показала мировая практика, можно садится за стол переговоров и вести диалог на правовом поле. Двойные стандарты давно стали визитной карточкой наших западных партнеров.

Ядерное оружие на данный момент, было и остается эффективным и действенным методом сдерживания и вмешательства во внешние и внутренние дела гос-ва. Поздно пить «Боржоми» и говорить о том что надо было делать в 1991 году, а чего не делать. Мы сделали мудрый выбор в условия тамошних реалий, а задача сегодняшнего дня выстроить крепкую систему безопасности исходя из вызовов которые мы имеем на сегодняшний день.

Нельзя отрицать фактор силы. Российская Федерация, естественный и ближайший союзник Республики Казахстан. Близкий военно-политический и экономический партнер. Есть три ратифицированных документа, закрепляющих основные положения отношения между двумя государствами.

К базовым российско-казахстанским документам относятся:

- Договор о дружбе, сотрудничестве и взаимной помощи от 25 мая 1992 г.
- Декларация о вечной дружбе и союзничестве, ориентированном в XXI столетие, от 6 июля 1998 года.
- Договор о коллективной безопасности (ОДКБ)

В рамках моего доклада, приведу 4-ю статью Договора о коллективной безопасности.

Если одно из государств – участников подвергнется агрессии (вооруженному нападению, угрожающему безопасности, стабильности, территориальной целостности и суверенитету), то это будет рассматриваться государствами – участниками как агрессия (вооруженное нападение, угрожающее безопасности, стабильности, территориальной целостности и суверенитету) на все государства – участники настоящего Договора.

В случае совершения агрессии (вооруженного нападения, угрожающего безопасности, стабильности, территориальной целостности и суверенитету) на любое из государств – участников все остальные государства – участники по просьбе этого государства – участника незамедлительно предоставят ему необходимую помощь, включая военную, а также окажут поддержку находящимися в их распоряжении средствами в порядке осуществления права на коллективную оборону в соответствии со статьей 51 Устава ООН.[2]

Вот выдержка из Военной Доктрины РФ от 5 февраля 2010 года : «19. Основные задачи Российской Федерации по сдерживанию и предотвращению военных конфликтов:

д) укрепление системы коллективной безопасности в рамках Организации договора о коллективной безопасности (ОДКБ) и наращивание ее потенциала, усиление взаимодействия в области международной безопасности в рамках Содружества Независимых Государств (СНГ), Организации по безопасности и сотрудничеству в Европе (ОБСЕ) и Шанхайской организации сотрудничества (ШОС), развитие отношений в этой сфере с другими межгосударственными организациями (Европейским союзом и НАТО);

21. Российская Федерация рассматривает вооруженное нападение на государство – участника Союзного государства или любые действия с применением военной силы против него как акт агрессии против Союзного государства и осуществит ответные меры.

Российская Федерация рассматривает вооруженное нападение на государство – члена ОДКБ как агрессию против всех государств –членов ОДКБ и осуществит в этом случае меры в соответствии с Договором о коллективной безопасности.

22. В рамках выполнения мероприятий стратегического сдерживания силового характера Российской Федерацией предусматривается применение высокоточного оружия.

Российская Федерация оставляет за собой право применить ядерное оружие в ответ на применение против нее и (или) ее союзников ядерного и других видов оружия массового поражения, а также в случае агрессии против Российской Федерации с применением обычного оружия, когда под угрозу поставлено само существование государства».[3]

Добрый сосед ближе дальнего родственника. Эта поговорка как нельзя лучше может дать ответы на вопрос о ядерной безопасности Казахстана.

Использованные источники

1. Меморандум о гарантиях безопасности в связи с присоединением Республики Казахстан к договору о нераспространении ядерного оружия от 5 декабря 1994 года - http://kazakhstan.news-city.info/docs/systemsi/dok_pegmzz.htm

2. Договор о коллективной безопасности от 15 мая 1992 года - http://www.odkb-csto.org/documents/detail.php?ELEMENT_ID=126

3. Военная доктрина Российской Федерации от 5 февраля 2010 г.: http://news.kremlin.ru/ref_notes/461

Военно–политические аспекты сотрудничества между РК и РФ

Ключевые слова: *военное сотрудничество, правовая база, военно–политический фактор*

В современных условиях Российская Федерация и Республика Казахстан, как и другие страны, находятся в стадии решения текущих и перспективных задач совершенствования всех компонентов безопасности, поддержания ее в состоянии, отвечающему характеру существующих угроз и вызовов. Заинтересованность государств в решении сложных военно-политических вопросов регионального масштаба, создает предпосылки для дальнейшего военно-политического взаимодействия и объединения совместных усилий в этом направлении. Военно-политическое взаимодействие Российской Федерации и Республики Казахстан не ограничивается последними десятилетиями, оно имеет свои исторические корни. Еще в 1594 году казахский хан Таукель отправил своего посла Кул-Муххамеда в Московское государство для заключения военного союза, а спустя ровно 400 лет, в 1994 г. в Москве Президент Российской Федерации Б.Н.Ельцин и Президент Республики Казахстан Н.А.Назарбаев подписали Договор о военном сотрудничестве, ставший исходной точкой начала плодотворной деятельности в этой сфере [1].

Казахстан, являясь на данный момент ключевым партнером России в центрально-азиатском регионе, с которым Москва строит стратегические союзнические отношения, стал первым государством СНГ, заключившим с РФ в мае 1992 г. Договор «О дружбе, сотрудничестве и взаимной помощи». Согласно этому Договору предусматривается создание общего военно-стратегического пространства, совместное использование военных баз, полигонов и иных военных объектов в случае угрозы России или Казахстану [2]. Другим основополагающим двусторонним документом является Декларация «О вечной дружбе и союзничестве, ориентированном в XXI столетие» от 6 июля 1998 года [3].

Кроме указанных выше документов, широкий спектр вопросов обеспечения совместной безопасности двух стран базируется также на Договоре «О военном сотрудничестве» от 28 марта 1994 г. и более 60 двусторонних документов и соглашений, подписанных в последующие годы.

В то же время необходимо отметить, что в середине 90-х годов, на которые пришелся период некоторого охлаждения отношений между Россией и Казахстаном, подписанные документы и достигнутые соглашения по вопросам военного сотрудничества во многом не были действенными. Только с приходом к власти в России в 2000-ом году нового руководства взаимодействие между Москвой и Астаной стало приобретать реально доверительный и продуктивный характер.

Важным элементом российско-казахстанского военного сотрудничества является подготовка в России казахстанских военнослужащих для силовых структур Казахстана. Подготовка в военно-учебных заведениях РФ основана на Договоре «О военном сотрудничестве» и Соглашении стран-участников СНГ «О развитии сотрудничества в области подготовки военных кадров», подписанного 6 марта 1998 года. В рамках этих договоренностей само обучение является бесплатным, а содержание военнослужащих осуществляется за счет направляющей стороны [4].

Казахстанско-российские отношения в области военно-технического взаимодействия регламентируются рядом основополагающих документов, основным из которых является Соглашение о принципах взаимного технического и материального обеспечения Вооруженных Сил Российской Федерации и Вооруженных Сил Республики Казахстан от 22 января 1993 г., Соглашение о военно-техническом сотрудничестве от 28 марта 1994 г. и другие. В соответствии с принятыми документами, Россия и Казахстан проводят сконцен-

трированную военно-техническую политику, включая финансирование согласованных военных программ, взаимодействуют в проведении конверсии военной промышленности. Такая же политика с соблюдением международных прав проводится в сфере экспорта и импорта военной технологии и оружия.

В январе 2004 г. Президентами России и Казахстана был подписан большой пакет двухсторонних соглашений, в том числе по эксплуатации космодрома Байконур. В соответствии с этими документами срок аренды космодрома Байконур был продлен для России до 2050 г. без изменения размеров арендной платы. Кроме того, главы государства договорились создать на Байконуре ракетно-космический комплекс «Байтерек», который будет разработан на базе российского ракетно-космического комплекса «Ангара».

Развитие отношений в сфере военно-технического сотрудничества между Россией и Казахстаном может стать залогом укрепления экономической и военно-политической интеграции в рамках действия соглашений ОДКБ, а в перспективе и в направлении развития «ЕврАзЭС». А также в феврале 2000 г. российская компания «Росвооружение» подписала с казахстанским государственным предприятием «Казспецэкспорт» генеральное соглашение, которым были определены основные направления военно-технического сотрудничества между Москвой и Астаной. В январе 2001 г. была создана и стала функционировать двусторонняя комиссия по военно-техническому сотрудничеству. Россия начала поставлять Казахстану современное вооружение и военную технику, запасные части и комплектующие. С 1 января 2004 г. вступило в силу соглашение о льготных условиях продажи Казахстану продукции военного назначения по российским внутригосударственным ценам [5].

Также можно выделить участия данных двух государств в таких организациях как ШОС, ОДКБ. Участие Казахстана в ШОС играет весомую роль в укреплении его позиций и позиций России в Центральноазиатском регионе. Разумное использование своих военно-политических ресурсов и ресурсов дружественного ей Казахстана в рамках деятельности ШОС делают для России возможным достижение новых перспектив противодействия угрозам и вызовам современности, влияния на общую ситуацию в мире и регионе. Военный потенциал России и Казахстана является важнейшей составляющей военного потенциала ОДКБ, который во многом позволяет играть ему роль сдерживающего фактора от внешней агрессии. Геополитические условия, культурно-историческая близость России и Казахстана создают возможности развития реальных и выгодных для ОДКБ интеграционных процессов. Богатство минеральных ресурсов, которыми обладает Россия и Казахстан, является не только мощным экономическим, но и социально - и военно-политическим фактором развития стран ОДКБ. При ведущей роли России и Казахстана положительно решаются вопросы обеспечения повседневной деятельности Коллективных сил быстрого развертывания Центральноазиатского региона [6]. Российской и Казахской сторонами наработана достаточно солидная правовая база военно-политического взаимодействия, координации усилий двух стран по вопросам военного строительства и развития двух армий, совершенствования их организационной структуры.

Подводя итог анализу военно-политического взаимодействия Российской Федерации и Республики Казахстан можно утверждать, что проблемы его совершенствования в современных условиях решаются согласованными действиями политического руководства стран и военно-политического руководства их армий. Однако это не означает полного отсутствия проблем и нерешенных задач. Перспективы конструктивного военно-политического взаимодействия требуют оптимизации отношений двух стран в политической и военной сферах, истоки которой лежат во взаимопонимании всей остроты современной военно-политической обстановки, складывающейся в мире и в регионе.

Использованные источники

1. <http://www.dslib.net/polit-instituty/voenno-politicheskoe-vzaimodejstvie-rossijskoj-federacii-i-respubliki-kazahstan.html>

2. Договор «О дружбе, сотрудничестве и взаимной помощи» от 1992 г.
3. Декларация «О вечной дружбе и союзничестве, ориентированном в XXI столетие» от 6 июля 1998 года.
4. Соглашение стран-участников СНГ «О развитии сотрудничества в области подготовки военных кадров» от 6 марта 1998 года.
5. <http://www.eurasian-defence.ru/node/27097>
6. <http://www.ceasia.ru/bezopasnost/dvustoronnee-sotrudnichestvo-rossii-i-kazachstana-v-voennoy-sfere.html>

Рахимова Мадина, 4 курс, МП
(Науч. рук. проф. Губайдуллина М.Ш.)

Вопрос о правах человека в отношении между Казахстаном и ЕС

Ключевые слова: права человека, Евросоюз, Стратегия ЕС, ЕС и Казахстан

Следующие важные документы рассматриваются в контексте изучения вопроса о правах человека в Казахстане: 1) резолюции ЕС по Казахстану, в частности, датированные 15 марта 2012 г., и 17 сентября 2009 г. по делу Евгения Жовтиса, и 7 октября 2010 г. о Всемирном дне против смертной казни; 2) резолюцию ЕП от 15 декабря 2011 г. о состоянии реализации Стратегии ЕС по Центральной Азии; 3) Заявления ЕС по Казахстану в Постоянном совете ОБСЕ от 3 ноября и 22 декабря 2011 г. и 19 января, 26 января и 9 февраля 2012 г., а также заявления Верховного Представителя/Вице-президента ЕС Кэтрин Эштон о событиях в Жанаозенском районе 17 декабря 2011 г. и парламентских выборах в Казахстане 15 января 2012 г. (сделанные 17 января 2012 г.); 4) общие положения Службы по внешним делам ЕС, изложенные в Статье 21 Договора о Евросоюзе, и процедуру заключения международных соглашений, описанную в Статье 218 Договора о функционировании Евросоюза; 5) пункт 23 резолюции ЕП от 16 февраля 2012 г. по 19-й Сессии Совета ООН по правам человека; 6) новые стратегические рамки и комплекс мероприятий ЕС по правам человека и демократии, которые приняты министрами иностранных дел стран ЕС, а также выводы, сделанные на 3179-м собрании Совета по международным делам 25 июня 2012 г.; 7) Соглашение о партнерстве и сотрудничестве, устанавливающее партнерские отношения между Европейскими Сообществами и странами-членами ЕС, с одной стороны, и Казахстаном, с другой стороны, которое вступило в силу 1 июля 1999 г.; 8) переговоры, санкционированные Советом 24 мая 2011 г. и начатые в Брюсселе в июне 2011 г. по соглашению о расширенном партнерстве и сотрудничестве между ЕС и Казахстаном.

Принимая во внимание все выше перечисленные документы, можно констатировать тот факт, что ЕС и Казахстан стремятся углублять и развивать свои отношения; исходя из того, что жители ЕС и Казахстана получают взаимную выгоду от более тесного сотрудничества; исходя из того, что в результате переговоров по СПС создана многогранная модель сотрудничества, на основе прав человека и демократических прав, возможностей для социального и экономического развития и необходимых политических и экономических реформ, ведь социальное и экономическое развитие тесно взаимосвязаны. Несмотря на приостановку применения СПС, который использовался в очень редких случаях и частично по инициативе Совета, такие соглашения остаются эффективным средством в случае серьезных нарушений прав человека, подтвержденных документально.

Казахстан в 2010 г. занял пост Председателя, были выполнены обязательства в отношении приведения законодательства о средствах массовой информации в соответствие с международными стандартами, либерализации требований к регистрации политических партий до конца 2008 г. и выполнения рекомендаций Бюро ОБСЕ по демократическим институтам и правам человека (БДИПЧ) в законе о выборах, несмотря на заявление прави-

тельства Казахстана о его стремлении к укреплению демократических процессов в Казахстане и проведению выборов в соответствии с международными стандартами, всеобщие выборы, проведенные 15 января 2012 г., по мнению ОБСЕ, не соответствовали ее стандартам, учитывая широко распространенные нарушения при голосовании и невозможность обеспечить необходимые условия для проведения действительно плюралистических выборов. В ходе переговоров по соглашению о расширенном партнерстве и сотрудничестве ЕС и Казахстан нашли общий язык по вопросам демократии и прав человека, ведь Казахстан был принят в Венецианскую комиссию Совета Европы.

После трагических событий в декабре 2011 г. в Жанаозене оппозиционные партии, независимые СМИ, профсоюзы, активисты и правозащитники стали мишенями для репрессий, включая заключение под стражу без доказательств о нарушении закона, что может считаться связанным с политическими мотивами, в ходе этого велся открытый и конструктивный диалог между Членами Европарламента, официальными представителями Казахстана, представителями гражданского общества и НПО по вопросам, представляющим взаимный интерес. После этого власти Казахстана недавно предприняли важные усилия в отношении сотрудничества с НПО в Западном Казахстане с целью улучшения ситуации для жителей региона и, в частности, для бастующих рабочих.

7 февраля 2012 г. Президент Казахстана подписал несколько законов, направленных на усовершенствование правовой основы для трудовых отношений, прав рабочих и социального диалога и на укрепление независимости судебной власти; поскольку, несмотря на эти попытки, права людей на объединение, организацию и регистрацию независимых профсоюзов, права на заключение коллективных договоров и проведение забастовок реализуются не полностью, и судебная система не является полностью независимой, были введены поправки к Трудовому Кодексу, в частности, исправленные статьи 55, 74, 266, 287, 289, 303 и 305, демонстрируют регрессию в области трудовых отношений, прав рабочих и социального диалога и нарушении условий, изложенных в конвенции Международной организации труда и других международных конвенциях.

Поскольку ЕС является ключевым торговым партнером для Казахстана и крупнейшим инвестором в стране и Казахстан четко заявил о своем стремлении к приближению к стандартам ЕС и его социальным и экономическим моделям, что повлечет за собой серьезную реформу органов государственной и общественной администрации Казахстана, но Казахстан тоже играет важную роль в обеспечении стабилизации в регионе и может стать мостом между ЕС и всем Центрально-Азиатским регионом, также Казахстан добился значительных результатов в таких областях, как сокращение бедности, здравоохранение и образование. Поэтому ЕС хочет работать в тесном контакте с Казахстаном в целях укрепления регионального сотрудничества и добрососедских отношений в Центральной Азии и обеспечить наличие в Соглашении о партнерстве и сотрудничестве положений, касающихся сотрудничества на региональном уровне в Центральной Азии, среди прочего, посредством мер по укреплению доверия в соответствующих случаях, в частности в таких областях, как управление водным хозяйством и ресурсами, пограничный контроль, борьба с экстремизмом и противодействие терроризму, а также рекомендаций в отношении сотрудничества, которое должно способствовать обмену опытом и соблюдению рекомендаций организаций гражданского общества.

Убеждена, власти Казахстана должны принять обязательства ЕС привести правовую систему в полное соответствие с международными стандартами и обеспечить, чтобы ее внедрение способствовало действительной свободе СМИ, свободе выражения мнения, свободе объединений, свободе религии и убеждений и независимости судебной системы Казахстана; улучшить доступ к правосудию, судебной независимости и возврату полномочий контроля и управления пенитенциарными учреждениями Министерству юстиции; власти Казахстана должны изменить Статьи 164 Уголовного кодекса страны касательно «разжигания социальной вражды», приведя ее в соответствие с международным законодательством по защите прав человека. Уже должны начаться переговоры по оптимизации

визового режима между ЕС и Казахстаном, поскольку такой подход принесет значительные выгоды для экономического, культурного и научного обмена и будет содействовать дальнейшему укреплению контактов между людьми. Расширить и активизировать проведение ежегодных диалогов по соблюдению прав человека, обеспечивая значительные достижения, в частности, посредством установления конкретных контрольных точек для измерения прогресса. Нужно включить в Соглашение о партнерстве и сотрудничестве положения и ориентиры касательно защиты и поощрения прав человека, закрепленных в Конституции Казахстана, прилагая все возможные усилия к тому, чтобы следовать стандартам, определенным Советом Европы (Венецианской комиссией), ОБСЕ и ООН, которые были приняты Казахстаном.

Использованные источники

1. Исаев К. Актуальные вопросы взаимодействия ЕС с государствами ЦА в контексте председательства Казахстана в ОБСЕ // Analytic (КИСИ). -2009. -№ 2.- С. 5-8
2. Лаумулин М.Т. Казахстан и Европейское Сообщество //Казахстан- Спектр. – 1997. - №1-2. – С. 130
3. Лаумулин М.Т. Стратегия Европейского союза в Центральной Азии: основные этапы и цели // Казахстан в глобальных процессах (Алматы, ИМЭП). – 2009. - № 2. - С. 72—85
4. Резолюция Европейского Парламента по Казахстану
5. Стратегия ЕС для нового партнерства с Центральной Азией: «Евросоюз и Центральная Азия: Стратегия для нового партнерства», принятая Европейским советом 21-22 июня 2007 г., и отчеты о ходе ее реализации от 24 июня 2008 г. и 28 июня 2010 г.,
6. Стратегия ЕС для нового партнерства с Центральной Азией: «Евросоюз и Центральная Азия: Стратегия для нового партнерства», принятая Европейским советом 21-22 июня 2007 г., и отчеты о ходе ее реализации от 24 июня 2008 г. и 28 июня 2010

Мухтарова Д. Б., 4 курс, МП
(Науч. рук. проф. Губайдуллина М.Ш.)

Участие Казахстана в ШОС: торгово-экономическая сфера

Ключевые слова: ШОС, взаимная торговля, экономическое взаимодействие

Введение. Шанхайская организация сотрудничества (ШОС) – региональная международная организация, основанная в 2001 г. лидерами Китая, России, Казахстана, Таджикистана, Киргизии и Узбекистана. За исключением Узбекистана, остальные страны являлись участниками «Шанхайской пятёрки», основанной в результате подписания в 1996 – 1997 гг. между Казахстаном, Киргизией, Китаем, Россией и Таджикистаном соглашений об укреплении доверия в военной области и о взаимном сокращении вооружённых сил в районе границы.

ШОС объединяет наиболее перспективные экономики мира. За годы существования заметно повысилось экономическое взаимодействие между странами ШОС, в разы вырос товарооборот внутри Организации. Актуальность данной работы заключается в том, что: для Казахстана, как и для других, центрально-азиатских государств, участие в ШОС отвечает национальным интересам.

1. Важным трендом во внешнеполитическом развитии страны является участие Казахстана в работе Шанхайской организации сотрудничества. Республика Казахстан стояла у истоков создания ШОС. Руководство страны регулярно дает понять, что в её внешней политике сотрудничество в рамках этой организации является одним из приоритетов. Об этом неоднократно говорил президент Нурсултан Назарбаев.

Казахстану в рамках ШОС удалось добиться определенных результатов, что способствует развитию внешнего сектора его экономики и ее поэтапной интеграции в

мировую экономику. Вместе с тем в работе Организации имеются проблемы и нерешенные вопросы, препятствующие развитию внешних связей и сдерживающие внешнеэкономическую деятельность республики. Учитывая, что развитие отношений с ШОС отвечает интересам страны и весьма перспективно для ее внешнеэкономической деятельности, представляется необходимым укреплять экономические связи с Организацией. Взаимодействие в рамках ШОС позволило Казахстану урегулировать ряд спорных территориальных вопросов, а планомерное и прозрачное сокращение вооруженных сил в приграничных районах разрядило остаточные элементы военно-политической напряженности. Наконец, интенсификация взаимовыгодного торгово-экономического обмена между странами-членами ШОС существенно влияет на общий стратегический ландшафт региона, смещая акценты из военно-политической области в область мирного экономического взаимодействия.

Казахстанская сторона стремилась обеспечить качественное наполнение деятельности ШОС на основе сбалансированного развития всех направлений деятельности организации — в сфере безопасности, экономического и культурно-гуманитарного сотрудничества. Только в рамках Плана действий ШОС на 2010-2011 гг. и в соответствии с девизом председательства «10 лет по пути безопасности и сотрудничества» проведено более 100 совместных мероприятий.

Участие Казахстана в деятельности ШОС весьма и весьма значимо и в ином плане. Дело заключается в том, что сами по себе Россия и Китай не могут наладить до конца эффективное двухстороннее сотрудничество. Культурологическое различие, а также антропологическая дифференциация является серьезной преградой для налаживания двухсторонних связей. Преодолеть китайско-российские культурные и антропологические различия помогает Казахстан, уже выполняющий функцию связующего звена. Благодаря участию Казахстана, «желтый Китай» и «белая Россия» могут создать достаточно прочный альянс. У Казахстана есть реальные перспективы стать дополнительным «центром силы» в Центральной Азии и «третьим полюсом» в ШОС.

Для этого имеются все реальные предпосылки — как экономического, так и геополитического характера.

2. Несмотря на то, что ШОС изначально создавалась с целью совместной защиты границ соседних государств, практически сразу её деятельность получила и экономическую направленность. Через несколько месяцев после начала работы ШОС на своей первой встрече в Алма-Ате главы правительств государств-членов Шанхайской организации сотрудничества обсудили вопросы регионального торгово-экономического сотрудничества, развития ШОС и др. проблемы, подписали Меморандум между правительствами государств-участников ШОС об основных целях и направлениях регионального экономического сотрудничества. В мае следующего года в Шанхае прошло первое заседание министров экономики и торговли государств-членов ШОС. Стороны официально запустили механизм проведения встреч министров экономики и торговли и создания благоприятных условий в области торговли и инвестиций.

В сентябре 2003 г. главы правительств стран — членов ШОС подписали Программу многостороннего торгово-экономического сотрудничества на 20 лет. Данной программой ставилась задача сформировать в ШОС стабильные, предсказуемые, транспарентные правила и процедуры, касающиеся торговли и инвестиций, разработать совместные проекты и программы, а также создать систему поддержки приоритетных направлений в целях развития торгово-экономического сотрудничества. В целях осуществления данной программы 26 октября 2005 г. было создано Межбанковское объединение ШОС, а 14 июня 2006 г. Деловой совет ШОС с целью налаживания диалога между финансовыми и предпринимательскими кругами государств - членов ШОС для создания благоприятной инвестиционной среды и реализации крупных совместных экономических проектов.

Заключение. Казахстан придает важное значение развитию торгово-экономического

взаимодействия в рамках ШОС. Неоднократно в своих выступлениях Президент Республики Казахстан Н.А.Назарбаев отмечал, что именно интенсификация многостороннего экономического взаимодействия должна стать главной стратегической задачей грядущего десятилетия деятельности ШОС. Несмотря на существующие проблемы, функционирование и дальнейшее развитие ШОС имеет огромное, жизненно важное значение для Республики Казахстан, что обуславливается как большим вкладом данной организации в дело укрепления и поддержания мира и безопасности в Евразии, так и огромным потенциалом ШОС в сфере развития экономического, социального и культурного сотрудничества между всеми странами региона. Очевидно, что только в рамках ШОС Казахстан сможет полностью реализовать свой экономический потенциал транзитного коридора между Востоком и Западом. Поэтому есть все основания утверждать, что Республика Казахстан в ходе своего дальнейшего членства в ШОС будет прилагать все усилия для решения проблем и повышения эффективности Шанхайского альянса при достижении им своих целей.

Использованные источники

1. www.zakon.kz
2. <http://www.sectsko.org/>
3. <http://www.analitika.org/>
4. www.easttime.ru

Савчук А., 2 курс - МО
(Науч. рук. проф. Губайдуллина М.Ш.)

Ядерная проблема Ирана и позиция Казахстана

Ключевые слова: *Внешняя политика, Иран, Казахстан, ядерная программа*

Современная ядерная программа Ирана во многом основана на планах развития атомной энергетики, принятых при шахе в 1974 г., и включает развитие ядерно-топливного цикла параллельно с развитием атомной энергетики. Иранскую программу развития атомной энергетики постоянно сопровождает вопрос о ядерном оружии. С одной стороны, Иран законно создает собственную атомную энергетику, так как является членом ДНЯО и подписал Дополнительный протокол к нему от 1997 г., позволяющий ввести гарантии МАГАТЭ и позволяющий контролерам-экспертам из Агентства осуществлять инспекции на всех без исключения объектах Ирана и без предварительного уведомления. С другой стороны, Иран создает практически полный замкнутый ядерный топливный цикл, часть объектов которого может быть использована для наработки оружейных ядерных материалов.

Руководство Ирана считает, что имеет право на приобретение и развитие технологий по обогащению ядерных материалов, если соответствующие производства находятся под контролем МАГАТЭ. Сомнения мирового сообщества насчет мирного использования атома Ираном не раз подтверждалось тем, что Иран не осуществлял предусмотренные в резолюциях Совета Безопасности ООН: 1696 (2006), 1737 (2006), 1747 (2007), 1803 (2008) и 1929 (2010) пункты по инспекции, контролю и приостановке своей ядерной программы. Более того переговорный процесс по ядерной программе Ирана не редко осложнялся жесткой позицией президента Ирана Махмуда Ахмадинежада, который своими заявлениями давал понять, что у "поезда иранской ядерной программы нет ни задней скорости, ни тормоза" и что "Иран уже получил статус ядерной державы и никто не в праве оспорить его". С приходом к власти в июне 2013г. Хасана Роухани, появились перспективы для решения долгого иранского вопроса.

В сентябре 2013 г. Президент Ирана Хасан Роухани, выступая перед Генеральной ассамблеей ООН, заявил, что его страна готова к переговорам о своей ядерной программе. В национальных интересах Ирана устранить любые легитимные сомнения в том, что их ядерная программа является мирной. Уже 11 ноября 2013 г. было подписано рамочное Заявление о совместном сотрудничестве между Ираном и МАГАТЭ в рамках которого, стороны договорились «укреплять сотрудничество и диалог, направленные на обеспечение исключительно мирного характера иранской ядерной программы путем урегулирования всех нерешенных вопросов».

Важнейшим пунктом в истории урегулирования вопроса о Иранской ядерной программе стало заключение 24 ноября 2013 г. в Женеве 6 месячного соглашения между Ираном и «Шестеркой». По соглашению Ирану разрешается обогащать уран не выше пяти-процентного уровня, а так же смягчаются санкции по отношению к праву Ирана на торговлю нефтью, газом и золотом. Более того Иран обязуется «размывать» обогащенный до 20% уран до отметки ниже 5% и не устанавливать дополнительные центрифуги, отказаться от использования продвинутых центрифуг и строительства новых объектов по обогащению урана. Иран прекратит процессы, необходимые для выделения плутония, который наряду с ураном может быть использован при создании ядерного оружия. Строгий контроль над исполнением данных мер будет осуществлять МАГАТЭ, получая ежедневную информацию о проводимых мерах. Тем не менее, для полного исчерпания вопроса о ядерной программе Ирана, требуется заключение всеобъемлющего соглашения, обсуждение и разработка которого ведутся с начала 2014 года. Переговоры, проведенные в Вене в феврале и марте 2014 г. дают намерения полагать, что в скором времени «шестерка» и Иран выработают окончательное соглашение об урегулировании иранской ядерной проблемы. Женевское соглашение позволяет Ирану обогащать уран до 5%, чего достаточно для нормального функционирования элементарного легководящего ядерного реактора и по своей сути Иран как участник ДНЯО и Гарантий МАГАТЭ не ущемляется в праве на мирное использование атомной энергии, а обогащение урана до 20% и выше создает реальную угрозу диверсификации использования высокообогащенного ядерного топлива в военных целях. Дополнительные опасения добавляются в связи с возможным существованием нелегальных программ в Иране.

Казахстан выступает как образец и посредник для иранской ядерной программы. Казахские руководители не возражают против того, чтобы Тегеран осуществлял свою гражданскую программу развития атомной энергетики под международным наблюдением, поскольку это разрешено Договором о нераспространении ядерного оружия, но они против любых усилий Ирана по созданию ядерного оружия. Вместе с тем, они понимают, что мало что приобретут и очень многое потеряют в случае возникновения войны между Ираном и Западом. Поэтому казахские лидеры призывают западные страны и Иран урегулировать свои разногласия путем мирных переговоров. В июне 2006 г. Назарбаев написал письмо иранскому президенту Махмуду Ахмадинежаду, в котором подтвердил, что Казахстан выступает против распространения ядерного оружия и подчеркнул, что в разрешении ядерного кризиса в Иране заинтересовано все мировое сообщество. В ноябре 2011 г. Назарбаев сослался на обеспокоенность Международного агентства по атомной энергии (МАГАТЭ) по поводу секретной составляющей иранской ядерной программы, и заявил: «Вот почему необходимо продолжить переговоры и требовать от Ирана, чтобы он пустил инспекторов МАГАТЭ для осмотра всех объектов, дабы они могли доказать всему миру, что Иран действительно работает мирно».

В декабре 2012 г. Президент Н. Назарбаев подчеркнул, что «решение этой проблемы возможно только дипломатическими методами», а в марте 2012 года написал статью в New York Times под заголовком «What Iran Can Learn From

Kazakhstan» (Чему Иран может научиться у Казахстана), напомнив о том, как Казахстан начал преуспевать, отказавшись от ядерного оружия, доставшегося ему в наследство от Советского Союза. Назарбаев заявил: «Казахстан, используя тесные дипломатические отношения со своим соседом по Каспийскому морю, призывает Тегеран последовать его примеру». Предоставление площадки для переговоров в Алматы в феврале-апреле 2013 г. между Ираном и «шестеркой» еще раз показали высокий авторитет и заинтересованность Казахстана в разрешении вопроса ядерной программы Ирана. Казахстан является ведущим экспортером урана в мире, и он стремится продавать технологии изготовления топлива и прочие услуги в этой области, особенно странам Азии и Ближнего востока. Однако пока МАГАТЭ не закрыло иранское ядерное досье, правительство Казахстана, согласно его заявлениям, не позволит Тегерану покупать у него уран. Чтобы помочь в разрешении иранского ядерного кризиса и удовлетворить потребности Ирана в ядерных услугах, в июле 2011 г. Казахстан официально подал заявку на размещение у себя первого в мире международного «банка ядерного топлива» под надзором МАГАТЭ.

К настоящему моменту ситуация вокруг иранской ядерной программы так и не получила своего полного разрешения. Главное, что необходимо в этой связи учитывать в международных отношениях, это то, что силового решения иранского ядерного узла не существует. Именно поэтому необходимо продолжать разрешение данного вопроса дипломатическим путем.

Список использованных источников

1. Договор о нераспространении ядерного оружия:
<http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/npt.shtml>
2. Резолюции Совета Безопасности ООН 1696 (2006), 1737 (2006), 1747 (2007), 1803 (2008) и 1929 (2010). URL:
<http://www.iaea.org/newscenter/focus/iaecairan/russian/unsc_res1696-2006_rus.pdf>
3. Президент Ахмадинежад: Ядерная программа Ирана будет развиваться ускоренными темпами // Новости itar-tass.com. - 2013, 9 апреля. - URL: <<http://itar-tass.com/nauka/603579>>
4. Роухани: Иран готов к переговорам по ядерной программе // Новости bbc.co.uk-2013, 25 сентября. - URL:
<http://www.bbc.co.uk/russian/international/2013/09/130924_iran_president_speaks_at_un.shtml>
5. Арджун Макхиджани, Луис Шалмерс и Брайс Смит. Обогащение урана: факты к содержательной дискуссии о ядерном распространении и атомной энергии // Энергетика и Безопасность. - 2004.- № 34. URL: <<http://www.ieer.org/ensec/no-31/no31russ/uenrich.html>>

Маркабаева Н., 3 курс, МО
(науч. рук. проф. Губайдуллина М.Ш.)

Проблема водных ресурсов в отношениях между Узбекистаном и Таджикистаном

Ключевые слова: *Рогунская ГЭС, международная экспертиза, дефицит воды*

Проблема водообеспеченности и совместного использования водных ресурсов трансграничных рек сегодня особо остра в странах Центральной Азии. Распад советской системы привел к фактическому развалу водно-энергетического комплекса в Центральной Азии, в результате чего у одних стран появился избыток воды, но недостаток топливных ресурсов, а другие столкнулись с дефицитом воды, но наличием топлива.

Основным камнем преткновения во взаимоотношениях Таджикистана и Узбекистана остается Рогунская ГЭС. Именно эта станция может обеспечить Таджикистану энерги-

ческую, и, в целом, экономическую независимость. Рогунское водохранилище может также гарантировать Узбекистану достаточное количество поливной воды в маловодные годы, что жизненно важно.

Для производства энергии для собственного потребления и экспорта в середине 1990-х годов в Таджикистане возродили советский план строительства Рогунской гидроэлектростанции (ГЭС). Строительство Рогунской гидроэлектростанции было утверждено еще Госстроем СССР и началось в 1987 г. Проект станции разрабатывал ташкентский «Гидропроект», причем в интересах не только энергетики Таджикистана, но и орошаемого земледелия Узбекистана и Туркменистана. Он был согласован документально со всеми странами региона. После распада Советского Союза строительство ГЭС было законсервировано. В связи с отсутствием других серьезных инвесторов работы по достройке станции возобновились в июле 2008 г. за счет бюджета Таджикистана. В настоящее время к финансированию строительства стратегической ГЭС привлечено и все население страны: с 6 января 2010 г. в стране реализуются акции гидроэлектростанции. «Народное IPO» Рогуна проходит в «добровольно-принудительном» порядке.

Объявление «Народного IPO» Таджикистаном вынудило Узбекистан активизироваться в донесении своей позиции по вопросу строительства Рогунской ГЭС. Ташкент категорически возражает против возобновления строительства этой гидроэлектростанции, требуя предварительного проведения международной экспертизы и предъявления технически обоснованных письменных гарантий международных экспертов о том, что плотина будет безопасной. Возражения Таджикистана, отсылающего к экспертизе, проведенной в 2006 г. немецкой компанией «Lahmeyer» по заказу российской компании «Русал», узбекская сторона не приемлет.

Таким образом, споры вокруг этого объекта не только показывают наличие конфликта между верховьями и низовьями в отношении объемов потребляемой воды и доступа к ней, но и затрагивают все сопутствующие экологические проблемы. Узбекистан мотивирует свою позицию прежде всего вероятными катастрофическими последствиями для региона в случае возможной аварии на этом объекте. Рогунская ГЭС находится в зоне высокой сейсмичности на линии тектонического разлома, где неоднократно происходили землетрясения. И тот факт, что проект Рогунской ГЭС был разработан почти сорок лет назад на основе устаревших проектных, конструкторских и технологических решений, также не на пользу этой стройке, считают в Ташкенте. Авария на Саяно-Шушенской ГЭС в России добавила Узбекистану аргументов. Не меньше Узбекистан беспокоит и то, что любые изменения объемов и режимов использования стоков рек в регионе в результате строительства ГЭС могут привести к продовольственной и экологической катастрофе.

На все эти претензии у Таджикистана есть собственная аргументация. Он предлагает соседней стране обратить внимание прежде всего на собственные проблемы, приносящие вред экологии, и решать проблему водного дефицита на своей территории, а не заикливаться на Рогуне, который, с точки зрения таджикской стороны, соответствует всем экологическим нормам. Более того, таджикские эксперты утверждают, что Рогунская ГЭС принесет Узбекистану лишь пользу, а все узбекские протесты связаны с нежеланием, чтобы таджикский народ перестал зависеть от Узбекистана. Таджикская сторона напоминает про отчет ташкентского института «Союзгипроводхлопок» за 1990 г., в котором говорится, что для ликвидации дефицита воды в бассейне Амударьи необходимым мероприятием является строительство Рогунской ГЭС.

Апеллируя к мировому сообществу за справедливостью, президент РТ Эмомали Рахмон на 15-й Конференции по изменению климата в Копенгагене предложил в целях обеспечения водной безопасности в Центральной Азии провести комплексную экспертизу влияния системы водопользования на экологическую обстановку региона [1].

На сегодняшний день строительство ГЭС сопровождает российский «Гидропроект», так как генеральные проектировщики в Ташкенте отказались от дальнейшего участия.

Кроме того, в ответ на просьбу правительства Таджикистана и с первоначальным согласием Узбекистана, Всемирный банк заказал два исследования для оценки обоснования предлагаемого проекта Рогунской ГЭС на соответствие международным стандартам. Однако Ташкент уже отозвал свое согласие на проведение исследований, в основном сославшись на то, что финансирование проекта, осуществляемого под руководством Всемирного банка, происходит через правительство Таджикистана, что ставит под сомнение объективность всего процесса. Причина, по которой Всемирный банк был вовлечен в процесс, отражает дилемму международного сотрудничества.

Для того, чтобы добиться политического решения, сотрудничество между Всемирным банком и ООН было активизировано. Проблема Рогунской ГЭС не оставляет безучастными и иных акторов МО. Говоря о позиции стран ЕС в этом конфликте они призывают дождаться результатов экспертизы Рогунской ГЭС, проводимой под эгидой Всемирного банка, а также налаживать тесное сотрудничество между правительствами и парламентами стран Центральной Азии по вопросам воды и энергетики. Президенты Казахстана и Узбекистана заявили о необходимости приостановки строительства Рогунской ГЭС до проведения международной экспертизы. В совместном заявлении президентов Назарбаева и Каримова отмечается, что Узбекистан и Казахстан готовы участвовать в строительстве Рогунской ГЭС только после проведения международной экспертизы данного объекта. Как подчеркнул президент Нурсултан Назарбаев, "приступив к такой экспертизе Таджикистан не должен начинать каких-либо строительных работ до получения ее результатов" [2]. Россия заняла выжидательную позицию в вопросе ГЭС из-за политических и экономических рисков.

Подробно права пользования водными ресурсами закреплены в Хельсинских правилах. Статья 4 этих правил предусматривает: «Каждое государство бассейна имеет право в пределах своей территории на разумное и равноправное участие в полезном использовании воды международного водосборного бассейна». В статье 7 записано: «Государство бассейна не может быть лишено существующего разумного пользования водами международного водосборного бассейна в пользу другого государства единого бассейна для его будущего пользования этими водами». Исходя из этого Таджикистан, как суверенное государство, обладает всеми правами на строительство на принадлежащей ему территории водохранилищ различного назначения и оптимальных режимов регулирования речного стока [3]. Таким образом, международное законодательство закрепляет права государств на реализацию своих национальных интересов.

Список использованных источников

1. Борисова Е.А. Споры вокруг Рогунской ГЭС // История и современность. -2011. - №1(13): <<http://www.socionauki.ru/journal/articles/132897/>>
2. Хайрулло Мирсаидов. Таджикистан не находит союзников в регионе по строительству Рогунской ГЭС // EURASIA internet: <<http://neweurasia.tv/index.php/economy/1911>>
3. Хельсинские правила использования вод международных рек от 20 августа 1966 года // ТЕХЭКСПЕРТ, Электронный фонд: <<http://docs.cntd.ru/document/1900698>>

МЕЖДУНАРОДНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО КАЗАХСТАНА: ПОЛИТИКО-ПРАВОВОЙ АСПЕКТ

Габдулина Айнаш, 4 курс, МП
(науч. рук. проф. Губайдуллина М.Ш.)

Вопрос о правовом статусе Каспия: пятисторонний диалог Прикаспийских государств

Ключевые слова: Каспийский вопрос, Прикаспийские государства, саммиты, двусторонние соглашения.

Проблема определения статуса Каспийского моря является одной из самых сложных проблем, стоящих сегодня перед сообществом стран региона, а также тех государств, интересы которых, так или иначе, затрагиваются этой проблемой. Уже в конце прошлого века значение Каспия довольно быстро переросло масштабы прибрежных государств и перешло на глобальный уровень. Это, прежде всего, связано с большими запасами углеводородного сырья, сконцентрированными в разных зонах моря, и огромной потребностью в них развитых стран мира.

Каспий относится к богатейшим кладовым уникальных биоресурсов. Так, в нем сосредоточено 90 % мировых запасов осетровых рыб, дающих не менее важный для потребления и экспорта товар - икру. Наконец, Прикаспийский регион, представляя собой разветвленную сеть морских, сухопутных и трубопроводных маршрутов, выступает как стратегически ценный транспортно-коммуникационный участок Евразии.

В связи с этим пять прикаспийских стран: Россия, Азербайджан, Иран, Казахстан и Туркмения, с одной стороны, заинтересованы поскорее определиться, кому и что здесь принадлежит. С другой, никто из них не хочет быть обделенным. Поэтому каждая из стран имеет собственные позиции, цели и интересы в контексте решения данного вопроса. К тому же в большой геополитической «игре» вокруг Каспия и его углеводородных ресурсов активно участвуют внешние акторы, включая США, Евросоюз, Турцию и Китай. Все это давно перевело вопросы поиска, освоения, эксплуатации потенциальных месторождений углеводородов, а также экспорта последних на мировые рынки из чисто экономической плоскости в политическую.

Относительно правовых аспектов данного вопроса нужно отметить, что прикаспийские страны не пришли к единому мнению о том, чем является Каспий - морем или озером. В связи с этим они не могут апеллировать к нормам международного морского права, включая Конвенцию ООН по морскому праву 1982 г. Еще сложнее обстоит с вопросом определения частей моря, находящихся как в общем пользовании, так и - особенно - национальной юрисдикции каждой из пяти стран. Первый саммит названных стран на уровне их президентов прошел 23-24 апреля 2002 г. в Ашхабаде. К этому моменту их позиции заметно изменились. Азербайджан, Казахстан и Россия предложили разделить дно Каспия по принципу серединной линии, которая в дальнейшем может модифицироваться по договоренности сторон, а водную поверхность моря оставить общей.

Отдельно нужно отметить, что до и после этого саммита Азербайджан, Казахстан и Россия подписали и ратифицировали:

1) Соглашение между Республикой Казахстан и Российской Федерацией о разграничении дна северной части Каспийского моря в целях осуществления суверенных прав на недропользование от 6 июля 1998 г., а также Протокол к нему от 13 мая 2002 г.;

2) Соглашение между Республикой Казахстан и Азербайджанской Республикой о разграничении дна Каспийского моря между Республикой Казахстан и Азербайджанской Республикой от 29 ноября 2001 г., а также Протокол к нему от 27 февраля 2007 г.;

3) Соглашение между Республикой Казахстан, Азербайджанской Республикой и Российской Федерацией о точке стыка линий разграничения сопредельных участков дна Каспийского моря от 14 мая 2003 г.

В результате эти три государства установили между собой морские рубежи по принципу срединной линии. Россия и Казахстан также договорились о разделе и совместном освоении ранее спорных нефтяных месторождений - Курмангазы, Центральное и Хвалынское. Первое из них отошло в юрисдикцию Казахстана, два остальных - России.

Одним из основных документов о правовом статусе Каспия стало подписание 29 ноября 2001 г. Казахстаном и Азербайджаном Соглашения о разграничении дна Каспийского моря, которые устанавливает принцип разграничения дна Каспия на национальные секторы по срединной линии.

Таким образом, фактически оказалась разделенной северная часть Каспия. Тогда как проблемной с точки зрения неопределенности остается южная территория моря, где сходятся интересы Ашхабада, Баку и Тегерана. У Казахстана же единственным неопределенным участком морских рубежей является его граница с Туркменистаном. Но в то же время каких-либо споров и конфликтов по этому поводу между двумя странами до сих пор не проявлялось. Вместе с тем с критикой по поводу указанных выше договоренностей выступил Иран, настаивая на решении каспийского вопроса исключительно в пятистороннем формате.

Второй каспийский саммит прошел 16 октября 2007 г. в Тегеране и завершился подписанием итоговой декларации. Сохранив свое мнение по поводу раздела Каспия, стороны вместе с тем пришли, в частности, к необходимости совместной выработки и принятия Конвенции о правовом статусе Каспийского моря как базового документа. Они также договорились о своих, как прибрежных стран, суверенных правах в отношении моря и его ресурсов и обеспечении режимов судоходства, рыболовства и плавания судов только под их флагами. Однако на сегодняшний день Конвенция о правовом статусе Каспийского моря до сих пор находится в разработке, создана специальная рабочая группа по разработке "Конвенции о правовом статусе Каспийского моря" [1].

Третий саммит глав прикаспийских государств состоялся в Баку 18 ноября 2010 г. В отличие от предыдущих саммитов его результаты позволяют говорить о серьезном продвижении пяти государств в сторону решения каспийского вопроса.

Во-первых, участники приняли решение поручить соответствующим ведомствам в трехмесячный срок обсудить и согласовать ширину национальной зоны, исходя из 24-25 миль, с включением водного пространства, на которое будет распространяться суверенитет прибрежного государства.

Во-вторых, президенты пяти стран подписали Соглашение о сотрудничестве в сфере безопасности на Каспийском море, которое регулирует вопросы борьбы с терроризмом, организованной преступностью, контрабандой оружия, наркотиков и ядерных технологий, захватом судов, нелегальной миграцией, незаконной добычей биоресурсов и т.д. И хотя оно не касается вопросов военного сотрудничества, тем не менее, на его основе в перспективе можно будет попытаться сформировать систему обеспечения коллективной безопасности в Каспийском регионе.

В-третьих, в ходе саммита были рассмотрены и решены важные вопросы экологического характера, включая согласование протоколов к принятой в 2003 г. Рамочной конвенции о защите морской среды Каспийского моря - по оценке воздействия на окружающую среду в трансграничном контексте и о региональной готовности, реагировании и сотрудничестве в случае инцидентов, вызывающих загрязнение нефтью [2].

В сентябре 2014 г. в Астрахани планируется проведения саммита глав пяти прикаспийских государств. Несмотря на то, что повестка встречи окончательно не определена, можно полагать, что будут затрагиваться вопросы экологии и сохранения биоресурсов, экономики региона и транспортировки нефти, товаров и грузов. Думается, что отдельным

пунктом обсуждения вынесут проект особой экономической зоны, создаваемой на базе Астрахани. Но, несмотря на все вопросы официальной повестки, это будет уже четвертый саммит, на котором главным вопросом (возможно негласным) будет стоять определение территориально-правового статуса Каспийского моря [3].

Вывод: исходя из выше изложенного, Прикаспийским государствам требуется как можно скорее разработать и ратифицировать Конвенцию о правовом статусе Каспийского моря. Иначе неопределенность по поводу правового статуса Каспийского моря, разделение границ в будущем может стать причиной конфликтов между пятью государствами. Приоритетными в определении статуса Каспия должен быть баланс интересов прикаспийских стран.

Использованные источники

1. Каспийский вопрос: затянувшееся решение // Newsland, 28.03.2014. -URL: <<http://newsland.com/news/detail/id/1346410/>>
2. Кольчугин Н.П. Каспийское море: процесс выработки правового статуса остается в тупике. URL: <<http://www.iimes.ru/rus/stat/2012/16-05-12.htm>>
3. Булгаков Р. Единый Каспий выгоден всем // URL<<http://berlek-nkp.com/analytics/1481-r-bulgakov-edinyy-kaspiy-vygoden-vsem.html>>, 20.03.2014

Омарбекова Алтынай, 4 курс, МП
(*науч. рук. проф. Губайдуллина М.Ш.*)

Вопрос о правовом статусе Каспия в казахстанско-российских отношениях

Ключевые слова: *Каспийское море, прикаспийские государства, правовой статус.*

Проблема определения статуса Каспийского моря является одной из самых сложных проблем, стоящих сегодня перед сообществом стран региона, а также тех государств, интересы которых, так или иначе, затрагиваются этой проблемой. Распад Советского Союза привел к образованию новых независимых государств и кардинально изменил региональную ситуацию на бывшем советском пространстве. В стратегически важном Каспийском регионе такая смена политической обстановки стала причиной появления новых государств – России, Азербайджана, Казахстана и Туркменистана. С увеличением количества региональных акторов возникли и новые проблемы, требующие решения. В первую очередь, это касалось определения правового статуса Каспия. Исторически статус Каспия определялся двусторонними соглашениями Российской Империи (затем РСФСР и СССР) с Персией (Ираном), правопреемниками которых стали четыре постсоветских прикаспийских государства и Иран. Со времени распада СССР лидеры прикаспийских государств, подтвердили свою приверженность международно-правовым документам советской эпохи по вопросу о статусе Каспия (Алмаатинская декларация от 21 декабря 1991 г.), но фактически они не брались сторонами в расчет [1].

Россия долгое время настаивала на установлении кондоминиума, то есть предлагала рассматривать Каспийское море в качестве общего достояния пяти прибрежных государств и, соответственно, не позволять каких-либо односторонних действий по присвоению его пространств, а также ресурсов без согласия других. В 1998 г. российская позиция претерпела изменения: Москва выступила за разграничение дна моря между сопредельными и противоположными сторонами по модифицированной срединной линии, идущей от существующих сухопутных границ, при сохранении толщи вод в общем пользовании. 6 июля 1998 г. такая позиция России закреплена в двустороннем соглашении с Казахстаном («О разграничении дна северной части Каспийского моря с целью соблюдения суверенного недропользования») и подтверждена в российско-казахстанской Декларации о сотрудничестве на Каспийском море, подписанной 9 сентября 2000 г. в Астане.

Если в 1990-е годы Россия больше реагировала на происходящее в Каспийском регионе, нежели предупреждала негативное для нее развитие событий, включая и проблемы, связанные со статусом Каспийского моря, то уже в конце 90-х гг. XX века Россия стала вести более сбалансированную, согласованную и долгосрочную политику.[2]

Новый этап в многосторонних отношениях прибрежных стран в бассейне Каспийского моря связан с появлением на политической арене в начале 2000 г. Президента Российской Федерации В.В. Путина. Вскоре после своего избрания он провозгласил регион Каспийского моря зоной особых интересов России. Вопрос о стратегических интересах России в районе Каспийского моря был обсужден 21 апреля 2000 г. на заседании Совета безопасности РФ. Президент РФ Владимир Путин заявил тогда, что органы власти должны добиваться закрепления позиций российских компаний в Каспийском регионе. Примечательно, что и Концепция внешней политики РФ рекомендовала усилить дипломатическое влияние России на Каспии наравне с экономическим. Предусматривалось также развивать сотрудничество с другими государствами на основе взаимной выгоды и учета законных интересов каждого.[3]

Позиция Казахстана относительно принципа раздела Каспия и порядка хозяйственной деятельности прикаспийских государств определилась с самого начала и остается практически неизменной. Заместитель министра иностранных дел РК В.Гизатов обозначил ее следующим образом: «Казахстан считает, что дно моря и недра Каспия должны быть делимитированы между прибрежными государствами, которые будут обладать национальной юрисдикцией и исключительными правами относительно разведки и разработки минеральных ресурсов в своей части моря. Позиция Республики Казахстан сформировалась с учетом геополитических событий в регионе, а также прогнозов о наличии в казахстанском шельфе огромных углеводородных запасов. С 1994 г. руководство Казахстана стало вслед за Азербайджаном активно привлекать на каспийский шельф крупнейшие западные компании, которые образовали международный консорциум для геологических и геофизических исследований в казахстанском секторе моря. Если азербайджанский проект раздела Каспийского моря предлагал погранично-озерный статус, причем делимитируемый на сектора, то казахстанский рассматривал Каспий как «замкнутое море», на которое должны распространяться нормы Конвенции ООН по морскому праву 1982 г. (ст. 122 и 123). Однако, как показали дискуссии в рамках Московской встречи 1998 г., казахстанский вариант также не стал компромиссным, а, напротив он был встречен со стороны России и Ирана с явной настороженностью, так как ставил их в сложное положение.

Казахстан так же, как и Азербайджан, выступил против предлагаемого Россией раздела Каспия по принципу «кондоминиума». Заместитель министра иностранных дел Казахстана В. Гизатов, критикуя российскую концепцию общей собственности на Каспии, сделал вывод о том, что она никоим образом не дает никакого права государствам провозглашать Каспий «кондоминиумом». Поэтому адресованные МИДом России прикаспийским государствам призывы скоординировать свою деятельность на Каспии с нею не имеют правовой базы. Как отметил В. Гизатов, каждое государство должно быть самостоятельным в своей зоне. Он подчеркнул, «что дно и недра Каспия должны быть делимитированы между прибрежными государствами, которые будут обладать национальной юрисдикцией и исключительными правами относительно разведки и разработки минеральных ресурсов в своей части моря».

Таким образом, бывшие республики бывшего Союза бросили своего рода вызов России, подталкивая ее на изменение своей позиции, что, впрочем, и была вынуждена сделать Россия в условиях ослабления своих геополитических позиций в Каспийском регионе. В результате между Казахстаном и Россией было подписано вышеупомянутое соглашение. Россия и Казахстан договорились о разработке на паритетных началах трех спорных крупных нефтяных месторождений на Северном Каспии. В целом же в отношении с Россией у Казахстана нет проблемы относительно статуса Каспия. Они разрешены российско-казахстанским соглашением от 6 июля 1998 г. Верность основным положениям этого договора была выражена в новой российско-казахстанской декларации, подписанной во

время визита Президента В.В. Путина в Казахстан 9-10 октября 2000 г. по итогам переговоров с Президентом Н. Назарбаевым.[4] В ней отмечается, что Россия и Казахстан подтверждают свою убежденность в том, что в основу консенсусного решения о новом правовом статусе Каспийского моря в качестве одного из его важнейших компонентов целесообразно положить компромиссное предложение о разграничении дна моря между сопредельными и противолежащими государствами по срединной линии, модифицированной по договоренности сторон, в целях осуществления ими суверенных прав на недропользование при сохранении в общем пользовании водного пространства для обеспечения свободы судоходства, согласованных норм рыболовства и защиты окружающей среды. При этом использование месторождений, через которые пройдет согласованная разграничительная линия, может быть предметом отдельных договоренностей между соответствующими прикаспийскими странами. Стороны согласились, что предлагаемый подход внесет положительный вклад в определение правового статуса Каспийского моря.[5]

Подводя итог, хочется отметить, что каспийское направление занимает важное место в казахстанско-российских отношениях, целью которого является согласование внешнеполитических и экономических интересов двух стран.

Сегодня в двусторонних отношениях между Казахстаном и Россией не существует вопросов, которые не были бы решены путем конструктивного диалога и учета взаимных интересов. Как отметил наш президент Н.А. Назарбаев: «Самое главное у нас, как и у россиян, есть понимание того, что мы должны продуктивно использовать площадку совместных объединений, чтобы сообща определять «правила игры» на экономическом поле региона. И, что особенно важно, взаимодействовать на основе принципов консенсуса и добровольности, которые уже доказали свою эффективность».

Использованные источники

1. Федулова Н. Правовой статус Каспийского моря: позиции прибрежных государств// Мировая экономика и международные отношения. 2008. – С. 68
2. Эжиев И.Б. Геополитические процессы в Каспийском регионе в 90-е годы XX- начале XXв.-2005.
3. Лукоянов А. Саммит в Тегеране, или визит Президента России в Иран//Центральная Азия и Кавказ, 2008. – С. 81
4. Темирбулатов А.М. Правовой статус Каспийского моря: позиции прикаспийских государств
5. Декларация между Республикой Казахстан и Российской Федерацией о сотрудничестве на Каспийском море от 09.10.2000

*Давлетгалеева С.М., 4 курс, МП
(науч. рук. проф. Губайдуллина М.Ш.)*

Правовой аспект Казахстанско-Российского сотрудничества в вопросе миграционных перемещений

Ключевые слова: *миграционные отношения, правовой статус мигрантов, трудящиеся*

Миграции населения играют важную роль в развитии этнодемографических процессов и в расселении людей. Они пронизали историю каждого государства и народа. Без миграции невозможно ни социально-экономическое, ни политическое развитие общества.

Миграции привели к серьезным переменам на постсоветском пространстве: перекойке этнической карты в сторону консолидации этносов в рамках новых государств, перераспределению трудовых ресурсов, социальным и правовым проблемам, связанным с миллионами мигрантов, и т.д. Республика Казахстан, как ни одно из постсоветских госу-

дарств, испытала воздействие мощных миграционных потоков, которые во многом определили ее современную историю и культуру. Особые отношения в миграционном взаимодействии сложились в 90-е годы между Казахстаном и Россией.

В рамках данной остановимся на трудовой миграции между Российской федерации и Республикой Казахстан. Миграция высококвалифицированных специалистов является залогом взаимовыгодного развития стран-участниц тех или иных международных союзов. Поскольку речь идет об обогащении идеями, знаниями, профессиональными навыками, которые и определяют эффективность современного экономического развития, миграция этих специалистов представляет общий интерес.

Правительство Республики Беларусь, Правительство Республики Казахстан и Правительство Российской Федерации, основываясь на Договоре об учреждении Евразийского экономического сообщества от 10 октября 2000 г. и сознавая значение и масштабы трудовой миграции между государствами, важность предотвращения незаконной трудовой миграции, искоренения принудительного труда и обеспечения социальной защиты трудящихся-мигрантов разработали Соглашение о правовом статусе трудящихся-мигрантов и членов их семей, подписанное в г. Санкт-Петербурге 19.11.2010 г.

Соглашение определяет правовой статус трудящихся-мигрантов и членов их семей, а также регулирует порядок осуществления трудящимися-мигрантами трудовой деятельности и вопросы, связанные с их социальной защитой. В рамках документа трудящимся-мигрантам не требуется получения разрешений на осуществление трудовой деятельности на территории государств России, Казахстан. В соответствии со статьей 5 рассматриваемого Соглашения трудящиеся-мигранты, являющиеся гражданами одного из государств-участников Соглашения, и члены их семей освобождаются от обязанности регистрации (или постановки на учет) по месту пребывания в другом государстве-участнике Соглашения. В Казахстане отмеченное нововведение позволит гражданам Российской Федерации и гражданам Беларуси, привлекаемым к трудовой деятельности на территории Республики Казахстан, а также членам семей указанных граждан не соблюдать обязательный согласно законодательству Казахстана (в соответствии с пунктом 13 Правил въезда и пребывания иностранцев в Республике Казахстан), необходимый для регистрации 5-дневный срок после пересечения государственной границы Казахстана.

Статья 12 рассматриваемого Соглашения гласит о предоставлении возможностей: 1) для посещения детьми трудящихся-мигрантов из Казахстана дошкольных учреждений на территории России на условиях (в том числе и льготных), установленных российским законодательством для детей граждан Российской Федерации; 2) для получения детьми указанных граждан Казахстана образования в порядке, установленном для граждан России. Данная норма Соглашения довольно значительно расширила права детей иностранных трудящихся-мигрантов из России Казахстана в образовательной сфере.

Согласно статье 16 рассматриваемого Соглашения граждане Казахстана получили право вступать в профсоюзные организации Российской Федерации (наравне с гражданами России). Данная норма несколько расширяет права иностранных граждан из Казахстана на вступление в российские профсоюзы, поскольку такое право согласно статье 2 Федерального закона от 12 января 1996 года № 10-ФЗ «О профессиональных союзах, их правах и гарантиях деятельности» закреплено только за постоянно и временно проживающими в Российской Федерации иностранными гражданами.

В Соглашении о правовом статусе трудящихся-мигрантов и членов их семей в определении трудящегося-мигранта акцент делается на гражданстве, следовательно, из сферы его действия исключаются апатриды. Следует отметить, что в законодательстве Республики Казахстан закреплены термин «мигрант», «миграция», «иммигрант», «иммиграция». Однако трактовка этих понятий законодательством Республики Казахстан несколько отличается от предлагаемой текстом Соглашения. В Федеральном законе «О правовом положении иностранных граждан в Российской Федерации» дано определение понятия иностранного работника, то есть иностранного гражданина, временно пребывающего в Российской Федерации

Федерацию и осуществляющего в установленном порядке трудовую деятельность. При этом понятие «иностранный работник» не распространяется на индивидуальных предпринимателей (Асриян, 2004; Гладков, 2008).

В российском законодательстве разделяются правовые статусы иностранных граждан (мигрантов): статус временного пребывания (как правило, не более 90 суток); временное проживание (до трех лет); постоянное проживание. Это не относится к иностранным работникам, которые являются временно пребывающими. Из существующего определения ясно следует, что понятие «иностранный работник» не распространяется на иностранных граждан, временно или постоянно проживающих в Российской Федерации. Именно эти категории иностранных граждан во многом уравниваются в правовом статусе с работниками-гражданами РФ, хотя на них и распространяются некоторые законодательные ограничения, связанные с осуществлением трудовой деятельности, а также ограничения, применимые ко всем иностранным гражданам.

В законодательстве Республики Казахстан можно выделить следующие виды правовых статусов мигрантов, в зависимости от целей: образовательная миграция; миграция с целью осуществления трудовой деятельности; с целью воссоединения семьи; с целью возвращения на историческую родину; с целью туризма: по гуманитарным и политическим мотивам. Отдельно выделяется правовой статус «оралмана». Также можно отметить дополнительное разграничение категорий иммигрантов, прибывающих в Казахстан с целью осуществления трудовой деятельности, закрепленное в Законе Республики Казахстан «от 22 июля 2011 г. № 477-IV ЗРК «О миграции населения» на иностранных работников, бизнес-иммигрантов и сезонных иностранных работников.

Анализ практики современного правового регулирования в различных государствах позволяет выделить особенности нормативного закрепления работ: на приграничных трудящихся, артистов и лиц свободных профессий, моряков, лиц, проходящих обучение, сезонных работников; а также на трудящихся, которые, будучи гражданами одной договаривающейся стороны, выполняют конкретную работу на территории другой договаривающейся стороны от имени предприятия, имеющего зарегистрированный офис за пределами этой договаривающейся стороны (выполняющие работу в филиале одного договаривающегося государства, находящегося на территории другого договаривающегося государства). Законодательство сторон Соглашений выделяет эти статусы с учетом национальных потребностей. В соответствии со статьей 3 рассматриваемого Соглашения работодатели (наниматели иностранной рабочей силы) получают право заключать трудовые договоры с иностранными гражданами, подпадающими под действие данного Соглашения, без учета соответствующих ограничений по защите национального рынка труда. В связи с этим в странах-участниках ЕЭП возможна актуализация следующих позитивных моментов:

Россия: в соответствии со статьей 3 рассматриваемого Соглашения, российские работодатели получают право заключать трудовые договоры с гражданами Казахстана без учета соответствующих ограничений по защите национального рынка труда, а именно: без учета имеющейся квоты на выдачу иностранным гражданам разрешений на работу в Российской Федерации; без учета допустимой доли иностранных граждан, используемых хозяйствующими субъектами, осуществляющими на территории Российской Федерации деятельность в сфере розничной торговли и спорта; а также без получения разрешений на работу в Российской Федерации самими указанными иностранными гражданами, а также без получения разрешения на привлечение и использование иностранных работников.

Казахстан: новация статьи 3 рассматриваемого Соглашения актуальна для казахстанских работодателей, привлекающих к трудовой деятельности в Республике Казахстан трудящихся-мигрантов из России, поскольку она позволяет не применять в отношении российских граждан существующий в Казахстане в целом квотно-разрешительный порядок допуска иностранцев к осуществлению трудовой деятельности на территории Республики Казахстан. (ст. 37 и 38 Закона «О миграции населения» 2011 года).

Согласно статье 11 Закона Республики Казахстан «О занятости населения» в целях защиты внутреннего рынка труда правительством Республики Казахстан ежегодно устанавливается квота на привлечение иностранной рабочей силы для осуществления трудовой деятельности на территории страны. В то же время, согласно Правилам осуществления трудовой и профессиональной деятельности иностранцев и лиц без гражданства на территории Республики Казахстан и граждан Республики Казахстан за границей (от 25 июня 1999 года) и Правилам определения квоты и выдачи работодателям разрешения на привлечение иностранной рабочей силы в Республику Казахстан (от 19 июня 2001 года) разрешение на привлечение иностранной рабочей силы выдается казахстанскому работодателю в рамках установленной квоты.

Таким образом, с введением рассматриваемого Соглашения в действие указанные разрешительные нормы казахстанского законодательства, регулирующие условия и порядок привлечения к трудовой деятельности в Республике Казахстан граждан России, применению не подлежат. Анализ рассмотренного Соглашения показал, что данные документы не только являются весьма заметным шагом на пути укрепления сотрудничества Казахстана и Российской Федерации, но и знаменуют переход на качественно иной характер конструктивного взаимодействия, нацеленного на максимизацию выгод и минимизацию издержек международной трудовой миграции в регионе. Анализ правовых эффектов ратификации показал, что нормы Соглашения о правовом статусе трудящихся-мигрантов и членов их семей существенно дополняют права для осуществления трудовой деятельности иностранных граждан.

Использованные источники

1. Соглашение о правовом статусе трудящихся-мигрантов и членов их семей (19.11.2010)
2. Закон Республики Казахстан О миграции населения *(по состоянию на 10.12.2013 г.)*
3. «Анализ экономического эффекта и институционально-правовых последствий ратификации Соглашения о правовом статусе трудящихся-мигрантов и членов их семей и Соглашения о сотрудничестве по противодействию нелегальной трудовой миграции из третьих государств для государств-участников Единого экономического пространства (Беларусь, Казахстан и Россия)» // http://www.unecce.org/fileadmin/DAM/stats/documents/ece/ces/ge.10/2013/mtg1/EaDB_migration_report_new.pdf
4. Балашова Т. Конституционно-правовое регулирование миграции в современной России: проблемы теории и практики (диссертация д.ю.н.). Пенза, 2010
5. Ивахнюк И. Перспективы регулирования миграционной политики России: выбор верного пути. Миграционный барометр. – М.: Макс-Пресс, 2011
6. Сборник нормативно-правовых документов, регулирующих правоотношения в сфере миграции. - М., 2002.

Ковальчук Виктория, 3 курс, МО
(Науч. рук. проф. Губайдуллина М.Ш.)

Правовое регулирование миграции в Германии и вопрос о немецкой реэмиграции

Ключевые слова: *немецкая миграция, двусторонние отношения, Казахстан, Германия.*

Немцы Казахстана на период создания независимого государства составляли одну из самых многочисленных этнических групп Казахстана. По переписи 1989 года они занимали третье место по своей численности среди других этнических групп. Спустя почти четверть века численность немцев Казахстана значительно сократилась с 957,5 тысяч немцев (5,82%) до 180,8 тысяч немцев (1,08%). Причиной изменения численности этой этнической группы в Казахстане стало их активное участие в миграционном обмене с

Германией. Привлекательность Германии объяснялась политикой репатриации, которую проводило Германское правительство по принятию этнических немцев на свою историческую родину. Основанием этой политики стал Федеральный закон об изгнанных и беженцах 1953 г. Согласно этому законодательному акту, лицами немецкой национальности признавались немцы по крови, проживающие на территории СССР до 8 мая 1945 г. Этот Закон поспособствовал в 90-е годы переселению немцев с постсоветского пространства в количестве 1,5 миллиона человек.

С начала XXI века численность немцев в потоке эмиграции стала снижаться. Исследователи предположили, что миграционная активность немецкой диаспоры Казахстана исчерпывает себя и в дальнейшем прекратится вовсе. Но, на мой взгляд, это далеко не так. Немцы всё ещё составляют значительную часть среди мигрантов, выезжающих из Казахстана. Ежегодный показатель составляет около 20%.

Но почему же миграционная активность снизилась? Наиболее очевидная причина этого факта – это ужесточение правил приёма переселенцев, предпринятое правительством Германии. Усложнение процедуры было связано с принятым в 1993 г. Законом о приёме переселенцев «Aussiedleraufnahmegesetz», в рамках которого было введено понятие «поздний переселенец» (Spätaussiedler). Согласно данному закону наряду с принадлежностью к немецкой нации и культуре вводится критерий на владение немецким языком (Sprachtest). Корректирование Германией миграционного законодательства по приёму переселенцев говорит о трудностях протекания интеграционных процессов в самом германском обществе.

С самого начала переселенческой политики правительство Германии создаёт полноценные социальные условия для интеграции иммигрантов: условия занятости, социальные блага, условия для освоения немецкого языка и культуры. Однако именно слабый уровень знания немецкого языка является одним из важных факторов, который затрудняет процесс интеграции мигрантов. Данный факт вынуждает иммигрантов к проживанию вблизи своих родственников, земляков. А это, в свою очередь, способствует концентрации переселенцев в некоторых районах Германии. С одной стороны, проживание переселенцев в родственной среде облегчает адаптацию в новом обществе в первые годы после иммиграции, но с другой стороны, это же и приводит к торможению полноценной интеграции в германском обществе. Естественно, что таким образом невозможно достигнуть соприкосновения и складывания общей социокультурной среды местного и переселенческого населения. Это приводит к росту реэмиграционных настроений. За последние годы около 300 немцев ежегодно прибывает в Казахстан на постоянное место жительства. Однако отсутствие полных статистических данных не позволяет объективно судить о масштабах реэмиграции немцев. Но всё-таки такая тенденция действительно присутствует и в последние годы становится всё обзримее.

Итак, на сегодняшний день миграционное поведение между Казахстаном и Германией проявляется в двух формах – это эмиграция и реэмиграция. Поэтому на повестке дня стоит весьма актуальный вопрос о перспективах их развития.

Миграционная активность немцев Казахстана неоднократно становилась объектом пристального внимания исследователей. На начальном этапе миграционные процессы становились индикатором происходящих процессов в изменении экономической, социальной и политической сфер Республики Казахстан. Отсюда исследователи сделали простой вывод: чем выше уровень процессов изменения в политической или экономической сферах в обществе, тем сильнее активизируется миграционная политика. И, соответственно, наоборот, чем выше уровень развития, тем больше стабильность населения и ослабление его миграционного потенциала.

В начале XXI века динамика изменений в социальной сфере Казахстана приобрела положительные показатели. Параллельно с этим можно проследить и численное сокращение эмиграционных потоков из страны. Исследователи предполагают, что миграционная активность немцев будет исчерпывать себя. Однако практика показывает иную картину.

Активное и стабильное участие немцев в эмиграции на протяжении последних лет требует адекватного объяснения сложившейся ситуации. Кто-то объясняет это значительным улучшением социально-экономической обстановки в последние годы, кто-то – сокращением ресурсов других основных потоков миграции из Казахстана. Всё чаще миграционная мобильность немцев стала объясняться как «их естественное право, их желание и их стремление воссоединиться с исторической Родиной».

Однако, на мой взгляд, фактор – «историческая Родина» – недопустимо признавать объективным, который способен в полной мере объяснить миграционное поведение немцев Казахстана на современном этапе. Такое объяснение позволяет успокаивать общественность, и уходить от вопроса в отношении регулирования миграции. И сегодня день наиболее остро подрывает официальное объяснение последних лет желание вернуться на «историческую Родину» возвратная миграция немцев, прогнозы которой предсказать пока нельзя.

Как считают исследователи, проявившиеся в последние годы тенденции в поведении немцев в миграционном обмене между Казахстаном и Германией достаточно сложно оценить объективно. Однако, нельзя отрицать важность экономических и политических факторов в формировании миграционных процессов Казахстана, но вполне очевидно, что эти факторы не являются единственными определителями миграционных отношений между двумя государствами.

Результаты изучения миграционного поведения немцев в обмене между Германией и Казахстаном показывают, что для немцев-мигрантов достаточно важен поиск и восстановление разорванных родственных связей. Всё чаще, немцы при объяснении причин отъезда в Германию, наравне с экономическими, указывают на своё стремление к воссоединению с родителями, детьми, родственниками. В свою очередь в рамках реэмиграции (при возвращении немцев из Германии в Казахстан) желание мигранта проживать в привычной социально-культурной среде превышало даже экономическую целесообразность. Данная сеть мигрантов, которая сложилась по обе стороны миграционного моста между Казахстаном и Германией, позволяет максимально снизить риски при вхождении в новое принимаемое общество и создает необходимые условия для процесса адаптации в рамках эмиграции и реэмиграции.

Таким образом, на мой взгляд, сложившаяся сеть мигрантов будет позволять немцам ещё долгое время вливаться в миграционный обмен между Казахстаном и Германией. Изменения данного миграционного обмена могут в существенной мере определить и социально-экономические, и политические изменения в Казахстане, что в дальнейшем будущем может отразиться на повышении участия немцев в эмиграции и иммиграции. Но если учитывать количественное представление немцев в Казахстане, то можно быть уверенными, что эмиграционный поток уже не достигнет размеров 90-х годов.

Список использованных источников

1. Deutsche Allgemeine Zeitung. Доступ: www.deutsche-allgemeine-zeitung.de/rus/
2. OSI/HESP Central Asia Research and Training Initiative. Индивидуальный исследовательский проект «Идентичность немцев как фактор их миграции между Казахстаном и Германией»
3. Конституция Республики Казахстан от 30 августа 1995
4. Миграция населения. Итоги переписи населения 1999 г. в РК. Стат. справоч. /Под ред. А. Смаилова.- Алматы, 2000.-130
5. Садовская Е.Ю. Миграция в Казахстане на рубеже XXI: основные тенденции и перспективы. Алматы, 2001.-260 с.

Проблематика иммиграционной политики и вопрос о турецкой диаспоре в Германии

Весьма значительную роль в современных турецко-германских отношениях, в том числе и в торгово-экономической области, играет многочисленная турецкая диаспора в ФРГ. В 1961 г. в ФРГ безработными числились 94 856 чел., в то же время общее число вакантных мест составляло 572 758, это заставило немецкие власти искать рабочую силу в менее развитых странах южной Европы. 30 октября 1961 г. между Турцией и ФРГ было подписано соглашение о трудовой миграции.

Выходцы из Турции сегодня - самая многочисленная группа мигрантов в Германии. Сегодня в ФРГ проживают, по некоторым данным, около двух с половиной миллионов человек турецкого происхождения. Большинство из них - родственники гастарбайтеров, приехавших в Германию в 60-х годах прошлого века в рамках договора о найме рабочих, подписанного между Федеративной Республикой Германия и Турцией. 30 октября 2011 г. этому соглашению исполняется ровно 60 лет. Все началось после окончания Второй мировой войны, когда Германия остро нуждалась в дополнительной рабочей силе. В послевоенные десятилетия власти ФРГ подписали с рядом стран договоры о привлечении иностранных рабочих: в 1955 г. - с Италией, в 1960 г. - с Испанией, спустя еще год - с Турцией. Вплоть до 1968 г. в ФРГ прибывали гастарбайтеры из Марокко, Португалии, Туниса и Югославии.

Для Турции эмиграция рабочих в Германию была выгодна по двум причинам. Во-первых, мужчины могли заработать в ФРГ хорошие деньги и тем самым поддержать свои семьи на родине. Во-вторых, в Германии турецким рабочим предоставлялась возможность повысить свою квалификацию и вернуться на родину с новыми знаниями и профессиональным опытом.

Одной из самых серьезных проблем, как считалось, в начале интеграционной политики, так и на сегодняшний день в Германии является тот факт, что турецкие гастарбайтеры не хотят возвращаться на свою родину. Начиная с 1950-х годов, в ФРГ приезжали гастарбайтеры из Италии, Испании и Турции, а после того, как они остались здесь жить, Германия стала страной мигрантов. Предполагалось, что они, отработав два года, вернутся на родину. Таким образом власти ФРГ хотели предотвратить переезд турецких граждан в Германию на постоянное место жительства. Однако три года спустя, в 1964 г., по просьбам немецких работодателей, текст договора между Германией и Турцией был обновлен, а сроки пребывания в стране для турецких гастарбайтеров увеличены - слишком высокими оказались расходы на доставку в страну новых рабочих и обучение их профессии. Позже турецким рабочим разрешили перевозить в ФРГ и свои семьи.

Как показал опрос проведенный институтом Info в Берлине, 45 процентов хотели бы вернуться на родину. Из более чем одной тысячи респондентов с немецким паспортом или без него 15 процентов заявили, что своей родиной они считают скорее Германию, чем Турцию. В 2009 г. этот показатель составлял 21 процент, а в 2010 г. - около 18 процентов, напоминает агентство фра. В качестве причин, побуждающих задуматься о возвращении на родину, многие респонденты сослались на ностальгию, желание провести старость после выхода на пенсию в окружении соотечественников и мягкий климат. В то же время около 10 процентов заявили, что чувствуют себя в Германии не совсем комфортно, отмечает агентство AFP. Из 45 процентов опрошенных, заявивших о желании вернуться на родину, только 5 процентов планируют это сделать в течение ближайших двух лет, и еще 12 процентов - в течение десяти лет. Большинство из желающих вернуться в Турцию зарегистрировано в возрастной группе от 30 до 49 лет. Из всего этого можно увидеть, что турецкая диаспора в Германии разрослась и слилась с населением Германии до такой степени, что обратный процесс – невозможен.

Правительству ФРГ приходится вести теперь уже интеграционную политику. Выступая в Федеральном ведомстве по делам миграции и беженцев, Ангела Меркель заявила, что Германия должна активнее, чем раньше заниматься интеграцией мигрантов. "Недостаточно быть просто страной с высоким уровнем миграции, мы должны становиться и страной интеграции. Интеграция только укрепляет сплоченность общества, а растущее многообразие означает в конечном итоге обогащение", – подчеркнула канцлер. Меркель также заявила, что на сегодняшний день в Германии проживает около 16 миллионов человек с миграционным прошлым. Каждый, кто благодаря своим культурным корням, интересам, знаниям и опыту приносит нечто новое в немецкую экономику, политику и общество Германии, таким образом выгоден для Германии, отметила канцлер Германии. по мнению Меркель, «Нас становится меньше, мы стареем, и структура общества делается более разнообразной».

Турецкие гастарбайтеры живущие в Германии, являются одним из стержней экономического влияния, которое Германия оказывает среди всех стран ЕС. Немецкие Турки уже захватили часть областей в экономическом пространстве Германии. По данным российского исследователя А. В. Кузнецова, к 2000 г. в ФРГ было 59,5 тысяч предприятий турецких иммигрантов. Их суммарный оборот достиг 28,5 миллиардов евро, на них было занято 327 тысяч человек, более 80% которых – турки. В своей деятельности турецкие компании ориентировались в основном на соотечественников, и были сосредоточены в секторе легкой промышленности (текстильные и швейные фирмы), общественного питания (кафе, рестораны). Следствием этого стало то, что турецкие прямые инвестиции размещены в основном в крупных городах, где концентрируются турки-иммигранты. Германия считается одной из самых развитых стран Европы, и политика которую она ведет, несомненно, выводит страну в лидеры, из этого можно видеть, что интеграционные процессы проводимые Германией отлично влияют на рост экономики страны и всего Евросоюза.

Список использованных источников

1. Козловский В. Турецкая доля немецкого чуда // <http://www.cogita.ru/grazhdanskaya-aktivnost/migranty/5-i-konkurs-esse-migraciya-i-integraciya-migrantov-v-evrope-i-rossii/tureckaya-dolya-nemeckogo-chuda> (07.10.2012)
2. Превацанос, Клаудия. Как гастарбайтеры из Турции стали мигрантами // <http://www.dw.de/%D0> (29.10.2011)
3. Степовик М. Опрос: 45 процентов проживающих в ФРГ турок хотели бы вернуться на родину // <http://www.dw.de/> (17.08.2012)
4. Михайлина И. Меркель за миграцию и интеграцию // <http://germania-online.ru/politika/politika-detaj/datum/2013/04/16/merkel-za-migraciju-i-integraciju.html> (16.04.2013)

Жонисова Нургуль, 4 курс, МП
(науч. рук. проф. Губайдуллина М.Ш.)

Межпарламентское сотрудничество между РК и ЕС

Ключевые слова: политический диалог; правовая основа, надежное партнерство.

Европейский Союз – один из основных политических и экономических партнеров Казахстана. 2 февраля 1993 г. – установлены дипломатические отношения между Республикой Казахстан и Европейским Союзом. В декабре 1993 г. открыто Представительство РК при ЕС в Брюсселе. В ноябре 1994 г. открыто Представительство Европейской Комиссии (ЕК) в РК в г. Алматы. С 8 июня 2012 г. Чрезвычайным и Полномочным Послом РК в Королевстве Бельгия назначен Алмас Хамзаев. С 3 августа 2011 г. Главой Представительства Европейского союза в Республике Казахстан назначена Аурулия Бушез (в Казахстане находится с де-

кабря 2011 г.). Правовой основой отношений между Казахстаном и ЕС является Соглашение о партнерстве и сотрудничестве (СПС) 1999 г.

Поскольку и Казахстан, и ЕС после подписания СПС прошли через важные политические, экономические и социальные перемены, стороны договорились заключить на его замену новое базовое соглашение, призванное отразить эти изменения. В июне 2011 г. в Брюсселе был дан официальный старт переговорам по новому Соглашению о расширенном партнерстве и сотрудничестве РК-ЕС. Первый раунд переговоров по новому Соглашению РК-ЕС состоялся 12 октября 2011 г. в Астане, второй - 24-25 мая 2012 г. в Брюсселе. Достигнуты высокие темпы развития торгово-экономических связей. ЕС является основным торговым и инвестиционным партнером Казахстана, опережая Россию и Китай. На долю ЕС приходится почти половина (49%) казахстанского внешнеторгового оборота и 47% привлеченного иностранного капитала в экономике Казахстана. Внешнеторговый оборот Казахстана со странами ЕС в 2012 году составил почти 53 млрд. долл. США, а за 9 месяцев 2013 г. составил 38,7 млрд. долларов США.

За период с 1993 по 2013 годы валовый приток прямых инвестиций из стран ЕС в экономику Казахстана составил более 80 млрд. долл. США (из 170 млрд. долл. США всего привлеченных). Основные инвесторы: Нидерланды, Великобритания, Италия и Франция.

За годы независимости Казахстан утвердился в качестве надежного и ответственного энергетического партнера ЕС. Казахстан является третьим крупнейшим поставщиком энергоносителей в Европу из стран – не членов ОПЕК, после России и Норвегии. В ряде государств Европы доля поставок казахстанской нефти достаточно высока. Так, в Австрии она составляет 25%, Румынии – 30%. Казахстан является 4-ым по объемам поставщиком энергоресурсов в Германию. Казахстан заинтересован в дальнейшем укреплении стратегического энергодиалога с ЕС, правовой основой которого являются Меморандум о взаимопонимании в сфере энергетики и Соглашение о сотрудничестве по использованию ядерной энергии в мирных целях.

Казахстан намерен продолжить работу с ЕС по признанию в полном объеме рыночного статуса казахстанской экономики. В данном контексте имеет важное значение принятое в феврале 2013 года Европейской Комиссией решение о закрытии антидемпингового расследования по желтому фосфору, экспортируемому из Казахстана в страны ЕС.

Учитывая рост взаимных поездок граждан Казахстана и Европейского Союза в условиях интенсификации взаимоотношений Астаны с европейскими странами, Казахстан выступает за упрощение визового режима РК-ЕС. В этой связи прорабатывается вопрос о заключении соглашений об освобождении владельцев дипломатических и служебных паспортов от визовых требований, а также упрощение процедуры выдачи виз для определенных категорий граждан РК и ЕС. Проводятся регулярные консультации сторон. Кроме того, озвучивается интерес Казахстана в запуске Диалога с Европейской Комиссией по принятию плана действий по облегчению визового режима с ЕС (требуется мандат Еврокомиссии).

Новым форматом сотрудничества являются отраслевые диалоги, предполагающие детальные консультации по интересующим стороны темам (энергетика, транспорт, безопасность, миграция, диалог по правам человека и др.).

Один раз в год проводятся заседания Комитета парламентского сотрудничества (Европейский парламент – Парламент РК). В ноябре 2013 г. в Брюсселе состоялось 12-ое заседание Комитета парламентского сотрудничества Казахстан-ЕС.

Ключевую роль в институциональной системе взаимодействия РК-ЕС играют ежегодные заседания Совета сотрудничества. Для имплементации решений Совета действуют Комитет сотрудничества и два профильных Подкомитета сотрудничества: по торговле, инвестициям, транспорту и энергетике; по правосудию и правопорядку. В региональном плане стороны взаимодействуют в рамках Стратегии ЕС в Центральной Азии (введена в действие в 2007 г.).

Состоявшийся в июне 2013 г. первый официальный визит Председателя Еврокомиссии Ж.М. Баррозу в РК способствовал расширению и углублению нашего партнерства, а также еще раз подтвердил приоритетность развития многоплановых связей с Европейским

Союзом. В рамках практической реализации достигнутых договоренностей, в 2014-2015 гг. ожидается интенсивный политический диалог РК-ЕС.

Заключение. Бесспорно, существуют свои плюсы и минусы в рамках сотрудничества между ЕС и Казахстаном. В случае более тесного сотрудничества РК и ЕС, возможно приближение ценовой политики к европейской, что не выгодно для социальной сферы РК. Вместе с этим, существенно вырастет качество товара, мы будем пользоваться товарами соответствующими мировому стандарту, будут ввозиться новые технологии, вырастет конкуренция, у казахстанцев появятся новые конкуренты, и еще более сильные, новые рабочие места. Выходит, мы выйдем на новый уровень развития.

Использованные источники

1. http://eeas.europa.eu/delegations/kazakhstan/eu_kazakhstan/chronology/index_ru.htm
2. http://eeas.europa.eu/delegations/kazakhstan/index_ru.htm
3. <http://east.terra-america.ru/eu-interests-in-ca.aspx>
4. http://mfa.gov.kz/ru/#!/foreignpolicy/sotrudnichestvo_kazahstana/sotrudnichestvo_s_evropeysk_im_soyuzom/

Қарабаева Ә.Е., 4 курс, МП
(науч. рук. проф. Губайдуллина М.Ш.)

Политико-правовые основы сотрудничества между РК и КНР

Ключевые слова: *приграничное сотрудничество, региональная политика, конструктивное взаимодействие*

Современные отношения Казахстана и Китая – это история конструктивного взаимодействия на благо наших дружественных народов в духе добрососедства и взаимопонимания. Все эти годы, Китайская Народная Республика, заложив основы долгосрочного и взаимовыгодного партнерства наших государств и народов на долгую историческую перспективу в различных областях сотрудничества. Одним из актуальных направлений которого является приграничное сотрудничество.

Суть экономико-политического подхода к исследованиям приграничных территорий состоит в том, что география помогает понять принципиальную неоднородность приграничья, оценить ее индивидуальные особенности, проанализировать их через системы региональной политики применительно к приграничным регионам. Так, поэтапно в рамках данного региона и будет развиваться экономическое сотрудничество. Наблюдаемый устойчивый рост внимания к проблематике государственных границ и приграничных районов обусловлен глобализацией экономики, развитием регионального сотрудничества, кардинальными изменениями на политической карте мира, тенденциями к углублению демократии в общественном развитии. Государственные границы влияют на развитие приграничных районов и страны в целом через свои фундаментальные свойства - барьерность и контактность одновременно.

Проблематика приграничья содержит в себе многие противоречия, характерные для современного этапа развития. Республика была и остается нашим надежным и предсказуемым партнером. Одной из животрепещущих тем двустороннего диалога между РК и КНР на современном этапе является проблема распределения доходов от приграничной торговли между множеством индивидуальных торговцев-челноков, мелких и средних частных и государственных фирм, что не позволяет реализовывать крупные инвестиционные проекты без поддержки из бюджетов стран и административных районов. Наибольший эффект от этой модели достигается при согласованных действиях правительств соседних стран в вопросах визового и таможенного режима, согласованных изменения курсов

национальных валют и при наличии ценовых различий на потребительские товары и факторы производства. Казахстан и Китай связывают транспортные коридоры, обеспечивая региональный и трансконтинентальный транзит.

В стратегии территориального развития Республики Казахстан до 2015 г. отмечается, что активное вхождение Казахстана в мирохозяйственную систему сдерживается узкой специализацией Казахстана в мировом и региональном разделении труда, удаленностью от основных мировых товарных рынков, что усугубляется неразвитостью транспортно-коммуникационной инфраструктуры, обеспечивающей выход на внешние рынки как страны в целом, так и ее отдельных регионов.

Сотрудничество двух государств является выгодным как одной стороне, так и другой. В связи с чем, отношения во всех сферах: политические, образование, экономические, культурные и т.д. развиваются в хорошем темпе. Китайско-казахстанская зона свободной торговли не может реализоваться в один момент — для этого необходимо время. Экономические центры двух стран находятся на порядочном расстоянии друг от друга, также налицо несоответствие уровней экономического развития и существенные различия в культурной системе.

Итак, что политика РК по отношению государств-соседей, в том числе и КНР, является стабильной, выгодной и благоприятной. Дальнейшее такое сотрудничество будет помогать Казахстану набирать обороты не только в ЦА, но и во всем мире.

Использованные источники

1. Назарбаев Н.А. Президент Республики Казахстан. Указ от 28 августа 2006 года. № 167 О Стратегии территориального развития Республики Казахстан до 2015 года //mfa.kz/rus.

2. Лу Гань. Строительство зоны свободной торговли в рамках ШОС: значение в продвижении китайско-казахстанского сотрудничества // Казахстан-спектр - 2006. - №4. - С. 22-24.

3. Ван Фан. Строительство зоны свободной торговли в рамках ШОС: значение в продвижении китайско-казахстанского сотрудничества // Казахстан-спектр - 2006. - №4. - С. 22-24.

Акылас Алиби, 4 курс, МП
(науч. рук. проф. Губайдуллина М.Ш.)

Казахстан и СУАР: правовые основы сотрудничества.

Ключевые слова: *взаимоотношения РК и СУАР, КНР - стратегический партнер РК, Договорная база РК и СУАР.*

Дипломатические отношения между Республикой Казахстан и Китайской Народной Республикой начались в 1992 году. Со стороны наших соседей была проявлена готовность к началу плодотворного диалога.

На сегодняшний день КНР является стратегическим партнером РК, одним из важнейших сфер является торгово-экономические отношения, где существенную роль играет СУАР, на долю которого приходится более 75% товарооборота между РК и КНР. Товарооборот между Казахстаном и Синьцзяном в 2007 году достиг 9.2 млрд. долларов США, а в 2008г. 12.24 млрд. долларов и с каждым годом этот показатель увеличивается.

Таким образом, можно констатировать, что взаимоотношения непосредственно между СУАР и РК сложились довольно положительными. Более того, в настоящее время, в Синьцзяне зарегистрировано 15 проектов с участием казахстанского капитала на договорную сумму 11.7 млн. долларов США, а свою очередь, в РК создано 29 крупных предприятий с китайским капиталом в 18 млн. долларов США.

Все это стало возможным благодаря правовому обеспечению двухсторонних взаимоотношений:

Соглашение о развитии торговой деятельности на приграничном торговле центре «Майкапчагай – Зимунай» между администрацией Алтайского округа СУАР КНР и акиматом ВКО;

Соглашение о торгово-экономическом, научно-техническом и культурном сотрудничестве между акиматом Восточно-Казахстанской области и администрацией Алтайского округа СУАР КНР (бессрочное);

Соглашение по развитию приграничного сотрудничества между Восточно-Казахстанской областью и Алтайским округом СУАР КНР (бессрочное);

Соглашение о сотрудничестве между акиматом Уржарского района и г.Чугучак СУАР КНР;

Постановление Кабинета Министров Республики Казахстан от 2 марта 1992 года № 175 Об открытии представительства Министерства внешнеэкономических связей Республики Казахстан в Урумчи (СУАР КНР) и Синьцзянской компании по международному экономическому сотрудничеству в г. Алма-Ате.

Все вышеперечисленные соглашения являются источником повышения жизненного уровня не только населения на приграничных территориях, но и всей территории Казахстана в целом. Товарооборот между РК и КНР вырос с 368 млн. долларов в девяностые годы до 204 млрд. 400 млн. долларов в 2010 году, при этом необходимо не забывать о выше мною сказанном, что 75% товарооборота между РК и КНР приходится на долю СУАР. Взаимоотношения между СУАР и РК не заканчиваются лишь в экономической сфере, так 24 ноября 1994 года в г. Алматы было подписано Соглашение о сотрудничестве в области образования между Министерством образования Республики Казахстан и Урумчинским профессиональным университетом СУАР КНР.

Целью данного соглашения является развитие казахского и китайского образования, дальнейшего повышения уровня эффективности совместных научных исследований и расширения связей в области образования между обоими государствами на основе принципов равенства, взаимной выгоды и эффективности. Государства согласились на осуществление взаимного обмена учеными и студентами в области изучения казахстанской экономики, казахского, китайского и русского языка. В год производится обмен двух стажеров и тринадцати студентов, которые должны быть здоровы, справляться с работой или учебой, соблюдать законы и правила принимающей стороны, уважать религию, обычаи и даже привычки местных жителей. И конечно же, они не должны вмешиваться во внутреннюю и политическую жизнь страны. Соглашением также предусмотрена стипендия для каждого стажера и студента по 20 долларов США в месяц, однако данная сумма не была изменена с 1994 года и соответственно является смешной суммой на сегодняшний день. Каждая сторона представляет жилье прибывшим специалистам и берет на себя оплату за их проживание. Для стажеров 2-х местные комнаты, для студентов 3-х местные комнаты. Казахская сторона примет на полный курс обучения до 100 граждан Китайской Народной Республики по индивидуальным контрактам за оплату по нормативам Республики Казахстан. В случае возникновения исключительных обстоятельств в результате которых придется прекратить действие Соглашения, то принимающая сторона берет на себя транспортные расходы по возвращению специалистов на родину.

Также 16 июля 1992 г.в г. Алма-Ата было подписано Соглашение по дальнейшему развитию туристского обмена между Республикой Казахстан и СУАР КНР. Стороны соглашения посчитали возможным организовать двухдневные и семидневные туристские маршруты в СУАР КНР и Республику Казахстан, в том числе и на безвалютной основе. Ежедневно через контрольно-пропускной пункт «Хоргос» осуществляется пропуск 10 туристических групп. Согласно данному соглашению каждая сторона должна обговорить порядок оформления выездных документов туристам из СУАР КНР и обмениваются соответствующей информацией. Стороны согласились с предложением китайской стороны о провозе туристами обеих сторон товаров на сумму до 5 тыс. долларов США.

Чем многие наши граждане пользовались и пользуются до сегодняшнего дня. Более того, соглашением предусмотрено предоставить туристам места в населенных пунктах для реализации своих товаров. Страхование туристов вводилось в обязательном порядке для своих туристов в своей стране. Стороны способствуют разрешению вопросов о посещении обоих государств туристами третьих стран и совместной деятельности по маршруту "Великий шелковый путь". Также речь идет о выпуске качественной рекламной продукции, организации презентаций фирм, ярмарок, фестивалей, тематических выставок и т.д. Наряду с туристским обменом создаются совместные предприятия по изготовлению и реализации сувенирной, туристско-спортивной продукции и других видов инвентаря, оборудования и товаров народного потребления. Все данные положения направлены на поддержание развития не только туризма, как такого, но и развитие бизнеса в РК. Необходимо обратить внимание, что данное соглашение было подписано в 1994 г., когда Казахстан становился на свой путь становления.

С учетом выше изложенного, можно сделать вывод, что сотрудничество РК и СУАР не стоит на месте и занимает все больше сфер, такие как экономика, туризм, образование, культура. Так, например, с 16-го по 24-е декабря 2011 года во главе с председателем НПКСК СУАР Асхатом Керимбаем синьцзянская делегация культурного обмена Китая организовала ряд мероприятий «Неделя синьцзянской культуры Китая» в Алматы и Астане, посвященные 20-летию со дня установления дипломатических отношений между КНР и РК. Казахстан является вторым партнером для КНР в странах СНГ, экономическое взаимодействие Китая и Казахстана играет важную роль в развитии всего среднеазиатского региона.

Использованные источники

1. Изимов Р. Торгово-экономические аспекты сотрудничества Казахстана и СУАР КНР. – Алматы, 2010
2. Сыроежкин К.Л. «Большая игра» в Центрально-Азиатском регионе // Экономические стратегии - Центральная Азия. – 2007. - № 5

Серіков Дархан, 3 курс, МО
(Науч. рук. проф. Губайдуллина М.Ш.)

Состояние и перспективы приграничной торговли РК-КНР: МЦПС «Хоргос»

Ключевые слова: *Казахстан, Китай, МЦПС, торгово-экономическое сотрудничество.*

Китай - крупнейший торговый партнер Казахстана, а Казахстан занимает второе место среди торговых партнеров Китая в регионе СНГ. На современном этапе приграничной торговле и сотрудничеству уделено огромное внимание обеих сторон.

На первоначальном этапе в целях расширения двусторонних экономических отношений, развития торгово-экономического и научно-технического сотрудничества с КНР и среднеазиатскими государствами является создание Международного Центра Приграничного Сотрудничества «Хоргос». основополагающим документом создания МЦПС «Хоргос» является заключенное в г. Кульдже 24 сентября 2004 г. «Рамочное соглашение между Правительством Республики Казахстан и Правительством Китайской Народной Республики о создании Международного центра приграничного сотрудничества «Хоргос».

МЦПС «Хоргос» состоит из двух частей: казахстанской, расположенной на территории Панфиловского района Алматинской области, и китайской, расположенной на территории Или-Казахской автономной области Синьцзянь-уйгурского автономного района. Общая площадь МЦПС «Хоргос» составляет 528 га, из которых 185 га – казахстанская

часть, 343 га – китайская часть. Сообщение между частями Центра осуществляется через специальный пешеходно-транспортный переход. Граждане Республики Казахстан и Китайской Народной Республики могут пребывать на территории МЦПС «Хоргос», как на казахстанской, так и китайской части, без оформления виз сроком до 30 суток на основании действительных документов согласованных и признанных компетентными органами государств-сторон.

В рамках государственной программы форсированного индустриально-инновационного развития страны, а также Республиканской карты индустриализации на территории Панфиловского района Алматинской области ведется строительство казахстанской части МЦПС «Хоргос». В сентябре 2005 г., для осуществления проектно-сметных работ казахстанской части МЦПС создано АО МЦПС «Хоргос». Разработана программа создания СЭЗ «Хоргос Восточные ворота», утвержденная законом РК от 30 ноября 2011 г. Основными компонентами СЭЗ будут являться: МЦПС, сухой порт, индустриальная зона, селитебная зона, также, аэропорт, станция «Алтынколь», ж/д «Жетыген-Хоргос», а/д «Западная Европа-Западный Китай». В декабре 2011 г. осуществлено официальное открытие Центра. При этом часть объектов в эксплуатацию введена формально (кольцевая дорога, КПП-1, административные и общественные здания).

Вместе с тем, утверждаемые проекты объектов (прошедшие государственную стандартизацию) не отвечают заданным требованиям для ввода МЦПС в полную эксплуатацию. Также, не определен юридический статус АО МЦПС «Хоргос» и самих работников предприятия, что порождает проблемы, связанные с образованием и реорганизацией дочерних предприятий и их передачи в частную собственность, а также порядок возврата выделенных средств на строительство в государственный бюджет РК.

Основными причинами указанного явились злоупотребления должностными полномочиями бывшего руководства МЦПС, связанные с присвоением средств, выделенных на строительство Центра, частая смена руководящего и обслуживающего персонала, а также проверки со стороны контролирующих органов.

На сегодняшний день отмечен рост ежедневный рост посещающих Центр (пример: 18 апреля 2013 г. через КПП-1 в МЦПС заехало 50 человек, 1 августа – 300 человек). С китайской стороны на территорию МЦПС ежедневно заезжают до 2000 человек, при этом, казахстанскую территорию ежедневно посещают до 300 человек, приобретающие казахстанскую продукцию.

В настоящее время компанией-оператором (АО НК «Қазақстан темір жолы») работа осуществляется в контексте привлечения инвестиций для обеспечения дальнейшего функционирования Центра (строительство гостиниц, точек общепита, развлекательных и других заведений), а также ввода оставшихся недостроенных объектов, предусмотренных государственными обязательствами.

Центр неоднократно изучался представителями международных, российских, японских, турецких, китайских, корейских инвесторов, а также инвесторов из ОАЭ. Инвестиционными компаниями арендованы земельные участки, расположенные на территории МЦПС. Однако, возведение основных объектов не начато, по причине непредставления государством льготных условий для строительства. Иностранцы ожидают присвоения МЦПС официального статуса свободной экономической зоны, что наделит их льготными и облегченными условиями инвестирования.

С открытием МЦПС «Хоргос» и возникновением необходимости вовлечения иностранных инвесторов на казахстанскую часть Центра, отмечен активный интерес со стороны китайских предпринимателей, высказывающих намерения по вложению своего капитала. Иностранной прорабатывается специальная государственная программа «Путь по развитию СЭЗ МЦПС «Хоргос», а также внесены изменения в программу «Освоение западных земель». Государственными органами Китая стимулируется участие в данной про-

грамме своих предпринимателей, путем создания всех благоприятных условий для вложения инвестиций и дальнейшего развития.

В результате чего, существуют определенные угрозы отстранения казахстанской стороны от участия в управлении Центром. Так, в случае преобладания китайского капитала над капиталом других иностранных инвесторов на казахстанской части, отпадает prerogativa управления логистикой в Центре. При этом преобладающее присутствие в МЦПС китайского капитала, автоматически приведет к доминирующей роли Китая над СЭЗ и распределением всех ресурсов китайцами. Кроме того, данная программа нацелена на создание в данном регионе мощного экономического центра, который ввел бы Казахстан и Среднеазиатский регион в состояние зависимости от выпускаемой с территории СЭЗ продукции и постепенной реализации стратегии «мирной экспансии».

Таким образом, завершение строительства и полномасштабное функционирования МЦПС «Хоргос» имеет большие перспективы. Создание Центра обеспечит упрощение торговли с КНР и развитие транзитного потенциала страны и предполагает формирование территории безвизового посещения граждан двух, а также третьих стран для деловых встреч, ознакомления с промышленной продукцией, производимого в Казахстане, Китае и в странах СНГ, заключение торговых сделок и проведения досуга. Это, несомненно, будет являться надежной опорой казахстанско-китайских приграничных экономических отношений. Однако для этого, казахстанской стороне необходимо создать благоприятный инвестиционный климат для иностранных компаний, придать МЦПС официального статуса свободной экономической зоны, что повлечет за собой поднятие казахстанской стороны МЦПС до уровня китайской.

Список использованных источников

1. Журсунова М., Хасенова А.К. Актуальные вопросы приграничного сотрудничества Республики Казахстан и Китайской Народной Республики. -2010 г. – URL:<<http://articlekz.com/node/2221>>.
2. Казахстан: 20 лет независимости. / под общ. ред. Б.К. Султанова. – Алматы: КИСИ при Президенте РК, 2011.
3. Рамочное соглашение между Правительством Республики Казахстан и Правительством Китайской Народной Республики о создании Международного центра приграничного сотрудничества «Хоргос» (г. Кульджа, 24 сентября 2004 года) / ИС ПАРАГРАФ, 06.06.2011.
4. Сыроежкин К.Л. Казахстан – Китай: от приграничной торговли к стратегическому партнерству – Алматы: Казахстанский институт стратегических исследований при Президенте РК, 2010.

ТОРГОВО-ЭКОНОМИЧЕСКИЙ И РЕСУРСНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Юрченко А., магистрант, 1 курс РВ
(Науч. рук. проф. Губайдуллина М.Ш.)

Интеграционная политика ЕАЭС в рамках Таможенного Союза

Ключевые слова: Таможенный Союз (ТС), интеграция, Евросоюз, Единое Экономическое Пространство (ЕЭП)

Первые таможенные союзы появились еще в XIX веке (например, германский таможенный союз Zollverein, объединявший в 1834–1871 гг. ряд немецких государств), накануне Второй мировой войны функционировало более 15 таможенных союзов. Но поскольку тогда роль мировой экономики в сравнении с внутринациональным хозяйством была невелика, эти таможенные союзы не имели особого значения и не претендовали на превращение во что-то иное. «Эра интеграции» началась в 1950-е годы, когда бурный рост интеграционных процессов стал закономерным проявлением глобализации – постепенного «растворения» национальных экономик в мировом хозяйстве. Теперь таможенный союз рассматривается не как конечный результат, а лишь как промежуточная фаза экономического сотрудничества стран-партнеров [1].

На постсоветском пространстве существует своя форма тесного торгово-экономического сотрудничества – Таможенный союз, состоящий из России, Казахстана и Беларуси и в отличие от других, более бессистемных постсоветских интеграционных проектов, Таможенный союз претворился в жизнь, и имеет четкие институты. Иными словами, это интеграция, которая предполагает единую таможенную территорию и в пределах этой территории не взимаются таможенные пошлины, и нет многих других экономических ограничений. При этом страны, входящие в Таможенный союз, устанавливают общие тарифы и единые условия торговли с другими государствами. Попытка создать подобное объединение предпринималась еще в 1995 г. Тогда соглашение было подписано между Россией и Беларуссией. Но вскоре список участников увеличился. Через год в состав вошли Киргизия и Казахстан, а еще через один и Таджикистан. Но данным союзом не был взят динамичный старт, поскольку каждый из участников переговоров не желал упустить свою выгоду и уступить ее кому-то другому. В результате, единые таможенные тарифы и отмена ограничений свободной торговли так и не были согласованы. Однако спустя более 10 лет о таможенном союзе заговорили вновь. 6 октября 2007 г. в г. Душанбе главы России, Казахстана и Беларуссии подписали новое соглашение. Мировой кризис 2008 г. только способствовал процессу создания союза, ведь «сообща выживать легче» [2]. С 2010 г. на территории трех стран вступил в действие Таможенный кодекс Таможенного союза.

Очевидно, что одной из основных целей Таможенного Союза является облегчение взаимной торговли его участников, а это предполагает собой ликвидацию барьеров между странами не только во взаимной торговле, но и в перемещении рабочей силы и капитала. Но для обеспечения единого рыночного пространства недостаточно только одной свободы движения товаров, капитала и услуг. Огромное значение приобретает унификация национальных законодательств, технических и других стандартов, проведение согласованной политики. «Шаг за шагом нарастает необходимость согласования все более широкого круга направлений внутренней экономической политики государств-членов, а в некоторых сферах – даже проведения совместной политики и создания для этого общих инструментов...» [3]. Можно провести некую параллель между существованием Европейского Союза и Таможенного Союза России, Казахстана и Беларуссии, беря во внимание тот факт, что ТС медленно, но верно движется по пути становления и развития европейской интеграции. Однако создание Таможенного Союза является лишь этапом в экономиче-

ском сотрудничестве государств. Формирование зоны свободной торговли, общего рынка, экономического союза, и в конечном этапе - политического союза – вот те необходимые этапы, посредством которых устраняются экономические барьеры между странами, входящими в интеграционное объединение. Ближайшим ярким примером экономического союза в Евразии является Евросоюз. Страны ЕС раньше других осознали необходимость перехода на новую наднациональную систему регулирования – это одна из причин успеха ЕС как организации и роста ее популярности среди других европейских стран, несмотря на очевидные ограничения суверенитета этих стран. Не исключено также, что в будущем на постсоветском пространстве появится также экономическое и политическое объединение государств, нацеленное на региональную интеграцию, на базе ЕврАзЭС, как когда-то этой базой для ЕС были ЕОУС, ЕвРАТОМ и ЕЭС.

Таможенный Союз – это крупный интеграционный прорыв, на постсоветском пространстве. Наши страны активно решают задачи, которые успешно реализованы в Европе в 1951 году с Объединения угля и стали, в 1968 – с создания Таможенного Союза, в 1987 – с формирования Общего рынка. Опыт Европейского Союза весьма показателен для нас. «Именно общий рынок, в последующем валютный союз и введение в 2001 г. единой валюты – наглядный пример того, что сытая, успешная, демократически развитая Европа объединяется. То, что мы делаем на пространстве бывшего Советского Союза, заставляет нас и дальше идти вслед Европейской интеграции. Мы и дальше должны строить общий рынок, единый валютный союз, а уж потом говорить о том, что должно быть не просто Евразийское экономическое сообщество, а Евразийский союз государств» [4].

Итак, Таможенный Союз, являясь региональным интеграционным объединением, имеет в перспективе хороший шанс для существования путем наращивания интеграционного взаимодействия. В ближайшее время присоединиться к Таможенному Союзу собираются Армения, Киргизия и Таджикистан. Не исключается вступление в перспективе в Таможенный Союз и Узбекистана, который уже стал участником договора о зоне свободной торговли в рамках СНГ. Несмотря на то, что сегодня существует серьезная озабоченность относительно развития ситуации вокруг ТС в свете украинских событий и экономических проблем в странах, входящих в эту организацию, Армения в середине мая сего года согласно «дорожной карте», вступит в Таможенный Союз, и это не отразится на выбранном интеграционном курсе Армении.

Украина, расположенная в непосредственной близости от границ двух членов ТС (Российской Федерации и Белоруссии), а также имея давние торгово-экономические связи с ними, ранее эта страна рассматривалась как один из естественных кандидатов на вступление в Таможенный Союз, но в связи со сложившейся экстраординарной ситуацией на Украине, вопрос о её вступлении в Таможенный Союз в настоящее время является краеугольным камнем.

С уверенностью можно сказать, что увеличение числа участников интеграционного объединения создаст возможности для расширения внутреннего рынка ЕЭП, что задает хороший темп для дальнейшего развития и укрепления Таможенного Союза.

Список использованных источников

1. Гуманитарные науки: экономика и право // http://www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/ekonomika_i_pravo/EKONOMICHESKAYA_INTEGRATSIYA.html#1011524-L-103
2. Грызунова Е. В. Функционирование Таможенного союза в современных условиях [Текст] / Е. В. Грызунова, В. В. Акашева // Проблемы и перспективы экономики и управления: материалы II междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, июнь 2013 г.). — СПб.: Реноме, 2013. — С. 40-42.
3. Исингарин Н.К. 10 лет СНГ. Проблемы, поиски, решения. –Алматы: ОФ «БИС», 2001. Соч. С.40
4. Мансуров Т.А. Интеграционный прорыв в рамках ЕврАзЭС // <http://www.eurasianhome.org/xml/t|expert.xml?lang=ru&nic=expert&pid=2158&qmonth=08qyear=0>

5. Статья «МИД Белоруссии: Украина могла получить неоспоримые дивиденды в ТС» - <http://ria.ru/economy/20140401/1002143334.html>

6. Таможенный Кодекс Таможенного Союза от 27.11.2009, принятый Решением Межгосударственного Совета ЕврАзЭС на уровне глав государств от 27.11.2009 N 17)

Ергалиева Анеля, 3 курс, МО
(Науч. рук. проф. Губайдуллина М.Ш.)

Казахстан – Россия – Беларусь: формирование Таможенного союза

***Ключевые слова:** Таможенный союз, таможенный тариф, торговые договоры, ЕврАзЭС.*

Казахстан, Россия и Беларусь 6 октября 2007 г. в Душанбе подписали Договор о создании единой таможенной территории и формировании Таможенного союза, а также утвердили План действий по его созданию. Для обеспечения функционирования и развития союза был создан наднациональный регулирующий орган — Комиссия Таможенного союза. В рамках саммита ЕврАзЭС в Минске 27 ноября 2009 г. были окончательно приняты решения по формированию Таможенного союза Казахстана, России и Белоруссии, подписаны соответствующие документы.

Формирование таможенного союза между Казахстаном, Россией и Белоруссией предусматривает создание такой таможенной территории, в пределах которой не применяются таможенные пошлины и другие ограничения, за исключением специальных защитных, антидемпинговых и компенсационных мер. В рамках Таможенного союза применяется единый таможенный тариф и другие меры регулирования торговли товарами с третьими странами. Формирование Таможенного союза осуществляется в соответствии с Договором «О создании единой таможенной территории и формировании таможенного союза», подписанного 6 октября 2007 г. между Республикой Казахстан, Российской Федерацией и Республикой Беларусь.

В соответствии с Договором, Таможенный союз представляет собой форму торгово-экономической интеграции Казахстана, России и Белоруссии предусматривающую «единую таможенную территорию, в пределах которой во взаимной торговле товарами, происходящими с единой таможенной территории, не применяются таможенные пошлины и ограничения экономического характера за исключением специальных защитных, антидемпинговых и компенсационных мер».

Основу нормативно-правового регулирования Таможенного союза составляют Таможенный кодекс Таможенного союза, международные договоры государств – участников Таможенного союза, Таможенные кодексы государств – участников Таможенного союза, решения правительств государств – участников Таможенного союза, а также нормативные акты таможенных служб государств – участников Таможенного союза. Формирование Таможенного союза дает ряд преимуществ, среди которых наиболее важными являются беспрепятственное обращение товаров на единой таможенной территории, унифицированное применение различных ограничительных мер, включая лицензии и квоты, значительное сокращение административных барьеров в торговле. Помимо этого в области таможенного администрирования создается единый механизм таможенного контроля на внешней границе таможенного союза и их отмена на межгосударственных границах Казахстана, России и Белоруссии. Создание таможенного союза дает существенные преимущества для развития экономических связей между странами – участниками.

Прежде всего следует отметить, что исчезновение таможенных барьеров, затрат на брокеров и оформление экспортных деклараций значительно снижает издержки на перемещение не только товаров, но и их производства. Помимо этого в границах союза пере-

станут применяться меры нетарифного регулирования и в связи с этим не нужно нести расходы на оформление лицензий, получение квот и иных разрешений. Особое значение это имеет для товаров, направляющихся из Белоруссии в Казахстан и из Казахстана в Белоруссию, которые пересекают две границы и соответственно большое количество времени ранее затрачивалось на оформление, а расходы на таможенные сборы и оформление таможенных процедур доходили до 15 процентов себестоимости товаров. Создание Таможенного союза позволяет избежать этих расходов и экономить время участников хозяйственной деятельности, что, несомненно, является важным стимулом для последовательного наращивания экономических связей между Казахстаном, Россией и Белоруссией.

Плюсы Таможенного союза: по мнению ответственного секретаря Комиссии Таможенного союза Сергея Глазьева, в том, что ТС позволит странам, участвующим в этом объединении, поднять уровень экономики примерно на 15–17% благодаря снижению барьеров пересечения внутренних границ Таможенного союза и снятию технических барьеров в торговле. Такие центристские тенденции создают хорошие условия для производственной интеграции в промышленности. Казахстан, крайне заинтересованный в эффективном функционировании и развитии таможенного союза, еще до подписания документов по нему предлагал России согласовать вопросы, связанные с транспортировкой нефти и газа, а так же с железнодорожными тарифами.

Транспортировка своих энергоресурсов на западные рынки по оптимальным тарифам – одна из ключевых задач для этого государства. Кроме того, с созданием Таможенного союза потребители Казахстана получат более качественные энергоносители. Белоруссия возлагает на Таможенный союз свои надежды. В его рамках Россия может пойти на создание более комфортных условий для поставки белорусской продукции на российский рынок и продажи своих энергоносителей. У России также есть определенный интерес к Таможенному союзу. Снятие таможенных барьеров позволит в разы увеличить объемы торговли. Минусы Таможенного союза: во всех трех странах есть и противники Таможенного союза, которые усматривают в этом интеграционном проекте отход от либеральной внешнеторговой политики, рецидив торгового протекционизма в СНГ.

В Казахстане оппоненты считают, что участие страны в Таможенном союзе грозит ограничением экономического суверенитета, а само существование Таможенного союза затормозит процесс модернизации в промышленности Беларуси и Казахстана, ее структурную перестройку. Казахстан пошел на значительные уступки России при согласовании единого таможенного тарифа Таможенного союза. Были повышены ввозные пошлины на ряд импортных товаров до уровня тарифов, действующих в России.

В результате дорожают многие товары ширпотреба и промтовары, сельскохозяйственная продукция, авиатехника, автомобили, электрооборудование и многое другое, что в самом Казахстане не производится, а импортируется в основном из Китая.

В Беларуси оппоненты также считают, что вступление в Таможенный союз окажется невыгодным для компаний: нельзя сильно уступать России даже в обмен на дешевые энергоносители в России тоже есть противники создания Таможенного союза. Речь идет об убытках, например от уступок Казахстану в транспортно-транзитных вопросах, снижающих поступления в российский бюджет. Вполне обоснованы опасения российского бизнеса, что создание Таможенного союза приведет к перераспределению торговых и транспортных потоков, схем транспортной логистики, появятся новые маршруты, что приведет к лишению доходов ряда компаний и территорий, через которые сейчас идут приграничные внешнеторговые грузы.

При формировании Таможенного союза, важно, определить долгосрочные интересы и векторы развития, которые в перспективе принесут доходы. Таможенный союз – это форма коллективной защиты от внешней конкуренции, форма закрытого регионализма. Главное, чтобы это не закрыло рынок «тройки» от современных зарубежных технологий и не превратило его в зону технологического и экономического застоя.

Список использованных источников

1. Глава ФТС Андрей Бельянинов просит оградить Россию от Таможенного союза: <http://www.vch.ru/cgi-bin/guide.cgi?table_code=12&action=show&id=21582>
2. Таможенный союз Белоруссии, Казахстана, Киргизии, России и Таджикистана // Бизнес в странах СНГ: Бизнес-площадка для развития межрегионального сотрудничества: <http://www.sng.allbusiness.ru/content/document_r_087A1BB3-B300-4CF3-9612-B98F5C4337B7.html>
3. Сотников А., Трунов Ю. Таможенный союз: теория, опыт, практика. – 1998, 67 с.
4. Соглашение от 06.01.1995 г. «О таможенном союзе между Российской Федерацией и Республикой Беларусь»: <http://vch.ru/cgi-bin/guide.cgi?table_code=14&action=show&id=104>
5. Таможенный кодекс Таможенного союза от 27 ноября 2009 года №17: <<http://vch.ru/tk/>>

Абенова Жансая, 4 курс, МО 22
(Науч. рук. проф. Губайдуллина М.Ш.)

Германия-Казахстан: торгово-экономический вектор

***Ключевые слова:** торгово-экономическое сотрудничество, год Казахстана в Германии, ключевой партнер, взаимовыгодные связи, интенсивный политический процесс.*

Актуальность темы заключается в том, что в условиях глобализации и интеграции международных торговых отношений Казахстан и Германия имеют крепкие взаимовыгодные связи, обладающие большим потенциалом. Германия является надежным торговым партнером и стабильным инвестором Казахстана на Европейском континенте, так же как и Казахстан для Германии в Центральной Азии.

Сотрудничество между Германией и Казахстаном является хорошим примером взаимоотношений с государствами Европейского союза. Двустороннее партнерство основывается на солидном фундаменте экономического сотрудничества, интенсивном политическом диалоге, единстве позиций по главным вопросам глобальной и региональной политики. Основными направлениями является сотрудничество в сырьевой, промышленной и технологической сфере, также в области образования. Значимым событием явилось подписание Меморандума о взаимопонимании и сотрудничестве между Евразийским экономическим клубом ученых и Германским обществом по международному сотрудничеству. Данный Меморандум является первым этапом в реализации совместных действий по научному, экономическому, инновационному и академическому сотрудничеству между Казахстаном и Германией. Подписав документ, стороны обеспечили новый виток в дружеских взаимоотношениях двух стран.

На данном этапе стороны обязались работать совместно над уже существующим проектом G-Global, а так же запланировали проведение международных семинаров, конференций, тренингов, круглых столов, касающихся взаимного сотрудничества, в том числе в рамках ежегодного Астанинского экономического форума. Стороны так же обсудили вопросы привлечения инвестиций.

Германия одна из первых стран Евросоюза поддержала кандидатуру Астаны на проведение международной выставки "ЭКСПО-2017" и, имея большой опыт в проведении подобной выставки в Ганновере, готова оказать всяческое содействие в процессе ее организации и проведения. Торгово-экономическое сотрудничество между Казахстаном и Германией не должно быть «односторонним движением» и может быть в полной мере успешным лишь тогда, когда кооперация будет осуществляться в обоих направлениях.

В соответствии с государственной программой «Путь в Европу» перед Казахстаном стоят важные задачи: привлечение передовых германских знаний и технологий, организация в Казахстане конкурентоспособное производство с высокой добавленной стоимостью, а затем создавать условия для выхода казахстанского инвестора на рынок ФРГ и Европы в целом. Отрадно отметить, что число успешных проектов с привлечением германских ин-

вестиций в казахстанскую экономику, в том числе в сфере производства, неуклонно растет, а это важный шаг в направлении модернизации Казахстана.

Вместе с тем не следует забывать и о казахстанских инвестициях в экономику Германии, объем которых на сегодняшний день составляет около \$4 млрд. Среди действующих проектов можно выделить успешную работу корпорации «Казахмыс», которой принадлежит дочернее предприятие в городе Хеттштедте федеральной земли Саксония-Анхальт – крупный медеплавильный комбинат MansfelderKupferGmbH. Еще один пример – совместное предприятие PetraluxeGmbH, которое организовало в городе Ашерслебене производство строительных материалов.

Говоря о сотрудничестве Германии и Казахстана нельзя забывать и о первом масштабном мероприятии – Год Казахстана в Германии. В рамках Года было проведено более 100 мероприятий по всей Германии, из них 27 – экономического характера. Было подписано 23 инвестиционно-экономических документа. В тесном сотрудничестве с германскими торгово-промышленными палатами и экономическими институтами на регулярной основе было проведено дни экономики Казахстана в крупнейших промышленно-финансовых центрах ФРГ, что способствует налаживанию и укреплению деловых контактов.

Большую роль играют и специально созданные совместные структуры: Межправительственная казахстанско-германская рабочая группа по торгово-экономическому сотрудничеству, Рабочая группа по сотрудничеству с Казахстаном в рамках Объединения Центральной и Восточной Европы ОМВ, Немецкий экономический клуб в Казахстане, недавно созданный Деловой совет РК–ФРГ и др.

Особо отметим, в 2009-2010 гг. состоялись три официальных визита на уровне глав государств, каждый из которых имел существенную бизнес-составляющую. Так, в ходе визита в Казахстан Федерального канцлера Германии Ангелы Меркель был подписан крупный пакет двусторонних документов: 9 межправительственных и межведомственных, а также около 40 экономических соглашений и контрактов на сумму 2,2 млрд евро. Данные результаты наглядно подтверждают высокий уровень нашего взаимодействия с немецкими партнерами.

Список использованных источников

1. Германия-Казахстан: на встречах курсах // KAZAKHSTAN. Международный деловой журнал. -2010. - №3 . invest.kz: <<http://www.investkz.com/journals/73/755.html>>, Accessed:31.03.2014
2. Официальный интернет-ресурс Министерства экономики и бюджетного планирования Республики Казахстан. Международные отношения // min.plan.gov.kz: <<http://minplan.gov.kz/economy/about/341/>>, Accessed:31.03.2014
3. Указ Президента Республики Казахстан о подписании Программы действий в рамках партнерства во имя будущего между Республикой Казахстан и Федеративной Республикой Германия // adilet.zan.kz: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/P090000647_>, Accessed:31.03.2014
4. Государственная программа «Путь в Европу» на 2009-2011 годы //nomad.su: <<http://www.nomad.su/?a=3-200809100240>>, Accessed:31.03.2014

Атакшаева Назерке, 3 курс, МО
(Науч. рук. проф. Губайдуллина М.Ш.)

Новый этап в торгово-экономических отношениях Казахстан – Германия

Ключевые слова: РК, ФРГ, экономика, торговля, визиты.

За 22 года со времени установления дипломатических отношений с Германией нам известна глубина осознания уникальности геополитического положения нашей страны в качестве «моста» между Европой и Азией, достойно оценены богатые сырьевые ресурсы и роль политической стабильности Казахстана со стороны Германии. Повышенный интерес

казахстанского бизнеса к германской экономике объясняется наличием мощного экономического потенциала Германии, репутацией всемирно известных ее промышленных и финансовых структур, обладанием самыми современными технологиями, лидирующей ролью в Европейском экономическом союзе, а также глубокой вовлеченностью в мирохозяйственный обмен. Все это сводится к тому, что Германия занимает четвертое место среди стран-импортеров Казахстана и одиннадцатое место среди основных покупателей казахстанской продукции.

Характерной особенностью структуры немецкой экономики является то, что в ней на долю малого и среднего бизнеса приходится 80%. Еще одна отличительная черта: немецкие фирмы традиционно сильны в машиностроении, приборостроении, перерабатывающей промышленности, однако в Германии практически нет крупных компаний, работающих в добывающем секторе и нефтегазовой отрасли в частности. Поэтому фирмы из Германии, приходя в Казахстан, в первую очередь искали потребителей для своих станков, машин, оборудования, а также продукции электронной, электротехнической и химической промышленности. Ежедневные многочисленные запросы в Представительство германской экономики в Казахстане (более 100) от немецких и казахстанских компаний и организаций, касающиеся как практических аспектов деятельности, так и предоставления информации по различным отраслям экономики Германии и поиска партнеров. Ежегодно представительство проводит несколько кооперационных бирж для предпринимателей Казахстана и Германии.

2010 год, являясь переходным этапом отношения Германии и Казахстана на новый уровень, стал плодородным для нашей страны. Торгово-экономические отношения характеризовались стабильной динамикой посткризисного развития в сочетании с показателями прироста национальных экономик двух государств и поиска новых путей взаимодействия.

Германия входит в число ведущих торговых партнеров Казахстана. По казахстанским данным, в 2010 г. объем товарооборота составил 3,6 млрд. долл. США (+22,0%), по германским данным – 5,22 млрд. евро (+43,7%). Традиционно ведущие экспортные статьи Германии включают машины и оборудование, электротовары, автомобили, приборы, медикаменты. Казахстан поставляет угледорода, металлы, химическое сырье, ферросплавы. Казахстан в 2010 г. занимая четвертое место среди поставщиков нефти на германский рынок, зарегистрировал более 800 совместных предприятий с участием германского капитала. Только за первую половину 2011 г. объем взаимного товарооборота ФРГ с РК увеличился на 26% и превысил 3,5 млрд. евро. Было также отмечено, что на данный момент в целом объем взаимной торговли Германии с Казахстаном составляет 63% от всего товарооборота ФРГ с 8-ю странами Центральной Азии и Кавказа. В ходе визита в Германию Нурсултан Назарбаев принял участие в церемонии открытия берлинского открытого клуба, который является первым казахстанским проектом в Европе. Общий объем привлеченных германских инвестиций в экономику Казахстана составил 1,1 миллиарда долларов. По итогам 2011 г. Казахстан занял третье место среди поставщиков нефти на германский рынок.

Федеральный канцлер Ангела Меркель дважды посетила Казахстан, в том числе для участия в работе саммита ОБСЕ в Астане. Визит Президента Бундестага Н. Ламмерта в Казахстан 12 октября стал первым в истории отношений визитом руководителя нижней палаты Парламента ФРГ в Казахстан. Дважды Астану посетил министр иностранных дел Г. Вестервелле. Особенно «урожайным» в плане визитов для казахстанско-германского партнерства выдался 2012 год. В Германии в феврале с визитом были Глава государства, Премьер-Министр С. Ахметов в октябре и Председатель Мажилиса Парламента РК Н.Нигматулин в ноябре. В январе того же года Германию посетил Министр иностранных дел РК Е.Идрисов.

Основным лейтмотивом визита Нурсултана Назарбаева стало обсуждение дальнейшего сотрудничества в торгово-экономической сфере с участием германского капитала и

передовых технологий в индустриализации казахстанской экономики. После встречи Н. Назарбаева с канцлером Германии Ангелой Меркель в Берлине, состоялась церемония подписания «Соглашения между Правительством РК и правительством ФРГ о сотрудничестве в сырьевой, промышленной и технологической сферах». Представители деловых кругов двух стран подписали более сорока казахстанско-германских коммерческих документов на сумму свыше двух миллиардов евро. В 2012 г. объем взаимного товарооборота составил 6,0 млрд. евро - 85% от всего объема внешней торговли ФРГ с государствами Центральной Азии и порядка 65% торгового оборота со странами ЦА и Кавказа. В свою очередь Казахстан стал четвертым по значимости поставщиком сырой нефти на немецкий рынок, расширилось присутствие на рынке Казахстана предпринимательских кругов Германии: количество немецких экономических структур превысило 1200. С целью укрепления взаимовыгодного сотрудничества, придания ему долгосрочного характера, наполнения свежим содержанием и проектами, Астана и Берлин запустили масштабное партнерство по формуле «сырье в обмен на технологии», направленного на дальнейшее расширение присутствия в Казахстане бизнеса из Германии.

2013 г. начался с официального визита министра иностранных дел Республики Казахстан Е. Идрисова в Германию. 30 января – 1 февраля. После встречис вице-канцлером и федеральным министром экономики и технологий ФРГ Филиппом Рёслером состоялось подписание ряда важных двусторонних экономических соглашений. Так, с германским агентством международного сотрудничества (GIZ) были подписаны два меморандума, предусматривающее сотрудничество по содержательному наполнению Астанинского экономического форума и целевым направлениям двустороннего сырьевого, промышленного и технологического партнерства. Наряду с этим подписаны еще три документа – с Немецким энергетическим агентством (DENA), германским Штайнбайс-центром и компанией EMD GmbH о сотрудничестве по вопросам энергоэффективности, развития возобновляемых источников энергии и создания казахстанско-германского центра трансфера технологий, имеющих перспективные направления в качестве подготовки Казахстана к выставке EXPO-2017 в Астане.

Пресс-служба министерства индустрии и новых технологий Казахстана в марте 2014 г. сообщила, что ряд крупных компаний Германии выразили заинтересованность в реализации проектов в Казахстане. Общая корзина совместных проектов между Казахстаном и Германией включает 92 проекта, из которых по 72 достигнуты договоренности за последние только четыре года, (то есть за годы начало реализации ГПФИИР). В настоящее время реализовано 12 проектов на сумму 700 миллионов евро. Это информирует нас о том, что торгово-экономическое отношение Казахстана и Германий в ближайшем будущем обретет максимально прочный характер.

Казахстан и Германия имеют все возможности значительно расширить спектр делового взаимодействия, особенно в рамках проектов Государственной программы по форсированному индустриально-инновационному развитию, Карты индустриализации, а также подготовки и проведения в 2017 г. Всемирной выставки ЭКСПО в Астане по теме «Энергия будущего». Другое важное направление, где наши интересы совпадают – это развитие малого и среднего бизнеса. Исходя из той значительной роли, которую играет этот сегмент в структуре экономики Германии, Казахстан возлагает большие надежды на их более активное присутствие в нашей стране на новом этапе отношении.

Список использованных источников

1. Онжанов Н.Б. Казахстанско-германские отношения на современном этапе // Государственное управление и государственная служба. – 2013. – С. 67-69
2. Джунусалиева Г. *Германия и Казахстан: проблемы и перспективы экономического сотрудничества* // Международный деловой журнал KAZAKHSTAN. – 2003. - №1.
3. Архив новостей РК и ФРГ // Kazinform – 2010-2014. URL:<<http://www.inform.kz>>

Торгово-экономический фактор в отношениях между РК и ЕС

Ключевые слова: Казахстан, Европейский союз, экономика, двусторонние соглашения.

Казахстан придерживается во внешней политике многовекторного сотрудничества и партнерства. Сотрудничеству с Европейским союзом, занимающим лидирующие позиции в мировой политике и экономике, во внешней политике Казахстана отводится особое место. Поддержание отношений нашей республики с ЕС на высоком уровне является приоритетным направлением. Уже к концу 1994 года сложились все предпосылки и условия - экономические, политические и дипломатические - для полноценного сотрудничества Казахстана с Европейским Союзом.

Экономические отношения Казахстана с Европейским союзом в настоящее время приобретают стабильный и долгосрочный характер. Казахстан является крупнейшим торговым партнером ЕС в Центральной Азии и СНГ. В частности, наиболее динамично развиваются взаимовыгодные связи в отраслях нефтегазового комплекса. В перспективе Казахстан станет самым крупным поставщиком каспийских нефтегазовых ресурсов на европейские рынки. Кроме того, расширяются торгово-экономические связи в области транспорта, промышленности, сельского хозяйства. Развитию сотрудничества Казахстана с ЕС способствовало принятие следующих мер.

- Создание правовой базы расширения торгово-экономических связей между Республикой Казахстан и Европейским Союзом. 1 июля 1999 года вступило в силу Соглашение о Партнерстве и Сотрудничестве Республики Казахстан и Европейского Союза. Данное Соглашение определяет правовую основу расширения торгово-экономических связей Казахстана с государствами-членами ЕС. В частности, в Соглашении определяются условия бизнеса и привлечения инвестиций, возможности трансграничного перемещения услуг и доходов от инвестиции, меры по защите интеллектуальной, промышленной, коммерческой и имущественной собственности.

- Стратегии нового партнерства: Европейский Союз и Центральная Азия является также важным документом, ввиду того, что сотрудничество в сфере торговли и инвестиций является одной из его ключевых целей.

- Поскольку Казахстан классифицирован Всемирным банком как страна с уровнем дохода выше среднего, он включен в основные категории стран, которые больше не смогут пользоваться схемой Общей системы преференций (ОСП) Европейского Союза. Действующая схема ОСП будет оставаться в силе до 1 января 2014 года и, таким образом, у хозяйствующих субъектов будет время адаптироваться к измененному режиму.

- Европейский Союз является главным торговым партнером Казахстана, на долю которого приходится 47% внешней торговли страны. Торговые отношения ЕС и Казахстана динамично развиваются, равно, как и увеличивается товарооборот Казахстана с другими странами и регионами. Импорт ЕС в основном представлен продукцией сектора энергетики. Основной продукцией экспорта является промышленное оборудование, транспорт и химикаты. Многие из экспортных продуктов предназначены для европейских нефтяных и газовых компаний, работающих в Казахстане.

Однако наряду с положительными тенденциями расширения торгово-экономических связей Казахстана с Европейским Союзом имеется ряд нерешенных проблем:

● Введение Европейским Союзом жестких мер по защите внутреннего рынка. В настоящее время в странах ЕС усиливается тенденция по ужесточению мер для защиты внутреннего рынка. В частности, Европейским Союзом введены квоты на импорт стальной, текстильной продукции, зерна, мяса и других сельхозпродуктов из Казахстана. Ос-

новая причина введения квот заключается, в несоответствии данной продукции основным европейским стандартам. Данные вопросы в настоящее время решаются, на межправительственном уровне.

- Несогласованность тарифной и таможенной политики государств СНГ. Определенным тормозом в развитии торгово-экономических отношений Республики Казахстан с Европейским Союзом является несогласованность тарифной и таможенной политики стран СНГ.

Известно, что Россия является самым крупным транзитным государством в рамках Содружества. Однако международные транзитные железнодорожные тарифы, формируемые МПС Российской Федерации, гораздо выше, чем в Республике Казахстан, что приводит к снижению конкурентоспособности казахстанской продукции, поставляемой на европейский рынок. Аналогичная ситуация обстоит с транзитом энергоресурсов. Государствами Содружества до сих пор не выработаны единые подходы по формированию тарифов на транзит нефтегазовых ресурсов. Например, для казахстанских экспортеров нефти транзитные тарифы более чем в 2 раза превышают тарифы для российских нефтяных компаний, что снижает рентабельность поставок энергоресурсов на европейский рынок. Нерешенными остаются вопросы таможенной политики государств Содружества, что также препятствует эффективному развитию сотрудничества со странами ЕС.

Весьма неэффективна система таможенного контроля поставок энергоресурсов. При существующей системе каждая партия нефтегазовых ресурсов из Казахстана сопровождается таможенной декларацией и для дальнейшего транзита по территории России осуществляется переоформление декларации, за что взимается дополнительная оплата (4-8 центов за 1 тонну экспортируемой нефти), что, безусловно, является негативным фактором в повышении эффективности экспортных поставок энергоресурсов на мировые рынки. Поэтому одним из основных факторов успешного развития взаимовыгодного экономического сотрудничества со странами ЕС является формирование согласованных принципов тарифной и таможенной политики государств СНГ.

Европейский Союз активно поддерживает вступление Казахстана в ВТО, поскольку Вступление в ВТО может открыть перед страной Азии дорогу к интеграции в мировую экономику через принятие и внедрение международных правил и норм торговли, которые способны привести к интенсификации торгово-инвестиционных отношений.

Таким образом, за прошедшие годы взаимовыгодного сотрудничества Казахстан и ЕС достигли положительных результатов почти во всех сферах взаимодействия. Казахстан позитивно оценивает перспективы дальнейшего сотрудничества и рассчитывает на углубление диалога с Европейским Союзом. В свою очередь, со стороны Европейского Союза высоко оценено значение инициативы Президента РК Н.А. Назарбаева по разработке специальной программы «Путь в Европу» в контексте казахстанско-европейских отношений, в том числе успешного председательства Республики Казахстан в ОБСЕ в 2010 г. ЕС по-прежнему остается инвестором номер один в контексте прямых иностранных инвестиций. Более половины общего объема иностранных инвестиций страны составили инвестиции ЕС.

Список использованных источников

1. Токаев К.К., Казахстан и Европейский Союз. Алматы, 1997
2. Казахстан: 20 лет независимости: Монография. / Под общ. Ред. Б.К. Султанова. — Алматы: КИСИ при Президенте РК, 2011
3. Торговые отношения Европейского Союза и Казахстана стабильно развиваются. URL:<http://ceas.europa.eu/delegations/kazakhstan/eu_kazakhstan/trade_relation/index_ru.html>

Нефтяной фактор казахстанско-британских отношений

Ключевые слова: казахстанско-британские отношения, нефтяной фактор, двусторонние соглашения, нормативно-правовая база.

«Важность Казахстана для Великобритании объясняется несколькими причинами. Наша страна занимает второе место после США по размеру инвестиций. Британские компании, работающие в энергетическом секторе, уже сделали крупные вложения в нефтегазовую отрасль республики. Благодаря нефтяным ресурсам, Казахстан в будущем может стать производителем регионального или даже мирового значения» [1], - так выразил казахстанско-британское сотрудничество уполномоченный посол Великобритании в РК.

Ни для кого не является секретом, что нефтяная отрасль РК – главное, что привлекает европейскую экономику, в т.ч. британскую. В сообщении АО «Национальное агентство по экспорту и инвестициям KaznexInvest» [2] говорится: «В ходе визита премьер-министра Великобритании Дэвида Кэмерона в 2014 г. в Астане при координации нацагентства KaznexInvest и комитета по инвестициям МИИТ РК подписано 14 соглашений и меморандумов на сумму около 1 млрд. долларов». Сумма говорит сама за себя.

При этом отметим, что между двумя сторонами имеется достаточно крепкая и стабильная нормативно-правовая база, прежде всего, Меморандум о взаимопонимании между правительством РК и правительством Соединенного королевства Великобритании и Северной Ирландии от 2005 г. [3].

В соответствии с данным документом, Участники на основе общих интересов и взаимной выгоды, действуя в пределах своих полномочий и возможностей, содействуют, в соответствии с законодательствами своих государств, проведению консультаций и сотрудничеству по вопросам, оговоренным в параграфе 2 настоящего Меморандума. «Участники», признавая ключевую роль энергетики в отношениях между Участниками и её важную роль в поддержании глобальной стабильности и обеспечении экономического роста, социального развития и экологической устойчивости, и, желая расширить двусторонние контакты в области энергетики, достигли следующих договоренностей:

1) улучшение взаимопонимания в области энергетики между государствами-производителями и государствами-потребителями и энергии; 2) уменьшение неустойчивости международных рынков энергии;

3) улучшение условий для ведения торгово-хозяйственной деятельности в рамках действующего законодательства, в том числе: улучшение инвестиционных условий, улучшение управления и развития прозрачности в нефтегазовой промышленности и развитие местного потенциала;

4) совместное достижение долгосрочной экологической устойчивости в использовании традиционных и новых источников энергии всеми достаточно доступными методами;

5) расширение делового партнерства и содействие сотрудничеству между энергетическими отраслями промышленности обоих государств, включая сотрудничество в сфере нефтехимии, утилизации газа, совершенствования сопутствующей инфраструктуры и смежных отраслей, инновационных технологий, науки, образования и повышения квалификации;

6) дальнейшее развитие двустороннего партнерства в сфере энергосбережения, эффективности использования энергии, возобновляемых источников энергии и использования новых, эффективных и экологически чистых, технологий.

Конвенция между Правительством Республики Казахстан и Правительством Соединенного Королевства Великобритании и Северной Ирландии об устранении двойного налогообложения и предотвращении уклонения от уплаты налогов на доходы и прирост стоимости имущества [4] применяется к лицам, которые являются резидентами одного или обоих Договаривающихся Государств. Настоящая Конвенция применяется к налогам на

доходы и прирост стоимости имущества, взимаемые от имени одного из Договаривающихся Государств, независимо от способа их взимания. Она также применяется к любым идентичным или по существу аналогичным налогам, которые будут взиматься каждым Договаривающимся Государством после даты подписания настоящей Конвенции в дополнение или вместо налогов этого Договаривающегося Государства, Компетентные органы Договаривающихся Государств уведомят друг друга о любых существенных изменениях в их соответствующих налоговых законах. Великобритания входит в ЕС, а у РК с ЕС также имеются свои документы:

Совместное заявление Президента Республики Казахстан Н.А.Назарбаева и Председателя Европейской комиссии Жозе Баррозу [5]. Баррозу обратился к Президенту Назарбаеву за поддержкой в развитии транскаспийского-трансчерноморского энергетического коридора, через который можно было бы доставлять из Казахстана, Центральной Азии и Кавказа нефтегазовые ресурсы в Европейский Союз, посредством мультимодальной транспортной системы, включая газопроводы, возможные варианты, связанные с сжиженным природным газом, а также нефтепроводами. Президент Назарбаев предложил, чтобы Казахстан и ЕС работали над созданием необходимых условий, которые позволили бы реализовать эти проекты. ЕС и Казахстан приветствовали бы участие России в их реализации. Председатель Баррозу поблагодарил Президента Назарбаева за то, что Казахстан согласился стать принимающей страной Министерской конференции по энергетике ЕС и стран Черноморского и Каспийского региона в рамках Бакинской инициативы Европейской Комиссии, которая успешно прошла 30 ноября в Астане. Принятые Заключение и Дорожная карта укрепят связи между странами-производителями нефти и газа бассейна Каспийского моря и Европейским Союзом. Этот Меморандум признает ключевую роль Казахстана как крупного производителя природного газа и нефти в Каспийском регионе и обоюдную заинтересованность ЕС и Казахстана в укреплении сотрудничества в энергетическом секторе.

Соглашение между Правительством Республики Казахстан и Комиссией Европейских Сообществ об учреждении, привилегиях и иммунитете Представительства Комиссии ЕС в РК (Брюссель 1993 г.) [6]. Нефтяное сотрудничество двух стран откладывает отпечаток на социально-экономическом сотрудничестве в том числе. Например в соответствии с соглашением, Правительство Республики Казахстан настоящим соглашается с учреждением Представительства Комиссии на территории Республики Казахстан. Каждое из Европейских Сообществ - Европейское Объединение угля и стали, Европейское экономическое сообщество и Европейское Сообщество по атомной энергии - пользуется на территории Республики Казахстан правосубъектностью.

Сообщества правомочны заключать контракты, приобретать недвижимое и движимое имущество и распоряжаться им по мере необходимости для эффективного выполнения своих функций в соответствии с процедурными и административными требованиями законодательства Республики Казахстан и совершения процессуальных действий. В этих целях Сообщества будут представлены Комиссией.

На территории РК на практике реализуется множество проектов, действующих на основе международных документов, но в основном двусторонних соглашений. “BritishGasGroup участвует в одном из самых крупных проектов в Казахстане - в разработке месторождения Карачаганак. Также эта компания, совместно с RoyalDutchShell, является акционером в проекте по освоению Кашагана. BritishAerospaceSystems - один из совладельцев новой авиакомпании «Эйр Астана», самолеты которой вскоре будут летать между городами Алматы, Астана и Атырау”[1].

По данным Российского Института Стратегических Исследований доля Великобритании (BGGGroup) в газоконденсатном месторождении на северо-западе республики – Карачаганак – составляет 29,25%. Участие британской компании в консорциуме сократилось с 32,5% после продажи части капитала государственной монополии «КазМунайГаз» в декабре 2011 г. Великобритания включила Казахстан в список 14 приоритетных стран по активизации торговых отношений. О серьезности намерений английской стороны может свидетельствовать внушительная по численности делегация, сопровождавшая премьеру Д.

Кэмерона во время его визита в Астану летом 2013 г. (представители 33 компаний) [7].

Из указанных выше нормативно-правовых актов следует, что казахстанско-британские отношения урегулированы только в той сфере, которая интересна Британии, но не всегда РК. Не имеется международных документов в социальной, экономической сферах. Казахстан должен использовать прибыль от нефтяного сектора для оздоровления всей экономики, и чтоб британские инвесторы вкладывали капитал не только в нефтяную, но и обрабатывающую, аграрную сферу. Рано или поздно, но нефть – исчерпаемый вид ресурсов, когда запасы будут исчерпаны, то мы станем неинтересной для Великобритании, и для Европы в целом. Как вывод, именно с помощью нефти мы должны прочно связать и переплести наши национальные экономики, чтобы потом не оказаться за бортом.

Использованные источники

1. Великобритания и Казахстан: партнерство во имя мира и процветания // KAZAKHSTAN. Международный деловой журнал. – 2002. - №1
2. Официальный сайт КазИнвест при МИНТ РК <http://www.kazinvest.kz/web/neft-i-gaz>
3. Меморандум о взаимопонимании между правительством РК и правительством Соединенного королевства Великобритании и Северной Ирландии от 2005 г.
3. Конвенция между Правительством Республики Казахстан и Правительством Соединенного Королевства Великобритании и Северной Ирландии об устранении двойного налогообложения и предотвращении уклонения от уплаты налогов на доходы и прирост стоимости имущества от 1997 г.
4. Совместное заявление Президента Республики Казахстан Н.А.Назарбаева и Председателя Европейской комиссии Жозе Баррозу
5. Соглашение между Правительством Республики Казахстан и Комиссией Европейских Сообществ об учреждении, привилегиях и иммунитете Представительства Комиссии ЕС в РК (Брюссель 1993 г.)
6. «Британский вектор внешнеполитического курса Казахстана» Лихачев М.А. Уральский региональный информационно-политический центр: http://www.riss.ru/analitika/2413-britanskij-vektor-vneshnepoliticheskogo-kursa-kazahstana#_UzTvHlyr4W0

Есенова А., 3 курс, МО
(Науч.рук. проф. Губайдуллина М.Ш.)

Отношения между Казахстаном и Нидерландами в нефтяной сфере

Ключевые слова: *нефтяной Казахстан, партнёрство, инвестиции, экспорт*

Казахстан оказывает всё большее влияние на формирование мирового рынка энерго-ресурсов. За последние десять лет уровень добычи нефти и газового конденсата в стране увеличился более чем в 2,5 раза и в 2008 г. достиг 70 миллионов тонн. При этом свыше 88 процентов углеводородов экспортируется на рынки дальнего и ближнего зарубежья. В Европу Казахстан продает энергоресурсы на сумму, превышающую десять миллиардов долларов в год. Главная задача энергетического диалога между Казахстаном и Евросоюзом — достижение баланса интересов потребителей, производителей и транзитных государств. То есть ответственность сторон за обеспечение поставок, спроса на энергоносители и стабильного транзита. Доступ к ресурсам стран-производителей должен уравновешиваться доступом к развитию инфраструктуры в странах-потребителях.

В 2012 г. наша страна отметила 20-летие установления дипломатических отношений со многими зарубежными государствами. За эти годы Казахстан стал не только полноправным членом международного сообщества, но и привлек значительное количество иностранных инвестиций, которые сегодня работают на благо народа нашей страны. Одним из надежных партнеров Казахстана в Евросоюзе и крупнейшим инвестором нашей страны по объему вложенных инвестиций является Королевство Нидерландов.[3] Изна-

чально нефть в этой стране была обнаружена в районе Схонебека на северо-востоке страны в 1963, а также в районе между Роттердамом и Гаагой. Развитие тяжелой промышленности Нидерландов тормозилось из-за ограниченности минерально-сырьевой базы. Только после окончания Второй мировой войны начался быстрый рост нефтепереработки и нефтехимии. В период с 1960 по 1989 среднегодовые темпы прироста промышленной продукции составляли 3,8%, но в 1990–1996 они снизились до 1,7%. В 1996 г. было добыто 2,2 млн. т нефти, что почти вдвое превышало уровень 1978. Тем не менее за счет местной нефти удовлетворяется лишь незначительная часть потребностей страны. В 2001 добывалось 46 200 баррелей нефти в день. Доля промышленности в ВВП Нидерландов в 1998 составляла 23%. Несмотря на малые размеры, Нидерланды при содействии британского капитала породили ряд крупнейших торговых и промышленных мировых компаний, например, «Филипс», «Юнилевер». У нас же, в Казахстане, в течение многих лет работают представители таких голландских и британских компаний, как «ING», «Deloitte», «Salans», «Platts»[1].

Наше прикаспийское государство предлагает многочисленные бизнес-возможности для голландских нефтяных и газовых компаний. В свою же очередь, Казахстан заинтересован опытом Королевства Нидерланды в трансферте новых технологий, производстве возобновляемой энергии. С 5 по 7 октября 2009 г. между Казахстаном и Нидерландами было подписано соглашение о повышении энергоэффективности. "Министр экономики Нидерландов Мария ван дер Хоёвен находилась с официальным визитом. Целью визита было усиление экономических отношений между Нидерландами и Казахстаном, а в частности поддержание и улучшение взаимоотношений в сфере энергетики. В ходе данного визита министр Мария ван дер Хоёвен и министр энергетики и минеральных ресурсов РК Сауат Мынбаев подписали письмо о намерениях между Министерством экономики Королевства Нидерландов и Министерством энергетики и минеральных ресурсов РК о развитии деятельности в области энергетической эффективности и энергетических технологий. Данное соглашение предусматривает предоставление Королевством Нидерландов финансовой поддержки проекту Международного агентства по энергетике, направленному на развитие, внедрение и применение показателей энергоэффективности в Казахстане.

Помимо этого, целью проекта является интеграция Казахстана и других стран региона в действующие под эгидой МЭА сети сотрудничества в области энерготехнологий [2]. 20 сентября 2013 года в одной из крупнейших нефтяных компаний «Роял Датч-Шелл» при содействии Посольства Республики Казахстан в Королевстве Нидерландов проведено торжественное открытие мероприятия «День Казахстана-2013», участие в котором приняли руководители и сотрудники компании, а также представители деловых кругов Нидерландов. Нидерландская компания является важным партнером Казахстана в разработке целого ряда нефтегазовых месторождений и является одним из крупнейших иностранных инвесторов в казахстанскую экономику.

Так же в марте этого года в рамках официального визита Президента Республики Казахстан Нурсултана Назарбаева в Королевство Нидерландов министр окружающей среды и водных ресурсов РК Нурлан Каппаров и министр инфраструктуры и окружающей среды Нидерландов Мелани Шульд Ван Хоген-Маас Геестеранус подписали Меморандум о взаимопонимании, направленный на расширение сотрудничества в области «зеленых» технологий. «В рамках Меморандума запланировано расширение сотрудничества в области «зеленой» экономики и устойчивого развития, обмена и распространения гидрометеорологической информации, создание совместных проектов по развитию «зеленых» технологий, возобновляемых и альтернативных источников энергии, а также повышение энергоэффективности».

Посольство Нидерландов примет участие в 13-й Северо-каспийской региональной нефтегазовой выставке и конференции «ATYRAU OIL & GAS 2014», которая на данный момент проходит в г. Атырау с 1 по 3 апреля. Посольство представляет собственный информационный стенд, основной целью которого является продвижении продукции и услуг голландских поставщиков для нефтегазовой отрасли.

1 апреля 2014 г. Хенри Дриссер, посол Нидерландов в Казахстане обратился к участникам 8-й Атырауской региональной нефтегазовой технологической конференции “OILTECH Атырау 2014” с приветственной речью. В ней говорится о том, что Каспийский регион и страны Персидского залива остаются в приоритетах политики Нидерландов по обеспечению энергетической безопасности. Казахстан является одной из немногих стран с неисследованным потенциалом ископаемых видов топлива. В этой связи Нидерланды рассматривают Казахстан в качестве важного партнера в обеспечении европейской энергобезопасности. Нидерланды приветствуют и поддерживают приверженность Казахстана политике озеленения экономики. С учетом стратегических интересов в регионе Нидерланды продвигают принципы энергоэффективности: чем больше энергоресурсов будет сэкономлено внутри страны, тем больше можно будет экспортировать. В этой связи, совместные проекты казахстанских и нидерландских компаний могут существенно помочь при переходе Казахстана к зеленой экономике. В контексте тематики данной конференции, традиционно голландские компании сильны в услугах обеспечения нефтегазовых операций на суше и на земле. Многие уже присутствуют на Каспии и готовы поделиться своими знаниями и опытом. Подводя итоги, хочу отметить, что либеральная рыночная экономика, благоприятный налоговый и таможенный режимы, а также законодательная защита иностранных инвестиций являются ключевыми составляющими процветания нефтяной и газовой промышленности Казахстана.[4]

Список использованной литературы:

1. Нидерланды: <<http://www.myarticle.net/get/>>
2. Возможности нефтегазового сектора на Каспии обсудили в Нидерландах: <http://www.kmg.kz/press/market_news/7147#.UVmJnqA7umg>
3. Казахстан и Нидерланды: 20 лет сотрудничества и партнерства: <<http://www.inform.kz/rus/article/2517753>>
4. Многовекторный, нефтяной КАЗАХСТАН: <<http://www.expert.ua/articles/22/0/7358>>

Токболатова А., 4 курс, МП
(Науч. рук. проф. Губайдуллина М.Ш.)

Нефтяной фактор казахстанско-итальянских отношений

Ключевые слова: проблема транспортировки нефти, итальянские инвестиции, Договор об Энергетической хартии.

Нефтяной фактор является одним из основных элементов, влияющих на взаимоотношения между государствами. Огромное значение энергоресурсов в мировой политике ныне вызывает обострение как скрытого, так и открытого противостояния между ведущими державами за контроль над ними. Ситуация усугубляется тем, что мировые запасы нефти и газа распределены по земному шару крайне неравномерно, а нефть к тому же является невозобновляемым ресурсом.

Сегодня в целом Каспийский регион стал местом, вокруг которого развернулась борьба за ресурсы и пути их доставки на внешние рынки. Нефтяные и газовые ресурсы Каспийского бассейна существенно влияют на расстановку сил на мировом энергетическом рынке. Месторождения этого района способны в какой-то степени ослабить зависимость мировой экономики от ближневосточной нефти. Особое значение энергоресурсы Каспия могут иметь для удовлетворения быстрорастущих потребностей в энергетическом сырье. Добываемые здесь энергоресурсы по качеству способны конкурировать с российскими, которые играют главную роль в экспорте их из России в Европу [1]

Проведенное еще в 1995-1997 гг. исследование европейских компаний подтвердило:

– во-первых, достаточность ресурсного потенциала прикаспийских стран (нефти в Азербайджане и Казахстане и газа в Туркменистане и Узбекистане) как для удовлетворения прогнозируемых внутренних нужд, так и для экспорта «значительных объемов нефти и газа на рынки стран Западной, Восточной и Центральной Европы»;

– во-вторых, для реализации этого потенциала необходимо было развернуть три направления деятельности ЕС в странах региона:

а) произвести «восстановление, рационализацию и модернизацию существующей межгосударственной нефтегазовой инфраструктуры»;

б) создать «институциональную и правовую базу, в рамках которой можно было бы развивать стабильные отношения в сфере торговли нефтью и газом»;

в) определить «необходимые нефтегазовые экспортные маршруты и заключить транзитные соглашения, предоставляющие гарантии и защиту для обеспечения экономической жизнеспособности проектов и привлечения необходимого финансирования

Ближайший регион – Каспий, где западноевропейские и американские компании открыли огромные запасы углеводородов. Поэтому европейские государства заинтересованы в поступлении этого стратегического сырья на свои рынки. Для осуществления этих целей страны ЕС активно инвестируют в районе Каспийского моря. В связи с освоением его ресурсов ЕС уделяет внимание способам доставки нефти и газа на свои рынки.

Основные инструменты западноевропейской энергетической дипломатии в регионе – Договор об Энергетической хартии, разработанный по предложению ЕС, и специальные двусторонние соглашения со всеми странами Каспийского бассейна. Помимо этого, ЕС особо работает со странами, которые могут стать потенциальными участниками транзита энергетических ресурсов Каспия.

Так из стран ЕС следует выделить наиболее главных потребителей энергетических ресурсов: Великобританию, Германию, Францию и Италию. Их компании («Бритиш Петролеум», «Бритиш Газ», «Шелл», «Тоталь Фина Эльф», «Газ де Франс», «Аджип», «ЭНИ», «Рургаз») при поддержке национальных правительств осуществляют активные мероприятия с целью получения доступа к ресурсно-сырьевой базе Каспийского моря, а также к проектам по транспортировке углеводородного сырья в Европу[2]

Внешняя политика Республики Казахстан направлена на развитие равноправного и взаимовыгодного сотрудничества с государствами Европы, среди которых Италия была и остается перспективным партнером, так как современная Италия относится к числу экономически развитых государств Европы и влиятельных государств мира, занимая прочные позиции в сфере мировой политики, экономики, безопасности, культуры. Италия принадлежит к тем странам Европейского Союза, чья высокоразвитая экономика и торговля, высокий уровень социальной защищенности граждан были достигнуты благодаря устойчивым темпам национального производства и вовлечению в европейский интеграционный процесс, благодаря участию в торгово-экономических объединениях ЕЭС – Европейского Союза

Казахстан представляет для Италии наибольший интерес в регионе Центральной Азии, как с точки зрения экономики, так и политики. Италия становится одним из основных инвесторов в экономику Казахстана. Крупные прямые инвестиции, в основном средства «Аджип», стали поступать в Казахстан с 1999 г. и за период 2000-2010 гг. в среднем составляли около 400 млн. долл. Наблюдается большой рост товарооборота, в котором ключевую роль играют поставки казахстанской нефти. Если в 1999 г. Италия импортировала 1,1 млн. т. сырой нефти, то в 2010 г. - 4,4 млн (объем взаимной торговли в 2010 г. составил 2,7 млрд евро). Италия проявляет большую заинтересованность в расширении экономических связей, поскольку она остаётся экспортно-ориентированной страной и испытывает колоссальную потребность в энергетическом сырье, в частности нефти и газе, не имея по ним своих крупных месторождений. В свою очередь и Казахстан нуждается в

итальянских товарах, технологии и оборудовании, в целом в развитии торгово-экономических связей.

Казахстан Италией рассматривается как геополитический мост между Европой и Азией и возможность для непосредственного доступа к одной из самых богатых нефтеносных зон в мире. Известно, что в обозримой перспективе Италия рассчитывает покрывать большую часть своих потребностей в нефти поставками из Прикаспийского региона.

Однако казахстанская нефть находится в центре Евразийского континента, то есть вдали от основных транспортных путей. В этой связи решение проблем транспортировки нефти – это вопрос международного значения. Рост добычи на разведанных и разрабатываемых месторождениях потребует доведения мощности экспортных трубопроводов до 50 млн. тонн в год. А развитие проектов на шельфе Каспия неизбежно потребует увеличения общей мощности экспортных систем до 70-120 млн. тонн в год.

Вывод: в перспективе ЕС заинтересован в соединении каспийского пространства с европейской газовой системой, что даёт возможность Казахстану иметь более весомую роль в регионе и привлечь дополнительные европейские инвестиции в развитие нефтегазовой отрасли республики, что позволит решить целый ряд вопросов, связанных с транспортировкой продукции на экспорт и обеспечением триединой системы безопасности США – ЕС – Евразия, отвечающей внешнеполитической стратегии «Казахстан-2030».

Использованные источники:

1. Идрисов Е. Казахстан и Россия // Казахстанская правда, 6 марта 2009 г.
2. Сотрудничество Республики Казахстан с Итальянской Республикой. - URL: <http://portal.mfa.kz/portal/page/portal/mfa/ru/content/policy/cooperation/europe_america/23>

ВНЕШНЯЯ ПОЛИТИКА ГЕРМАНИИ В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИИ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ

Омаров А., 4 курс, МО 20Р
(Науч. рук. проф. Губайдуллина М.Ш.)

Конституционные основы внешней политики Германии

Ключевые слова: Основной закон Федеративной Республики Германия, внешняя политика.

Анализируя внешнюю политику Германии, я изучил конституцию Федеративной Республики Германии. Основной закон Федеративной Республики Германии был принят в течение недели между 16 и 22 мая 1949 года, органами народного представительства более двух третей участвующих германских земель. В основном законе ФРГ сообщается о том что, общепризнанные нормы международного права являются составной частью федерального права, федерация может на основании закона передавать осуществление своих суверенных прав межгосударственным учреждениям, федерация может в целях обеспечения мира войти в систему взаимной коллективной безопасности, при этом она согласится на ограничения своих суверенных прав в целях установления и обеспечения мирного и прочного порядка в Европе и в отношениях между народами всего мира.

В целях урегулирования межгосударственных споров Федерация присоединится к соглашениям о международном арбитраже с единой для всех широкой и обязательной юрисдикцией. Нужно упомянуть о том что, общепризнанные нормы международного права являются составной частью федерального права. Они имеют приоритет перед законами и непосредственно порождают права и обязанности для проживающих на территории Федерации лиц. Действия, способные нарушить мирную совместную жизнь народов и предпринимаемые с этой целью, в частности, действия по подготовке к ведению агрессивной войны, являются антиконституционными. Они подлежат уголовному наказанию. Поддержание отношений с иностранными государствами находится в ведении Федерации. Если говорить о роли Федерального президента ФРГ, то Федеральный президент представляет Федерацию в международно-правовых отношениях. Он заключает от имени Федерации договоры с иностранными государствами. Он аккредитует и принимает послов. Федеральный канцлер определяет основные направления политики и несет за это ответственность.

По основному закону ФРГ к сфере исключительной законодательной компетенции Федерации относятся:

1. Внешние сношения;
2. Гражданство Федерации;
3. Свобода передвижения, паспортное дело, эмиграция и иммиграция, выдача лиц другим государствам;
4. Единство таможенной и торговой территории, договоры о торговле и судоходстве, свобода товарооборота, товарооборот и расчеты с границей, включая таможенную и пограничную охрану;
5. Федеральные железные дороги и воздушное сообщение;

И основываясь на том что было написано выше и на множестве новостных лент , можно сказать что основными направлениями германской внешней политики является: дальнейшее развитие ЕС, углубление интеграции не только в экономической, но и во внутри- и внешнеполитической сферах, а также формирование общей внешней политики и политики безопасности; преобразование институциональной структуры ЕС для повышения эффективности Союза в условиях глобализации и расширения ЕС на восток; Германия благодаря процессам интеграции старается привлечь новых членов; укрепление общеевропейского сотрудничества в рамках ОБСЕ; дальнейшее развитие НАТО и транс-

атлантического сотрудничества, недопущение напряжённости и конфликтов внутри организации при обнаружении разногласий; усиление роли международных организаций, прежде всего ООН, и более активное участие Германии в их деятельности; укрепление и уважение прав человека во всем мире; расширение партнёрских отношений со странами-соседями ЕС – регионами Средиземноморья, Ближнего Востока и СНГ; обеспечение устойчивого развития в мире, предупреждение возникновения глобальных катастроф.

Так же нужно не забывать о том что, одной из центральных задач Германии, остаются задачи разоружения, контроля за вооружениями и нераспространение оружия массового поражения. Шрёдер сказал: "Мы, немцы, стоим в первом ряду в деле последовательного обеспечения мира на планете". Изоляция от участия в важнейших международных процессах становится для Германии достоянием истории. Внешняя политика Германии постепенно приобретает глобальный характер. На современном этапе новая германская оборонная и внешняя политика, в частности, предполагает большую степень независимости правительства в вопросах развития двусторонних и многосторонних отношений, участия бундесвера в операциях за пределами Европы.

Германия придерживаясь своего направления во внешней политике, уделяет большое внимание развитию отношений со многими государствами. Например, отношение Германии с Россией, Германия проявляет большой интерес к импорту российского природного газа и нефти, участию германского капитала в их разработке и транспортировке. И благодаря этому, значительно расширилось сотрудничество между крупнейшими компаниями двух стран «Газпромом» и «Рургазом». Так же в последние годы расширилось экономическое сотрудничество Германии с Китаем, Индией, где создаются германские торговые представительства и многочисленные совместные предприятия. В эти страны интенсивно проникает германский капитал. Нужно сказать что, благодаря тому, что Германия имеет четкие направления в своей внешней политике, она занимает одно из лидирующих мест на международной арене.

Список использованной литературы:

1. Основной закон ФРГ// Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland (Основной закон дляФРГ): website: gesetzte-im-internet.de. URL <http://www.gesetze-im-internet.de/gg/VJNR000010949.html>
2. Документы Европейского Союза.
3. <http://www.auswaertiges-amt.de>.

Битмирова Р., 4 курс, МО 20Р
(Науч. рук. проф. Губайдуллина М.Ш.)

Роль канцлера во внешней политике Германии: Ангела Меркель

Ключевые слова: канцлер, внешняя политика, карьера, ХДС.

Понятие «канцлер» появилось в Средние века: при дворах феодалов канцлером называли главу цеха переписчиков, обладавшего авторитетом, сопоставимым с авторитетом писцов в Древнем Египте. В истории конституционного развития Германии понятие «федеральный канцлер» впервые появилось для обозначения главы правительства Северогерманского союза в 1867 г. В Германской империи и Веймарской республике — «рейхсканцлер». В течение короткого времени (1918—1919) глава правительства именовался «председателем Совета уполномоченных» или «министром-президентом». В ГДР (1949—1990) — Председателем Совета министров.

Федеральный канцлер является председателем Федерального правительства Германии. В его компетенцию входит назначение федеральных министров и определение политического курса правительства. Бундесканцлер избирается бундестагом сроком на 4 года и

может быть смещен со своего поста до истечения срока полномочий только с помощью механизма конструктивного вотума недоверия. Федеральный канцлер председательствует в кабинете министров. Только он имеет право формировать правительство: он отбирает министров и выдвигает обязательное для федерального президента предложение об их назначении или увольнении. Канцлер решает, сколько министров будет в кабинете, и определяет сферу их деятельности. Иными словами канцлер управляет правительством и государством в целом, в то время как президент выполняет только парадные функции.

С 21 ноября 2005 г. Ангела Меркель занимает пост федерального канцлера Германии после победы руководимой ею партии ХДС на досрочных выборах в бундестаг 2005 г. Первая женщина-канцлер в истории Германии. Ангела Доротея Меркель - немецкий политик, лидер партии Христианско-демократический союз с 10 апреля 2000 г. Родилась 17 июля 1954 г. в городе Гамбурге. Она стала первой женщиной- федеральным канцлером и одновременно в свои 51 год самым молодым федеральным канцлером за всю историю ФРГ. Она также первый представитель новых федеральных земель на этом посту и первый федеральный канцлер с естественнонаучным образованием.

Многие женщины восприняли избрание Ангелы Меркель федеральным канцлером Германии как личную победу. Она симпатична им тем, что не выделяется женской красотой и харизмой, и тем, что она достигла вершины политической карьеры, перешагнув критический для женской карьеры возрастной порог в 50 лет. Внешне Меркель является отражением среднестатистического немецкого избирателя, в этом кроется секрет её персональной электоральной привлекательности. Однако амбиции, конъюнктурность и работоспособность этой женщины резко выделяют её на общем фоне. А неприметная внешность и отсутствие харизмы стали для неё отличной маскировкой от опасных конкурентов на пути к посту канцлера.

В конце марта 2006 г. Меркель представила свою состоящую из восьми пунктов программу деятельности на вторую половину срока полномочий. В ней намечены основные направления в сфере реформирования федеративной системы, борьбы с бюрократизмом, научных исследований, энергетической политики, бюджетной и финансовой политики, политики в сфере семьи, рынка труда и в частности реформы системы здравоохранения. 23 сентября 2007 г. Ангела Меркель приняла в своем берлинском ведомстве Далай-ламу XIV, что стало сенсацией международного масштаба. Встречу с духовным лидером Тибета она назвала частным обменом мнениями с религиозным лидером и призвала не воспринимать её как отражение позиции правительства по вопросу автономии Тибета.

Накануне войны в Ираке Ангела Меркель выразила поддержку США и «коалиции желающих» в их политике в отношении Ирака. Находясь с визитом в США, как лидер оппозиции она критиковала внешнюю политику федерального правительства, чем вызвала резко негативную реакцию в правительственных кругах Берлина. Председатель парламентской фракции СДПГ Франц Мюнтеферинг оценил заявление Меркель как «прогиб перед американской администрацией». В своей речи в Германском бундестаге 19 марта 2003 г. Меркель заявила о том, что ХДС поддерживает предъявление ультиматума Саддаму Хусейну, ставший «последним шансом сохранить мир», и призвала федеральное правительство последовать этому примеру, чтобы «реально предотвратить войну в Ираке».

18 марта 2008 г. Ангела Меркель выступила с речью в Кнессете Израиля, которую начала на иврите. Она подчеркнула историческую ответственность Германии перед Израилем. Безопасность еврейского государства входит в интересы Германии и никогда не станет предметом торга. Меркель стала первой женщиной-руководителем иностранного государства, которая была приглашена выступить с речью в израильском Кнессете.

Во внешней политике Ангела Меркель известна своей безоговорочной поддержкой американского курса, выступая за сближение с США. Она неоднократно критиковала Герхарда Шрёдера за «чрезмерную» дружбу с Владимиром Путиным и заявляла о том, что

займёт более жёсткую позицию в отношении России в случае её избрания на пост канцлера. Тем не менее, после того, как Меркель возглавила правительство ФРГ, российско-германские отношения не претерпели никаких особых изменений.

В своей речи в Потсдаме 16 октября 2010 г. перед молодыми представителями Христианско-Демократического Союза Меркель заявила, что политика мультикультурализма потерпела полный крах в Германии. Хотя она в целом поддержала утверждение президента ФРГ К. Вулфа, что ислам является частью Германии также, как иудаизм и христианство, Меркель отметила, что иммигранты должны предпринимать больше усилий для интеграции в германское общество, в частности, изучая немецкий язык. Ангела Меркель владеет своим родным немецким, русским и английским языками.

Проанализировав достижения и карьеру Ангелы Меркель в роли канцлера, я считаю она добилась высоких результатов в развитии внешней и внутренней политике Германии. Думаю, что Ангела Меркель будет еще много лет работать в качестве федерального канцлера, не раз будет выигрывать в выборах. Я надеюсь и верю, что будущее ФРГ будет дальше расцветать и развиваться, выбирая в качестве канцлера именно Ангелу Меркель.

Список использованной литературы

1. Wolfgang Stock. Angela Merkel: eine politische Biographie. Neuauflage. München 2005
2. Jacqueline Boysen. Angela Merkel. 2. Auflage. Berlin 2005
3. Evelyn Roll. Das Mädchen und die Macht. Berlin, 2001
4. Gerd Languth. Angela Merkel. München, 2005
5. Официальный сайт: www.angela-merkel.de (нем.)
6. Видео-подкаст Ангелы Меркель(нем.)
7. Меркель, Ангела: Лентапедия, 2012

Джамалова Э., 4 курс, МО 20Р
(Науч. рук. проф. Губайдуллина М.Ш.)

Внешнеполитические инициативы Франк–Вальтера Штайнмайера в 2014 году

Ключевые слова: внешнеполитическая инициатива, внешняя политика, международная арена, кризисы, Франк – Вальтер Штайнмайер.

Сегодня ФРГ является одной из ведущих стран Европейского континента. Германия принимает активное участие в принятии важнейших политических решений на международной арене. В связи с этим, внимание со стороны мировых держав к внешней политике Германии является особым. В формировании внешней политики любого государства активную роль играют отдельные политические лидеры. Одним из таких влиятельных политических лидеров ФРГ является Министр иностранных дел Франк- Вальтер Штайнмайер.

Франк–Вальтер Штайнмайер вновь занимает пост Федерального министра иностранных дел с 17 декабря 2013 г. С этого момента он заявляет о своем негативном отношении к милитаристской внешней политике и похвалил в этой связи своего предшественника, либерала Гидо Вестервелле за его "принципы военной сдержанности". Необходимо отметить то, что Штайнмайер активно был вовлечен в мировую политику и до занятия поста министра иностранных дел. Примером этому служит предложенный им в 2008 году трехэтапный план урегулирования грузино – абхазского конфликта. Первый этап предусматривал подписание между грузинской и абхазской сторонами соглашения о неприменении силы и начало процесса возвращения грузинских беженцев в Абхазию. Второй – восстановление непризнанной Абхазской республики на средства стран-доноров. И лишь на третьем этапе планировалось решить вопрос о статусе Абхазии. «План Штайнмайера» практически мгновенно получил позитивную оценку со стороны высшего российского

руководства. Немаловажными являются внешнеполитические инициативы Франка – Вальтера Штайнмайера в 2014 г. Наиболее значимым, среди которых стала инициатива об изменении роли Федеративной Республики Германии на международной арене, которая была озвучена им в ходе программного выступления в бундестаге. Штайнмайер под изменением роли ФРГ в современном мире, прежде всего подразумевал то, что ФРГ должна взять на себя больше ответственности в первую очередь в разрешении конфликтных ситуаций в отдельных регионах мира. Для начала, он считает необходимым обсуждение с Францией дальнейших мер по усилению помощи французскому контингенту в Мали. Одним из главных очагов напряженности он считает ближневосточный конфликт, а также сложившуюся ситуацию в арабском мире. Помимо этих регионов, он также выделил регион Юго – Восточной Азии, где наблюдается напряженность между двумя региональными державами такими как Япония и Китай. Он указал на то, что активное участие ФРГ в принятии политических решений на международной арене, а также участие в урегулировании сложившихся противоречивых и конфликтных ситуаций являются одними из важнейших приоритетов внешней политики ФРГ. Необходимость в такой политике объясняется тем, что постепенно очаги мировых кризисов становятся все ближе к ФРГ, представляя, таким образом, угрозу для безопасности, как Германии, так и международной стабильности и безопасности в целом.

Немаловажными являются инициативы Штайнмайера в разрешении сложившейся конфликтной ситуации в Украине, где по выражению министра, произошел своего рода рецидив «формы немирного развития». Одной из важнейших инициатив Франка – Вальтера Штайнмайера совместно с Госсекретарем США Джоном Керри стала необходимость осуществления и ведения конструктивной политики в отношении Украины. Штайнмайер также неоднократно призывал Россию принять участие в оказании международной финансовой помощи Киеву, для стабилизации экономики страны.

Главной целью такой конструктивной политики является предотвращение нового раскола Европы, который имел бы непредсказуемые последствия не только для самой Европы. В связи с этим, Штайнмайер перед началом заседания Совета ЕС выдвинул инициативу немедленного направления в Украину миссии ОБСЕ на тот случай, если Россия будет действовать за пределами Крыма и ее действия будут направлены на дестабилизацию ситуации в Украине. Однако, несмотря на сложившийся крымский кризис, из-за которого был отменен как саммит ЕС, так и встречи «большой восьмерки» в Сочи, Штайнмайер выступает за возобновление диалога между странами. Так как, на его взгляд крупные международные проблемы невозможно разрешить без участия России, например Иранского и Сирийского. На сегодняшний день, важнейшее значение имеет также пересмотр политики Евросоюза в отношении стран-участниц программы "Восточное партнерство". Согласно Франку- Вальтеру Штайнмайеру данная новая политика будет призвана не допустить выбора между Европой и Россией.

Таким образом, Франк-Вальтер Штайнмайер активно вовлечен в мировые процессы. Доказательством этому являются вышеперечисленные действия на международной арене. Из всего сказанного следует вывод о том, что роль данного политического лидера в разрешении различных международных проблем весьма значительна.

Список использованной литературы

1. Steinmeier calls for probe into Georgia conflict // Agence France-Presse, Accessed: 31.03.2014
2. Владимиров С. Франк-Вальтер Штайнмайер: «серый кардинал» Германии// Российские вести, Accessed: 31.03.2014
3. Steffen Hebestreit. ФРГ должна брать на себя больше ответственности// Frankfurter Rundschau, Accessed: 31.03.2014

Германия и ее инициативы в ООН

Ключевые слова: Организация Объединенных Наций, членство в Совете Безопасности, сирийский вопрос, реформирование.

Германия сегодня разносторонним образом участвует в деятельности ООН, участие в работе этой организации – одна из основ ее внешней политики. Участие Германии в деятельности ООН включает в себя работу в направлении структурных реформ в этой организации. Германия готова «брать на себя больше ответственности», заявил министр иностранных дел Гидо Вестервелле в 2012 г., выступая на сессии Генеральной Ассамблеи ООН. В 2011-12 гг. Федеративная Республика в очередной раз была непостоянным членом Совета Безопасности (СБ) ООН. СБ – единственный орган ООН, который может принимать обязательные для исполнения международно-правовые решения.

Германия рассматривает ООН как центральный, наиболее универсальный инструмент поддержания глобальной стабильности и мира, отдавая при этом дань и той весомой роли, которую на этом направлении играют региональные организации и объединения, в первую очередь ЕС, НАТО и ОБСЕ. ФРГ заявляет о готовности взять на себя больший груз ответственности в рамках ООН с целью добиться получения места постоянного члена главного органа Организации - Совета Безопасности. Большой опыт работы в специализированных учреждениях ООН, в реализации программ экономического развития и сотрудничества для развивающихся стран, а также их широкая финансовая поддержка и, наконец, активное участие в миротворческих операциях Германия считает значительными аргументами для того, чтобы повысить свою роль и влияние в ООН. Исходя из этой логики ФРГ стремится как можно чаще обеспечить свое участие в работе Совета Безопасности в качестве непостоянного члена.

В Берлине с удовлетворением восприняли оказанную германской кандидатуре весомую поддержку на состоявшихся 12 октября 2010 года выборах непостоянных членов Совета Безопасности ООН на период с 2011 по 2012 г. Получив по итогам голосования в Генеральной Ассамблее 128 голосов из 192 (при необходимых 127), Германия первой из стран-кандидатов от группы западноевропейских и других государств - Португалии и Канады стала обладателем непостоянного членства в СБ ООН. Свидетельством важности для ФРГ вхождения в состав Совета стало присутствие на выборах министра иностранных дел этой страны Г. Вестервелле.

Комментируя избрание Германии непостоянным членом СБ ООН, канцлер А. Меркель заявила, что ФРГ будет использовать свое пребывание в этом органе для продвижения процесса его реформирования, что, по ее мнению, «отвечает ожиданиям многих в мире». Германия также осуществляла руководство Рабочей группой СБ ООН по детям и вооруженному конфликту. В ходе германского председательства в Совбезе в июле 2011 г. была принята резолюция 1998 г. по защите детей в вооруженном конфликте. Ключевым пунктом резолюции стало введение нового критерия (нападения на школы и больницы) для включения в приложения к ежегодным тематическим докладом Генсекретаря ООН информации о нарушающих нормы международного права сторонах в вооруженных конфликтах. Так, ФРГ активно содействовала принятию Южного Судана в ООН - именно в ходе германского председательства в СБ на состоявшемся 13 июля 2011 года заседании этого органа, спустя несколько дней после объявления Джубой независимости, - была принята резолюция 1999 Г. по вопросу о принятии Южного Судана в качестве 193-го члена Организации. Важным шагом для ФРГ на посту председателя СБ в июле 2011 г. стало принятие заявления относительно воздействия изменения климата на международный мир и безопасность - на основе германской инициативы климатическая проблематика в условиях угрозы существованию малых островных государств была впервые обсуждена в СБ. В контексте российских интересов избрание ФРГ непостоянным членом Совета Без-

опасности предоставило дополнительную возможность для продолжения практики конструктивного сотрудничества с немецкими партнерами на площадке ООН. В то же время нельзя не отметить существующие между нашими странами противоречия, в том числе в отношении статуса Косова, ситуации в Сирии и политики, касающейся независимых государств на постсоветском пространстве. Реализацию собственных интересов в этих областях Германия увязывает с сохранением возникшего после окончания холодной войны статус-кво и навязыванием России собственных стандартов в правозащитной сфере под видом универсальных.

Речь идет о безоговорочной поддержке Германией линии в отношении самоопределения Косова в обход ООН и оказываемом в этой связи давлении на Сербию, с другой - о категорическом неприятии права Абхазии и Южной Осетии на суверенитет. Вместе с тем уместно упомянуть о самостоятельной германской позиции в отношении ситуации вокруг Ливии, несмотря на критику союзников по НАТО. Примечательным стало решение Германии наряду с Россией, Бразилией, Индией, Китаем и Ливаном воздержаться при голосовании в СБ ООН по резолюции 1973 по Ливии, учредившей «беспоретную зону» над территорией этой страны, которой впоследствии «прикрывались» страны - члены военной коалиции в целях оказания содействия одной из сторон в конфликте. Объясняя этот шаг, а также сдержанную позицию правительства ФРГ в отношении участия в проведенной при главенствующей роли Франции и Великобритании военно-воздушной операции НАТО в Ливии, Г.Вестервелле подчеркнул приверженность Германии задаче «налаживания стратегических партнерских отношений с формирующимися мировыми центрами», а не только поддержания и укрепления дружественных отношений со «старыми» союзниками. Только в этом случае, согласно Г.Вестервелле, Германия как «ведущий мировой экспортер сумеет получать преимущества в условиях становления новой архитектуры международных отношений».

Очевидно, что курс ФРГ направлен на усиление своей роли в ООН, что в определенной степени подразумевает превращение Организации в инструмент растущего германского влияния на мировую политику. Подтверждением этому является активная роль Германии в урегулировании косовского конфликта и ситуации в Афганистане, особая позиция в отношении войны в Ираке 2003 года и военно-воздушной операции в Ливии, непосредственное немецкое участие в решении иранской ядерной программы и опосредованное - через ЕС - в урегулировании конфликта между Израилем и Палестиной. «Арабская весна» и эскалация ситуации в Сирии, совпавшие по времени с членством ФРГ в Совете Безопасности ООН в 2011-2012 годах, предоставили Берлину дополнительную возможность заявить о себе в качестве заметного игрока в ООН. Что касается усилий, предпринимаемых Германией по реформированию СБ ООН, то здесь представляется контрпродуктивным выдвигание каких-либо искусственных сроков принятия решений. Должна быть найдена формула изменения состава Совета Безопасности, которая устраивала бы значительное большинство, превышающее необходимые по Уставу ООН две трети государств - членов Организации.

Список использованных источников

1. Pressestatement von Bundeskanzlerin Merkel zur Wahl Deutschlands in den Sicherheitsrat der Vereinten Nationen. 12.10.2010 // http://www.bundeskanzlerin.de/nn_683698/Content/DE/Mitschrift/Pressekonferenzen/2010/10/2010-10-12-un.html
2. European Union medium-term priorities at the United Nations (2012-15) // URL: http://www.eu-un.europa.eu/articles/en/article_12211_en.htm
3. Вспомогательные органы Совета Безопасности ООН // URL: <http://www.un.org/ru/sc/subsidiary/>; URL: <http://www.liberale.de>
4. Pressekonferenz von Bundeskanzlerin Merkel und dem französischen Staatspräsidenten Sarkozy am 6.02.2012 // URL: <http://www.bundesregierung.de/Content/DE/Mitschrift/Pressekonferenzen/2012/02/2012-02-06-merkel-sarkozy.html>

5. Westerwelle: Veto gegen die Menschen in Syrien. 06.02.2012 // URL: <http://www.liberale.de/Westerwelle-Veto-gegen-die-Menschen-in-Syrien/9470c15040i1p7/index.html>
6. AußenministerWesterwelle: Deutschland wirdsichenthalten. 29.11.2012 // URL: http://www.auswaertiges-amt.de/DE/AAmt/BM-Reisen/2011/09-Nahost/110909-Nahost_Voraus.html
7. Центр новостей ООН // URL: <http://www.un.org/russian/news/story.asp?NewsID=18697>
8. Spiegel. 01.02.2012 // URL: <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/0,1518,812799,00.html>
9. Deutsche Welle, 18.05.2012. URL: <http://www.dw.de/dw/article/0,,15958317,00.html>

Уткина Екатерина, 4 курс, МО
(Науч. рук. проф. Губайдуллина М.Ш.)

«Директивы по оборонной политике» ФРГ (2003, 2011 гг.)

Ключевые слова: оборонная политика, бундесвер, безопасность.

Основой актуальности данного аспекта, который затрагивает как внутреннюю, так и внешнюю политику ФРГ, является его весомое значение в обеспечении безопасности государства. Директивы по своей сути являются чем-то вроде военных доктрин, определяющих значение и функции военных сил Германии. Соответственно, урегулирование столь важного фактора политической деятельности государства является одним из приоритетных. Для того, чтобы определить значение Директивы по оборонной политике 2003 г. и Директивы по оборонной политике 2011 г., важно рассмотреть само понятие «Директива» и обозначить какой правовой статус имеет такого рода документ.

Директива по оборонной политике имеет статус официального нормативного документа, её положения конкретизируются в других документах вооружённых сил ФРГ, таких как Концепция бундесвера и План применения бундесвера. В официальном издании собственно текст директивы представляется подробной пояснительной запиской, призванной объяснить заинтересованной общественности мотивы действий военного ведомства ФРГ. Важно отметить, что директивы в Германии стали использоваться не так давно, в связи с тем, что до этого существовала «Белая книга безопасности Федеративной Республики Германии и состояния и перспективы развития бундесвера», которая не переиздавалась с 1994 г. В связи с этим была создана директива 2003 года. Так же немало важно, что «Белая книга» носила долгосрочный характер, и в этом и есть её значительное отличие от директивы, которая изначально представлялась, как документ, который будет тщательно прорабатываться, и если потребуется, в него будут внесены изменения.

В основном в директивах описывается предназначение и условия деятельности бундесвера. И, в первую очередь, там обозначено его конституционно-правовое предназначение. В соответствии с его установками применение бундесвера предусмотрено в следующих случаях:

- для обороны Германии и её союзников;
- в рамках системы коллективной безопасности;
- в условиях внутреннего чрезвычайного положения;
- для оказания ведомственной, служебной помощи (например, если это необходимо полиции или федеральной пограничной охране);
- для борьбы с катастрофами и стихийными бедствиями.

Бундесвер рассматривается в качестве важнейшего инструмента политики безопасности Германии.

В основу определения предназначения бундесвера в директиве положено самое широкое видение обороны. Основываясь на том, что согласно Основному закону ФРГ вооружённые силы создаются для обороны, авторы документа вполне резонно утверждают, что современная оборона не может быть сведена лишь к отпору вооружённых сил агрессора по периметру границ страны или блока НАТО. В соответствии с директивой "оборона включает в себя предотвращение конфликтов и кризисов, преодоление кризисов совместными международными усилиями".

Таким образом, мы можем заметить, что директива имеет колоссальное значение для политики Германии, как уже было сказано, и для внешней и для внутренней.

Так же, в обеих ныне существующих директивах дается четкое определение оборонной политики ФРГ. «Оборонная политика Германии – это деятельность, направленная на обеспечение безопасности в рамках внешней политики и политики безопасности страны. Вооружённые силы – это существенная часть внешней политики и политики безопасности, направленной на избегание и ликвидацию кризисов и конфликтов».

Действительно, в настоящее время, Германия является одной из лидирующих стран, как и в Европейском пространстве, так и во всем мире. Но даже высокий уровень развитости экономики и политической деятельности не позволяет Германии пользоваться этим в целях значительного усиления своей армии для увеличения влияния в мировом сообществе. В ФРГ существует такое понятие, как «Парламентская армия». Это понятие означает, что вся деятельность бундесвера регулируется еще и парламентом, т.е. для осуществления бундесвером какой-либо операции необходимо получить безоговорочное согласие всех членов парламента.

На этом факторы и основывается тот факт, что германское военное ведомство, разрабатывая директивы, учитывало позицию ведущих политических партий ФРГ в отношении вооружённых сил. Такой подход отражает особенности политической системы современной Германии и признаёт особое положение политических партий.

Таким образом, содержание директивы, как 2003, так и 2011 года несет в себе большое количество аспектов урегулирования деятельности не только бундесвера, но и всего военного ведомства в целом. Как я уже говорила, значение данных документов невозможно приуменьшить или преувеличить, т.к. оно, безусловно, есть. И заключается оно в обеспечении безопасности государства, его граждан и его границ, что безоговорочно перекликается с нормами международного права и с условиями существования государства в мировом сообществе.

Список использованных источников:

1. Белозёров В.К. Армия и гражданское общество: социально-политическое и правовое измерение: Межвузовский сб. научных статей /Под ред. Н.П. Шебанова. – Саратов: СВВРХБЗ, «Научная книга», 2005.
2. Директива по оборонной политике 2003 года // Der Grundsatzbefehl von der defensiven Politik, 2003 // website: gesetze-im-internet.de
3. Директива по оборонной политике 2011 года // Der Grundsatzbefehl von der defensiven Politik, 2011 // website: gesetze-im-internet.de
4. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland (Основной закон для ФРГ) // website: www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html

Мюнхенская конференция по безопасности: анализ повестки дня – 2014

Ключевые слова: Мюнхенская конференция; повестка дня; новый внешнеполитический курс Германии.

Актуальность данной темы заключается в том, что последняя Мюнхенская конференция по безопасности, которая проводится с 1962 г., запомнилась интересными и важными моментами. В этом году повестка форума претерпела изменения в последний момент: к заранее запланированным дискуссиям по Сирии, Ирану и кибербезопасности добавился кризис на Украине. Однако наиболее важными фактами являются новый геополитический курс, начертанный Германией и противоречия мировых держав в подходах к существующим геополитическим проблемам, что в совокупности вызывает необходимость анализа вопросов, обсуждавшихся на Мюнхенской конференции.

Мюнхенскую конференцию по вопросам безопасности аналитики называют «лабораторией мировой политики». Ранее этот форум проводился в закрытом порядке. На конференции собирались западные политики и представители военно-промышленного комплекса. С 90-х гг. прошлого века открылась возможность для участия на ней представителей со всех регионов мира. В этом году с 31 января по 2 февраля проходила Юбилейная, 50-я Мюнхенская конференция по безопасности. На форуме участвовали более 20 глав государств и правительств, а также более 60 министров иностранных дел и обороны. На полях форума прошли 15 панельных дискуссий, а также около 250 двусторонних встреч. Следует отметить, что последняя конференция имела некоторые особенности. Главной темой ее повестки дня в последний момент был изменен. Сначала в качестве главной темы обсуждения подразумевалось слушание Соединенными Штатами лидеров различных стран мира, в частности Ангелы Меркель.

В связи с украинскими событиями в центре внимания оказалась проблема «Глобальная сила и региональная стабильность: в фокусе – Центральная и Восточная Европа». Вопрос не нашел ни теоретического, ни практического решения из-за разногласий между западными и российскими политиками. Из выступлений западных представителей следовало, что украинский народ уже сделал свой выбор в пользу ЕС, Россия чинит ему на этом пути препятствия, а Киев применяет силу для подавления волеизъявления народа. Более того, западными державами на конференцию были приглашены наряду с официальными лицами Украины и представители оппозиции. Этим было ясно, каких изменений желали США и Европа на Украине, чего не поддерживала Россия.

Также интересным является вопрос о том, какие предложения были сделаны в связи с Сирией и Ираном. Выступавшие по Сирии фактически не пошли дальше констатации сложности сложившейся ситуации, гибели в этой стране людей и неприятия международными организациями должных мер в направлении урегулирования проблемы. Что касается Ирана, министр иностранных дел М.Зариф заявил о заинтересованности в расширении сотрудничества с международными организациями, подчеркнув, что это вовсе не означает полный отказ от ядерной программы. США и Израиль же вновь предупредили Иран, что в случае, если Тегеран не сдержит своего слова, то в отношениях возникнут серьезные проблемы.

Говоря о важных моментах Юбилейной конференции, большой интерес представляют идеи, выдвинутые на форуме Германией. В выступлениях президента Й.Гаука, канцлера А.Меркель и министра иностранных дел ФРГ Ф.Штайнмайера неоднократно звучала мысль о том, что страна должна проводить новую внешнюю политику, взяв на мировой арене на себя больше ответственности. Выступая на церемонии открытия Мюнхенской конференции, Й.Гаук заявил, что в рамках партнерства Германия должна действовать в

плане внешней и оборонной политики быстрее, решительнее и содержательнее. Это заявление означало, что отныне Германия намерена в будущем проводить более напористую внешнюю политику. Главная цель нового внешнеполитического курса состоит в том, чтобы поднять роль страны в глобальной геополитике на качественно новый уровень. Немецкие политики даже говорили об отправке военной силы в такие далекие регионы, как Афганистан и Мали (Африка). Они отметили также, что рассчитывают при этом не только на силу, а отдают приоритет таким факторам, как политические ходы, дипломатические шаги, гуманитарная помощь, идеологическая поддержка. С учетом этого эксперты считают, что главный тезис Мюнхенской конференции не был связан с Украиной, Сирией или «арабской весной». Здесь центральное место занимали новые мировые амбиции Германии. В этом контексте достаточно интересными оказались позиции мировых держав. Госсекретарь США Дж. Керри и министр обороны Ч. Хейгл поддержали в Мюнхене новые инициативы немецкого руководства. Они объяснили это необходимостью обеспечения в глобальной геополитике безопасности. В связи с этим было употреблено выражение «трансатлантическое возрождение». Эксперты считают, что Вашингтон и Берлин отложили в сторону слушания и приняли решение о сотрудничестве на новом уровне. Именно в этом плане США признают новую роль Германии в мире. Китай и Россия не обрадовались этой амбиции Берлина, ощутив появление нового серьезного соперника.

Таким образом, Мюнхенская конференция не приняла решения ни по одному из рассмотренных вопросов. Но ее геополитическое значение налицо. Этот форум фактически показал, что в глобальной геополитике противоречий меньше не становится. Великое противостояние Запада, России и Китая продолжается, так как по всем принципиальным геополитическим вопросам на линии Запад-Россия-Китай наблюдается нервозность. А главным событием конференции все же стало объявление Германией о своих новых геополитических амбициях.

Список источников

1. Мюнхенская конференция: новые амбиции в глобальной геополитике // NewTimes - AnalyticalInformation - URL: <<http://newtimes.az/ru/politics>>, Accessed: 19 февраля 2014
2. Президент ФРГ: Германии следует проводить более решительную внешнюю политику // DeutscheWelle - URL: <<http://www.dw.de>>, Accessed: 31.01.2014
3. В Мюнхене Германия наметила, что готова к новой роли в мире // РИА Новости - URL: <<http://ria.ru/analitics/20140203>>, Accessed: 02.04.2014
4. A More Assertive German Foreign Policy // Stratfor – Global intelligence – URL: <<http://www.stratfor.com/weekly/more>>, Accessed: 4.02.2014

Куканбеков Акмал, 4 курс, МО
(Науч. рук. проф. Губайдуллина М.Ш.)

Германия – НАТО: основные документы, регламентирующие отношения

Ключевые слова: второй тур расширения НАТО, отношения ФРГ – НАТО.

Германия стала членом НАТО 6 мая 1955 года в результате многолетних дискуссий между западными лидерами и руководителями Германии-страны, население которой выступало против любой формы ремилитаризации германского государства.

Неотложная потребность во включении данной страны в НАТО сформировалась уже в начале 50-х годов XX века. Это было связано в первую очередь с растущей напряженностью в отношениях между западными странами и СССР. Активное вовлечение Восточной Германии в орбиту военных интересов СССР не могло не волновать Западную Германию, которая со всех сторон была окружена «советским» поясом. Между тем, боязнь возмож-

ной негативной реакции мирового сообщества и, прежде всего Франции, не позволяла мгновенно перейти к плану включения ФРГ в НАТО, поскольку это было бы неизбежно связано с воссозданием сильной немецкой армии. Тем не менее, принятие Германии в альянс становилось все более и более необходимым. Таким образом, оно зависело от того, каким в итоге будет Бундесвер. Франция и Великобритания высказались за создание европейской армии и «Европейского оборонительного сообщества» (ЕОС), к которому присоединилась бы Германия. Однако этот план провалился (национальное собрание Франции 30 августа 1954 года отвергло проект ЕОС). Тем не менее, попытки создания ЕОС не остались бесследными в деле вооружения Западной Германии. Дискуссии, которые велись в рамках этого плана, предоставили ФРГ возможности для разработки основ военного строительства.

Осень 1954 г. стала определяющей в дальнейшем военном развитии западноевропейских государств, и в особенности ФРГ. 23 октября, в Брюссельский договор, заключенный в марте 1948 года между пятью европейскими государствами (Франция, Великобритания, Бельгия, Нидерланды, Люксембург), именованный также Западным союзом, вступили ФРГ и Италия, а сам союз был переименован в Западноевропейский. В тот же день на четырнадцатой сессии совета НАТО в Париже состоялось подписание соглашений, открывших путь к западногерманскому вооружению.

Юридическое оформление легализации вооружения Западной Германии состоялось на двух последующих сессиях совета НАТО: 17-18 декабря 1954 г. Парижские соглашения были одобрены, а 5 мая 1955 года они вступили в силу. Два дня позднее образовался Западноевропейский союз. 9 мая 1955 г. ФРГ была принята в НАТО, и для нее формально окончился оккупационный период. ФРГ получила право на формирование вооруженных сил численностью 5000 тысяч человек, имея сухопутную армию в составе 12 моторизованных и танковых дивизий, авиацию с самолетным парком 1350 самолетов и военные штабы. Тем не менее Германия не имела права иметь собственное оружие массового поражения. Нарращивание сил Бундесвера проходило медленно и сложно. Немецкое военное соединение впервые вошло в НАТО только в 1957 г.. Можно сказать, что второй тур расширения НАТО, в результате которого Федеративная Республика Германия стала пятнадцатым членом Североатлантического союза, стал важным шагом в послевоенном восстановлении страны и подготовил почву для того, чтобы Германия играла существенную роль в обороне Западной Европы во время «холодной войны».

Тем не менее, в период с 1955 по 1960 г. отношения ФРГ и НАТО были омрачены кризисом, связанным с размещением ОМП под контролем США на ее территории, а также сменой стратегии США по отношению к обычным вооружениям. Второй кризис возник из-за позиции Франции, которая хотела видеть себя во главе НАТО в период правления Ш. де Голля. Третий - из-за планов по размещению в Германии (в 1979 г.) ядерных ракет средней дальности. Это решение вызвало массовые протесты в западногерманском обществе. В 1988 г. на пост генерального секретаря НАТО был избран министр обороны ФРГ Манфред Вернер, который в своей военно-политической деятельности занимал антисоветские и антикоммунистические позиции. Он также выступал за жесткий курс на переговорах Запада с Советским Союзом. Манфред Вернер пробыл на посту генерального секретаря Североатлантического альянса до 1994 г. В 1990 г., после воссоединения Германии, бывшая Немецкая Демократическая Республика перешла под защиту Альянса как неотъемлемая часть объединенного государства.

В настоящий момент Германия, после своего объединения и окончания холодной войны – основной инициатор обновления НАТО и активный участник военных операций блока. Такой позиции способствует, прежде всего, теснейшая связь между новейшей немецкой историей и историей НАТО. Германия очень внимательно относится к запросам Москвы в отношениях с НАТО и в последнее время служит одной из прочных опор для диалога между Россией и НАТО.

Список использованных источников

1. Статья из сайта <http://xn--80azep.xn--p1ai/ru/germany.html>
2. Расширение НАТО [Электронный ресурс] <http://ru.wikipedia.org/wiki/>
3. Мировая экономика ,Германия / Под ред. Булатова А.С.. - М.: Экономист, 2008. - 860 с.
4. Статья в интернет источнике: <http://www.dissercat.com/content/politika-frg-v-nato-v-kontse-xx-nachale-xxi-stoletiya-i-ee-transformatsiya>

Мухит Ержан, 4 курс, МО
(Науч. рук.проф. Губайдуллина М.Ш.)

ФРГ в миротворческих миссиях и антитеррористических операциях

Ключевые слова: Германия - ООН, миротворческая миссия, Афганистан, антитеррористическая операция.

ФРГ - одна из ведущих мировых держав. Германия играет существенную роль в европейской и мировой политике. Формирование внешнеполитического курса Германии неотъемлемо связано с международной обстановкой и, являясь членом ООН и НАТО, она не может оставаться в стороне при решении международных проблем.

Германия содействует решению международных конфликтов и поощряет строительство гражданского общества во многих районах мира. Как на многосторонней основе, так и на национальном уровне она прилагает большие усилия для совершенствования инструментов предотвращения кризисов. К ним, в частности, относятся миротворческие миссии ООН, проекты помощи в целях развития демократии и направление гражданского персонала. За последние два десятилетия Германия приобрела статус одного из самых активных участников миротворческих миссий ООН. И хотя страна не входит в число постоянных членов Совбеза, Берлин активно влияет на политику поддержания межконтинентального мира, исправно рекрутируя своих бойцов в ряды голубых касок. Свыше 6 тысяч немецких солдат и трехсот полицейских несут вахту под эгидой ООН в Западной Африке и Афганистане, на Балканах и в Средиземном море, выполняя широкий спектр задач - от борьбы с терроризмом до оказания правовой помощи. Не случайно 12 июня в Германии отмечается, как День миротворца [1].

В июне 2013 г. депутаты Бундестага одобрили решение направить в Мали своих военнослужащих для участия в миссии MINUSMA. Рассчитанная на год, миротворческая программа не предусматривает непосредственного участия бундесверовцев в боевых действиях против террористов. В ближайшее время немецкий парламент рассмотрит вопрос о дальнейшем продлении на год участия Бундесвера в миротворческом контингенте ООН в Ливане. В настоящее время за ливанским побережьем присматривают 190 моряков немецких ВМС. Их главная задача – пресекать поставки оружия и боеприпасов для радикальной группировки «Хезболла» [2].

События 11 сентября 2001 г. изменили систему международной безопасности и выявили новые источники угрозы для западных держав в новом тысячелетии. Эти события совпали с намерением правящих политических элит ФРГ расширить свое военное присутствие за рубежом страны. В начале нового тысячелетия правительство ФРГ полагало, что для предотвращения новых угроз германской, европейской и трансатлантической безопасности необходимо предпринять решительные действия, и для этого необходим радикальный пересмотр внешней и оборонительной политики ФРГ. 4 октября 2001 г. Совет НАТО, согласно статье 5 Североатлантического договора, заявил о наступлении случая нападения на одного из союзников, и государства - члены НАТО в меру своей военной мощи стали осуществлять посильную поддержку США. Таким образом, ФРГ приняла обязательства внести свой вклад в проведение мероприятий против

терроризма. Миротворческие силы, которые были созданы в декабре 2001 года во время войны с терроризмом в Афганистане, состояли из представителей 30 государств (в том числе ФРГ).

Во время действия антитеррористической коалиции в Афганистане внешняя политика ФРГ декларативно основывалась на трансатлантическом партнерстве, мирном сосуществовании государств и необходимости вооруженных действий против международного терроризма, на широком сотрудничестве вне рамок НАТО и ЕС, а также обеспечение глобальной безопасности при помощи международного права.

Германия, не являясь постоянным членом Совбеза ООН, активно содействует решению проблем в современной истории, а в частности, военной сфере и антитеррористических операциях. Акции Германии не ограничиваются лишь предоставлением финансовой помощи. На современном этапе Правительство ФРГ рассматривает частичный вывод войск с горячих точек мира, на примере Афганистана. Помощь Германии миротворческим миссиям ООН и антитеррористическим операциям очень велика. Это показывает, что ФРГ ведет активную военную миссию за пределами своей территории.

Список использованных источников:

1. Германия и ООН: голубые каски бундсвера // Новости GERMANIA-ONLINE.RU. - 2013, 26 июня. - URL: <<http://germania-online.ru/politika/politika-detaj/datum/2013/06/26/germanija-i-oongolubye-kaski-bundesvera.html>>
2. Миротворческие силы Германии // Новости INDEUTSCHLAND.RU. - 2013, 4 июля. - URL: <<http://indeutschland.ru/leben/2013/07/04/mirotvorcheskie-sily-germanii.html>>

Нуруллоев Олимджон, 4 курс, МО-20Р
(Науч. рук.проф. Губайдуллина М.Ш.)

Афганский фактор в германской внешней политики.

Ключевые слова: *Афганистан, Германия, внешняя политика, ЕС, НАТО, договор о безопасности между ФРГ и Афганистаном.*

Афганский вопрос представляет особую важность для внешней политики Германии, причиной тому является стратегическое расположение Афганистана, которое позволяет влиять на процессы, происходящие в мировом пространстве. Заключает в себе ряд острых, мировых проблем, последствия которых ощущается во всем мире. Так называемый «северный маршрут» движения наркотрафика наносит непоправимый ущерб здоровью гражданам Европейского союза.

Германия, являясь страной лидирующей в ЕС, уделяет большое внимание афганскому вопросу, заинтересовано в урегулировании движения экстремистских банд формирований на территории страны. Миротворческие силы, которые были созданы в декабре 2001 года во время войны с терроризмом в Афганистане, состояли из представителей 30 государств (в том числе ФРГ), однако ведущую роль в свержении режима «Талибан» сыграли вооруженные силы США. По военным расходам США в несколько раз превышает расходы большинства европейских государств вместе взятых. И в связи с военной мощью США можно утверждать о «военном апартеиде» в рамках НАТО, поскольку союзники США способны выполнять лишь вспомогательную роль при осуществлении антитеррористических операций. Для демонстрации солидарности с США правительство ФРГ поставило перед бундсвером задачи обеспечивать безопасность ФРГ на очень отдаленных расстояниях. ФРГ с начала августа 2003 года рассматривало как возможный

вариант принятия командования миротворческой операцией НАТО в Афганистане. Но союзники социал-демократов в правящей коалиции – «зеленые» – выступили против введения дополнительного контингента войск Бундесвера в Афганистан и не рассматривали в качестве блага для ФРГ командование НАТО в этой стране, а оппозиция еще негативнее относилась к внешнеполитическим инициативам ФРГ в Афганистане.

Несмотря на передачу командования от ИСАФ под руководством ФРГ и Нидерландов к НАТО, бундесвер не покинул Афганистан. Наоборот, министр обороны ФРГ Петер Штрук заявил о необходимости «еще большего присутствия Германии в Афганистане». Однако П. Штрук заверил, что ФРГ не намерено увеличивать количество солдат в Афганистане, а только расширить территорию присутствия Бундесвера в Афганистане. П. Штрук утверждал, что войска ФРГ в Афганистане уделяли основное внимание миротворчеству и послевоенному восстановлению, а военную задачу бундесвера в Афганистане П. Штрук рассматривал как второстепенную. Он также предложил выработать новый метод присутствия ФРГ в Афганистане посредством «восстановительных команд», которые бы действовали на территории Афганистана и состояли бы из гражданских строителей и охранников. Но, как отмечает Николай Паклин, европейские участники конференции расценили это высказывание министра обороны США как стремление заставить европейские вооруженные силы реализовывать планы правительства США.

Некоторые европейские государства – члены НАТО – Великобритания, Италия, Турция – не возражали против дислокации войск НАТО в нескольких афганских провинциях, однако правительства ФРГ и Франция относились к этой инициативе весьма настороженно из-за нежелания посылать свои войска в опасные регионы Афганистана, помня печальный опыт советского присутствия в Афганистане. Во время действия антитеррористической коалиции в Афганистане внешняя политика ФРГ декларативно основывалась на трансатлантическом партнерстве, мирном сосуществовании государств и необходимости вооруженных действий против международного терроризма, широкое сотрудничество вне рамок НАТО и ЕС, а также обеспечение глобальной безопасности при помощи международного права. Однако следует отметить, что уже во время антитеррористической операции в Афганистане произошла определенная утрата доверия между правительствами США, ФРГ и России, а ФРГ, несмотря на то, что она является ключевым государством в Североатлантическом альянсе, рассматривалась США как рекрут.

Однако ФРГ приняло на себя ответственность за происходящее в Афганистане и не намерена уходить оттуда. Нельзя утверждать, что правительство ФРГ послало войска в Афганистан лишь для улучшения отношений с США. Но правительство ФРГ также утверждало, что не станет при помощи немецких военных исправлять ошибки, допущенные США и поэтом не готово к значительному усилению своей роли в Афганистане. Поэтому ФРГ осуществляло стратегию ограниченного присутствия в Афганистане и подчеркивало свой вклад в нормализацию политической и экономической ситуации в этой стране.

Договор о безопасности между ФРГ и Афганистаном (в процессе разработки). Одна из основных тем внешней политики Германии - участие немецких солдат в операции НАТО в Афганистане. Однако здесь определенную роль сыграл бывший министр обороны Карл Теодор цу Гуттенберг. Но основная проблема - Афганистан. Перемены невозможны без договоренностей с НАТО и Вашингтоном. Можно с уверенностью сказать, и канцлер, и министр иностранных дел также играют важную роль во внешней политике.

Вот так можно охарактеризовать положение 4000 солдат бундесвера в составе сил по поддержанию стабильности ISAF в Афганистане. Перспектив на окончание кризиса нет, напротив, положение на севере страны становится все более опасным. Альянс НАТО вынужден наращивать усилия: больше солдат, больше вооружений, больше усилий по подготовке местных сил безопасности. Положение не стабилизируется. И возникает все больше вопросов, от открытого ответа на которые федеральное правительство предпочитает уклоняться. Многочисленные опросы показывают, что большинство жителей ФРГ

настроены против участия немецких солдат в этой операции. Поэтому партии правительственной коалиции пытаются исключить эту тему из предвыборной борьбы. Большая коалиция" не устает повторять, что преждевременный вывод войск сведет на нет все усилия. Тем более что американские войска проводят все больше военных операций против талибов и их союзников. До сих пор в ходу формулировка бывшего министра обороны ФРГ Петера Штрука, заявившего, что немецкие солдаты в Афганистане обеспечивают безопасность Германии. Обходится это недешево: только в прошлом году на операцию в Афганистане было израсходовано 530 миллионов евро. Германия является третьей страной по числу солдат бундесвера (до 5000 чел.), участвующих в миссиях ISAF в Афганистане.

Согласно заявлению посольства ФРГ в Исламской Республике Афганистан, посольство Германии в Кабуле возобновило работу спустя почти неделю после того, как его закрыли в связи с угрозой теракта. Посол ФРГ в Афганистане Мартин Йегер написал 21 октября, что сотрудники диппредставительства приступают к своей повседневной деятельности. Дипломатическое представительство ФРГ в Кабуле уже становилось мишенью террористов - в начале 2009 г. в результате теракта, совершенного смертником перед зданием посольства, погибли 5 человек.

Согласно проведенному мной анализу Германии следует проводить внешнюю политику в отношении Афганистана в соответствии нормам международного права, и принятыми ранее решениями. Вывод немецкого контингента войск обязателен, так это повлечет за собой экономию федерального бюджета, деньги из которого можно использовать в целях финансирования собственной экономики, постройки дополнительных предприятий, могущие дать больше рабочих мест для граждан Германии, находящихся в процессе поиска работы, увеличить пенсии и пособия нуждающимся гражданам. Студентам из Афганистана необходимо выделить гранты на обучение в Германии, в будущее время они могут поставить страну на демократический путь развития, сформированная элита сможет вести многовекторную политику со странами Центральной Азии и др.

Список использованных источников

1. Резолюции СБ ООН 2001 года // <http://www.un.org/ru/sc/documents/resolutions/2001.shtml>
2. Миротворческой спецоперации НАТО в Афганистане Германия// http://afghanistan.ru/y_search?searchid=1918042&text
3. Немецкие политики: Выборы в Афганистане - шаг вперед. <http://www.dw.de/немецкие-политики-выборы-в-афганистане-шаг-вперед/a-17548661>
4. В зоне особого внимания - немцы в Афганистане: <http://germania-online.ru/search-results.html?cx=Fgermania-online.ru>
5. Посольство ФРГ в Афганистане закрыли из-за угрозы атаки боевиков. <http://www.dw.de/посольство-фрг-в-кабуле-возобновило-работу/a-17173122>
6. В Афганистане местные силы безопасности: <http://www.isaf.nato.int/article/isaf-news-list/kabul-youth-features-isaf>

Мамедалиева Алуа, магистрант 1 курса, МО
(Науч. рук. проф. Губайдулина)

Афганистан в политическом дискурсе Германии

Ключевые слова: *Афганистан, НАТО, Германия, ISAF*

В 2014 г. миссии бундесвера в Афганистане исполняется 13 лет. На сегодняшний день в на севере Афганистана находятся 4100 немецких военнослужащих, согласно мандату бундестага, в последний раз продленному 5 февраля 2014 г., они должны будут вернуться на родину в конце текущего года, при этом около 800 человек останутся с целью

помощи для преодоления переходного периода. С 2015 г. афганцы должны будут обеспечивать безопасность в своей стране сами.

Первоначальный мандат от бундестага был рассчитан лишь на 6 месяцев, в последующие годы он лишь продлевался, и при отправке военных в Афганистан, немецкие политики неоднократно заявляли о гражданской, гуманитарной цели данной миссии и стабилизации Афганистана как неотъемлемой составляющей безопасности Германии, в то время как экспертное сообщество требовало четкого определения Германской внешней политики в отношении Афганистана. Дискуссии о необходимости пребывания германских вооруженных сил в Афганистане особенно усилились после проведения военной акции против Талибана в районе города Кундуз в сентябре 2009 года, повлекшей за собой смерть мирных жителей. Согласно опросам, около 70% населения Германии не поддерживало миссию в Афганистане и требовало вывода войск.

В настоящее же время немецкие политики по-разному оценивают успехи этой долгосрочной операции. Самый радикальный вывод сделала Левая партия, требующая запретить продажу оружия иностранным государствам и отказа от любых операций бундесвера за рубежом в будущем. Свободная демократическая партия (СвДП) в свою очередь требует разработки плана по выводу войск еще до начала какой бы то ни было военной миссии, в то время как партия «Союз 90/Зелёные» настаивает на предоставлении Германией убежища рабочим и служащим бундесвера, опасаящимся мести талибов, при выводе войск из Афганистана. Абсолютное большинство политических сил в Германии признает, что правительство и парламент недооценивали масштабы и длительность операции в Афганистане. Родерих Кизеветтер, депутат бундестага от Христианско-демократического союза (ХДС), отмечает, что в будущем, до начала подобных миссий, будет необходимо сформулировать достижимую политическую цель и предоставить достаточные средства, чтобы избежать повторения ошибок прошлого, когда солдаты бундесвера годами находились в Афганистане, не имея необходимого снаряжения и вооружения.

По официальным данным, с момента начала миссии Германия потратила около 11 млрд. евро. Так, само участие немецких военнослужащих в миссии Международных сил содействия безопасности (ISAF) в Афганистане оценивается в 8,15 млрд евро, расходы внешнеполитического ведомства составили около одного миллиарда евро, два миллиарда евро приходится на долю Министерства по вопросам экономического сотрудничества и развития и эта сумма складывается без учета зарплат военнослужащим. Согласно оценкам Немецкого института экономических исследований (DIW) в Берлине, еще в 2011 г. потраченные средства перевалили за отметку в 17 млрд. Кроме того, сам процесс вывода войск обойдется государственной казне не меньше чем в 3-4 млрд евро.

Говоря о сроках вывода войск, среди немецких экспертов, занимающихся проблемами исследования конфликта в Афганистане, бытует мнение, что четкого расписания по выводу у военных пока нет, но при этом ожидается, что немецкие войска начнут уходить из Кундуза в конце октября 2014 г. В самом же Афганистане местное население реагирует на это неоднозначно. Многие отмечают, что без военной поддержки двигаться дальше будет достаточно сложно и Афганистан столкнется с рядом серьезных проблем, решать которые необходимо будет своевременно и если бы не присутствие немецких военных, талибы давно бы завладели властью в некоторых районах провинции. Однако не только "Талибан" усилит свои позиции после ухода бундесвера. Население опасается полевых командиров, чьи отряды больше напоминают банды формирования. Они ведут друг с другом борьбу за влияние в той или иной местности, грабят и обкладывают поборами местные общины. По оценке гражданского активиста Абдуллы Разоли, присутствие бундесвера в Кундузе сдерживало их и укрепляло безопасность не только в этой провинции, но и по соседству с ней. Пусть и ненадолго, но мирные жители почувствовали себя в безопасности. В то же время существует и иная точка зрения.

Руководитель местного культурного объединения «Весна» Хейдар Хейдер считает, что после ухода войск бундесвера бои в Кундузе прекратятся, так как исчезнет их причина, вызывавшая возникновение противоборствующих группировок. Кроме того, уход бундесвера существенно отразится и на социальной стороне жизни афганцев. Германские солдаты принимали активное участие в строительстве дорог, ремонте зданий и школ, в восстановлении хозяйственной жизни Кундуза и обучали мастеров и преподавателей, а также являлись потребителями местной продукции, составляя тем самым значительную часть дохода местных жителей. При этом положительный момент всё же остается – германские гражданские проекты продолжают работу в Афганистане. Например, проекты Немецкого общества международного сотрудничества (GIZ) рассчитаны как минимум до 2016 года и продолжают действовать в таких городах как Талукан и Файзабад. Кроме того, формально те афганцы, которые сотрудничали с немецким министерством обороны, а также с другими министерствами и ведомствами, и чьим жизням в этой связи грозит опасность, имеют право подать заявку на получение вида на жительство в ФРГ, но такие заявки рассматриваются в индивидуальном порядке и среди жителей Кундуза бытует мнение о том, Германия не торопится забирать вместе с собой тех, кто ей помогал.

За 13 лет миссии в Афганистане Германия достигла многого и вместе с тем пришла ни к чему. Десятки миллиардов евро были потрачены на стабилизацию ситуации в стране, десятки солдат пожертвовали жизнями во имя спасения мирного афганского населения, но споры о целесообразности пребывания сил бундесвера не утихают, в качестве аргументов приводятся статистические данные, проводятся опросы гражданского населения, но ответа на вопрос «А стоило ли оно того?» всё еще не может дать никто. Тем не менее, Германия занимает третье место по количеству военнослужащих, участвующих в миссии ISAF, после США и Великобритании, продолжая играть существенную роль в войне, которую невозможно выиграть.

Список использованных источников

1. Уроки Афганистана в предвыборных программах партий // Deutsche Welle -2013, 3 сентября. – URL: <<http://www.dw.de/уроки-афганистана-в-предвыборных-программах-партий/a-17062602>>
2. Афганистан меняет Германию // Эксперт Online -2010, 19 июля. – URL: http://expert.ru/expert/2010/28/afganistan_menyaet_germaniyu/
3. СМИ: Миссия Бундесвера в Афганистане обошлась казне в 11 миллиардов евро // Deutsche Welle -2013, 28 декабря. – URL: <<http://www.dw.de/сми-миссия-бундесвера-в-афганистане-обошлась-казне-в-11-миллиардов-евро/a-17328246>>
4. Афганцы с тревогой ожидают ухода бундесвера // Deutsche Welle -2013, 8 октября. – URL: <<http://www.dw.de/афганцы-с-тревогой-ожидают-ухода-бундесвера/a-17144504>>

Мағаз Шынар, 4 курс, МО
(Науч. рук. проф. Губайдуллина М.Ш.)

Укрепление трансатлантических связей в отношениях между ФРГ и США

Ключевые слова: *трансатлантические отношения, Обама - Меркель, Трансатлантическое торговое и инвестиционное партнерство (ТТИП - TransatlanticTradeandInvestmentPartnership).*

Германия остается наиболее естественным и закономерным союзником Соединенных Штатов Америки. Им свойственна схожая система ценностей и мировоззрение; схожие политические предпочтения, основанные на демократии и играющие важную роль в

процессе интеграции. Поэтому, несмотря на некоторые противоречия между США и Германией, на данный момент идет укрепление трансатлантических связей.

Однако нельзя не заметить и тот факт, что Германия выступает, в роли чрезвычайно важного плацдарма для распространения геополитического влияния США. Одним из самых мощных военно-политических инструментов является блок НАТО, оказывающий значительное воздействие на Германию. Для того чтобы разобраться в природе сложившейся международной ситуации, необходимо обратиться к истории формирования германо-американского сотрудничества.

После Второй мировой войны ФРГ выступала в роли своеобразного «посредника» между США и СССР, находящимися в состоянии холодной войны. После распада СССР и окончания холодной войны связь Германии с США стала более прочной. Германии необходим был «защитник» для реализации своих геополитических планов, прежде всего, для усиления своего экономического и политического влияния в Европе. Германия, активно участвуя в процессах интеграции, строила единую Европу и стремилась занять лидирующие позиции. В последние 10—15 лет эти отношения претерпевают серьезные изменения. Исчезновение сплавившей атлантическое сообщество советской угрозы, экономическое возвышение Европы и бурное развитие в ней интеграционных процессов поставили перед Вашингтоном ряд новых проблем. Новая напряженность в трансатлантических отношениях достигла кризисной отметки в связи с событиями вокруг Ирака в 2002—2003 гг. Война в Ираке оказала существенное влияние на развитие трансатлантических отношений, став одной из главных причин обострения противоречий между Германией и США. Германия выступила против военных действий в Ираке. Она подчеркивала необходимость участия ООН в урегулировании иракской проблемы и отвергала любое военное вмешательство, обеспечивая все необходимые условия для завершения процесса разоружения Ирака мирным путем. Несмотря на разногласия между Германией и США, в трансатлантических отношениях по-прежнему преобладает стремление к сотрудничеству. Поскольку стороны объединяют общая система базовых социальных ценностей, культурные традиции, неразрывная сеть экономических связей, взаимозависимость в области безопасности. Иракский кризис, который самым серьезным образом обострил отношения между США и их европейскими партнерами, все же не привел к подрыву трансатлантической солидарности. Говоря о перспективах развития отношений между ФРГ и США в 2005 г., то здесь важными аспектами были расширение двусторонних консультации по вопросам международной политики и углубление сотрудничества, прежде всего в таких кризисных регионах как Афганистан, Ближний Восток, Балканы.

Политика Дж. Буша: односторонние действия США, война в Ираке, наплевательское отношение к изменению климата и склонность к военным вариантам решения конфликтов - негативно повлияла на общественное мнение в Германии. Поэтому с приходом к власти США нового президента наметилось потепление германо-американских отношений.

В отношениях между Германией и США важно отметить Резолюцию о трансатлантических отношениях от апреля 2007 г. с целью создать «объединенный трансатлантический рынок к 2015 году». Данный рынок, по мнению Германии, помог бы достичь общих позиции и инициатив в отношении общих торговых интересов, таких, как доступ «без дискриминации» на мировой рынок природных ресурсов, обеспечение права интеллектуальной собственности, взаимное мировое признание или усиление сотрудничества в области космических исследований.

В отношениях США и Германии в 2009 г. большое внимание уделялось экономическому и финансовому кризису, финансовому надзору, экономическому регулированию и борьбе с протекционизмом. Также главными темами переговоров данного периода между странами были защита климата, мировой экономической кризис, ситуация в Иране, Афганистане и Северной Корее. Также, я считаю, нужно отметить важность вручения премии Эрика Варбурга Б. Обамой Ангеле Меркель за заслуги в деле развития и укрепления трансатлантических отношений. В ходе визита 25 июня 2009 года в Вашингтон канцлер отметила особый характер отношений между ФРГ и США, которые базируются на одних

и тех же основах и ценностях, такие, как уважение к правам человека. Она дала высокую оценку совместным усилиям сторон в сфере внешней политики и безопасности.

Обе страны важны друг для друга, особенно экономически. Причем, как правило, им удается проводить жесткую политику защиты собственных интересов. Например, голосование в Совете безопасности ООН по вопросу о военной операции против Ливии. Здесь Германия приняла решение в пользу своих интересов и не скрывала этого. По всей видимости, Германия в вопросах безопасности перестает быть клиентом США. ФРГ располагает гораздо более широкими возможностями, но действует часто в зависимости от обстоятельств. С другой стороны, Германия не собирается идти самостоятельно, так как слишком уж глубоко она интегрирована в трансатлантические структуры.

В 2011 г. главной темой переговоров между США и Германией был экономический и финансовый кризис. Для решения данной проблемы была создана рабочая группа для поиска путей дальнейшего улучшения хозяйственных связей между США и Германией с целью создания новых рабочих мест и стимулирования экономического роста. Помимо экономики также затрагивались и другие важные темы - ситуация в арабском мире, ближневосточный мирный процесс, ядерные амбиции Ирана и глобальное изменение климата. Сегодня отношения Германии и США остаются ведущим направлением внешней политики двух стран. Германия является необходимым партнером для США, а без Германии в целом защита американских интересов в глобальном масштабе является нелегко решаемой. Для Германии же, в свою очередь, США являются очень важным партнером, и на фоне глобализации следует развивать трансатлантическую дружбу. В действительности, зона свободной трансатлантической торговли придаст новый импульс развитию американо-европейских отношений. Создание зоны свободной трансатлантической торговли будет содействовать устранению торговых барьеров, принесет экономическую пользу обеим сторонам. Но имеются также и противоречия в отношениях США и Германии, которые, в свою очередь дают и некие плюсы. Например, несмотря на то, что США и Германия являются партнерами, именно Берлин подвергался шпионажу в широких масштабах. Этому свидетельствует шпионская деятельность Американского агентства национальной безопасности, которое подслушивало телефонный разговор канцлера. Однако немецкое правительство вполне может поддержать США, мотивируя это тем, что их разведывательная деятельность направлена на предотвращение глобальной террористической угрозы. Также на фоне крымского кризиса наметились положительные результаты в германо-американских отношениях. Например, еще недавно казалось, что шпионский скандал способен разрушить трансатлантическое партнерство и сорвать переговоры о ТТIP. Однако, на фоне аннексии Крыма, тема АНБ отошла на второй план. Также на фоне данного кризиса Соединенные Штаты и Германия намерены расширить сотрудничество в сфере энергетики. При этом сейчас американцы стараются убедить германцев в необходимости введения санкций против России, а главное, достижения энергетической независимости Германии от Москвы. Предлагая взамен свои поставки сланцевого газа, с помощью которого США надеются выйти на внешний рынок. Но это лишь предлог для надежной «привязки» Германии к США через заключение договора о Трансатлантическом торговом и инвестиционном партнерстве. Ведь только на НАТО и контроле элит обеспечить вечное господство не удастся.

Трансатлантическое экологическое сотрудничество тоже обретает своё должное место наряду с экономическими и иными интересами. В перспективе взаимного сотрудничества можно отметить наиболее важные направления. Немецкие и американские химические предприятия являются ведущими в мире. Обе страны совместно тесно работали над запрещением целого ряда особо стойких органических отходов. Это сотрудничество следует продолжить. В Германии и США работает непосредственное правительство агентств по поддержке экспорта обновляемых энергий. В рамках договорённостей по ВТО Германия и США стремятся облегчить инвестиции в политику защиты окружающей среды и сделать приоритетными инструменты государственной поддержки — такие, как снижение налогов или программы рыночного внедрения.

Подводя итог, необходимо отметить, что Германия была и по-прежнему остается партнером Соединенных Штатов Америки. А, в свою очередь, США, даже после разоблачений Эдварда Сноудена, остаются важнейшим стратегическим партнером Германии. Поэтому в Берлине серьезно не задумываются о том, чтобы поставить под угрозу начало переговоров о создании трансатлантической зоны свободной торговли. Этот проект - шанс для Германии. Впрочем, главным для германо-американских отношений является не прошлое. Основное внимание в трансатлантических отношениях должно быть направлено на решение серьезных проблем современности и ближайшего будущего. Несмотря на периодически возникающие напряжения, трансатлантические отношения остаются одной из главных «осей» внешней политики Германии.

Список использованных источников

1. Татьяна Талайко Война в Ираке и трансатлантические отношения // Журнал международного права и международных отношений. – 2005. — № 2. -URL: <<http://evolutio.info>>, Accessed: 31.03.2014
2. США и ЕС стремятся наладить более тесные трансатлантические связи// Golos-ameriki.ru: <<http://m.golos-ameriki.ru>>, Accessed: 31.03.2014
3. Антье Пассенхайм. Трансатлантическая солидарность обретает второе дыхание // DeutscheWelle: <<http://www.dw.de/темы-дня>>, Accessed: 31.03.2014
4. Кристина Бергман, Владимир Дорохов. Саммит США-ЕС: Трансатлантические отношения на пороге перемен// DeutscheWelle: <<http://www.dw.de/темы-дня>>, Accessed: 31.03.2014
5. Саша Мюллер-Креннер,Ральф Фюкс. Внешняя политика и трансатлантические связи // Международное аналитическое обозрение: <<http://www.imperativ.net>>, Accessed: 31.03.2014

Сейдахметова Айгерим, 4курс, МО-20Р
(Науч. рук. проф. Губайдуллина М.Ш.)

Германо-французские отношения на современном этапе в рамках Европейского Союза

Ключевые слова: Германия, Франция, Европейский Союз, политический диалог, торгово-экономическое сотрудничество.

Актуальность темы заключается в том, что сегодня, Франция и ФРГ являются ведущими государствами Западной Европы, оказывающими существенное влияние на политику Европейского союза. Именно Франция и Германия являются главными архитекторами Европы. И В настоящее время в период быстрого развития научно - технического прогресса невозможно существование государств без их взаимодействия. Работая вместе, они смогут создать Европу, достойную ее прошлого и ее потенциала.

Развитие вглубь и вишьрь интеграционного процесса в Европе, приведшее к образованию Европейского Союза, обладающего мощным интегрированным промышленным и финансовым потенциалом, способным во многом конкурировать с США, полностью отвечал политическим интересам Франции и Германии. Обе страны являются друг для друга крупнейшими торговыми партнерами: на Францию приходится 10% германского экспорта и 8,7% германского импорта; еще больше доля Германии во французском экспорте (14,3%) и импорте (15,9 %; все данные за 2005 год). На сегодняшний день Германия, ввиду своей экономической мощи, является бесспорным лидером в ЕС. Экономика Германии составляет более 30% экономики Еврозоны, в то время как экономика Франции - около 20%. Из этого следует, что 50% экономик этих двух стран составляют экономику Европейского Союза.

Для большинства стран Евросоюза Германия является ведущим торговым партнером и основным инвестором, а Франция - важнейшим инвестором в Германии (по доле прямых инвестиций). ФРГ по праву называют одним из "локомотивов" мировой экономики. По уровню экономического развития, величине экономического потенциала, степени вовлеченности в международное разделение труда и другим важнейшим критериям она относится к числу наиболее высокоразвитых государств мира. Франции, в свою очередь, удалось сохранить в Европе роль лидера в таких областях как авиастроение, атомная промышленность, телефонное оборудование и связь, существенно повысить конкурентоспособность в области черной металлургии, улучшить качество в машиностроении и автомобильной промышленности. Сегодня стали привычными франко-германские встречи на высшем уровне, а также контакты для выработки единой позиции и совместной подготовки предложений в области европейского строительства, что привело к поднятию двусторонних отношений на уникальный в мировой практике уровень взаимодействия.

После скандала в Ницце, где между Францией и Германией произошел разлад из-за распределения голосов в Совете ЕС, в 2001 г. были учреждены так называемые "Блессхаймские консультации", в рамках которых Франция и Германия регулярно на высшем уровне обмениваются мнениями о целях европейской политики. Это была своего рода мера по укреплению взаимного доверия, поскольку шок от спора в Ницце оставил глубокий след с обеих сторон. Эффект от нового "блейсхамского" доверия оказался, правда, скорее обратным: германо-французское сближение стало в последние годы вызывать растущее недовольство в других странах Евросоюза - и небезосновательно. Начиная с 2001 года участились германо-французские договоренности, которые отвечали интересам и Германии и Франции, но отнюдь не всегда - интересам всего Союза. В качестве примера можно было бы привести германо-французский компромисс по аграрным вопросам, достигнутый в Брюсселе в октябре 2002 года и согласованный обеими странами без консультаций с европейскими партнерами. Их чаша терпения переполнилась, когда Франция и Германия выступили против линии США в иракском кризисе, ожидая при этом, что другие последуют за ними, и, претендуя на то, чтобы выражалось мнение всей Европы. В Конституционном Конвенте немцы и французы не проявляли должной активности, а когда они в конце 2002 г. спохватились, было уже поздно: Европа уже раскололась по вопросу войны в Ираке, и доверие к германо-французскому тандему сильно подорвалось. У этой неудачи две причины - немецкая и французская. Немецкая состоит в постепенном отходе Германии от традиционных линий европейской политики, который наблюдается в последние годы. Речь идет, в основном, о трех элементах: декомиссионизация германской политики в рамках ЕС, ее национализация и снижение евроатлантической динамики. Французские причины разлада в работе германо-французского тандема связаны с позицией Франции в двух принципиальных европейских политических дискуссиях: о Конституции и о расширении ЕС на Восток. В обоих случаях маргинализация Франции была в основном обусловлена политикой самого Парижа. Во-первых, французы в течение многих лет сопротивлялись расширению на Восток. Во-вторых, именно Франция заблокировала Конституцию. Однако председательство Германии в ЕС дало импульс к изменению и оживлению германо-французского партнерства, открыло новую общую перспективу по двум центральным темам германского председательства: на весеннем саммите 2007 года это было решено, во-первых, европейская энергетическая политика, которую следует рассматривать на фоне нового определения отношений между ЕС и Россией; второй ключевой темой была Европейская Конституция. И в том, и в другом случае остальные страны ЕС будут внимательно наблюдать за поведением обеих держав, будут ли они снова тайно сговариваться между собой или встанут на общеевропейские позиции.

Таким образом, германо-французское взаимопонимание благодаря силе своей конструктивной диалектики продвигает вперед европейскую интеграцию - будь то при помощи выработки общего видения Европы, проведения общих проектов или силы убеждения их политических лидеров. Франция и Германия твердо привержены сбалансированному и устойчивому социальному и экономическому прогрессу.

Список использованных источников

1. Германия и Франция: «новый взгляд» в рамках ЕС <http://www.kazedu.kz/121562> , Accessed:30.03.2014
2. Германия и Франция: перспективы развития http://www.auswaertiges-amt.de/EN/Aussenpolitik/Laender/Laenderinfos/01-Nodes/Frankreich_node.html, Accessed:30.03.2014
3. Политика Франции в ЕС <http://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy-1/european-union/france-and-the-european-union/article/who-does-what-in-france-as-regards>, Accessed:30.03.2014

Валиев Шухрат, 4 курс, МО-20Р
(*Науч. рук. проф. Губайдуллина М.Ш.*)

Украинский фактор в официальном курсе германской внешней политики

Ключевые слова: Украина, Германия, канцлер, политика.

Цель создания мирным путем объединенной демократической Германии определяла стратегию и тактику ФРГ в отношении Советского Союза. На этапе распада СССР и в процессе объединения Германии для Бонна главным было не дразнить Москву активным общением с национальными движениями за независимость, набиравшими силу в республиках. Поэтому Германия очень умеренно и осторожно относилась к новым независимым государствам, которые образовались после распада СССР.

В начале 90-х годов XX столетия трансформируется парадигма внешней политики ФРГ. Американский политолог Г.Гайпел считает, что во времена «холодной войны» в основе внешней политики ФРГ были «идеализм и стремление к балансу». В условиях исторических преобразований в Европе в 1990 г. министр иностранных дел Г.Д.Геншер сформулировал новую внешнеполитическую парадигму: «Мы стремимся к динамике и стабильности». Национальные интересы толкали Германию не под крышу западных институций, а к активной концептуальной разработке новой политики относительно СССР и стран Восточной Европы. 3 октября 1990 г. Германия стала единой. В сердце Европы возникло большое государство с глобальными внешнеполитическими интересами, которое стремится обрести новую роль на мировой арене и имеет глубокую заинтересованность в восточноевропейском регионе.

Независимая Украина практически сразу заняла свою «нишу» во внешнеполитической доктрине Германии. ФРГ с уважением восприняла результаты референдума 1 декабря 1991 года о независимости Украины. Уже 17 января 1992 года были установлены дипломатические отношения между Бонном и Киевом. Первым посольством западной страны в независимой Украине стало посольство объединенной Германии.

Совместная декларация об основах отношений между ФРГ и Украиной наглядно продемонстрировала новую концепцию политики ФРГ относительно Украины. «Федеративная Республика Германия и Украина помнят злосчастные этапы недавней европейской истории и стремятся вносить свой вклад ради мира в Европе и во всем мире. Это отвечает глубинным потребностям немецкого и украинского народов».

Однако «российский фактор» в германско-украинских отношениях остается заметным. Россия получила в наследство от бывшего СССР правовую базу для развития сотрудничества с ФРГ до 2010 г. Украине пришлось с нуля создавать такую договорно-правовую базу. В начале 90-х годов Германия чувствовала себя обязанной «отблагодарить» Россию за ее согласие на объединение Германии. Политика ФРГ по отношению к России была направлена на обеспечение благоприятных дипломатических условий объединения, своевременного вывода войск бывшего СССР, свободного доступа к российским энергоресурсам и сырью. Геополитически стабильная Россия, с демократическим правлением, без нищеты и без имперского экспансионизма — концептуальная цель немецкой политики относительно России. На данный момент в связи с последними событиями на Украине

взгляд германских элит на отношения с Украиной несколько изменились. министр иностранных дел ФРГ Франк-Вальтер Штайнмайер не считает, что у Украины есть перспектива вступления в НАТО. Об этом он заявил во вторник, 1 апреля, в Веймаре, сообщает DeutscheWelle со ссылкой на агентство дpa. "Не вижу пути этой страны к вступлению в НАТО", - подчеркнул Штайнмайер, общаясь с журналистами в Веймаре, где проходит неофициальная встреча с главами МИД Польши Радославом Сикорским и Франции Лораном Фабиусом. По словам Штайнмайера, его позиция пока формально не согласована правительством Германии. Штайнмайер также напомнил про слова главы украинского правительства Арсения Яценюка, который сам «с большой осторожностью» говорил о перспективах вступления Украины в НАТО. Кроме того, глава МИД Германии указал на заявление президента США Барака Обамы о том, что Украина «сейчас не находится на пути, который ведет в НАТО».

Одновременно немецкий министр видит вполне возможным более тесное сотрудничество Киева с Альянсом в рамках Комиссии Украина-НАТО. Консультации глав дипломатических ведомств Германии, Польши и Франции в формате Веймарского треугольника происходят накануне встречи министров иностранных дел стран-членов НАТО. Министры иностранных дел государств-членов НАТО заявили, что альянс приостанавливает гражданское и военное сотрудничество с Россией. В совместном заявлении, опубликованном после окончания заседания в Брюсселе, министры декларируют, что политический диалог с Россией будет продолжаться в силу его необходимости. В заявлении подчеркивается, что действия России по аннексии Крыма – «незаконны и нелегитимны». Министры призвали Россию предпринять «незамедлительные» шаги, чтобы исправить ситуацию в соответствии с нормами международного права. Также указывается, что НАТО намерен активизировать сотрудничество с Украиной, чтобы помочь этой стране в обеспечении собственной безопасности. Ранее генеральный секретарь НАТО Андерс Фог Расмуссен заявил журналистам, что не может подтвердить, что Россия отводит войска от украинской границы. Канцлер Германии Ангела Меркель изначально требовала от России уважать территориальную целостность Украины. Об этом сообщает DeutscheWelle: «Украине нужны политики, которые предотвратят раскол».

Для Украины сейчас главное - избежать раскола, а для России и Запада - не вмешиваться в избирательную и кампанию и спокойно принять любой результат выборов, уверена канцлер ФРГ. Канцлер ФРГ Ангела Меркель (AngelaMerkel) призвала Украину к политике, направленной на преодоление раскола в обществе. "Украине нужны политики, ориентированные на примирение, а не на раскол", - заявила Меркель во время встречи с учениками Европейской школы Роберта Юнга (Robert-JungkEuropaSchule) в Берлине. Канцлер ФРГ заметила, что, даже если на выборах 25 мая победит президент пророссийской направленности, Запад будет готов принять это. Главное, чтобы украинские избиратели сами приняли решение, подчеркнула глава правительства ФРГ.

Меркель предостерегла Россию от попыток влиять на ход украинской избирательной кампании. Скопление российских военных на границе с Украиной вызывает у канцлера ФРГ много вопросов. "Если дело вновь дойдет до нарушения норм международного права, мыотреагируем экономическими санкциями", - цитирует агентство Reuters слова Меркель. Федеральная канцлер вновь подчеркнула, что считает присоединение Крыма противоречащим международному и украинскому законодательству.

По ее мнению, Европа погрузится в "невероятный хаос", если существующий порядок вещей будет ставиться под вопрос референдумами, подобными крымскому. В то же время канцлер ФРГ отметила, что ЕС не заинтересован в эскалации конфликта. "Мы очень хотели бы, чтобы Россия, соблюдая правила игры, приблизилась к нам", - заявила Ангела Меркель. Канцлер Германии Ангела Меркель считает, что успешные решения относительно Украины и Грузии могут нанести вред всем участникам переговоров. Она заявила об этом в канун открытия саммита Североатлантического альянса в Бухаресте.

Ангела Меркель дала понять, что двери в НАТО остаются для Украины открытыми. Однако Украина должна сначала прийти к внутривнутриполитическому консенсусу, то есть,

большинство населения должно высказаться за вступление в НАТО. Спикер фракции свободных демократов в Бундестаге Маркус Ленинг считает, что ничего не случится, если Украина еще год - второй подождет: «Мы говорим не о членстве, а о подготовке к этому - к так называемому плану приобретения членства в НАТО. Я был бы за то, чтобы этот план был отсрочен на два-три года». На стремительном решении настаивают США, которые хотели бы уже сейчас открыть двери альянса для Киева. Эта ситуация вполне может стать для НАТО лакмусовой бумажкой внутреннего согласия, поскольку в Европе эту позицию разделяют не все. «В случае с Украиной, американцы формируют перспективы с определенными позитивными сигналами, тогда как Европа демонстрирует осторожность и скепсис» (немецкий эксперт по НАТО Свен Зингхофен).

Список использованных источников

1. Германский новостной интернет-ресурс // www.dw.de
2. Новостной интернет-источник Великобритании // www.bbc.co.uk
3. Российский новостной интернет-источник // news.ru.msn.com

Тультаев Алишер, 3 курс, МО 20Р
(Науч. рук. проф. Губайдуллина М.Ш.)

«Вопрос о суверенитете страны» и позиция Германии (на примере событий в Украине)

Ключевые слова: *суверенитет, позиция ФРГ по Крымскому вопросу, аннексия или самоопределение.*

На современной арене международных отношений в свете последних событий, происходящих на территории Автономной Республики Крым, относительно её политической принадлежности (Украине или же Российской Федерации), возникает необходимость вновь рассмотреть вопросы, касающиеся статуса суверенитета государств. А также изучить правомерность проведения и результатов Крымского референдума 16 марта 2014 года. Государственный суверенитет – это важнейшее и неотъемлемое право государства независимого осуществления внешней и внутренней политики, закрепляемое в конституции государства, а также в Уставе ООН в виде принципа уважения государственного суверенитета. Согласно этому, вмешательство одного государства во внутренние дела другого государства является нарушением Декларации о принципах международного права, касающихся дружественных отношений и сотрудничества между государствами в соответствии с Уставом ООН, принятой резолюцией 2625 Генеральной Ассамблеи ООН от 24 октября 1970 года, в которой сказано: «Ни одно государство или группа государств не имеет права вмешиваться прямо или косвенно по какой бы то ни было причине во внутренние и внешние дела любого другого государства. Вследствие этого вооруженное вмешательство и все другие формы вмешательства или всякие угрозы, направленные против правосубъектности государства или против его политических, экономических и культурных основ, являются нарушением международного права» (1).

Вмешательство Российской Федерации во внутренние дела Украины, как содействие в организации референдума по статусу Автономной Республики Крым, проходит в нарушение данного принципа международного права. К тому же, сам референдум, проведенный лишь на территории Крыма являет собой нарушение Конституции Украины, в которой согласно статье 73 «Исключительно всеукраинским референдумом решаются вопросы об изменении территории Украины» (2). Однако, Декларация о принципах международного права в то же время заявляет о следующем: «В силу принципа равноправия и самоопределения народов, закрепленного в Уставе Организации Объединенных Наций, все народы имеют право свободно определять без вмешательства извне свой политический

статус и осуществлять свое экономическое, социальное и культурное развитие, и каждое государство обязано уважать это право в соответствии с положениями Устава». Что, в свою очередь, также закреплено в Конституции УР в статье 9: «Действующие международные договоры, согласие на обязательность которых дано Верховной Радой Украины, являются частью национального законодательства Украины». Вследствие этого, на основе разногласий, возникаемых в самом праве и в его трактовке, вытекает необходимость наиболее глубокого и тщательного анализа международных договоров и принципов международного права, для выявления и решения противоречащих точек соприкосновения.

Официальная позиция ФРГ по Украине. С начала и в ходе протекания событий на Украине позиция официальных представителей ФРГ заключалась в соблюдении и сохранении международно-правовых норм и принципов, критикуя действия России по Крымскому вопросу, грозя введением санкций. К примеру, после проведения Крымского референдума Министр иностранных дел ФРГ Франк-Вальтер Штайнмайер призвал Москву изменить позицию по Украине, пригрозив действиями Евросоюза против России.(3)

Однако на сегодняшний день, несмотря на заявления Министра обороны ФРГ Урсулы фон дер Ляйен, что отношения с Россией подорваны надолго(4), позиция властей ФРГ по Украине изменилась в сторону срединного положения между США и Россией. Данная позиция обуславливается недопущением дальнейшего присоединения областей Украины к Российской Федерации и смягчением позиции по Крыму, что можно увидеть из решения Европейского Союза не вводить на данном этапе экономические санкции против России. (5) "Если территориальная целостность Украины будет и далее нарушаться, мы будем вынуждены ввести и экономические санкции", - заявила она в субботу, 5 апреля, на съезде Христианско-демократического союза в Берлине. Одновременно немецкий канцлер подчеркнула важность диалога с российским руководством.(6)

Таким образом, позиция Германии по Украине, руководствуясь защитой нерушимости международных договоров и необходимостью соблюдения принципов международного права, является критично настроенным по отношению к России и независимым от влияния партнера по Организации Североатлантического договора в лице США, при этом являя собой общий характер и пример настроения в Европейском Союзе по Украине и в отношении Российской Федерации.

Использованные источники

1. Декларация о принципах международного права, касающихся дружественных отношений и сотрудничества между государствами в соответствии с Уставом Организации Объединенных Наций от 24 октября 1970 года
2. Конституция Украины от 8 декабря 2004 года
3. Глава МИД Германии вновь призвал РФ изменить позицию по Украине // РИА Новости: <<http://ria.ru/world/20140316/999703426.html>>, accessed: 06.04.2014
4. Министр обороны ФРГ: Отношения с Россией надолго подорваны // Deutsche welle, accessed: 06.04.2014
5. ЕС считает преждевременным введение экономических санкций против России // Deutsche welle, accessed: 06.04.2014
6. Меркель вновь пригрозила Москве экономическими санкциями // Deutsche welle, accessed: 06.04.2014

Проблема Украины в новом курсе германской внешней политики (дебаты в Бундестаге)

Ключевые слова: Украина, Германия, внешняя политика, дебаты, Бундестаг.

Вопрос Украины стал одним из главных вопросов современной международной повестки дня. Федеративная Республика Германия, выдвигая в своей внешней политике новые амбиции и инициативы, стремится на сегодня принять активное участие в решении данного кризиса. Однако украинский фактор наглядно показывает образовавшийся раскол во мнениях немецкий политической элиты. Свидетельством тому являются недавние споры в немецком Бундестаге.

Канцлер Германии Ангела Меркель неоднократно выступала в Бундестаге с правительственными заявлениями по Украине. В своих выступлениях она выражала солидарность к мирным демонстрантам на Украине, поддерживала требования украинской оппозиции к власти, осуждала действия президента Януковича. После образования нового правительства Украины, ФРГ вместе с ЕС и США признало его легитимность и преступило к переговорным процессам. Ангела Меркель также встретила в Берлине с лидерами украинской оппозиции Арсением Яценюком и Виталием Кличко.

Позицию Меркель на протяжении всего украинского кризиса поддерживало большинство фракций в Бундестаге, но не левые силы. В феврале в ходе дискуссии в парламенте разгорелся ожесточенный спор между партией «Левых» (Link partein) и «Зеленых» (Die Grüne). Лидер фракции «Зеленых» Катрин Геринг-Экардт заявила о необходимости решительной реакции Германии по Украине, в то время как представительница Левых Хайке Хэнзель настаивала на более нейтральной позиции, так как украинская оппозиция не вызывает к себе полного доверия и нередко насилие исходило именно от демонстрантов. Также другой левый депутат Андрей Хунько подтвердил присутствие "фашистских и антисемитских" элементов на Майдане и заявил, что ответственность за эскалацию конфликта несет не только Янукович, но и представители радикальных сил, таких как партия «Свобода».

Параллельно пленарным дебатам конфликт разгорелся и в социальных сетях: отсутствовавшие на заседании депутаты включились в прения через "Твиттер". Ответственный секретарь Зеленых Бритта Хасельман выразила крайнее недовольство и возмущение твитом левого депутата Севим Дагделен, где она имела смелость осудить «зеленых» в поддержке фашистских и антисемитских сил Украины. В результате спикеру Бундестага Норберту Ламмерту пришлось запретить законодателям, которые не присутствуют в зале заседаний, заочно комментировать дискуссию. Таким образом, первые дебаты по Украине в Бундестаге приняли достаточно конфронтационный характер в рядах оппозиции, и как пишет Süddeutsche Zeitung, хотя спор длился недолго - всего 17 минут, но его хватило, чтобы еще раз показать, насколько "расколота" мини-оппозиция "зеленых" и "левых" в Бундестаге". На этом трения в Бундестаге не закончились. В марте всех потрясло неожиданное и достаточно резкое выступление лидера Левого партии Грегора Гизи. Он раскритиковал сочувствующее положение к новой украинской власти и призвал дистанцироваться от украинских «правых». Лидер левой партии напомнил, что, несмотря на наличие демократических сил, ключевые посты в правительстве Украины (должности вице-премьера, министров – обороны, сельского хозяйства и охраны окружающей среды, а также главы комитета по вопросам национальной безопасности.) занимают фашисты, многие из них связаны с националистическими партией «Свобода», поддерживающей контакты с НДПГ и другими нацистскими партиями в Европе. Поэтому ведение правительством ФРГ переговоров с «этими людьми» и подписание соглашений поистине скандально. Грегор Гизи указал на то, что, по крайней мере, правительство ФРГ должно

было именно здесь провести границу, уже на основании истории Германии. Действительно, печальное прошлое Германии показывает ей, чем чреват приход к государственной власти недемократических сил, и ФРГ не следовало сразу и полностью поддерживать новую украинскую власть, а следовало бы дожидаться избрания легитимного правительства, сформированного на основе выборов.

Лидер фракции "зеленых" в немецком парламенте Катрин Гёринг-Экардт (Katrin Göring-Eckardt) возразила, что Гизи напрасно изображает ситуацию так, как будто в украинское правительство входят преимущественно представители правых сил. В то же время, по ее словам, партия "Свобода" и "Правый сектор", действительно, не имеют ничего общего с европейскими ценностями и представлениями о демократии. С ее точки зрения, от этих политиков Германия должна явным образом дистанцироваться. Это дает право утверждать, что здесь начинают появляться первые тенденции в сближении позиций «Левых» и «Зеленых». На заявление Меркель о том, что в результате проведения референдума «была поставлена под вопрос территориальная и государственная целостность Украины», Гизи апеллировал фактом применения политики двойных стандартов, когда ФРГ оценивает референдум как факт нарушения конституции, но закрывает глаза на антиконституционное смещение президента Януковича, т.е. приемлет украинскую конституцию в только в определенных частях, которые ей подходят.

Позицию Гизи поддержала его коллега Сара Вагенкнехт, которая утверждает, что «несмотря на спорный вопрос о соответствии крымского референдума конституции», сам референдум необходимо принять, поскольку он является реакцией на антироссийские тенденции в киевском правительстве. По словам депутата, критикуя референдум, нужно также критиковать и киевское правительство, так как оно «пришло к власти незаконным путем». Таким образом, Бундестагу пришлось обратить внимание на несколько противоречивую политику ФРГ и попытаться снова переосмыслить свою позицию.

Вопрос отношений с Россией стал следующим камнем преткновения. Как известно, в своей правительственной речи Меркель заявила, что в случае если Россия будет придерживаться своей прежней политики, Запад будет вынужден принять трехступенчатую систему санкции против нее. Также председатель внешнеполитического комитета бундестага Норберт Рёттген утверждает в интервью DW, что Россия "однозначно" способствовала обострению ситуации на Украине. Однако, лидер левых утвердил, что введенные в действие и запланированные санкции против России выражают отсутствие всякой стратегии, так как они лишь обостряют ситуацию. Также было подчеркнuto, что Евросоюз и НАТО должны в корне пересмотреть свое отношение к России. Безопасность в Европе, по убеждению германского политика, возможна не против России, а только вместе с Россией. Более того Запад неоднократно совершал ошибки и сам нарушал международное право, и в настоящей конфронтации равно несет ответственность с Россией.

Интересно, что недавно Меркель уже взяла курс на деэскалацию отношений с Россией, высказавшись 27 марта против введения экономических санкции в ее отношении. Безусловно, такому решению способствовали экономические интересы Германии и мнения, которые не остались без внимания в ходе дебатов в Бундестаге.

Таким образом, украинский фактор во внешней политике Германии стал определяющим, так как он показал, что Германия переосмысливает свою новую роль в мировой политике. Свидетельством этому являются слова председателя внешнеполитического комитета бундестага, депутата от партии ХДС Норберт Рёттгена: "Мы не просто сочувствующая сторона, в этом кризисе позиция Германии самая решающая».

Несмотря на то, что по украинскому вопросу наблюдался некий раскол между фракциями в Бундестаге, дебаты еще раз показали, что в Германии идет демократический процесс по выработке и принятии решений, когда происходит не односторонняя оценка всех событий и проблем, позволяющая уравнивать мнения, балансировать внешнюю политику ФРГ и осуществлять в конечном итоге наиболее правильные и обдуманные политические шаги.

Список использованных источников

1. Оливер Клазен. "Зеленые" и "левые" поспорили об Украине // Süddeutsche Zeitung (InoPressa.ru): <<http://www.inopressa.ru/article/21Feb2014/sueddeutsche/gruenen.html>>, Accessed: 31.03.2014
2. Выступление Ангелы Меркель в парламенте по ситуации на Украине// Russiapost.su: <<http://www.russiapost.su/archives/19958>>, Accessed: 31.03.2014
3. Заявление Меркель в бундестаге получило отпор депутатов Левой партии, Анна Розе// Rg.ru: <<http://www.rg.ru/2014/03/13/merkel-site-anons.html>>, Accessed: 31.03.2014
4. Немецкая оппозиция скептически относится к новой украинской власти, Юлия Вишневецкая//DeutscheWelle:<<http://www.dw.de/17494407>>, Accessed: 31.03.2014
5. Депутат Бундестага: Путин сделал Европу сильнее, Юлия Вишневецкая// DeutscheWelle: <<http://www.dw.de/17526527>>, Accessed: 31.03.2014

Кенеш Индира, магистрант 1 курса, МО
(*Науч. рук. проф. Губайдуллина М.Ш.*)

Проблематика расширения ЕС: к вопросу о новой модели безопасности

Борьба между двумя принципиальными подходами к европейской интеграции — федералистским и конфедеративным шла постоянно. Первый вариант предусматривал полную интеграцию, а именно, построение наднациональной Европейской федерации, примерно, Соединенные Штаты Европы. Предполагалось даже введение единого гражданства. Во втором варианте суверенитет стран-участниц сохранялся, а интеграция предусматривалась ограниченная, основанная на принципах межгосударственного согласия. Европейский Союз — уникальное интернациональное содружество 28 европейских государств, подписавших Договор о Европейском Союзе (Маастрихтский договор). Примечательно, что сам Евросоюз не является международной организацией как таковой, то есть не является субъектом международного публичного права, однако имеет полномочия на участие в международных отношениях. Организационную основу Евросоюза составляют на сегодняшний день две из трёх международных организаций, в результате объединения которых он был создан: Европейское Сообщество (бывшее ЕЭС) и Евратом. Третья организация — ЕОУС — прекратила своё существование в 2002 г.

Вступление страны в состав Европейского Союза имеет конкретный регламент и процедуру. 49-я статья Соглашения о Европейском Союзе гласит, что любая страна, которая соблюдает демократические принципы Евросоюза, может стать членом Евросоюза. Вступление стран-кандидатов в Евросоюз предполагает прохождение определенных этапов. Затем Европейская Комиссия оценивает соответствие страны-кандидата требованиям Евросоюза. Как только страна получает статус кандидата в члены Евросоюза, запускается в действие стратегия ее подготовки. Вступление в стадию переговоров со страной-кандидатом в члены Евросоюза является официальной датой начала процесса. В 1993 г. на встрече в Копенгагене Европейский Совет сформулировал три критерия, которым должны соответствовать кандидаты: - политический критерий-стабильность институтов, гарантирующих демократию, власть закона, соблюдение прав человека, уважение и защиту прав меньшинств; - экономический критерий-наличие функционирующего рыночного хозяйства, а также способность противостоять конкурентному давлению и рыночным силам в рамках ЕС; - юридический критерий, связанный с принятием институциональных и юридических норм ЕС, - способность выполнять обязательства члена ЕС, в том числе в отношении создания политического, экономического и валютного союза.

Расширение Европейского Союза на Восток в 2004 и 2007 гг. стало эпохальным событием в развитии европейской интеграции. Одним из спорных остается вопрос - как отразится это расширение на деятельности ЕС, в том числе и на функционировании одной из опор евроинтеграции - Общей внешней политики и политики безопасности (ОВПБ) и выделившегося в рамках ОВПБ института Общей европейской политики безопасности и обороны (ОЕПБО). Активные меры по развитию интеграции в области внешней политики стали предприниматься только с начала 90-х гг. XX в. После подписания Римских договоров усилия стран - членов ЕЭС были сконцентрированы, прежде всего, на экономическом аспекте, а именно на создании общего рынка. Начиная с 1970 г. члены Европейского сообщества в рамках «Европейского политического сотрудничества» на межгосударственной основе взаимодействовали по важнейшим политическим вопросам. В 1986 г. данное сотрудничество без изменения методов и форм было формально зафиксировано в Едином европейском акте. Изменения произошли только в Маастрихтском договоре, где государства-члены впервые в качестве цели развития ЕС провозгласили общую внешнюю политику. Однако в договоре существовала оговорка о том, что страны ЕС осуществляют общую внешнюю политику только там, где существуют общие стратегические интересы.

Также в договоре упоминалась возможность дальнейшего развития ОЕПБО в рамках ОВПБ и ЗЭС - главной оборонной структуры ЕС, что и было в дальнейшем закреплено в 1992 г. в Петербургских задачах. К концу XX в. назрела острая необходимость реформирования ЕС, в том числе и в сфере ОВПБ. В Амстердамском договоре, который вступил в силу в 1999 г., было пересмотрено положение об Общей внешней политике и политике безопасности (ОВПБ). Статьи 11 и 28 Амстердамского договора специально посвящены ОВПБ, в них были уточнены цели проводимой политики. В отличие от Маастрихтского договора, было указано, что ОВПБ теперь является прерогативой союза в целом, а его члены должны солидарно поддерживать ОВПБ. Важным решением, посредством которого внешняя политика ЕС приобрела большую дееспособность и профильность, стало введение новой должности - верховного представителя ЕС по вопросам общей внешней политики и политики в области безопасности, который должен был координировать проведение согласованной ОВПБ, и назначение на эту должность 18 октября 1999 г. Хавьера Соланы. Дальнейший шаг в развитии ОВПБ был сделан в Ницком договоре, который вступил в силу 1 февраля 2003 г. В рамках общей внешней политики и политики безопасности (раздел V) возросло количество вопросов, решаемых Советом на базе квалифицированного большинства вместо единогласия (параграф 2 ст. 23 и параграфы 3-4 ст. 24); уточнен порядок заключения и применения международных договоров Союза с третьими странами и международными организациями (ст. 24); на месте существовавшего ранее Политического комитета, специального межправительственного органа, создан Комитет по вопросам политики и безопасности с более широкой компетенцией (ст. 25).

В Ницком договоре (параграф 5 ст. 11) были также определены цели ОВПБ: защита общих ценностей, основополагающих принципов, независимости и целостности ЕС в соответствии с основными принципами Устава ООН; укрепление безопасности ЕС во всех ее формах; сохранение мира и укрепление международной безопасности в соответствии с Уставом ООН, а также принципами Хельсинского заключительного акта и целями Парижской хартии; стимулирование международного сотрудничества; содействие развитию принципов демократии и гражданского общества; уважение прав и основных свобод человека. Ярким примером отсутствия единства среди стран-членов ЕС может послужить та ситуация, которая возникла вокруг Ирака в 2003 г. Европейский Союз фактически раскололся на 2 лагеря, которые впоследствии бывший министр обороны США Д. Рамсфельд назвал «Старой» и «Новой» Европой. Он высказал предположение о том, что «Старая» Европа в лице Германии и Франции себя уже изжила, а будущее в мировой политике принадлежит «Новой» Европе - странам ЦВЕ.

Иракский конфликт 2003 г. стал импульсом для развития очередного раунда европейских дебатов о последствиях расширения ЕС, в особенности о том, как это отразится на дееспособности ОВПБ. Уже сегодня очевидно, что был недооценен тот факт, что новые члены из стран ЦВЕ внесли в Союз свои специфические внешнеполитические интересы и готовы их реализовывать, даже в противовес интересам Германии и Франции. С 2000 г. функционируют новые структуры ЕС — Комитет по политике и безопасности (для согласований по ВП и военным вопросам) и Военный комитет (в составе начальников главных военных штабов стран-участниц). Лиссабонский договор 2009 г. расширил сферу полномочий в области внешней и оборонной политики ЕС. Был введен пост представителя ЕС в области внешней и оборонной политики. Но растущая фрагментарность ОВПБ продолжается.

Список источников

1. Иришев Б. Путь в Европу. Евросоюз: опыт интеграционной модели (эволюция, ценности, проблемы). - Алматы, 2009
2. Основы права Европейского Союза / под ред. Кашкина С.Ю. М.: Белые альвы, 1997.
3. Сербина А.С. Общая внешняя политика и политика безопасности ЕС- испытание Востоком // Вестник Томского государственного университета. – 2009. - № 324/:<http://cyberleninka.ru/article/n/obschaya-vneshnyaya-politika-i-politika-bezopasnosti-es-ispytanie-vostokom>
4. Современные европейские теории и концепции национальной безопасности // Военно-политическое обозрение - 2014, 28 января - <http://www.belvpo.com/ru/33942.html>
5. THE TREATY OF AMSTERDAM ; AMENDING THE TREATY ON EUROPEAN UNION, THE TREATIES ESTABLISHING THE EUROPEAN COMMUNITIES AND CERTAIN RELATED ACTS - <http://www.eurotreaties.com/amsterdamtreaty.pdf>

Жангали Айнур, 4курс-МО
(Науч. рук. проф. Губайдуллина М.Ш.)

Германия – Центральная Азия: сравнительный анализ политико-дипломатических отношений

Ключевые слова: *внешняя политика ФРГ, стратегия ЕС, Центральная Азия.*

Центральная Азия, расположенная на стыке двух континентов, является историческим мостом между Европой и Азией. Для Германии это является важным аспектом, и Центральная Азия остается приоритетным направлением во внешней политики. Прежде всего, актуальность исследования определяется важностью этой центрально-европейской страны в мировой политике, в разрешении современных конфликтов, в поисках ответов на новые вызовы истории. Внешняя политика Германии является постоянным и существенным фактором всей системы отношений в современном мире, многое определяет в расстановке сил на международной арене, в характере складывающихся связей и противостояний. В рамках Европейского Союза Германия выработала Стратегию по Центральной Азии. Общая цель Стратегии состоит в достижении стабильности, безопасности и процветания в Центральной Азии, с помощью равноправного диалога, прозрачности и ориентирования на результаты, принимая во внимание общие региональные аспекты, а также конкретные контексты и потребности каждой страны. Отношения Европейского Союза со странами Центральной Азии начались, когда страны обрели независимость в начале 1990-х годов. Эти отношения служат надежной основой для программ по сотрудничеству с 1992 года. В рамках данного сотрудничества существовали также стратегические элементы (например, одной определенной целью соглашений о партнерстве и сотрудниче-

стве, которые были заключены в 1990-е годы, являлась поддержка недавно полученного суверенитета и независимости партнеров в Центральной Азии).

Рассматривая политические отношения Германии с отдельными странами Центральной Азии, мы увидим стабильно развивающиеся отношения. Со времени установления дипломатических отношений Президент РК Н.Назарбаев совершил 7 официальных визитов в Германию. 7-8 февраля 2012 г. в ходе визита в Берлин Н.Назарбаев встретился с Федеральным канцлером ФРГ А.Меркель, Федеральным Президентом К.Вульфом, а также ведущими представителями политических и деловых кругов Германии. В рамках визита прошла выставка-презентация экономических проектов, реализуемых в Казахстане с участием ведущих германских компаний, состоялось открытие Берлинского Евразийского клуба, а также был подписан ряд коммерческих контрактов. 24-25 октября 2012 г. Премьер-Министр РК С.Ахметов посетил Берлин для участия в торжественном мероприятии по случаю празднования 60-летнего юбилея Восточного комитета Германской экономики. 30 января – 3 февраля 2013 г. состоялся официальный визит Министра иностранных дел РК Е.Идрисова в ФРГ в рамках участия в работе 49-ой Международной Мюнхенской конференции по безопасности.

Германия входит в число ведущих торговых партнеров Казахстана, заняв по итогам 2012 г. 5-ое место среди стран ЕС. По казахстанским данным, объем торговли за 2012 г. составил 4,1 млрд. долл. США (в январе-июне 2013 г. двусторонний товарооборот составил 1,3 млрд. долл. США). Регулярно проводятся Дни экономики Казахстана в крупнейших промышленно-финансовых центрах ФРГ, а также Дни германской экономики в Алматы. Данные мероприятия способствуют развитию партнерства между представителями малого и среднего бизнеса двух стран. Развитию взаимовыгодных контактов способствует деятельность казахстанско-германской Межправительственной рабочей группы по торгово-экономическому сотрудничеству (МРГ). С июля 2010 г. функционирует казахстанско-германский Деловой совет по стратегическому сотрудничеству.

Углублению таджикско-германского сотрудничества способствовали визиты на высшем и высоком уровнях. В марте 2003 года состоялся визит Президента Республики Таджикистан Э. Рахмона в Федеративную Республику Германия, что придало значительный импульс развитию двусторонних политических и экономических отношений. 12-15 декабря 2011 г. Президент Республики Таджикистан Эмомали Рахмон с официальным визитом посетил ФРГ. Во время визита Президент провёл встречи с Президентом ФРГ Кристианом Вульфом, Канцлером Ангелой Меркель с другими руководителями государства. Президент принял участие на встрече представителей бизнес кругов Германии и Таджикистана, а также посетил компании “Bosch” и “Siemens”. Необходимо подчеркнуть, что в процессе визита были подписаны ряд соглашений в области геологии, энергетики, инвестиции и здравоохранения. 4-6 апреля 2012 г. в Душанбе прибыл Глава немецкого энергетического агентства “Dena” Штефан Коллер. Цель прибытия Главы Агентства, ознакомление с результатами проделанных работ, которые были оговорены во время официального визита Президента Республики Таджикистан в Германию, а также обсуждение вопросов двустороннего сотрудничества в области энергетики. По данным Государственного агентства по статистике за 9 месяцев 2013 г. товарооборот между Таджикистаном и Германией составил 26149,8 тысячи долларов США, в том числе экспорт - 541,4 тыс. долларов США, импорта - 25608,4 тыс. долл. США. Со времени установления дипломатических отношений с Таджикистаном, Германия, в общей сложности, инвестировала в республику около 170 млн. евро. В июне 2010 г. в рамках Соглашения между Правительством Республики Таджикистан и федеральным правительством Германии о техническом сотрудничестве, подписанным 27 марта 2003 г. была образован «AccessBank» Таджикистана, занимающийся выделением мелких и средних кредитов для предпринимателей. Кординирующим фактором динамично развивающихся двусторонних отношений является

договорно-правовая база сотрудничества двух стран. Среди стран ЕС с Германией подписано наибольшее количество межправительственных соглашений.

Отношения Узбекистана с Германией традиционно носят продвинутый и многоплановый характер, охватывая широкий спектр сфер сотрудничества. Сформирована солидная договорно-правовая база. Политический диалог между странами поддерживается на высшем и высоком уровнях. Германия - один из основных торгово-экономических партнеров Узбекистана в Европе. По итогам 2012г. объем узбекско-германского товарооборота составил 497,1 млн. долл. США. За 9 месяцев 2013г. этот показатель достиг 424,9 млн. долл. США. Общий объем финансового и технического сотрудничества между двумя странами составляет более 313,9 млн. евро. В Узбекистане существует большой интерес к изучению германской культуры и языка. Немецкий язык является вторым наиболее популярным иностранным языком, изучаемым в республике. В области высшего образования партнёрские связи установлены с более чем 20 вузами Германии, осуществляется обмен студентами, специалистами и педагогическими кадрами.

Исходя из всего выше сказанного, можно сделать вывод, что Германия как и сама, так и в рамках Европейского Союза за поддержание эффективного политического импульса, в основном, посредством усиления сотрудничества между институтами ЕС и его Государствами-Членами, увеличения объема деятельности ЕС в регионе, увеличения финансовых ресурсов, а также активного участия и вклада со стороны стран Центральной Азии – все это необходимо для достижения амбициозных целей.

Список использованных источников и литературы:

1. Совместный Отчет о Прогрессе, подготовленный Советом и Европейской Комиссией для Европейского Совета по вопросу исполнения Стратегии ЕС по ЦА: http://eeas.europa.eu/delegations/kazakhstan/documents/eu_kazakhstan/joint_progress_report_eu_ca_strategy_ru.pdf
2. Официальный сайт МИД ФРГ <http://www.auswaertiges-amt.de>
3. Официальный сайт МИД РК - сотрудничество Республики Казахстан с Федеративной Республикой Германия, 20.09.2013 <http://mfa.gov.kz>
4. Официальный сайт МИД Таджикистана - Отношения Таджикистана с Германией <http://mfa.tj>
5. Официальный сайт МИД Узбекистана - сотрудничество Республики Узбекистан со странами Европы <http://www.mfa.uz>

Каленова Мерейлім, 4 курс, МО 22Р
(Науч. рук. проф. Губайдуллина М.Ш.)

Стратегия ЕС для Центральной Азии и роль Германии

Ключевые слова: Германия, ЕС, Центральная Азия, внешняя политика, стратегия.

Для разработки стратегии ЕС для стран Центральной Азии была проделана долгая и кропотливая работа. Задолго до своего председательства в ЕС, Германия проводила дипломатические переговоры с представителями государств Центральной Азии, таких как Казахстан, Кыргызстан, Таджикистан, Туркменистан и Узбекистан. В 2007 г. была утверждена Стратегия ЕС для Центральной Азии. Именно благодаря этой стратегии обе стороны с выгодой друг для друга используют тесное сотрудничество и доверительные отношения.

Как известно, центрально-азиатский регион приобретает все большее значение для немецких компаний. После последней центрально-азиатской экономической конференции в 2008 г. произошел ряд изменений рамочных условий, в первую очередь, в связи с гло-

бальным кризисом. Конференция дала возможность совместно с участниками из стран региона провести анализ нынешнего состояния экономического сотрудничества и выявить новые перспективы практического взаимодействия в экономической сфере, которые могут способствовать устойчивому развитию экономик в странах Центральной Азии.

Принятая в 2007 г. стратегия оценивает нужды каждой стороны при реализации конкретных задач и задает программы по шести направлениям:

1) Энергетика и водные ресурсы. Чтобы реализовать энергетический потенциал, представленный природными ресурсами Центральной Азии, в ЕС была разработана программа Межгосударственного нефтегазотранспортного коридора в Европу (ИНОГЕЙТ). Программа предлагает ряд услуг, в т.ч. проведение технико-экономического обоснования, юридическое и институциональное содействие и техническую помощь. Кроме того, ИНОГЕЙТ поддерживает небольшие инвестиции в межгосударственную инфраструктуру.

2) Транспорт. Беспрепятственное перемещение из одного пункта ЦАР в другой необходимо для развития и совершенствования региональной торговли. Строительство дорог и железнодорожных путей на территории стран региона и между ними является приоритетным.

3) Малый и средний бизнес. Программа "Центральная Азия Инвест" содействует формированию местных деловых посреднических организаций (ДПО) для поддержки МСБ. ДПО представляют собой торговые палаты, специальные торговые, промышленные и профессиональные ассоциации, регуляторные органы и агентства по развитию торговли, инвестиций и коммерческой деятельности, а также отраслевые агентства.

4) Управление границами и борьба с наркотиками Программа по управлению границами в Центральной Азии (БОМКА) направлена на повышение безопасности региона, облегчение законной торговли и транзита и сокращение незаконного перемещения товаров и людей. В то же время Центрально-азиатская программа действий против наркотиков (КАДАП) нацелена на постепенное принятие европейских и международных практик в сфере антинаркотической деятельности.

5) Образование и наука. Достижение Целей Развития Тысячелетия в области всеобщего школьного образования намечено на 2015 г. Сейчас действуют финансируемые ЕС программы по обеспечению реализации этих Целей в Центральной Азии.

6) Охрана окружающей среды. Охрана природных ресурсов и биологического разнообразия является приоритетом в рамках Центрально-азиатской Экологической Программы. Эта программа разделена на две фазы. Первая фаза связана с водными ресурсами и действует до 2012 г. Вторая фаза находится в стадии разработки, однако должна расширить первую, и будет действовать до 2013 г.

ЕС и, в частности, Германия поддерживает развитие региональной интеграции, торгово-экономических связей, обеспечение стабильности и безопасности в Центральной Азии. Отношения стран Центральной Азии и ФРГ характеризуются устойчивой динамикой роста, о чем свидетельствуют показатели взаимной торговли.

Принятием отдельной Стратегии в отношении стран Центральной Азии, Европейский Союз делает попытку наладить более тесное сотрудничество с регионом. Этот документ имеет большое политическое значение и символизирует начало нового этапа сотрудничества между странами Центральной Азии и ЕС, которое уже можно называть полноценным партнерством. Особенно своевременна Стратегия в контексте завершения программы ТАСИС и внедрения нового инструмента по оказанию помощи развитию в Центральной Азии. Некоторое оживление интеграционных процессов в Центральной Азии также гармонично сочетается с принятием Стратегии. Конструктивным элементом Стратегии является официальное признание двухуровневого характера политики ЕС к региону: индивидуальный, двусторонний подход и общий, региональный подход, что соответствует просьбам самих стран региона. Реализация такой политики имеет две цели: при-

знание уникальности каждой страны и одновременное развитие региональных проектов с целью укрепления интеграционных связей между странами.

Итак, Стратегия, безусловно, подталкивает обе стороны друг к другу, станет крепкой основой для развития среднесрочного сотрудничества практически во всех направлениях и создаст благоприятную почву для усиления позиций ЕС в Центральной Азии.

Список использованных источников

1. Нурдаuletова С.М. Политический анализ новой стратегии ЕС в отношении стран Центральной Азии // Вестник КазНУ, 2009
2. Германия штурмует Азию через Казахстан. URL: <http://www.ia-centr.ru/expert/2202/>
3. Казахстан, благодаря своей культуре, истории, традициям, может выполнять роль «моста» между Азией и Европой – экс-постпред Германии в ОБСЕ Дитер Боден URL: <http://www.inform.kz/rus/article/2506564>
4. Участники экономической конференции в Берлине отметили особую роль Казахстана в развитии Центрально-Азиатского региона URL: <http://www.inform.kz/rus/article/2553315>
5. Страны Центральной Азии и ЕС URL: http://eeas.europa.eu/delegations/kazakhstan/central_asia_eu/index_ru.htm
6. European Community Regional Strategy Paper for Assistance to Central Asia for the period 2007-2013 URL: http://eeas.europa.eu/central_asia/rsp/07_13_en.pdf

Байданова Казына, 4 курс, МО 22Р
(Науч.рук.проф.Губайдуллина М. Ш.)

Экономика как лейтмотив внешней политики Германии

Ключевые слова: Экспорт/Импорт, Инвестирование, Дрезден, Мировая Экономика.

Германию по праву называют одним из "локомотивов" мировой экономики. По уровню экономического развития, величине экономического потенциала, доле в мировом производстве, степени вовлеченности в международное разделение труда и другим важнейшим критериям она относится к числу наиболее высокоразвитых государств мира, входит в так называемую Большую семерку.

Внешняя торговля Германии оказывает огромное влияние на международную экономику, что доказывает актуальность выбранной темы. Германия является одним из важнейших экспортёров и импортёров мира. В 2000 г. Германия находилась на втором месте по объёму экспорта товаров (539,7 млрд долларов, или 10% всего мирового экспорта), а также на втором месте по импорту товаров (466,6 млрд долл., или 8,4% мирового импорта). Несколько скромнее позиции страны по экспорту услуг – четвертое место (75,7 млрд долл., или 5,9%), а как импортёр услуг Германия, по-прежнему, вторая (121,8 млрд долл., или 9,4% импорта). Приведенные цифры характеризуют прочные позиции Германии (сальдо торгового баланса +27 млрд долл.).

Несмотря на ведущее значение внутреннего спроса экспорт остается мощным фактором подъема экономики ФРГ. Германия большое значение придает экспортной политике. Поэтому каждый третий инженер, техник или предприниматель работает на экспорт. Экспорт страны составляет 23,6% ВВП. Немецкая экономика довольно сильно интегрирована в систему мирохозяйственных связей. Основными внешнеторговыми партнерами ФРГ являются промышленно развитые страны Запада. В 1999 г. 56% немецкого экспорта товаров пришлось на 10 стран Западной Европы (к примеру, Франция – 12% экспорта и 11% импорта; Великобритания – 8 и 6,3%; Нидерланды – 7,7 и 8,2% и др.); 10% – на США, 30% – на Россию.

В настоящее время Германия – один из ведущих кредиторов мира. На ее долю приходится 5% мирового рынка капиталов (5-е место в мире). Основными зарубежными регионами прямого инвестирования ФРГ является Западная Европа (74,5% всех инвестиций). В страны Восточной Европы идет не более 12%, причем больше всего в Чехию, Венгрию и Польшу. Широко практикуется в них создание дочерних германских и совместных предприятий. В целом заграничные вложения Германии превышают 250 млрд немецких марок. В ее экономику зарубежные инвесторы вложили более 150 млрд немецких марок. Внешняя торговля является для Германии одним из основных направлений международных экономических отношений и неразрывно связана с национальным производством страны. Внешняя торговля определяет динамику экономического роста Германии, и основные потоки производственных факторов направлены в сектора, ориентированные на внешние рынки. Поэтому роль и место Германии в мире во многом определяется конкурентоспособностью ее продукции и успешностью внешнеторговой стратегии. На современном этапе Германия является крупнейшим торговым и финансовым партнёром России. На долю Германии приходится 17,5% общего объема внешнеторгового оборота России со странами дальнего зарубежья и около 30% от объема финансовых обязательств России промышленно развитым странам Запада. Поставками из Германии покрывается около 40% российского импорта машин и оборудования, 33% – обуви кожаной, 18% – медикаментов, 12% – мяса и мясопродуктов.

В Дрездене открылась 7-я Германо-российская сырьевая конференция. В ней участвуют около 500 немецких и российских политиков, бизнесменов и ученых. Они обсуждают перспективы герmano-российского сырьевого партнерства, охватывающего поставки не только энергоносителей, но и металлов, в том числе редкоземельных.

Про крымский кризис участники конференции стараются не вспоминать. Вместо этого они делают упор на необходимости поддержания диалога "в столь непростое время" и перспективах двустороннего сотрудничества в экономической и научно-технической сферах. "Нам необходимо сотрудничество, а не конфронтация. Ее в прошлом и так было предостаточно", заявил бывший премьер-министр Баварии и член президиума Германо-российского сырьевого форума (DRRF), организатора конференции, Эдмунд Штойбер (Edmund Stoiber). Внешняя торговля является для Германии одним из основных направлений международных экономических отношений и неразрывно связана с национальным производством страны. Как выяснилось, внешняя торговля определяет динамику экономического роста Германии, и основные потоки производственных факторов направлены в сектора, ориентированные на внешние рынки. Поэтому роль и место Германии в мире во многом определяется конкурентоспособностью ее продукции и успешностью внешнеторговой стратегии.

Германия, безусловно, остается одним из столпов мировой экономики, обладающим громадным производственным и научным потенциалом. Но если негативные тенденции будут продолжаться и усугубляться, то есть основания полагать, что через определенный отрезок времени (может быть через полтора-два десятилетия) ранг Германии в мирохозяйственной системе значительно понизится.

В ЕС Германия традиционно прочно удерживает доминирующее положение, намного опережая по своим экономическим показателям такие ведущие страны этого объединения, как Великобритания, Франция, Италия. Экспорт капитала из Германии в форме прямых инвестиций обеспечивает возможность крупным немецким компаниям занимать солидные позиции в экономических структурах многих государств всех континентов.

Список использованных источников

1. Внешнеэкономические связи Германии // Экономика БГЭУ- 2010,26 мая. URL: <<http://www.economy-web.org/?p=379>>
2. Современная экономика Германии: проблемы и перспективы//referat.ru: <<http://xreferat.ru/59/2143-5-sovremennaya-ekonomika-germanii-problemy-i-perspektivy.html>>

3. В Дрездене обсуждали сырьевое партнерство Германии и России // Новости и аналитика о Германии, России, Европе, мире: <<http://www.dw.de/>>, Accessed:02.04.2014
4. Новости из Германии на русском языке //Рубрика Экономика Deutsche Welle: <http://www.dw.de/темы_дня_экономика/s-2214>, Accessed: 31.03.2014.

Обидходжаева Мадина, 4 курс МО- 20
(Науч.рук.проф.Губайдуллина М. Ш.)

Роль и место Германии в мировой торговле

Ключевые слова: *экономические и политические перемены, мировая торговля, лидер в экономической мощи в ЕС, экономическое сотрудничество и развитие, экономика Германии.*

Мировая торговля является самым важным фактором для человечества. Все страны стараются посредством торговли и товарообменом обмениваться, как и своими потенциалами, так и к стремлению улучшения жизни. Все субъекты международных отношений присоединяются в мировую торговлю посредством экономических отношений. Участие любой страны в международных экономических отношениях определяет уровень ее развития страны, как с экономической точки зрения, так и с политической. Германия на современном этапе ее развития является лидером европейских стран и одной из ведущих стран всего мирового сообщества. Так же можно отметить, что с момента своего основания в 1949 г. Федеративная Республика Германия является движущей силой процесса европейского единства. Последнее десятилетие прошлого века стало одним из сложнейших периодов в истории Германии, в связи с экономическими и политическими переменами.

С момента объединения страны Германия старалась предотвратить все старые обиды и начать развивать экономику и политику своей страны. Поэтому именно сейчас актуально подвергнуть анализу положение страны в международной торговле и какова сегодня роль Германии в мировой торговле.

Положение страны на мировом уровне можно оценить только исходя из ее экономического и политического состоянию. А показатели экономического развития страны являются основными показателями стабильности развития страны, как на внутреннем, так и на внешнем рынках. Как известно, Германия является одной из ведущих стран мирового сообщества в целом и европейских стран в частности. Германия является одной из тех стран, которые являются так же лидерами в международной торговле. На сегодняшний день Германия, ввиду своей экономической мощи, является бесспорным лидером в ЕС. Экономика Германии составляет более 30% экономики Еврозоны. Для большинства стран Евросоюза Германия является ведущим торговым партнером и основным инвестором, а Франция и Англия являются важнейшие инвесторы в Германии.

Прежде всего, заметим, что Германия расположена географически очень удачно для развития внешней торговли. Страна расположена в центре наиболее развитого экономически района Европы, где сходятся крупнейшие торговые и транспортные артерии мирового значения. Через Германию проходят все важнейшие торговые пути, соединяющие западную и восточную Европу. Страна имеет выход к Северному и Балтийскому морям, что также способствует укреплению торгово-экономических связей страны.

Также Германия это главный производитель продукции машиностроения и ведущий экспортер машин и оборудования среди стран ЕС. Во многих секторах машиностроения Германии является несомненным технологическим лидером, специализируясь на высококачественных товарах. У страны высокое состояние экономики от результатов ее участия в мирохозяйственных связях, поскольку без внешней торговли страна не смогла бы самостоятельно обеспечивать внутреннюю потребность в товарах в полной мере. Так, Герма-

ния испытывает недостаток во многих видах ресурсов, поэтому она - крупный импортер непродовольственного сырья, продукции лесной и деревообрабатывающей промышленности, цветных и редких металлов, их сплавов, а также одежды.

Место и роль Германии в международном разделении труда определяют ведущие отрасли немецкого промышленного производства: химическая промышленность, автомобилестроение и энергетика. Они поглощают большую долю внутренних и внешних инвестиционных потоков, рабочей силы и других производственных факторов. При этом производство немецкой промышленности значительно быстрее развивается за границей, то есть перемещение производства в другие страны снижает транзакционные издержки, способствует рациональному распределению ресурсов и создает условия для увеличения объемов производства за счет повышения спроса в результате расширения рынков сбыта.

Наиболее значимая и динамичная в плане торговых и инвестиционных потоков сфера немецкого производства это химическая промышленность, которая занимает ведущие позиции на мировом рынке товаров. На германскую химическую промышленность приходится 26% оборота всей европейской химии. Более 45% производства химической промышленности Германии ориентировано на экспорт, при этом наиболее крупными и перспективными рынками сбыта немецкой продукции являются Западная Европа, Северная Америка и Япония. Не менее значимой является машиностроительная отрасль Германии, которая производит 46% машиностроительной продукции Евросоюза. При этом наиболее конкурентные позиции на мировых рынках занимают немецкие автомобили. По производству автомобилей Германия занимает 3-е место в мире. В последние годы предприятия автомобильной индустрии стали развиваться более динамично, производство стало гибче, возросла производительность, значительно сократились сроки разработки и внедрения новых моделей автомобилей и технологического оборудования, увеличился приток инвестиций.

Огромное влияние Германии в международной политике обусловлено, прежде всего, ее экономической мощью, в частности, ее ролью крупнейшего финансового донора ЕС. Германия является одним из числа мировых лидеров по объемам финансовой и технической помощи, предоставляемой другим странам. В области инфраструктуры большинство крупных транспортных магистралей проходит через Германию. На долю Германии в соответствии с ее валовым внутренним продуктом приходится около 21 процентов бюджета ЕС. В интересах собственной бюджетной дисциплины германская политика делает ставку на экономный и в то же время дающий возможность для динамичного дальнейшего развития бюджет ЕС, а также на поэтапную реформу старой структуры расходов союза.

Одной из задач Германии в ЕС с момента развития Европейского политического сотрудничества является повышение роли Евросоюза в мировой политике. Германия также является полноправным членом ООН. Доля ее взносов в регулярном бюджете этой организации составляет около 10 процентов, тем самым она третий по значению донор ООН. Германия это страна, где расположены учреждения ООН. Германия является членом оборонительного союза НАТО, Организации экономического сотрудничества и развития, Организации по безопасности и сотрудничеству в Европе, Всемирного банка и Международного валютного фонда.

Также существуют объяснения того факта, что Германия переживает еврокризис. Еще в период с 2003 по 2005 г. тогдашнее Федеральное правительство под председательством канцлера Герхарда Шрёдера приняло пакет реформ «Agenda 2010», которые сделали рынок труда более гибким. В 2009 г правительственная коалиция во главе с федеральным канцлером Ангелой Меркель нашла правильные ответы на финансовый кризис. Многочисленные банки были спасены от коллапса благодаря «зонтику спасения», на должном уровне поддерживалась конъюнктура на рынке автомобильной промышленности за счет инфраструктурных программ.

Мощным импульсом для экономики стало и решение о выходе из атомной энергетики. Федеральное правительство предполагает увеличить до 550 млрд. евро инвестиции, напрямую связанные с «энергетическим поворотом» 2011 г. Лишь совсем недавно Феде-

рального министерства окружающей среды оценил мировой рыночный потенциал «зеленых технологий» в 2 триллиона евро. Уже сегодня германские производители занимают 15% на расцветающем рынке зеленых технологий.

Таким образом, можно сделать вывод о том, что страна на протяжении своего развития Германия прошла долгий и трудный путь внешнеэкономических связей страны, о положение страны на мировом рынке и о участие страны в международной экономической интеграции. Экономика страны характеризуется высоким уровнем интернационализации производства. Так же из всего вышесказанного можно сделать вывод о том, что Германия выступает вторым по величине импортером мира и является лидером коалиции Европейских стран, что и говорит само за себя.

Список использованных источников

1. Место Германии в мировой экономике: <http://www.deweb.ru/article/read/>
2. Германия – мотор мировой экономики // <https://www.deutschland.de/ru/topic/ekonomika/globalizaciya-vsemirnaya-torgovlya/germaniya-motor-mirovoy-ekonomiki>
3. Внешнеэкономические связи Германии. <http://catalog.fmb.ru/germany5.shtml>
4. Экономика Германии // http://ru.wikipedia.org/wiki/Экономика_Германия.
5. Рыбалкин В.Е. Международные экономические отношения. 2004.

Адылханова Ильгиза, 4 курс МО
(Науч. рук. проф. Губайдуллина М.Ш.)

Основные сферы интересов и сотрудничества Германии в рамках ВТО

Ключевые слова: ВТО, Германия, мировая торговля, интеграция, экономика.

Всемирная торговая организация – международная экономическая организация, регулирующая правила международной торговли согласно принципам либерализма. ВТО имеет юридический статус специализированного учреждения системы ООН. Первоначально в ВТО вступило 77 государств в том числе и Германия, но к середине 2003 ее членами являлись уже 146 стран.

С момента своего образования Федеративная Республика Германия выступала за тесные межотраслевые связи в мировой экономике и международное разделение труда. Такой позиции отвечает либеральная внешнеторговая политика страны, в которой особое значение придается устранению таможенных и других торговых ограничений. Отсюда вытекают основные принципы торговой политики Германии – международное разделение труда вместо автаркии, мировая конкуренция вместо торговых барьеров, баланс интересов вместо экономической конфронтации. Таким образом, Германия выступает за свободную мировую торговлю, против любой формы протекционизма, за дальнейшую либерализацию мировой торговли с более сильным учетом экологических и социальных аспектов в духе устойчивого развития. В рамках международных переговоров и организаций следует добиваться закрепления правил торговли, большей прозрачности иностранных рынков и ликвидации торговых барьеров. Для преодоления резкого разрыва в уровнях благосостояния между промышленными и развивающимися странами надо также сильнее интегрировать развивающиеся государства в мировую экономику.

Для того, чтобы нейтрализовать экономические и политические риски при вложении капиталов в развивающиеся страны и государства, проводящие реформы, федеральное правительство предлагает особый механизм поддержки. Так, со 124 развивающимися странами, центрально- и восточноевропейскими государствами, проводящими реформы, оно заключило договоры о защите и поощрении инвестиций. Для защиты от поли-

тического риска федерация предоставляет гарантии на размещенный в указанных странах капитал, если инвестиции там считаются целесообразными. Созданное федерацией Германское общество по вопросам инвестиций и развития содействует прямым инвестициям германских фирм в странах "третьего мира" и государствах, проводящих реформы. Германские малые и средние предприятия могут получить для этих целей льготные кредиты и дотации в Кредитном ведомстве реконструкции и развития.

Доля Германии в мировой торговле составляет около 10,5%. В 2003 году по этому показателю она перегнала даже Соединенные Штаты Америки и тем самым стала "чемпионом мира по экспорту". Немецкая экономика ориентирована на экспорт, поставкой товаров и услуг на мировой рынок занимаются в Германии не только крупные компании, но и многочисленные средние и даже малые предприятия. Определением где на планете их продукция в данный момент наиболее востребована и в каких странах открываются наилучшие перспективы для бизнеса занимается правительственное агентство GermanyTrade&Invest (GTAI).

Опросив своих представителей в 72 государствах мира, GTAI составила список из шести стран, которые могут представлять в 2014 году наибольший интерес для немецких экспортеров и инвесторов. Речь идет как о расширении уже имеющегося бизнеса, так и об освоении принципиально новых рынков.

Так, в группу самых перспективных рынков могут попасть только страны с более высокими, чем в среднем по региону, темпами роста ВВП и положительной динамикой в тех восьми отраслях, которые особо важны именно для среднего бизнеса Германии. Это машиностроение, медицинская техника или, к примеру, экологическое оборудование. К тому же объемы импорта в данной стране должны составлять не менее 10 миллиардов долларов, а закупки немецких товаров - превышать 1 миллиард евро. А еще важен достаточно высокий рейтинг в ежегодном докладе Всемирного банка "Ведение бизнеса" (Doing Business Report).

В соответствии с этими критериями в настоящий момент самые многообещающие перспективы для немецких компаний открываются в Китае, Гане, Индонезии, Колумбии, Южной Корее и Великобритании. Представляя в Берлине этот список, статс-секретарь немецкого министерства экономики Штефан Карферер (Stefan Karferer) назвал его "интересным набором" традиционных и новых экспортных рынков.

Китай, безусловно, относится к традиционным для немецкого бизнеса рынкам сбыта: по итогам 2013 года он занял 5-е место в списке важнейших покупателей продукции из Германии, которой он приобрел на 67 миллиардов евро. Тем не менее, потенциал этого рынка по-прежнему велик. "Для форсированной модернизации китайской промышленности и впредь будут очень нужны высококачественные машины и оборудование Made in Germany", - пояснил на пресс-конференции в Берлине исполнительный директор GTAI Бенно Бунзе (Benno Bunse).

Привлекательность другого традиционного рынка сбыта, британского (3-е место по итогам 2013 года, объемы экспортных продаж - 75,5 миллиарда евро), состоит в том, что рост ВВП Великобритании составит в этом году, согласно прогнозам, 2,5 процента и тем самым окажется самым мощным в Евросоюзе. Для немецкого бизнеса, по мнению GTAI, особый интерес представляет наметившаяся реиндустриализация Англии, которая ведет к росту спроса на машины и оборудование, и бурное жилищное строительство.

На фоне столь крупных рынков африканская Гана выглядит более чем скромно (91-е место во внешнеторговой статистике), тем не менее, она второй год подряд попадает в список самых многообещающих стран для немецких экспортеров. По мнению главы GTAI Бенно Бунзе, у Ганы, богатой сырьевыми ресурсами, в том числе и нефтью, "значительный потенциал для развития". К тому же ее следует рассматривать как плацдарм для освоения всей Западной Африки – региона, где к 2050 году, по прогнозам ООН, будет проживать больше людей, чем во всей Европе. Так что самое время начать там позиционироваться. Глобализация требует от предприятий глобального присутствия. Германские фирмы это поняли и действуют соответствующим образом. Между прочим, инвестиции за

рубежом также обеспечивают рабочие места. Благодаря деятельности германских предприятий за рубежом во всем мире сохраняются около 4 млн. рабочих мест. Это сказывается позитивно и на занятости внутри страны. По некоторым оценкам, каждые три рабочих места за границей обеспечивают одно рабочее место в стране. Индонезию можно рассматривать как плацдарм для освоения экономически очень динамичного региона АСЕАН, в котором в 2015 году падают таможенные барьеры. Да и само это островное государство с населением примерно в 250 миллионов человек обладает огромным потенциалом, который немецкие экспортеры пока используют довольно слабо: в 2013 году они поставили на индонезийский рынок товаров всего лишь на 3 миллиарда евро (44-е место). На этом фоне Россия, купившая в 2013 году немецкой продукции на 36 миллиардов евро, является для Германии куда более важным экспортным рынком, о чем свидетельствует занятое ею 11-е место. Однако в этом году эксперты GTAI оценивают перспективы российского рынка весьма сдержанно. Они указывают на то, что Крым поглотит многие миллиарды тех рублей, которые первоначально должны были пойти на инвестиционные проекты и модернизацию российской промышленности.

Торговая система ВТО, в которой соглашения заключаются путем консенсуса в результате переговоров и правила соглашений неукоснительно выполняются, также является важным инструментом укрепления доверия. Когда правительство уверено в том, что другие страны не поднимут свои торговые барьеры, у него не возникает искушения сделать то же самое. Государства также будут гораздо более расположены к сотрудничеству друг с другом, и это позволит избежать ситуаций, подобных торговой войне 1930-х годов.

Список использованных источников

1. Берлин назвал шесть многообещающих рынков 2014 г. // Deutsche Welle: <<http://www.dw.de/17527760>>
2. Германия в ВТО с 1 января 1995 г // <<http://www.nepu.com.ua/strany-vto>>
3. О структуре и компетенции таможенных органов Германии // http://www.ved.gov.ru/exportcountries/de/about_de/laws_ved_de/laws_trade_de/
4. East forum Berlin: новая площадка для диалога между Востоком и Западом // Deutsche Welle: <<http://www.dw.de/16755415>>
5. Секрет успеха Германии - сбалансированная структура экономики на базе среднего бизнеса // <<http://www.opora-credit.ru/news/14367>>

Шевченко Анна, 3 курс, МО 22Р
(Науч. рук. проф. Губайдуллина М.Ш.)

Политика Германии и России в сфере энергоресурсов: противоречия и выстраивание отношений

Ключевые слова: *билатеральные отношения, энергетическая стратегия, энергетическая безопасность.*

Одним из приоритетных направлений германо-российского сотрудничества является энергетика. Проблеме энергетической безопасности отведено значительное место в повестке дня ФРГ. В свою очередь, для России ФРГ является главным потребителем российского газа, а доход, получаемый от экспорта энергоносителей, по-прежнему остается одной из основных статей дохода федерального бюджета РФ, от которой во многом зависит внутреннее развитие страны. Заинтересованность России в развитии, а также поддержке торгово-экономических отношений с Германией во многом определяется тем, что ФРГ вступила в XXI век как одна из ведущих стран мировой экономики.

В структуре российского экспорта в Германию традиционно лидируют поставки энергоносителей, Германия является важнейшим поставщиком промышленного оборудования для российской экономики. Отношения двух стран характеризуются особой глуби-

ной и интенсивностью в топливно-энергетическом комплексе (ТЭК), особенно в газовом секторе, что обусловлено более чем 30-летней историей поставок газа из России в Германию. Германия является сегодня крупнейшим внешним рынком сбыта российского газа.[1] Заключение в 1970 г. долгосрочного контракта «газ – трубы» между компаниями «Газэкспорт» и «Рургаз» послужило началом крупномасштабной торговли газом между СССР и Европой [2]. По этому договору газ из Западной Сибири поставлялся на российско-немецкую границу фиксированной цене около 70 долл. за 1000 м³ в оплату поставляемых в СССР магистральных газопроводных труб немецкого производства [3].

Дальнейшее сотрудничество между Германией, а также ЕС, и Россией должно было найти своё воплощение в Европейской энергетической хартии, принятой в 1991 г. Определив основные пути и принципы международного энергетического сотрудничества, Хартия сформировала условия для реализации энергетического диалога между Россией и ЕС, и Германией соответственно.[4]

Спустя 20 лет Россия отказалась присоединиться к Энергетической хартии по вопросу энергоэффективности. Соответствующее распоряжение подписал Владимир Путин. Аргументируя это тем, что хартия противоречит интересам России. Так как Энергетическая хартия была разработана и принята странами Евросоюза в 1990-ые годы. Россия высказала свою обеспокоенность тем, что данный документ может прийти в столкновение с её интересами, так как хартия допускает европейские компании к российским ресурсам, но при этом имеются ограничения для российских электроэнергетиков, газовиков и нефтяников на европейский рынок.[5]

Рассматривая стратегическое партнерство российско-германских отношений в энергетике. Достаточно напомнить масштабный проект североευропейского газопровода – «Северный поток», подписанный с руководством Германии в 2005 году, а позже, уже с Австрией в 2010 году, Россия подписала межправительственное соглашение о сотрудничестве двух стран по проекту газопровода «Южный поток». Такого рода соглашения, являются одним из важнейших компонентов качественного сотрудничества между двумя странами, так как важнейшим стратегическим направлением сотрудничества является решение проблем по поддержанию энергетической безопасности, внедрению новейших геотехнологических технологий, использованию альтернативных источников энергии и обмену наиболее передовых опытов в целом. Российские и германские компании реализуют совместные проекты по транспортировке, перекачке газа и его хранению с использованием энергоэффективных технологий, к тому же, Германия, по сей день, остается крупнейшим покупателем российского природного газа.[6]

В Федеративной Республике Германии принцип верховенства Федерации ясно зафиксирован в статье 32 Конституции[7]. Поддержание взаимоотношений с иностранными государствами возлагается на Федерацию. Конституция предусматривает, что интересы Земель принимаются во внимание при заключении договоров Федерацией. Перед заключением договора, затрагивающего положение дел в одной из Земель, эта Земля должна быть выслушана в удобное время. Та же статья предусматривает возможность для Земель заключать договоры с иностранными государствами, но при соблюдении двух условий: в пределах полномочий, определенных законодательством и с одобрения федерального Правительства. Комиссар ЕС по энергетике Гюнтер Эттингер не ожидает проблем с поставками газа в Европу, несмотря на угрозу нового газового конфликта между Россией и Украиной. В интервью DW пресс-секретарь Эттингера Сабине Бергер сказала в четверг, 3 апреля, что оснований для паники нет, так как в настоящее время поставки газа из России в ЕС осуществляются по всем маршрутам "нормально и стабильно". Также она выразила уверенность в том, что Россия будет и впредь соблюдать обязательства по поставкам газа, в том числе и через территорию Украины, поскольку это в интересах обеих сторон, а для Москвы к тому же - очень важный источник дохода.[8]

Однако же в Евросоюзе на фоне крымских событий на первое место выходит вопрос о зависимости стран ЕС от поставок российских энергоносителей. Это подтверждается

высказыванием Ангелы Меркель в своем заявлении от 27 марта 2014 г., что "произойдет переоценка всей энергетической политики".[9]

Список использованных источников

1. Bundesminister für Wirtschaft und Energie // <http://www.bmwi.de/DE/Presse/pressemitteilungen.html>
2. Емельянов С. Экспорт российского газа: история, состояния, перспективы. // Нефтегазовая вертикаль 2006
3. BP Statistical Review of World Energy 2005 <http://www.bp.com/>
4. Договор к Энергетической Хартии http://www.encharter.org/fileadmin/user_upload/document/RU.pdf
5. Россия отвергла Энергетическую хартию: <http://www.dw.de/россия-отвергла-энергетическую-хартию/a-4546188>
6. Monaghan, „Russian oil and EU energysecurity”, Conflict Studies Research Center, November 2005, www.da.mod.uk
7. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland: <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/gg/gesamt.pdf>
8. ЕС не ожидает проблем с поставками российского газа. <http://www.dw.de/ес-не-ожидает-проблем-с-поставками-российского-газа/a-17542318>
9. Harper sieht Russland weiter außen vor: <http://www.dw.de/harper-sieht-russland-weiter-aussen-vor/a-17523812>

Карипжанов Думан магистрант, 1 курс, МО
(научный руководитель проф. Губайдуллина М.Ш.)

**К вопросу об информационной безопасности Германии:
кибернетические подразделения «сетевой войны»**

Ключевые слова: *Бундесвер, кибер-безопасность, единое информационное пространство ЕС-НАТО.*

В новых международных условиях задачи Бундесвера меняются. С учетом внедрения современных достижений в области управления, связи и информатизации разрешено использовать контингенты германских войск за пределами национальной территории, а также требований руководства Североатлантического союза. Основным органом, который определяет политику в сфере разработки, внедрения, эксплуатации и организации управления средствами, в вооруженных силах (ВС) Германии является федеральное ведомство управления и информационной техники Бундесвера. Оно входит в состав военной администрации минобороны (МО) ФРГ, и напрямую подчинено директору по информационным технологиям в аппарате министра обороны. Тем самым, автоматизированная система управления (АСУ) подразделяется на три типа: АСУ управления войсками (силами), управления боевыми средствами, специального назначения. К примеру, единая АСУ различных звеньев и родов сухопутных войск Бундесвера – «Рубин» (RUBIN) состоит из следующих подсистем: оперативное управление главного штаба (ГлШ) Бундесвера; обеспечение обмена информацией внутри ГлШ и между ГлШ видов ВС; обеспечение информацией руководства страны; обеспечение обмена информацией с подчиненными штабами; органы военной разведки «Жасмин» (JASMIN), центр бундесвера по контролю за соблюдением договоров в военной области «Верис» (VERIS) и др.

Особое значение придается вопросам информационной безопасности, для чего создана объединенная АСУ ВС «FuInfoSys SK» (Фюинфосис СК). Она призвана совместить различные системы управления и связи для обеспечения сетевого управления войсками и боевыми действиями. В оперативно-тактическом звене управления СВ создается единая АСУ «Фюинфосис ха» (FuInfoSys H), которая полностью совместима с «Фюинфосис ск».

С 2006 г. применяется технология «Сина» (SINA - Sichere Inter-Netzwerk Architektur), которая позволяет организовать параллельно работу с информацией различных категорий секретности по стандартам, принятым как в бундесвере, так и в ОВС НАТО. Она была успешно опробована в ноябре 2006 г. в ходе учений по проверке готовности германо-голландско-финской БТГ к выполнению задач по планам военного руководства Евросоюза.

Известно о двух отдельных сетевых доменах с разграничением доступа к информации с грифом «Секретно» и «Секретно ЕС». Первый из них предназначен для обмена информацией между командованием сил оперативного задействования бундесвера и командующими германскими контингентами, а второй – для органов управления сил реагирования Евросоюза. Через средства глобальной сети WANBw сетевые сегменты общего сервера АСУ подключены к другим компонентам системы, прежде всего к серверу объединенного оперативного командования Бундесвера. В результате одновременно работает 50 пользователей с секретной информацией с грифом «Секретно НАТО», а также «Секретно ЕС». Обмен формализованными сообщениями в системе осуществляется по стандарту НАТО ADatP-3, что обеспечивает возможность взаимодействия с аналогичными АСУ ВС союзных государств. Информация на экранах дисплеев АРМ может отображаться в текстовом или графическом виде и на фоне масштабируемых электронных карт района боевых действий. Штабы Еврокорпуса - германо-голландский армейский корпус быстрого реагирования (АК БР), 10 германо-датско-польских АК БР с 2004 г. были оснащены АСУ «HEROS» («Герос»). Сегодня оно обеспечивает сопряжение с АСУ механизированными подразделениями «Ифис», полевой артиллерии «Адлер», войсковой ПВО «Хафлаафюсис», войсковой разведки «Дифа», инженерных войск «Спия», войск связи «Ирис», частей ЗОМП «Рафес», армейской авиации «Хергис», сил и средств РЭБ СВ «Сиселока ха», частей и подразделений медико-санитарной службы «Сафес», военной полиции «Оффис», оперативной информации «Опинфо» и другие. К примеру, Так, АСУ «Фауст» звена «взвод - батальон» предназначена для формирования в интересах всех пользователей единой картины тактической обстановки, автоматически обновляемой при поступлении информации с КП различного уровня в масштабе времени, близком к реальному, а также для организации взаимодействия частей и подразделений в бою.

Первые обоснованные планы по созданию в структуре военных ведомств *специальных кибернетических подразделений* с целью слежения за информационными сетями и другой электронной инфраструктурой, появились сначала в развитых странах Запада в конце XX века. Эффект разрушения информационных систем сравним с военными разрушениями. Кибернетические подразделения имеются на службе у сравнительно небольшого числа стран. Наряду с США и Израилем, они действуют в Германии, имеют как общие черты, так особенные различия. Мотивация, заставляющая Германию проводить углубленную модернизацию автоматизированных систем управления вооруженных сил (ВС), вполне объяснима. Страна стремится не отставать от основных тенденций развития информационных технологий и от своих конкурентов. За последние десять лет отмечается перевод практически всей системы коммуникаций вооруженных сил Германии на современные оптико-волоконные технологии, как наименее подверженные вторжению и наиболее помехозащищенные линии связи.

В случае конфликта, целью ставится вражеская инфраструктура – внедрение в управляющие системы какого-либо вредоносного программного обеспечения. К примеру, вирус атакует средства управления электро- или водоснабжения определенного района. В итоге противник вынужден тратить силы на ликвидацию последствий такой диверсии, а не на продолжение войны. В конце 2011 г. появилось сообщение о полной боевой готовности немецкого Бундесвера к ведению кибернетической войны.

В 2012 г. министр обороны ФРГ доложил парламенту о создании специального подразделения армии для ведения «наступательных» операций в кибер-пространстве. Но еще в 2006 г. было известно о том, что подразделение «Computer Network Operations» (CNO), специализирующееся на кибер-войнах, сформировано на закрытой военной базе под

Райнбахом (недалеко от Бонна). CNO стало первым официально признанным подразделением в Европе, по некоторым данным – в мире.

Кибер-солдаты CNO, находясь в изоляции от внешнего мира, проходят подготовку в испытательных центрах по специальной программе, в том числе по «симуляции кибератак в лабораторных условиях». В настоящее время говорится о том, что «достигнута способность действовать во враждебных сетях», то есть CNO непосредственно готовы к выполнению военных операций. Войска «нового поколения» («*Computer Network Operations*»), о наличии которых публично заявлено Германией, развернуты под единым военным командованием Бундесвера. CNO является специальным подразделением армии Германии, оно ориентировано на защиту от кибератак сетевых инфраструктур значимых объектов, а также операций в глобальной сети Интернет наступательного характера.

На 2007-2017 гг. в Германии предусмотрено осуществление коренной модернизации и обновлению информационной и коммуникационной системы национальных ВС в соответствии с концепцией НАТО «Единое информационное пространство» (*NATO Network Enabled Capability/NNEC*). Конечная цель реализации концепции «Единое информационное пространство НАТО» состоит в создании необходимых и достаточных условий для достижения подавляющего военного превосходства НАТО над любым вероятным противником. В ее основе лежит технологическое, информационное и организационное превосходство в рамках концепции коалиции «TIDE» (Тайд) (TIDE - Transformation of Information technology towards information superiority, Decisions superiority and Executions superiority/ Трансформация преимуществ информационных технологий в превосходство оперативных решений).

Некоторые аспекты торгово-экономической политики США в отношении КНР

Огромный и все более увеличивающийся внешнеторговый дисбаланс США со странами Азии, и прежде всего с Китаем, вынуждает американское руководство внимательно отслеживать «поступь китайского дракона». Помимо ухудшения внешнеполитических позиций США, это грозит и серьезными внутренними проблемами - закрытие многих производств, ориентированных на экономические отношения с о странами Азиатско-Тихоокеанского региона, рост безработицы и социальной напряженности, рост внутреннего долга, инфляция и т.д.

США с начала 1970 х гг. создали несколько специализированных институтов, основная цель деятельности которых – подготовка политических решений для продвижения стратегически важных экономических проектов в отношениях с Китаем. Бизнес Совет США - Китай именно таким и является. В критические периоды напряженных отношений именно он играл роль связующего звена в двусторонних отношениях [1].

Американскими экспертами определено место энергетических вопросов в политике США в отношении КНР, поскольку современная экономика немыслима без энергетической подпитки и именно этот фактор играет ведущую роль (прямо или подспудно) в мировой политике. Обе страны остро нуждаются во внешних источниках энергии, и готовы активно действовать на мировой арене. Но разница состоит в том, что США уже давно зарезервировали позиции на мировых рынка нефти и газа, и используют все возможные (и невозможные) средства для продвижения своих интересов. Тогда как Китай- сравнительно новый игрок на мировом энергетическом поле, и вынужден использовать пока только мирные средства достижения своих целей. Но уже сейчас выделены возможные точки столкновения двух стран- Ближний Восток, Латинская Америка и постепенно нарастает соперничество на постсоветском пространстве- Центральная Азия [2].

США заинтересованы в развитии долговременного торгово-экономического сотрудничества с Китаем в таких областях как сельское хозяйство. В настоящее время Китай стал крупнейшим покупателем американской пшеницы, химических удобрений, самолетов и т.п. В целях дальнейшего открытия китайского рынка китайская и американская стороны в октябре 1992 г. подписали «Меморандум о взаимопонимании между правительствами КНР и США о доступе на рынки». В последние годы китайская сторона практически выполнила все обязательства, предусмотренные в меморандуме, она реализовала серию активных мероприятий в соответствии с ходом реформ и открытия Китая. Например, в области карантина животных и растений на основе совместного исследования и научного анализа с американскими специалистами китайская сторона отменила ограничения на ввоз в страну яблок из штата Вашингтон и пшеницы из Калифорнии. Китайские власти подписали с американской стороной новые протоколы о карантине импортных свиней, лошадей, собак, наследственных материалов и препаратов. В 1990-е гг. китайская и американская стороны достигли договоренности по санитарным карантинным статьям, связанным с выходом на китайский рынок вишни из штата Вашингтон, яблок из штатов Айдахо и Орегон [3].

Американское руководство не заинтересовано обострять вопрос о Тайване. Слишком велика цена возможного обострения отношений - в экономическом плане США зависят от стабильности, как своей китайской политики так и развития Китая.

США прямо и косвенно вовлечены в ближневосточные дела с окончания Второй Мировой войны. Затянувшаяся смена режима в Ираке, осуществляемая главным образом силами США, значительно усугубила ситуацию на глобальном рынке нефти, но и привела к усилению раскола в исламском мире.

Латинская Америка традиционно считавшаяся «сферой влияния США» пытается вырваться из-под американского пристального внимания. Внешнеполитические выпады президента основной нефтеносной страны региона – Венесуэлы Уго Чавеса имеют сильный антиамериканский акцент.

Заинтересованность США в разведке, добыче и строительстве трубопроводов в Каспийской зоне послужила фоном для развертывания серии международных операций в Афганистане под общим названием «Несокрушимая Свобода».

Отношения между США и Китаем во многом определяются тем, каковы их энергетические интересы в той или иной части мира. Стабильность мировой политики и экономики во многом будет определяться тем, смогут ли США и Китай найти общие подходы к энергетическим проблемам.

Экономика США страдает от серьезных потрясений, вызванных резким ростом цен на нефть: в 1973-1974, 1979-1980, 1990-1991 и 1999-2000 гг. Колебания мировых цен на энергоносители влияют на темпы экономического роста, и также на инвестиционной и инфляционной ситуации в стране.

Нефтяной фактор играет определяющую роль во внешней политике США и Китая, их интересы в энергетической сфере пересекаются в Центральной Азии, на Ближнем Востоке и Латинской Америке. Двусторонние отношения – от прощупывания интересов и позиций – не подошли пока к уровню непосредственных контактов по разделу сфер влияния. Причиной тому является как сама природа их отношений, так и особенности некоторая «свобода» стран-производителей нефти и газа в «выборе» партнеров. Однако, по мере обострения проблемы доступа к энергоресурсам отношения между США и Китаем неизбежно перейдут на другой уровень, и тогда не только руководство этих стран и страны-производители вынуждены будут адекватно на это реагировать [4].

В этой связи большой интерес для исследователей представляют энергетические интересы США и Китая в Центральной Азии. Использование ресурсов соседнего центральноазиатского региона призвано решить несколько задач для Пекина: экономическое проникновение в регион – энергоресурсы, рынки; обеспечение внутренней стабильности в СУАР за счет его экономической подпитки из Центральной Азии. Через создание совместных предприятий по переработке и добыче нефтяных месторождений, Пекин обеспечивает китайских специалистов рабочими местами; переориентация центральноазиатских государств от укрепления отношений в сфере безопасности с США/западного вектора на восточный – Шанхайская Организация Сотрудничества; сближение позиций с Россией по ряду аспектов региональной безопасности – противодействие терроризму, экстремизму и сепаратизму, наркотрафику; развитие транспортных магистралей, который свяжут регион с Китаем и также выведут на Ближний Восток – через Иран и к Индийскому океану – через Афганистан и Пакистан [5]. По этим причинам Китай активно включился в нефтяные игры вокруг Каспийской нефти.

Таким образом, торгово-экономическая политика США в отношении КНР сводится к следующему:

- 1) экономический интерес играет определяющую роль при формировании и проведении политики США в отношении Китая;

- 2) современный этап мировой экономики, иначе именуемый глобализацией, немалым без китайской экономики. Но США, как основной экономический центр, старается подчинить себе все основные мировые экономические процессы. США доминируют в международных финансовых институтах – МВФ, Всемирный Банк, ВТО, и пытаются заставить Китай играть в мировой экономике по правилам, разработанным американскими

стратегии. Это вызывает недовольство и противодействие Китая, хотя китайское руководство понимает, что не может развиваться успешно без активного вовлечения в мировые экономические процессы.

3) Руководство США меняло стратегическую линию поведения в отношении КНР в зависимости от изменений международной ситуации, укрепления или ослабления позиций США и баланса сил в Азии и мире- от изоляции до вовлечения через осторожное сдерживание.

4) Основными экономическими инструментами в продвижении американских интересов в отношении Китая являются торговля, инвестиции, переговорный процесс по поводу вступления Китая в ВТО, и критика внутренней ситуации в Китае.

5) энергетические вопросы все более актуализируются в политике США в отношении КНР, в особенности с начала XXI века, и вполне вероятно, что выйдут наружу тщательно маскируемые противоречия в этой сфере, так и преломленные, в других областях.

6) перспективы политики США в отношении Китая видны уже в самом определении – «стратегический противник». Если исходить из того, что США в обозримом будущем не собираются вступать в военное противостояние с Китаем, даже по поводу Тайваня, то основная сфера, где будет происходить противостояние между двумя странами - экономика и энергетические ресурсы.

Список использованной литературы:

1. Suettinger, Robert L. Beyond Tiananmen: The Politics of U.S.-China Relations 1989-2000. □ Washington: DC (Brookings Institution), 2003. – 120 p.
2. Имярова З., Кукеева Ф. Америко-китайские отношения и нефтяной фактор (некоторые аспекты) // Вестник КазНУ. Серия МО и МП. - №2 (28). – 2007. – С.44-54.
3. О торговом балансе между КНР и США. Белая книга // russian.china.org.cn › Белые книги
4. Тимофеев О. А. Состояние и перспективы американо-китайских отношений в оценках политологов КНР // США - Канада (Москва). 2008. № 3. С. 21-34.
5. Каукенов А. Стратегия Китая на американском направлении // Казахстан в глобальных процессах (Алматы, ИМЕР). 2005. № 4. С. 38-52.

*Баекенова Әдемі, 2 курс, МО
(Науч.рук. проф. Губайдуллина М.Ш.)*

Расширение формата диалога «Центральная Азия – Япония»

Ключевые слова: *Центральноазиатские страны, диалог, внутрорегиональное сотрудничество.*

Центральноазиатские страны – Казахстан, Кыргызстан, Таджикистан, Туркменистан и Узбекистан, расположенные в центре Евразийского континента, привлекают все большее внимание мирового сообщества. В августе 2004 г. в связи с изменившейся стратегической обстановкой после событий 11 сентября Центральную Азию посетила тогдашний Министр иностранных дел г-жа Ё. Кавагучи и она объявила новую политику Японии в отношении стран Центральной Азии, т.е. «Создание диалога и сотрудничества со всей Центральной Азией в целом», вдобавок к имеющейся «Политике развития и углубления двусторонних отношений». В ходе ее визита в Казахстане состоялось министерское совещание с участием Министров иностранных дел Японии и четырех стран Центральной Азии, где был создан механизм диалога «Центральная Азия + Япония». «Токийский диалог» представляет собой интеллектуальный диалог, для ведения которого собираются

влиятельные специалисты и эксперты из ряда стран в целях обсуждения определенных тематик и представления рекомендаций правительству каждой страны. Сотрудничество в рамках диалога «Центральная Азия + Япония» определено пятью опорами: политический диалог, внутрирегиональное сотрудничество, поощрение бизнеса, интеллектуальный диалог, культурный и людской обмен.

Самый первый диалог был проведен в марте 2006 года, на котором были определены две темы: «Перспективы региональной интеграции в Центральной Азии» и «Отношения Центральной Азии с другими странами». Для обеспечения устойчивого развития стран Центральной Азии в условиях глобализации необходимо сообща принимать меры для решения задач, которые трудно преодолеть при отдельном усилии каждой страны, включая борьбу с терроризмом и наркобизнесом, охрану окружающей среды, эффективное использование водных ресурсов, транспорт и другие, а также необходимо развивать внутрирегиональное сотрудничество, направленное на формирование общего рынка в масштабе 57 млн. человек. Эксперты стран Центральной Азии и других стран подчеркивают, что примером для интеграции Центральной Азии может послужить Ассоциация стран Юго-Восточной Азии (ASEAN).

Второй Токийский диалог был проведен в январе 2007 г., по темам: «Перспектива регионального сотрудничества в Центральной Азии, связанного с водными ресурсами и электроэнергией» и «Перспектива диверсификации каналов поставок энергоносителей в Центральной Азии». В регионе Центральной Азии транспортная связь имеет свои проблемы в связи с отсутствием выхода к морю, визовых проблем и усиление пограничной системы проверок как антитеррористического мероприятия. В настоящее время международные финансовые организации, в том числе Азиатский Банк Развития (ADB), рассматривают реализацию проекта «Южный транспортный коридор» (The South Transport Corridor) по маршруту: южная часть России – западная часть Китая – Центральная Азия – Афганистан – Аравийское море.

Третий Токийский диалог проводился в феврале 2009 г. по теме: «Окружающая среда». В условиях, когда экологические проблемы приобретают масштабы общемировых задач, в Центральной Азии, вследствие развития в рамках плановой экономики советской эпохи, ресурсоразрабатывающих производств, производящие огромные объемы промышленных отходов, высокозатратное сельское хозяйство, потребляющее большие объемы водных ресурсов, удобрений и ядохимикатов, технологическое отставание и старение инфраструктуры сформировали неэффективную экономическую систему, возлагающую тяжелое бремя на окружающую среду. Огромное значение приобретает обмен опытом и знаниями стран ЦА и Японии в отношении охраны и улучшения почв, а также рассмотрение возможности внутрирегионального сотрудничества при участии Японии.

В феврале 2010 г. состоялся четвертый Токийский диалог, тема которого являлась «Дальнейшее оснащение транспортно-логистической инфраструктуры в регионе Центральной Азии». Оснащение инфраструктуры станет стратегическим шагом в направлении динамичного экономического роста, позволяющим улучшить внутрирегиональные экономические связи, стимулировать внутрирегиональную торговлю, и, кроме того, облегчающим доступ к внутрирегиональным рынкам других стран, включая Японию. В области оснащения логистической инфраструктуры наземного сообщения Япония, в первую очередь, оказала содействие в укреплении железнодорожной инфраструктуры, принимая во внимание географические особенности стран Центральной Азии, связанные с отсутствием выхода к морю, и учитывая, что 80-90% наземных перевозок осуществляется железнодорожным транспортом.

Пятый Токийский диалог состоялся в марте 2013 г., с темой: «Роль международного сотрудничества в стимулировании международной торговли и инвестиций». В ходе диалога обсуждались возможности и направления развития регионального сотрудничества в Центральной Азии, уделяя особое внимание истории развития АСЕАН. Целью являлось внесение вклада в обсуждение вопросов о региональном сотрудничестве Центральной Азии для стимулирования международной торговли и инвестиций, за счет свободной и

активной дискуссии по вопросам: необходимые функции регионального сотрудничества в ЦА при стимулировании международной торговли и инвестиций, текущее состояние и предстоящие задачи регионального сотрудничества, оптимальные подходы регионального сотрудничества, перспективные области для сотрудничества, роль, ожидаемая от Японии и других стран, находящихся за пределами указанного региона, и другие вопросы.

За восемь лет существования «Диалога» Японии удалось значительно укрепить свои позиции в Центральной Азии, придать новое измерение отношениям с государствами региона. Функционирование этого многостороннего форума не всегда проходит в соответствии с декларируемыми планами. Не удается вывести Диалог на уровень глав государств, хотя еще в 2006 г. стороны договорились изучить возможность проведения саммита. Сказываются на функционировании этого механизма и такие факторы, как географическая удаленность. Идея создания многосторонней структуры взаимодействия была направлена на то, чтобы качественно изменить статус Японии в Центральной Азии, сделать ее полноправным участником обсуждения региональных проблем, а также путей дальнейшего развития Центральной Азии. Смысл интеллектуального диалога в формате так называемого «Track-2» заключается в том, чтобы предоставить возможность с новой точки зрения рассмотреть и углубить процесс межправительственного диалога и сотрудничества путем проведения свободных и углубленных дискуссий между экспертами и последующего представления выработанных таким образом предложений.

Список использованных источников

1. «Центральная Азия + Япония» Первый Токийский диалог. – Tokyo: Ministry of Foreign Affairs // 2006.
2. О чем ведется диалог «Центральная Азия плюс Япония»?// politobzor.net: <<http://politobzor.net/show-823-o-chem-vedetsya-dialog-centralnaya-aziya-plyus-yaponiya.html>>, Accessed: 28/05/2013
3. О проведении 5-го Токийского диалога в рамках Диалога «Центральная Азия + Япония» // 2013, 11 марта. – URL: <http://www.mofa.go.jp/mofaj/area/europe/caj/pdfs/5_press_ru.pdf>

Мамбетали Әйгерім

ХҚ мамандығы 4 курс студенті

(Ғылыми жетекшіі: доцент Балаубаева Б.М.)

Жапонияның сыртқы саясатындағы Орталық Азияның негізгі жобалары

Кенес Одағының ыдырауы жаһандық және аймақтық қатынастардың жүйесінде терең өзгерістер әкелді. Еуразиялық континенттің орталығында бес жаңа тәуелсіз мемлекеттердің Қазақстан, Қырғызстан, Тәжікстан және Өзбекстанның пайда болуы жаңа нысанға айналды. Орталық Азия елдерінің тәуелсіздік алғаннан кейін жаһандық және аймақтық акторлардың жігі назарына ілігуінің негізі мынандай факторлармен түсіндіріледі:

Біріншіден, Орталық Азия өңірі Еуразияның кіндігінде орналасуы арқылы алып құрлықтың едәуір бөлігіндегі тұрақтылық пен қауіпсіздікке ықпал ететін стратегиялық маңызға ие. *Екіншіден*, Орталық Азия аймағы шетелдік тауарларды өткізудің жаңа нарығы және инвестиция құю ортасы болып табылады, ал бұл факторлардың маңызды орта-азиялық елдердің келешекте әлемдік саудаға тартылуы барысында тіптен арта түспек. *Үшіншіден*, Орталық Азия аймағы түрлі тараптармен байланыстыратын транзиттік қуатқа ие. *Төртіншіден*, осы өңірде әлемдік мәні бар минералдық ресурстар қорына бай болуы, энергетикалық және минералды шикізат көздеріне ие болуына байланысты тартымды [1].

1990 жылдардың аяғында жоғарғы сыртқы саяси белсенділіктің арқасында әлемдік ірі державалар мен аймақтағы державалардың Орталық Азияға қызығушылығы Еуразиялық континенттегі күштер арасылмағын анықтады. Аймақтағы ірі, доминантты мемлекеттердің бірі ретінде Жапония өзіне саяси кеңістікті және ерекше қатынасты талап етеді. Орталық Азиялық аймақтың экономикалық дамуы оның мемлекеттерінің саяси тұрақтылығы сырттан келетін ірі мемлекеттерінің көмегіне қарамастан маңызды мәселелердің бірі болып қала береді. Мұнай және газ өнімдерінің шығарылуы, заманауи транспорттық артерияларының дамуы, басты теңіздік порттарға шығу Орталық Азия мемлекеттерінің экономикалық дамуының негізі болуға тиіс.

Орталық Азия мемлекеттерінің дамуына көмек көрсетуде Жапонияның қызметі қауіпсіздік саласына тірелді. Негізгі акцент өнеркәсіпті модернизациялауға, аймақтағы транспорттық коммуникацияны дамытуға бөлінді, және бұл саланы қаржыландыруда Жапония доминантты орынды иеленеді. Жапонияның сыртқы саяси аспектінде конституциялық шектеулерге сай Екінші дүниежүзілік соғыстан кейін мемлекетте әскери күштен бас тартып, әлемдік саясатқа тек экономикалық тұрғыдан шығатын болды. Сонымен қатар гуманитарлық қолғабыс та, әлеуметтік салада, аймақтағы кедейлікті жоюда қаржылай көмек көрсетуде маңызды рөл атқарады [2].

Қазіргі уақытта Ұлы жібек жолы торабын жаңғыртуда АҚШ, Ресей, Қытай, Иран, Түркия және басқа да қызығушы мемлекеттер белсене ат салысуда. Кыргыз республикасы 1996 жылы Жібек жолын дамыту концепциясын бекітті [3]. Алайда резонанс тудырған бұл доктрина Қырғыстанның тарапынан көптеген қаржыны талап еткендіктен орындалмай қалды. Қырғызстанның сыртқы саясатындағы басымдылық беретін саясатының бірі болды.

Орталық Азияға деген қызығушылық Жапониядағы халықаралық жағдайды ескере отырып өзінің сыртқы саяси концепциясын жасауға кірісті. 1997 жылы 24 маусымда Экономикалық бірегей ойлаушылар Қауымдастығының отырысында премьер-министр Р. Хасимото «Еуразиялық дипломатия» атты концепциясын ұсынды. Бұл концепцияның шығуының негізгі себебі, Жапонияның Евразия кеңістігіндегі Қытай, Ресей және Орталық Азиядағы жаңа тәуелсіз мемлекеттермен жан-жақты дамуын қамтамасыз ету болды. Концепцияның негізі үш басымдық беретін бағыты дәлірек айтсақ – Ресей, ҚХР, және орталық Азия мен Кавказ мемлекеттері жатады. Сонымен қатар, Р.Хасимотоның мәлімдемесі «Каспийдің энергоресурстар мен газ ресурстарының әлемдік нарыққа әсері» және аймақтағы коммуникацияны дамытудың маңыздылығын айтты [4].

Орталық Азия аумағының дамуы мен мемлекетаралық екіжақты қатынастырды терендету ресми түрде белгіленді. Аймаққа қатысты Жапония үкіметі 3 дипломатиялық саяси бағытты ұсынды:

- Сенім мен өзара түсіністікті қамтамасыз етуде саяси диалог құру;
- Аймақтың табиғи ресурстарын игеру мен экономикалық одақтастық
- Тұрақтылық, демократизация арқылы, ядролық қаруды таратпау, аймақта бейбітшілік орнату.

Аймақ мемлекеттерінің саяси бағыты бірінші кезеңде 1991-1997 жылдары аралығында Жапония мен Орталық Азия мемлекеттері үкіметтерімен кездесулер жүргізілді. 1997 жылдан бастап жапон делегацияларының Орталық Азияға сапарлары жүргізіліп, ресми кездесулер, бизнес тренингтер, ірі корпорациялар мен банктер келді. Ең ірі кездесу 1997 жылғы Жапония Өкілдер палатасы делегациялары, К.Обути бастаған экономикалық олақтастықтағы либерал-демократиялық партия өкілдері келді. Делегация «Жапония-Ресей-Орталық Азия» миссиясы аясында іс-шаралар жүргізілді. Осы жылдың тамыз айынан бастап Қазақстан, Өзбекстан, Қырғызстан, Түркменстан елдерінің делегациялары мен үкіметтік тұлғалары инвестициялық климатты және экономикалық потенциалды көтеру іс-шараларымен танысты. Осы жылдың тамызында Жапония Экономикалық жоспарлау басқармасының басшысы Т. Асо экономикалық ынтымақтастықты талқылауға, Жапонияға энергоресурстарды тасымалдайтын инвестициялар тарту мақсатында келді. Қазақстан Қырғызстан, Түркменстан, Өзбекстан

басшыларының Жапон үкіметімен кездесулерінде екіжақты қарым-қатынасты дамытуға, демократиялық қайта өзгерулерге, нарықтық экономиканы құрастыруға ынталы екендіктерін мәлімдеді. Кездесулер нәтижесінде қорытынды құжат жасалынып, мемлекетаралық саяси диалог құруда және экономиканы дамытуда көмек көрсету туралы келісті. 1998 жылы Жапонияға К.Обути премьер-министр болып келуіне байланысты дипломатиялық қатынастар жанданды. Сол жылдың қаңтар айында жана «Ұлы Жібек жолы дипломатиясы шаралары бағдарламасы» атты келісім жасалынды. Бұл келісім бойынша мемлекеттердің инфрақұрылымын дамыту және оларға қазба байлықтарын игеруде көмек көрсетілетіндігі келісті [5].

«Еуразиялық бастаманың» екінші маңызды жағы транспорт және коммуникацияны «негізге» алып Жібек жолын қайта жандандыру. Жапония аймақтағы транспорттық жолдарды дамытуда барлық бастауларға қаржылай көмек көрсетіп келген жалғыз мемлекет болып отыр. Сонымен қатар осы салада бірнеше ерекшеліктерге тоқталып өткен жөн. Олардың ішінде:

- Теміржол торабы, яғни автомобильді жолдан қарағанда ұзақ жолға тасымалдауға тиімдірек. Бұл жолдар арқылы көп тонналы мұнай-газ бағдарламаларын жасауға, магистральді құбырларды қондыруда пайдалы;

- Автомобильді жол тораптары арқылы ішкі және аймақтар аралық эконоиткалық қатынастарды одан әрі дамыту арқылы дамыту және модернизациялау;

- Авиациялық транспорт арқылы дамыту және аймақтағы аэропорттарды модернизациялау. Олардың негізгі мақсаты Орталық Азиядағы Жібек Жолы транзиттік пунктін заманауи үлгісін тұрғызу.

Жалпы, «Ұлы Жібек Жолы» бағдарламасының жоспарларының жеке бөліктеріне Жапония да көмек көрсетеді. Егер Орталық Азиядағы энергоресурстарды тасымалдау тарапынан бағдарламаларды болашаққа қойсақ, Жапонияның аймақты дамытуға деген қызметі ұзақ уақытты қызығушылықтарға ие.

Жапон елінің Орталық Азиядағы жүргізіп отырған саясатының жандануы, оның осы аймақтағы энергоресурстарға деген мүддесі мен саяси беделін көтеру қажеттілігінен туындап отыр [6]. 2004 жылғы – «Орталық Азия + Жапония» диалогы шеңберіндегі бастамасы ынтымақтастық пен аймақтық өзара әрекеттестікке жәрдемдесу мақсатында тұрақты кездесулер өткізуді қарастырды. Бұл Жапонияның ОА аймағына жасаған кезекті жобаларының бірі ретінде қарастырады. Диалогта ынтымақтастықтың 5 бағыты анықталды, атап айтсақ:

- Саяси диалог;
- Ішкі аймақтық ынтымақтастық дамыту;
- Бизнесіне көтермелеу;
- Интеллектуалды диалог;
- Мәдени қатынастар.

Форум барысында іске асып отыратын құрылым – диалогтар, Орталық Азия аймағы мемлекеттерінде және Жапонияда да жыл сайын өткізіліп отырады. Диалогтың негізгі идеясы аймақ алдында тұрған міндеттерді түсіну, ішкі аймақтық ынтымақтастықты дамыта отырып, жалпы аймақтық қауіп-қатерлермен күресу.

2006 жылы – «Орталық Азияның бейбітшілік пен тұрақтылықтың дәлізіне трансформация» - ОА мемлекеттеріне болашаққа бағытталған қадам жасау болып табылады. Бұл бастама ОА-ға Жапония СІМ Таро Асомен алға қойылған өзінше бір жаңа қадамды көрсетеді. Сонымен қатар министр белгілі аумақтағы қауіпсіздікті қамтамасыз етудің болашақта табиғи ресурстарды игеру үшін де, тасымалдау үшін де аса маңыздылығына ерекше назар аударды. Жапондық үкіметтің ұстанымы Жапония дипломатиялық саясатын ОА елдеріне қарасты көтермелеу, нақтырақ айтқанда Диалогтар шеңберінде дамыту болып табылады. Мысалға, «Токиолық диалог» осы бағыттардың бірі – интеллектуалды диалогқа жатады. Онда Жапония мен ОА елдерінің сарапшылары мен ғалымдарының қатысуымен «Task-2» форматтағы талқылаулар жүргізіледі.

Талкылаулардын максаты үкіметаралық диалогтарға ұсыныстар жасай отырып, ОА мен Жапония арасындағы интеллектуалды алмасудың кеңейтілуі болып табылады [7].

Орталық Азия аймағында жапон үкіметтік ұйымдары, Халықаралық Ынтымақтастық жөніндегі Жапон Агенттігі (JICA), Халықаралық ынтымақтастық жапон банкі (JBIC), экспорттық және шет елдік инвестициялық операцияларды сақтандыру жөніндегі Жапон агенттігі (NEXI), Жапония сыртқы саудасын дамыту Ұйымы (JETRO). Бұл ұйымдар арқылы байланыс орнатуы басқа әлем елдерінің үлгісіне сүйенеді [8].

Қорытындылай келе, Жапония бастапқы кезде аймақ үшін белсенді геосаяси күресте қалыптасатын күштердің қатарына кірмейтін және осы мемлекеттердің тәуелсіздігінің орнығу кезеңі бастамасында Токио Орталық Азияға қатысты зор белсенділікпен байқалмады. Алайда соңғы кезде осы актордың ОА-ға қатысты қызығушылығы артуда, себебі бірқатар саяси және экономикалық факторлар орын алды. Жапония ОА мемлекеттерімен қатынастарын қайта ретке келтіру мақсатымен өзінің дипломатиялық ресурстарын белсендірді. Қалыптасқан пікір бойынша, бұл бағыттағы Токионың басты мақсаты – мұнайға деген бағаларының қалыпты түрде өсуін ескере отырып, Жапонияның энергетикалық қауіпсіздігінің кепілдігін қамтамасыз ету үшін ең көп қуат көздері. Қазіргі күні «Күншығыс елі» өзінің жаңа энергетикалық стратегиясын жүзеге асыруда, оның мақсаты – дүниежүзілік деңгейдегі екінші орындағы экономиканы мұнай, газ және басқа да қуат көздерімен ұзақ мерзім ішінде қамтамасыздандырылуы болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

- 1 Назарбаев Н.А. Исторические перспективы постсоветского пространства // Евразия. – 2001.-№1-2. – С.4.
- 2 Петров А. Великий шелковый путь: историческая справка для спорящих политиков и публицистов // Центральная Азия и Кавказ. —1999. – №2(3). – С. 39
- 3 Акаев А.А. Дипломатия Шелкового пути. Доктрина Президента Кыргызской Республики. - Бишкек, 1999.
- 4 Выступление премьер-министра Р. Хасимото на заседании Общества экономических единомышленников.
- 5 Усубалиев Э. «Трансформация Центральной Азии в коридор мира и стабильности» новая инициатива Японии// <http://estime.ru/analitic/1/5/134>
- 6 Инициативы Японий в ЦА // <http://www.estimate.ru/analitic/1/9/248.html>
- 7 Инициативы Японий в ЦА // <http://www.estimate.ru/analitic/1/9/248.html>
- 8 Усубалиев Э. Политика Японии в странах Центральной Азии в контексте возможного появления нового центра силы // Центральная Азия и Кавказ, №5, 2001. - С.160

Айтказинова М. К. Аймактану мамандығы 2 курс студенті
(*Ғылыми жетекші: доцент Балаубаева Б.М.*)

Жапония мемлекетінің Орталық Азиядағы негізгі мүдделері

Жапонияның энергетикалық және де экономикалық саясаттарының мақсаттарын, жүргізіліп отырған саясаттарының басымдықтарын зерттеу қазіргі кездегі халықаралық қатынастардағы өзекті мәселе.

Негізінен, көп уақыт аралығында Жапония Орталық Азия аймағына көңіл бөлмеген болатын. КСРО ыдарағаннан кейін геосаясаттағы маңызды өзгерістер болып жатқанда, Жапонияға Орталық Азияның саудада және шикізат ресурстарын импорттауда қаншалықты маңызды екенін түсінуіне мүмкіндік берген болатын. Экономикалық қуат пен тұрақтылық Жапонияның мемлекеттегі жаңа стратегиялар мен саяси қызығушылықтардың негізі болып табылады. Алғашында, Жапония өзінің әсерін

дамытуда ерекше мүмкіндіктерді көрмеді. Алғашқы дипломатиялық миссиялар Кеңес Одағында болған елдерде, тек 1993 жылы басталған еді.

Қазіргі таңда Жапонияның сыртқы саясаты 2 стратегиялық маңызды векторлардан құрылады:

□ Азия стратегиялық маңызды аймақ. Бұл аймақта тек қана экономикалық қана емес, саяси байланыстарды нығайту керек;

□ Әлемдегі болып жатқан жағдайларға байланысты Жапония экономикалық әсері бар мемлекет ретінде мемлекеттер арасында үлкен әсерін тигізетін әлемдік үдерістерге қосылуы талап етеді.

Орталық Азия көптеген уақыт бойы Кеңес Одағының әсерінде болып, басқа мемлекеттермен әрекеттер жасауға жабық болған аймақ ретінде, Жапонияның саясатына нағыз геэкономикалық потенциал болып табылады. Жапонияның сыртқы саясаты, әскери күштерін қолдана алмайтын фактордан құралған, экономикалық жағдайға ерекше көңіл бөліп, мемлекеттің саяси әрекеттеріне қолдау көрсетіп отырады.

Деректік құжаттарды біршама топтарға бөліп қарастыруға болады. Негізінен, Жапонияның Орталық Азия мемлекеттерімен арақатынасының өрлеуі, көптеген дамыған мемлекеттердің осы аймаққа деген әр алуан транспорттық жобаларға қызығушылығының өсуінен туды деуге болады. Сөйтіп, Жапония Орталық Азияға деген өзіндік сыртқы саяси концепциясын жасауға кіріседі.

1993 жылы Жапония Орталық Азиядағы мемлекеттерді экономикалық қауымдастық ұйымына қосу және дамыту жайлы пікірмен сөз сөйлеген болатын. Сөйтіп, 1993 жылдың 1 қаңтарында Экономикалық ынтымақтастық пен даму ұйымының (ЭЫДҰ) Даму үшін көмек комитетімен барлық бес мемлекет дамушы елдер қатарына жатқызылады. Орталық Азия мемлекеттеріне сырттан көмекке ие болуға мүмкіндік берді.

1993 жылдан 1999 жылға дейін Орталық Азия елдері иендік көмек қабылдады. 1997 жылдың 24 шілде айында жапондық «Кэйдзай Доюкай» Экономикалық қауымдастықтың жиналысында премьер-министр Р.Хасимото жасалған жаңа концепциясын таныстырады. Ол «Еуразиялық дипломатия» деп аталды [1]. 2001 жылдан бастап Жапония Ауғанстандағы қауіпсіздік мәселесіне басты назарын аударған болатын. НАТО-ның контингентіне қатысуы және өзінің солдаттарының БҰҰ бағдарламасы бойынша жіберуінің барлығы жапондық үкіметке ерекше геосаяси маңыздылығы бар екенін көрсетіп тұрған еді.

2002 жылдың 14 маусымында Жапон парламенті «энергетика саласындағы саясат туралы негізгі заң (Энеруги сэйсаку кихонхо)» атты заң қабылдады. Бұл құжат негізінде мемлекеттің және жеке компаниялардың энергетика саласындағы негізгі ұстанатын бағыттары мен міндеттері, елдің энергетика саясатына сәйкес келе отырып, ресурстарды пайдалануда үнемділік пен экологиялық қауіпсіздікке негізделуі керек болды [2].

Орталық Азия аймағына қатысты сыртқы саясат мәселесі премьер-министр Р.Хасимото кезінде қолға алынғанына қарамастан, бұл елдің ешбір үкімет басшысы бұл аймаққа іс-сапармен келмеген болатын. Жапон елінің бұл аймаққа қызығушылығының артуына 2004 жылы ашылған «Орталық Азия+Жапония» дипломатиялық форумы мұрындық болып, 2006 жылы тамызда премьер-министр Д.Коидзуми Қазақстан мен Өзбекстанға іс-сапармен келіп қайтты. Жапон елі өз кезегінде Орталық Азияның оңтүстігі, яғни Үндістан және Пәкістанмен байланыс орнатуды көздеп отыр [3].

ҚР Үкіметінің 2006 жылғы 6 сәуірдегі «Жібек жолы: аймақтық әріптестік пен даму потенциалын нығайту бағдарламасына қол қою» туралы қаулысы. Бұл бағдарламаға Қазақстан, Қытай, Өзбекстан, Қырғызстан, Тәжікстан Республикаларының Үкіметтері қол қойды. Мақсаты: Орталық Азия елдерінің аймақтық ынтымақтастығына жол ашу.

Ол өзінің энергетикалық қауіпсіздігін қамтамасыз етуде жаңа бағыт – ядролық құрамды отынды пайдалануды көздеп отыр. Осы мақсатта 2006–2007 жылдары Қазақстан және Өзбекстан елдерімен азаматтық сала бойынша ядролық зергеулер мен уран қорын

Жапонияға жеткізу туралы келісім-шартқа қол қойды. Өлемдегі уран өндіруден Канада мен Австралиядан кейінгі үшінші орында тұрған Қазақстанның бұл саладағы мүмкіндіктерін арттыруға қатысты жапон-қазақстан келісімдері орын алды.

Көмек көбінесе адам қорларын дамытуға, білім беру жүйесіне; су құбырларын жөндеуге, жерлердің құндылығын көтеруге; халықты тамақпен қамтамасыз етуге; медициналық көмек көрсетуге; табиғат апаттарынан болатын зардаптардың нәтижесіндегі қалыптасатын жағдайды жақсарту және қалпына келтіру сияқты қажеттіліктерге бөлінеді. Деректерге сүйенсек, 1993 жылдан 1999 жылға дейін Орталық Азия елдері келесідей иендік көмек қабылдады: Қазақстан – 690 млн.долл. шамасында, Өзбекстан – 405 млн.долл., Қырғызстан – 240 млн.долл., Түркменстан – 123 млн.долл. Соңғы жылдарда берілген несиелер бойынша деректерді салыстырмалы түрде қарайтын болсақ, 2001 жылдың сәуір айы мен 2006 жылдың қыркүйек айының арасында, Жапониямен басқа елдерге ДРК шеңберінде берілетін көмектерін ең көп алған мемлекеттердің ішінде: Вьетнам 38 рет, Үндістан - 37, Индонезия - 32, Қытай – 29; ал гранттық көмек бойынша 2004 жылдың наурызынан 2006 жылдың қыркүйегіне дейін: Камбоджа 29 рет, Пәкістан - 19, Индонезия – 18, Моңғолия - 17, Лаос 15 рет. Бірақ Орталық Азия елдерінің қаншалықты көмек алғанына көңіл аударатын болсақ, несие Қырғызстанға 2 рет, Өзбекстанға – 2, Қазақстанға 1 рет және Тәжікстан 1 рет беріліп, гранттық қаржылай көмек Өзбекстанға 5 рет, Қырғызстанға – 4, Тәжікстанға – 2, Қазақстанға - 1 берілді[4].

Орталық Азияның потенциалдық мүмкіндіктерін бағалай келе, Жапонияның осы аймақпен қарым-қатынасының екі бағыты бар екенін айтады: біріншіден – Жапонияның жалпы Орталық Азия аймағымен тұтас, ал екіншіден Жапонияның Орталық Азиядағы әр мемлекетпен жеке-жеке қарым-қатынасы бар екендігіне көзіміз жетеді.

Қолданылған әдебиеттер:

1. <http://voprosik.net/srednyaya-aziya-i-resurnaya-politika/>
2. <http://cyberleninka.ru/article/n/priority-vneshney-politiki-yaponii-v-stranah-tsentralnoy-azii-na-sovremennom-etape>
3. <http://easttime.ru/analytic/3/9/94.html>
4. repository.enu.kz/bitstream/handle/123456789//AZIANYN-ROLL.pdf

Нуралиева Сания ХҚ мамандығы 4 курс студенті
(*Ғылыми жетекші: доцент Балаубаева Б.М.*)

Жапонияның еңбек мәдениеті мен әлеуметтік дамуы: Қазақстан үшін тәжірибе

Ежелгі өркениет елі болып табылатын Жапония екіншідүниежүзілік соғыстан кейін жүргізген ашық есік және реформалар саясатының нәтижесінде экономикалық даму деңгейін әлем таңданарлық дәрежеге жеткізгені мәлім. Жапондық ғажайып деген атқа ие бола отырып Жапония АТА аймағында ғана емес әлемдік саясатқа ықпал ететін мемлекет болып табылады. Жапония - әлемдік еңбек және технологиялық тәжірибені азиаттық қоғам жағдайларына, ұлттық мүдделерге бейімдей алғандығын ашық көрсеткен алғашқы Қыр Шығыс елі болып табылады.

Жапондықтар өздерінің мәдениетін, дәстүрлі институттары мен қатынастарының негізін сақтай отырып, постиндустриалды дәуір мен жаһандық дамудағы ел мен олардың азаматтарының бәсекеге қабілеттіліктері мен тиімділіктерінің міндеттері қажет ететін кезде ғана оларды өзгертеді. Жапония әлемдегі ең үлкен несие беруші елдердің бірі, алтынвалюталық қорлар бойынша екінші орынды иеленуде (850 млрд доллар).

Нәтижесінде жапон қоғамының жоғары бәсекеге қабілеттілігі арта түсіп келеді. Жапон еңбек мәдениетін қалыптастырушы қоғамына тән мінез: орнықтылық, тұрақты даму, инфляцияның төмен деңгейі және жергілікті халықының ақша қорының жоғарғы мөлшерде болуы, шет ел салымдарының қолайлы жағдайы, сапалы білім мен денсаулық сақтау, өмір сүру деңгейінің жоғарылығы, өмір сүру ұзақтығы да алдыңғы қатарлы көрсеткішті құрайды. Аумағы 378 мың кв.км. және халық саны 127 млн адамы бар Жапония үлесіне әлемдік өнеркәсіптік өндірістің 12% тиесілі (ЖІӨ бойынша 3 орын), әлемдегі әрбір төртінші көлік және теледидар, әрбір екінші кеме жапондықтарға тиесілі. Жапония әлемде жұмыс ұзақтығы ең жоғарғы елдердің бірі, жылына 2088 сағат [1].

23 қараша Жапон елі үшін айтулы мереке болып табылады. Яғни, ұлттық мереке – еңбекке ризашылық білдіру күні (Kingo-Kanshaya no Hi). Осы күні өндіріс саласының барлық еңбеккерлері, фермерлер, мемлекеттік және компания қызметкерлері тиісті еңбек демалысын алады. Жапонияда бұл күн арнайы еңбекке ризашылық білдіру күні ретінде 1948 жылы бекітілімі, ал тарихи атау «жаңа өнім жинау» күні ретінде сақталған болатын. Қазіргі күнде бұл мереке еңбек атаулы салалардың барлығын басын біріктіреді. Барлық адамдар бір-бірлерін қоғам дамуына тигізген пайдасы үшін құттықтап, алғыс білдіреді. Мереке алдында бір апта бұрын барлық еңбек саласына қатысты көрмелер өткізіледі. Нәтижесінде жапондықтар үшін еңбек мәдениетінің күнделікті өмірде айтарлықтай маңызды орын алатынын байқауға болады [2].

Алайда қазіргі кезде жапондықтардың еңбек мәдениетіне қатысты көзқарасы өзгеріске ұшырауда, әсіресе үлкен қалаларда ерекше байқалатын құбылыс. Жастардың бір бөлігі шет елге оқуға кетеді, көп мекемелер аралас персоналды жалдайды. Топ құндылығы өз маңызын жоғалтпағанымен, алайда дарашылдық құбылысы көрініс табады. 2 млн-ға жуық жас адамдар өздерін өмір бойына бір ғана мекемен байланыстырғысы келмейді, қайта әр түрлі салада жұмыс орнын ауыстыру арқылы сынап көргісі келеді. Оларды ел арасында фурита деп атайды (ағылш. «еркіндік», неміс. «жұмыс істеу»). Алайда бұл үлкен емес әдетте бақуатты әлеуметтік топтарда байқалатын құбылыс [3]. Жапондықтарға көпшілікке илану арқылы жақсы өмір сүруді қамтамасыз ететін өмірлік жалдау жүйесі үлкен рөлге ие. Жапондықтардың 70%-ы банктан алған несиелері мен қарыздары арқылы өмір сүреді. Сатып алынған үй үшін ақша зейнеткерлікке шыққан кезде толығымен төленеді. Қоғамның жартысынан көбі қарыздарын өмір бойы қайтарады.

Қазіргі таңда Жапонияда ағылшын тілін екінші ресми тіл ретінде енгізу мәселесі қаралып жатыр. Алайда ол алтыншы сыныптан бастап оқытылады, себебі оған дейін барлық білімгерлер өздерінің дәстүрлі мәдениетін толық меңгеру міндетін өткеру керек.

Жапондық жүйенің әлеуметтік жағынан қамтамасыз ету бойынша ерекшелігі адам өмірінде болатын 5-6 өмірлік сатылардан (пик) тәуелділігі. 22 жасар жапондық жоғарғы оқу орнын бітіргеннен кейін жұмысқа тұрады, оның жалақысы жалпы 2000\$ құрайды. Бұл заңмен бекітілген минимум. 28-29 жасында жапондық жігіт әдеттегідей үйленеді. Бұл жалақы мөлшерінің 5-7% ұлғаюына себеп болады. Келесі өмірлік саты дүниеге бала келгеннен кейін жүзеге асады, соған сәйкес мемлекет жалақыны тағы бірнеше пайызға көтеру жөнінде ұсыныс жасайды. Сосын несиеге үй алғаннан кейін тағы бір үстеме ақы қосылады. Жалақының өмірлік сатылардан тәуелділігі нақты бір адамға қамқорлық көрсетілетіні туралы көрнекті түрде құландырады [4].

Соғыстан кейінгі жағдай Жапония үшін өте ауыр болды. Нәтижесінде әлеуметтік қамсыздандыру бойынша бірқатар заңдар қабылданды. 1946 жылы көмекке мұқтаж адамдар үшін, сол сәтте 1947 жылы балалардың әл ауқатын жақсарту, 1945 жылы кәсіподақтар, 1947 жылдары еңбек стандарттары, жұмыссыздық бойынша сақтандыруға байланысты бірқатар заңдар қабылданды. 1959 жылы жергілікті тұрғындардың барлық топтарына таралған ұлттық зейнетақылар жөнінде Заң қабылданды. Жетпісінші жылдардағы толықтырулар мен өзгертулер кейбір азаматтардың жалақысын айтарлықтай жоғарылатты. Жаңа Заңдар кәрі жастағы адамдар мен жалғыз басты аналарға, яғни

өздерін толық қамтамасыз ете алмайтындар үшін өте тиімді мүмкіндіктерді жүзеге асыруға жол берді. Яғни, 1963 жылы кәрі адамдардың әл ауқатын жақсарту, 1964 жылы бала мен ана жағдайын көтеру, 1971 жылы балаларға жәрдемақы беру жөніндегі заңдар қабылданып жатты. 80-ші жылдардан бастап тұрақты экономикалық жағдай кезінде әлеуметтік қамсыздандыру жүйесін реформалау үдерісі басталды. Түрткі болған жағдай демографиялық ауытқушылық, яғни тұрғындардың картаюы мен әйел адамдардың еңбек нарығына шығуы болды. 1989 жылы үкімет 10 жылдық стратегия «алтын жоспар» құрды. Мақсаты медициналық көмек көрсету мен орта жастағы адамдардың әл ауқатын көтеру. 1994 жылы осы жоспар толықтырылып, «Жаңа алтын жоспар» аталды. Жапонияда тұрғындардың жұмыспен қамтылуындағы постиндустралды түрі қалыптасты: қызмет көрсету саласында жұмысшылар саны 60%, өндірісті өндеуде жұмысшылар үлесі 22%, ауылшаруашылық саласында 5,3% құрайды. Елді әлеуметтік бірыңғайлық деңгейінің жоғарғы сатысы ерекшелейді: жапондықтардың 90%-ы өздерін орта тапқа жатқызады, себебі өте бай адамдар мен өте кедей адамдардың жалақы мөлшеріндегі айырмашылық 2 есе ғана аз. Және ең бастысы өмірлік қызмет ету жүйесі жапондық феномен болып табылады. Жапонияда жапондықтар өздері айтқандай, тек бір ғана байлық бар ол – адам[5].

XX ғасырдың 90-жылдардағы Қазақстандағы күрделі экономикалық жағдай билік басшыларына осы мәселені шешуде жаңа даму жолдарын іздеуіне итермеледі. Қазақстанның ұжымдық-әкімшілік жүйеден нарықтық экономикаға өтуі күнделікті күнтізбеде басқарудағы даму жолын таңдау секілді басты мәселе туғыздырды. Осы уақытқа дейін басым әрі тиімді жол ретінде қарастырылған батыстық даму жолы Қазақстан үшін қажет нәтиже бере алмады. Қалыптасқан жағдай экономистерді дәстүрлі, ұлттық ерекшеліктердің синтезі мен экономиканы дамытудағы шетелдік тәжірибе алмасқан экономикалық даму жүйесі толық қалыптасқан ел тәжірибесіне жүгінуге бағыттады. Сонымен қатар, Қазақстан басқарудың алдыңғы қатарлы технологиясы мен тәжірибесінен шетте қалмау керек еді. Осыған байланысты экономикалық дамудың ең жоғарғы сатысында орналасқан елдердің даму жолына көмекке жүгіну өте пайдалы болды. Осындай елдердің бірі Жапония еді. Соғыстан кейін құрдымға ұшырап дамыған капиталистік қоғамға жеткен жапондық жол тек ғылыми тұрғыда ғана қызықтырмайды, қайта Қазақстан экономикасында қалыптасқан қиын жағдайдан шығуда үлкен көмек көрсететіні анық. Көптеген зерттеушілер жапондық жолдың осындай зор нәтижеге жетуіне септігін тигізген бірнеше себептерді атап өтеді. Біріншіден, Жапония Америкаға тікелей тәуелді болды. Вьетнам үшін соғыста Жапония басты стратегиялық және әскери-шикізат факторына айналды. АҚШ тарапынан қаржылай көмек алып отырды. Екіншіден, - адамзат факторы: Жапонияда өте көп мамандандырылған және арзан жұмыс күші басым болды. Үшіншіден, еңбек өнімділігі: 1970-1975 жылдары 7,2 есеге өсті. Төртіншіден, экономиканың жоспарлануы мен мемлекеттік жағдайдың тұрақтануы үлкен рөлді ойнады. Алайда осы факторлардың ішінен зерттеушілер тағы бір факторды атап өтті. Бұл фактор – жапон басқару жүйесі. Жапон экономикасын зерттеушілер, соның ішінде, жапон менеджменті бойынша шетелде әйгілі зерттеуші Уильям Оучи ойынша жапон экономикасының сәттілігіндегі ең басты себеп: жапон басқару жүйесіндегі ерекшеліктер [6]. Қазақстанға прагматикалық қызығушылық танытып отырған мемлекеттердің ішінде Күншығыс елі деген атауға айналып кеткен Жапония XXI ғасырдың басында өзгеріп жатқан элементті жаңа анықтылықтарына өзінің сыртқы саясатын бейімдеу жағдайында болды. 1997 жылы 24 шілдеде премьер-министр Рютаро Хасимото «Еуразиялық дипломатия» атты елдің жаңа сыртқысаяси концепциясын жариялады. Онда Қазақстанға да қатысты байланыстардың саясаты баяндалған болатын. Осы концепцияны жариялау барысында Токио өзінің сыртқы саясатын Еуропадағы және посткеңестік кеңістікте болып жатқан жағдайлармен тікелей байланыстыратынын анық байқатты [7].

Жапония үшін Қазақстандағы саяси – экономикалық реформалары мен аймақтағы саяси қауіпсіздікті сақтау, Қытайдың Орталық Азия республикаларымен арасындағы қауіпсіздік саласындағы ынтымақтастығы үлкен маңызға ие болуда. Өйткені бүгінгі таңда халықаралық деңгейде ушығып отырған аймақтық, тіпті әлемдік қауіпсіздікке нұқсан келтіретін халықаралық лаңкестік, діни экстремизм, ұлттық сепаратизм сияқты келеңсіз құбылыстармен күресу бір ғана мемлекеттің қолынан келмейді. Заман талабынан туындаған интеграциялық процестер нәтижесінде құрылған аймақтық ұйымдардың қызметі оның айқын көрінісі болмақ. Қазақстан мен Жапонияның саяси, сауда-экономикалық ынтымақтастық дипломатиялық байланыстар орнағалы бергі қарым-қатынастардың негізін құрады. Экономикалық тұрғыдан алғанда, Жапония үшін Қазақстан төмендегі салалар бойынша басым серіктес бола алады. Олар-энергетикалық сала, металлургиялық шикізат өңдеу мен өндірумен байланысты кәсіпорындармен, құрылыс материалдарының өндірісімен айналысатын кәсіпорындармен байланыстары. Оған қоса Қазақстан жапон авто көліктерін пайдаланатын әлемдегі негізгі тұтыну базары болып қала бермек.

Тау оңжылдықта Қазақстан үшін бес негізгі бағыт басымдықта болады:

- дағдарыстан кейінгі дамуға дайындық;
- индустрияландыру және инфрақұрылымдық даму арқылы әртараптандыруды жеделдету есебінен орнықты экономикалық өсімді қамтамасыз ету;
- болашаққа инвестиция – орнықты экономикалық өсім, өсіп-өркендеу және қазақстандықтардың әлеуметтік әл-ауқатының жетістігі үшін бәсекеге қабілетті адам капиталын арттыру;
- тұрғындарды сапалы әлеуметтік және тұрғын үй-коммуналдық қызметімен қамтамасыз ету;
- ұлтаралық келісімді, қауіпсіздікті, халықаралық қатынастардың тұрақтылығын нығайту [8].

Қазақстан үшін Жапонияның әлеуметтік дамуы және еңбек мәдениеті мәселелері өте өзекті әрі тәжірибиелілік жағынан маңызды болып табылады. Қарастырылып отырған тақырыпқа ғылыми тұрғыда баға берудің тағы бір қажеттілігі – Жапония мен Қазақстандағы еңбек мәдениетін сақтаудағы, әлеуметтік реформалар мен жобаларды іске асырудағы ортақ мүдделерін айқындау болып тұр.

Қорытындылай келе қазіргі заманғы халықаралық ынтымақтастық даму кезеңінде менеджмент мәдениетінің интернационализациясы секілді құбылыстың пайда болғанын байқауға болады. Бұл өз кезегінде әлемдік экономика лидерлерінің басқару тәжірибесін зерттеп білуге және қолдануға мүмкіндік беріп отыр. Жапон менеджментін түсіну қазақстан бизнесмендері мен экономистеріне өз экономикалық проблемаларын тереңірек білуге, мекемелерде жапон басқару моделінің кейбір принциптерін ендіруге көмектеседі. Нәтижесінде Қазақстан еңбек өнімділігі дами түсетін еді. Себебі, «жапондық басқару моделі» бойынша АҚШ, Ұлыбритания, Малайзия, Тайланд және басқа да көптеген елдерде үлкен компаниялар құрылып, қызмет етеді.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Japan's Goals in the 21st Century. Tokyo, 2000. <http://www.kantei.go.jp/jp21century/report/pdfs/2profile.pdf>
2. Kinrō Kansha no Hi / Labour Thanksgiving Day, 2014. <http://redigo.ru/geo/Asia/ events/528/>
3. Nakatani M. New Political Culture in Japan. XXth World Congress of IPSA. Fukuoka, Japan, 2006. <http://www.afsp.msh-paris.fr/activite/2006/fukuoka06/fuku06prelimprogram.pdf>
4. Седа Маркарянц «Социальное обеспечение населения: опыт Японии» <http://www.reforms.ru/indexpub136.htm>
5. Japanese working life profile . Labor statistics .The Japan Institute of Labor .1997. p.40
6. Чалых Я., Анализ системы японского менеджмента// Вестник КАСУ №4 – 2008., <http://www.vestnik-kafu.info/journal/16/603/>
7. Сидоров О.Интересы Японии в Центральной Азии: казахстанский вектор, 2006. <http://www.apn.kz/publications/print7041.htm>
8. <http://www.enbek.gov.kz/kk/taxonomy/term/92> «Қазақстан – 2050» Стратегиясы

Ресей мен Жапония арасындағы Куриль аралдары қақтығысының ретроспективасы мен болашағы

Куриль аралдарының қатыстылық мәселесі Екінші дүниежүзілік соғыс аяқталғалы бері Ресей мен Жапония қатынастарында шешімін таппаған мәселе болып отыр. Соғыстан кейін Куриль аралдары түгелдей Ресей құрамына қосылды. Дегенмен Жапония Итуруп, Кунашир, Шикотан аралдарын және Хабомаи аралдар тобын өздеріне тиісті деп айтуда. Сонымен қатар аралдарға деген меншік құқығын айндар да білдіруде. Куриль аралдарының тиістілік мәселесі Ресей -Жапон қатынастарын реттеуге және бейбіт келісімге қол қоюға кедергі келтіріп отыр. Аралдар туралы алғашқы мәлімет 1635 жылы жапондықтар Хоккайдо мен Сахалинге ғылыми экспедицияға аттанғанда пайда болды. Ал 1644 жылы 1635-1637 жылғы экспедициялар нәтижесімен Сахалин мен Куриль аралдарының жапондық картасы жасалды. Ресейлік жазбаларда аралдар туралы мәлімет Иван Юрьевич Москвитиннің сапарлары бойынша 1646 жылғы жазбаларда атап өтілген. Куриль жеріне орыстар алғаш 1711 жылы аяқ басқан. 1719-1722 жылдары Ресей императоры Петр I бұйрығымен Иван Ефреинов пен Федор Лужиннің басшылығымен теңіз геодезиялық экспедициясы өткізілді. Қатысушылар Камчаткадан Симушир аралына дейін 14 аралдың толықтай геодезиялық картасын жасады. 1738-1739 жылдардағы екінші орыс флотының экспедициясы барысында картаға кіші Курильдер, яғни Шикотан мен Хабомаи енгізілді. Нәтижесінде 40 Куриль аралдары енгізілген «Ресейдің басты картасы» жасалды. Аралдар II Екатерина бұйрығымен «Ресей теңізшілерімен жаулап алынған жерлер» ретінде Камчатка басқаруына берілді. Осы хабарламадан кейін ешқандай мемлекет аралдарға деген құқығын білдірмеген. Тіпті Куриль аралдарының маңына өз кемелерін жіберу үшін рұқсат Ресейден алынатын.

1855 жылы 7 ақпанда жапония мен Ресей алғашқы орыс-жапон келісімі — сауда мен шекара жөніндегі Симод трактатына қол қойды. Құжат бойынша шекара Итуруп пен Уруп аралдары арасында орнатылды. Жапонияға Итуруп, Кунашир, Шикотан және Хабомаи аралдар тобы тиесілі болды. 1785 жылы 7 мамырда Петербург келісіміне қол қойылды. Келісімге сәйкес Ресей барлық 18 Куриль аралдарын берді, есесіне Сахалиннің жапондық жағын өзіне алды. 1905 жылы орыс-жапон соғысы нәтижесінде Ресей Жапонияға Сахалиннің оңтүстік бөлігін берген Портсмут бейбіт келісіміне қол қойды. 1925 жылы 20 қаңтарда Бейжіңдегі ұзақ келіссөздерден кейін Жапония мен КСРО «Бейжің келісіміне» қол қойды. КСРО 1905 жылғы орыс-жапон соғысынан кейінгі жағдайды мойындауға мәжбүр болды, бірақ Портсмут келісіміне саяси жауапкершіліктен бас тартты. «КСРО-ның өкілі 1905 жылғы 5 қыркүйектегі Портсмут келісімін бұрынғы патшалық Ресей секілді осы келісімге саяси жауапкершілік жүргізбейді» [1].

1945 жылы 11 ақпандағы КСРО, АҚШ және Ұлыбритания қатысқан Ялта конференциясы бойынша КСРО Жапониямен соғыс жағдайында болады егер де соғыс аяқталған кезде КСРО-ға Оңтүстік Сахалин мен Куриль аралдары қайтару шартымен. Келісімнің шарттары бойынша Германияны жеңген соң КСРО үш ай ішінде Жапониямен соғыс жағдайында болуы тиіс. 1945 жылы 8 тамызда КСРО Германия жеңген мерзімінен үш ай өткен соң Жапонияға соғыс жариялады. Шабуылдар басталды. Куриль десанттық операциясы барысында оңтүстік Куриль аралдары жаулап алынды.

1946 жылы 29 қаңтарда №677 Меморандум бойынша Одақтас Державалар Бас қолбасшысы генерал Дуглас Макартур Куриль аралдарын (Тисима аралдары), Хабомаи (Хабомадзе) аралдар тобын және Сикотан аралын Жапония аумағынан шығарды. 1946 жылы 2 ақпанда КСРО Қарулы Күштерінің Жарғысына сәйкес осы аймақтарда

Хабаровский өлкесіне қарасты Оңтүстік Сахалин облысы құрылды [2]. Аталған облыс 1947 жылы 2 қаңтарда облыс жаңадан құрылған Сахалин облысының құрамына кірді.

1951 жылы 8 қыркүйекте Сан–Францискода Жапония мен одақтастар арасында бейбіт келісімге қол қойылды. Келісімге сәйкес Жапония Оңтүстік Сахалин мен Куриль аралдарына деген барлық құқықтардан бас тартты. Осының өзінде Жапонияның қазіргі кездегі ұстанымына сәйкес Итуруп, Шикотан, Кунашир және Хабомаи Куриль (Тисима) аралдарының құрамына кірмеген және Жапония олардан ешқашан бас тартпаған [3]. 1990-шы жылдардың басына дейін Жапонияның аумақтық талаптарына орай Куриль аралдарына қатысты, атап өтетін болсақ Куриль аралдарының оңтүстік бөлігі және екі үлкен Итуруп пен Кунашир аралдары, кеңестік үкімет екі жақты қақтығыс тиісті халықаралық құжаттармен бекітіліп қойған деген ұстанымда болды. Осы ұстанымды 1989 жылы («Известия» 24.04.89) ресми түрде КСРО сыртқы істер министрінің орынбасары Игорь Рогачев айтқан. Мақалада құжаттар мен деректер сараптамасы негізінде төмендегілер көрсетілген:

а) оңтүстік Куриль аралдарын ашу және зерттеу басымдығы бізге тиесілі;

б) аралдар Жапонияға тиесілі кезінде мемлекет оны көршілес мемлекеттерге басқыншылық құралы ретінде 1941 жылы Перл–Харборға және Екінші дүниежүзілік соғыс жылдарында кеңес–жапон бейтараптық пактісі бар кезде кеңес кемелеріне шабуыл ретінде қолданды [4].

в) Жапония Екінші дүниежүзілік соғыс кезіндегі басқыншылығы үшін жаза ретінде жеңген мемлекеттердің шешімі бойынша барлық Куриль аралдарынан айырылды;

г) осы шешімдерді қайта қарау екінші дүниежүзілік соғыс қорытындысын қайта қарауды білдірді, бұл дегеніміз «...керексіз деструктивті элементтерді енгізудің потенциалды қауіптілігіне ұрындырады».

Соның өзінде КСРО өзара тиімділік пен теңдік жағдайында қатынастарды дамытуға, соғыстан кейін Жапония мен КСРО шекарасын белгілеуге ұмтылды.

Ресей мен Жапонияның Куриль мәселесіне байланысты тарихына үңілсек, оңтүстік Куриль аралдары Хабомаи, Итуруп, Шикотан және Кунашир деген аралдардан тұрады. Солтүстік аймаққа кіретін Хабомаи және Шикотан аралдары Хоккайдо аралының шығысында орналасқан Нэмуру жартыаралының Носаппу мүйісінен солтүстік–шығысқа қарай созылып жатыр. Кунашир аралы Нэмуру және Сирэтоко жартыаралдарының ортасында орналасқан. Итуруп аралы аралдық доғаның оңтүстік бөлігінде орналасып, Ресейдің Камчатка жартыаралына дейін жалғасады [5].

Хабомаи бірнеше аралдар мен жартас аралдардан тұрады. Сол аралдардың ішінде Хоккайдо аралына ең жақыны Кайгара (Сигнальный) аралы болып табылады. Ол Носаппу мүйісінен 3,7 шақырымда Нэмуру қаласының маңында орналасқан. Қақтығысты жағдайды тудырып отырған 4 аралдың (Хабомаи, Шикотан, Кунашир, Итуруп) жалпы аумағы–5036 шаршы шақырым. «Солтүстік аймақтар» деген термин екінші дүниежүзілік соғыстан кейін Ресейге осы солтүстік аймақтарды қайтару талабын қойған жапон жағымен айналымға енгізілді. Негізінен солтүстік аймақтар деген терминнің саяси маңызы аса жоғары. Өйткені тараптарда Куриль аралдарының нақты шекаралары бірдей анықталмаған. Осының әсерінен Ресей мен Жапония ортақ негізде қақтығысты шеше алмауда [6].

Бүгінде түрлі сарапшылар мәселені шешудің бірнеше жолдарын ұсынуда. Дипломат Лосюковтың айтуынша, екі тарап та мәселені талқылауға даяр, бірақ оны түпкілікті шешуге ешқайсысы дайын емес. Жапондықтар билікке жаңа тұлға келген соң Ресейдің көзқарасы біраз өзгереді деген пікірде болып, басшылықтың ауысуын күткен еді. Дегенмен Путиннің билік басына келуімен Ресей Куриль аралдарына қатысты прагматикалық бағыт ұстанды. Соған орай жапондық саясаткерлер, Иосиро Мориды атап кетер болсақ, алдымен Хабомаи мен Шикотан аралдарын қайтарып алу саясатын жүргізу керек. Ресей Куриль аралдарына келгенде өзара тиімді шешім іздеуге тырысады, дегенмен

Ресей тарапынан қағаз жүзінде ғана әрекеттерді байқауға болады. Жапонияның «дәстүрлі» саясаткерлері ескі тәртіп бойынша барлық аралдарды қайтаруын талап етуді ұсынады. «Жаңаша ойлаушылар» бүгінде аралдарды қайтарудан бұрын Ресеймен екіжақты қатынастар маңызды болып табылады деген пікірде. Мәселенің болашақта шешімін табуы жақын уақытта болмайтыны белгілі. Себебі екі тарап та бір ойды ұстанып отырған жоқ. Мысалы, Ресей президенті Путин Куриль аралдарын ешқашан беру керек деп санамаған. Сарапшылар үшінші жақтың араласуымен қақтығысты шешуге болады дейді. Мысалы, Қытай арбитр рөлін ойнауы тиіс. Егер үшінші жақ араласса, бұл мәселенің шешілуі тым қиын болатын секілді.

Пайдаланған әдебиеттер:

- 1 Проблема принадлежности южных Курильских островов [ru.wikipedia.org/...](http://ru.wikipedia.org/)
- 2 Из Указов Президиума ВС СССР от 2 февраля 1946г.
- 3 http://www.mofa.go.jp/region/europe/russia/territory/pamphlet_r/pdf
- 4 Зиланов В., Плотников А. Курильская ловушка «холодной войны». 2001. -№1 –с 20-26
- 5 Кутахов В. О самых дальних наших островах. 1996. –22 окт. – С. 7.
- 6 Hasegawa Tsuyoshi, 1941-. The Northern Territories dispute and Russo-Japanese relations / Tsuyoshi Hasegawa. Berkeley, CA: University of California, International and Area Studies, 1998.

Мамбетали Әйгерім, Әмірқұлова Әйгерім
ХҚ мамандығы 4 курс студенттері
(Ғылыми жетекшіі: доцент Балабаева Б.М.)

Жапония мемлекетінің ғылыми-техникалық инновациясы

Ғылым мен білім адамзат өркениеті тарихында қоғамның алға басуы үшін қызмет етумен келеді. Қазіргі заманғы ғылым өндіріс пен қызмет көрсету салаларына күрделі техника мен технологияларды енгізу арқылы оларда ғылымды көп қажет ететін мүлде жаңа салалардың дамуына негіз болуда.

Батыс елдері өзінің қалыптасуының алғашқы кезеңінде өзге елдердің көпжылдық тәжірибесі мен білімін пайдалана отырып, білім мен ғылымды дамытуда жоғары жетістіктерге жетті. Осылайша, алған білімін тәжірибеде қолдана отырып, олар қоғамдық прогресске жету үшін мақсатты жұмыс жүргізді. Батыс тәжірибесі мен қоғамды дамытуда ғылымды қолданудың жарқын мысалы Жапония болып табылады. XIX ғасырда батыс елдерінің ғылыми жетістіктері мен тәжірибесін оқып білу негізінде XX ғасырда Жапонияда әрі қарай әлеуметтік – экономикалық дамуына алғышарттар жасалынды. Екінші дүниежүзілік соғыстан кейін Жапония құлау мен толықтай жойылу жағдайының алдында тұрды. Экономикалық жағынан 20 – 30 жылға кері кеткен болатын. Жапонияның саяси элитасы мен мемлекеттік қайраткерлері қиын сынақтардан өтіп, сол кезеңнің шынайы жағдайын түсіне отырып, қоғамдық прогресске жетудің негізгі жолдарын анықтады. Осы тұста олар өздерінің кешегі жауларына деген қатынастарын қайта саралап, жек көрушілік пен реніштерін ұмытып, қиын жағдайға қарамастан жаңару мен өркендеу жолын таңдады.

Шетелдік тәжірибені қолданудың алғашқы кезеңі 50 – жылдар болып табылады. Бұл кезеңде өнеркәсіп салалары дами бастады. 60 – жылдары жаңа техника негізінде өнеркәсіпті қайта жабдықтағаннан кейін шетелдік техникаларға деген импорт тағы да көтерілді. Сол кездегі Жапонияның ғылыми – техникалық зерттеулерінің жақсы нәтижелерінің арқасында жапондық және импорттық ғылыми – техникалық жетістіктердің ара – қатынасы өзгерді. Осылайша, 60 – жылдардың соңына қарай Жапония тек қана сатып алмай, сонымен қатар өзінің ғылыми – техникалық жетістіктерін

экспорттай бастады. 60 – жылдардың соңы мен 70 – жылдардың басында жапондықтардың ұлттық өзіндік ерекшеліктеріне деген қызығушылықтары артты. Осы кезеңде алғашында «нихонрон» (Жапония туралы дискуссия), кейіннен «нихондзинрон» (жапондық туралы дискуссия) деп аталған дискуссиялар болды.

Қазіргі Жапония өндірістік және ғылыми – техникалық қатынаста жоғары дамыған мемлекет болып табылады. Жапония экономикалық әлеуеті жағынан капиталистік әлемнің екінші державасы, ДЖӨ және өндіріс көлемі, өзге де макроэкономикалық көрсеткіштер бойынша тек АҚШ-қа ғана жол береді.

Мемлекеттің экономикалық дамуы қоғамның әлеуметтік өміріне әсер ететіндігі белгілі. Экономикалық дамумен қатар, азаматтардың тұрмыс деңгейі көтеріледі, әлеуметтік қайшылықтар жойылады, білім беру, ғылым, денсаулық сақтау деген сияқты салаларға жұмсалатын қаржы көлемі артады. Бұл өз кезегінде дамудың жаңа белесіне әкеледі, мемлекет жаңа деңгейге көтеріледі.

70 – 80ж.ж. Жапония экономикасы жедел қарқынмен дамыды. Осы Жапония дамуының моделі өзге Азия мемлекеттеріне үлгі болғаны белгілі. Алайда 90 ж.ж. экономикалық дамудың тоқтап қалғандығы байқалды. Бұл әлеуметтік сфераға негативті әсер етеді. АҚШ-тың жойқын атом бомбалауын басынан кешкен ұлт қысқа уақыттың ішінде барлық адамзатты таң қалдыратын жетістіктерге жетті. Жапония қоғамдық өмірдің барлық салаларында жоғары даму сатысына қол жеткізді: адам потенциалының өсуі, өнеркәсіптің жаңа салаларын құру, өнеркәсіптік өндірістің көтерілуі, жаңа жоғарытехнологиялық салаларды құру мен әлемнің барлық елдеріне экспорттың бірден көтерілуі.

Жапонияның жетістіктеріне екі фактор әсер етті: біріншісі елдің саяси элитасы мен мемлекеттік қайраткерлері өткен тарихынан сабақ ала білді; екіншісі келесі кезеңде білім мен тәжірибені, ғылым мен білімді өмірдің барлық салаларында енгізіп дамытты.

«Жапонияның үлгі кереметі» өзге Азия мемлекеттеріне үлгі болды. Бұл мемлекеттер Жапонияның «даму формуласын» пайдалана отырып, дәстүрлі шығыс қоғамында әлеуметтік инженерия тәсілдерін қолданды, ағарту жүйесінің дамуына аса көңіл бөлді, жоғарытехнологиялық өнеркәсіпте жоғары деңгейге жете алды.

Бірнеше онжылдық бұрын байлықтың көзі шикізат қорының, жұмыс күшінің және өнеркәсіп құралдарының болуы деп есептелінді. Қазіргі таңда жоғары білімді, жоғары технологиялар сферасында дағдылары бар кадрлардың болуы аса маңызға ие. Джон Брахман «Азияның жаңа индустриалды елдері адам потенциалының дамуы, әсіресе орта және кәсіби білімді дамыту үшін ғана алғышарттар жасап қоймай, сонымен қатар инженерлік ғылымдардыжәне өзге де техникалық дисциплиналарды, кадрлар дайындауда дамытуға көптеген қаражат жұмсады» деп атап көрсеткен.

Ғылымның дамуы қоғамның дамуымен тығыз байланысты және ғылымның дамуы қоғам дамуының негізгі көрсеткіштері болып табылады.

Кейбір деректерге сүйенсек, зерттеулердің 80% АҚШ, Канада, Германия, Жапония, Ұлыбритания, Италия, Голландия және Швейцарияда жүргізіледі. Жапон ғалымдары әлемнің көптеген мемлекеттерінде ғылыми жұмыстармен айналысады. Жапония зерттеу жұмыстарына 1960 жылы 184 млрд. иен, 1970 жылы 1195 млрд. иен, 1980 жылы 4633,3 млрд. иен, 1990 жылы 12089,8 млрд. иен жұмсаған, ал 2002 жылы зерттеу жұмыстарына бөлінетін қаражат жалпы ішкі өнімнің 3,38% құраған. Соған сәйкес ғалымдар саны 1960 жылы 82 мың болса, 2003 жылы 757 мыңға дейін өскен.

Жеке елдің ғылыми-техникалық күші осы салада жұмыс істейтіндер санымен, ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізуге бөлінетін қаржының көлемімен және бұл жұмыстардың тиімді ұйымдастырылуымен анықталады. Ғылым мен техника саласында жұмыс істейтіндер саны жөнінен дүниежүзінде экономикалық даму деңгейі жоғары елдер (АҚШ, Жапония және Германия) жетекші орын алуда. Дамыған елдерде ғылымға "маманданған" қалалар пайда болды.

Қала	Ел	Ғылыми-зерттеу мекемелері мен университеттер саны
Цукуба	Жапония	52
София	Болгария	49
Рейли	АҚШ	40
Иль-де-Франс	Франция	26
Новосибирск	Ресей	21

Жоғары дамыған елдердің сыртқы саудасында ғылымды көп қажет ететін өнімдердің үлесі жоғары. Ғылымды қажет ететін өнімдердің дүниежүзілік нарықтағы көлемі 2300 млрд долларды (2008 ж.) құрайды. Оның 39%-ы АҚШ, 30%-ы Жапония, 16%-ы Германияға тиесілі болады. Сонымен, мұндай өнімнің 90%-дан астамы жоғары дамыған және жетекші елдерде өндіріледі.

Өнім түрлері	АҚШ	Германия	Жапония	Ұлыбритания
Авиация техникасы	1	2	-	3
Телекоммуникация жабдықтары	2	3	1	-
Сандық бағдарлама бойынша басқарылатын станоктар	3	1	2	-
Микро сұлбалар	2	4	1	-

Қазіргі заманғы өндірісті электрондық-есептеуіш техника мен роботтарсыз елестету мүмкін емес. Аса ірі автоматтандырылған жүйелермен қатар, дербес компьютерлер қолданылады. Қазіргі кезде АҚШ-та жұмыс істейтін әр 100 адамға 70 компьютерден келеді. Жыл сайын өнеркәсіптік роботтар саны өсуде, Жапонияда әрбір 10 мың жұмысшыға шаққанда 330 робот жұмыс істейді.

Алдыңғы қатарлы техника мен технология жетістіктері энергия өндірудің жаңа көздерін ашу мен пайдалануға, жаңа химиялық материалдардың пайда болуына, кванттық техниканың қолданылу аясының кеңеюіне жол ашты. Салыстырмалы түрде қысқа уақыт аралығында электрондық (факс, модем, электрондық пошта) және ғарыштың байланыс құралдары өндіріс пен күнделікті тұрмыста кеңінен пайдаланылатын болды.

Ғылым мен өндірістің ұштасуынан Батыс Еуропа елдерінде технологиялық парктер, ал Жапонияда технополистер деп аталатын ғылыми-өндірістік кешендер пайда болып дамуда. Қазіргі кезде дүниежүзіндегі 300-ге жуық технопарктер тәжірибелік-өндірістік бағытта дамуда, олардың өндірістік қуаты шағын. Жапониядағы технополистер ең жаңа техника мен технологияны пайдаланатын қазіргі заманғы ірі өндіріс шоғырланған және экологиялық жағынан өте қолайлы қалалар болып табылады. Қазақстанда 4 технопарк жұмыс істейді. Өндірісті орналастыруда экологиялық фактордың маңызы артуда.

Қорытындылай келе, ғылыми-техникалық революция біртұтас жүйеге айналған қазіргі заманғы дүниежүзілік шаруашылықтың құрылымын жан-жақты ықпал етеді. Соның нәтижесінде кейбір дәстүрлі салалардың дамуы бәсеңдеп, керісінше ғылымға негізделген жоғары технологиялық салалардың дамуы артуда. Сондықтан ғылыми-техникасы дамыған Жапония мемлекеті әлемдік саясатта өз ықпалын сақтап тұрады.

Жапонияның бастапқы білім беру жүйесінің ерекшеліктері

Қазіргі таңдағы Жапонияның халықаралық аренадағы білім беру саласындағы ынтымақтастығын анықтау үшін, алдымен оның даму тарихына тоқталып өткеніміз жөн. Өйткені бұл мемлекеттің білім беру саласының қай жақтың екпінімен дамығанын білу арқылы, біз оның бүгінгі таңда бұл саладағы ынтымақтастығының даму деңгейінің қандай мемлекеттермен оңайға түсетінін байқауымызға болады.

Жапон үкіметінің білім беру саласындағы негізгі мақсаты-өнерпаз, шоғырландырылма қоғамдық және мемлекеттік жүйелерде түрліше әрекет етуге қабілетті бірегей ойлайтын, үйлесімді және рухани бай тұлғаларды уйрету және тәрбиелеу болып табылады.

Білім беру жүйесінің барлық компоненттері,(мектепке дейінгі, мектеп кезіндегі, сонымен қатар жоғары білім беруде), өзара байланысты және ортақ мақсатқа бағынышты - өсіп келе жатқан ұрпаққа қазіргі жапон қоғамының дәстүрлі моральдық және мәдени құндылықтарын жеткізу (ұжымшылдық, табиғат және адамға құрмет көрсету, жан тәнімен барынша шығармашылыққа ұмтылу).

Ортағасырлық Еуропада дін және мораль көбінесе қуатты шіркеу қызмет аясында болды. Эдо кезеңі уақыттарында өзінің позициясын жоғалтқан Жапониядағы буддистік ғибадатханалар діни салаларда үстем ету аясын жаңа конфуциандық мекептерге берді. Яғни, сол кездегі мектептер (қазіргі уақыттың өзінде де) батыс қоғамында мектеп пен шіркеу арасында бөлінген функцияларды атқарды.

Жапонияның қазіргі бейне негізін қалыптастырған білім беру жүйесіндегі бірінші реформа 1872 жылғы Білім беру жөніндегі негізгі заңның қабылдануынан басталды. Қауым бөлінісіне байланыссыз міндетті оқытуды енгізген жаңа білім беру жүйесі халық бастамалары мен жігерінің азат етілуіне, сонымен қатар аталған мақсат “мемлекеттің баюы мен нығаюына” жетуге жағдай жасауы керек болатын.

Соғысқа дейінгі кезеңде (30-40ж.ж.) милитаристік білім беру жүйесі кеңінен таралған болатын. Барлық оқыту мекемелеріне, мектеп бағдарламалары мен мұғалімдерге қатал бақылау орнатылады. Ер балалар және қыздар үшін әскери дайындық курстары жалпы білім беру бағдарламасының бір бөлігі болды.

Соғыстан кейінгі кезеңге екінші білім беру жүйесіндегі реформа сәйкес келеді. 1947 жылы “Білім беру жөніндегі негізгі заң ” қабылданады, оған сәйкес міндетті оқыту тоғыз жылға дейін ұзартылды, мектептің әкімшілік жүйесі орталықсыздандыруға ұшырады.

Қазіргі білім беру жүйесі тарихын келесідей бес кезеңге бөліп қарастыруға болады:

1. Құрылу кезеңі (1868-1885). Қазіргі білім беру жүйесінің алғашқы корпусының негізі қаланды.
2. Бірігу кезеңі (1886-1916). Әртүрлі мектеп заңдары жарияланып, жүйелендірілген білім беру құрылымы құрылды.
3. Кеңею кезеңі (1917-1936). Білім беру жүйесі Білім беру жөніндегі Төтенше Кеңес (1917-1919) ұсыныстарына негіздені.
4. Әскери кезең период (1937-1945). Милитаристік құрылымның шырқау кезеңі.
5. Қазіргі кезең (1945-қазіргі уақытқа дейін). Окупациялық одақ уақытындағы білім беру жүйесіндегі реформалар.

Кезеңдерге толыққанды тоқталатын болсақ.

1 кезең (1868-1885). Жапон дарындыларын ынталандырған Мэйдзи кезеңі рухының жаңғыруы “өркениет және ағарту” атты шақыруында барынша көрінісін тапты.Джон Холдың жазуы бойынша, бұл шақыру Жапонияның надандылық дәуірінен шығуды

армандағандардың негізгі жетекшілігіне айналды. “Өкениет және ағартудың ” көрнекті қорғаушысы ретінде Фукудзава Юкити белгілі болды. Фукудзава Юкити білім беру жүйесінің реформаларына бағыт берді, әсіресе өзінің “Білімге шақыру” атты басшылығында, бұнда ол конфуциандық құндылықтағы сынға алып, батыс ойларына қалқан көтерді. Дәстүрлі моральдық қағидаттар екінші орынға өтті.

Білім жүйесіндегі реформалар әртүрлі саяси күштердің арасында пайда болған шиеленіскен пікір-таластардың себебі болды. Ұлт әрқайсысы өзінің қызығушылықтарын қорғаған, әртүрлі саяси фракцияларға бөлінді. Бұл күрестің нәтижесінде жетекші әлемдік державалардың білім жүйесінің күшті жақтарын Жапонияның рухани құндылықтарымен үйлестіру керек деген көзқарас үстем болды. 1871 жылдың маусымында Ағарту Министірілігі құрылды. 1872 жылы Мэйдзи үкіметі ұлттық деңгейде қазіргі мектеп білім беру жүйесі реформаларының жобасын өңдеп, тамыз айында Білім беру жөнінде заң жариялады. Бұл заңның негізгі мақсаттары Осейдасачешода көрсетілген (бұл заңға қоса жүретін прокламацияла)

□ Білім беру адамның әлеуметтік баспалдақтағы сәтті дамуын қамтамасыз ету қажет.

□ Мектептің функциясы - әр адамның бойына патриоттық сезімдерді әдеттендіру.

□ Барлық жапондықтар практикалық ғалымдарға үйренуі керек, нәтижесінде ол қоғамға пайда әкеледі және дамыған мемлекет құруға көмектеседі.

Халықтың білім беру жүйесі батыстық үлгіде қайта құрылды. Бірінші кезекте, самурайлар мен жоғарғы топтардың артықшылығы болған міндетті білім беру жүйесі енгізілді, сол уақытта ол төрт жылды құрады. Екіншіден, білім беру мен ғылымның дамуының мақсаты тек мемлекеттің басқаруы үшін ғана емес, сонымен қатар “әркімнің жеке аумақтылығына, қоғамдағы орнын табуға және істерінде дамуы” үшін деп жарияланды. Үшінші кезекте, ғылым және білім беру халықтың еркі мен бастамаларын көтеруі қажет деп саналды. Алайда білім беруді, киінуді және тамақтануды үкімет қамтамасыз ететін ескі дәстүр өзгертілді. Бай мемлекет және күшті әскерлер үшін қарапайым халықтың даму мүмкіндіктері мен бастамаларының өсуін қажет ететінін үкімет түсінді. Үкімет өкілдерімен жүргізілген реформа жөнінде үкімет қаулыларын түсінбеген және үнемі күдектену мен қауіпті сезінген қарапайым халық арасында надандылық мен төментүсінушілікті жою қажет, әрі шарасыз болды. Бастапқы, орта мектептер мен университеттерді құрып, үкімет АҚШ-тың үш сатылық білім беру жүйесін негізге алды. Басқа жағынан, әкімшілік жүйе Франциядан алды: барлық оқыту мекемелері орталықтандырылған Білім беру Министірілігінің қатал бақылауында болды. Осылайша 1900 жылдары сәйкес жастағы балалардың 80% мектепке барды (1872 ж., Заңның қабылдануына дейін тек 28%), ал 1910 жылдардағы пайыздық көрсеткіш 100-ге жақын болды. Қашықта орналасқан таулы аулдарды да қамтыған белгілі болмаған мектеп желілерінің таралуы тікелей биліктің басуы мен мәжбүрлеуімен болды. Оқытушы мамандығына қатал мемлекеттік бақылау орнатылды. Сол уақыттан бастап оқытушы мемлекеттік қызметкер мәртебесіне иеленді, оған саясатпен айналасуға тыйым салынады. Жаңа білім беру жүйесі енгізілуінің негізгі мәні келесіде болды: толығымен іскі князьдық мектептер жойылды, барлық жеке мектептер биліктен рұқсат алуға міндетті болды және мемлекет бақылайтын жаңа ағарту жүйесі құрылды. Мэйдзи үкіметінде болған алғашқы шетел қызметкері Нью Джерсидегі Раджерск Университетінің математика және астрономия профессоры Дэвид Марри болды. Ол алты жыл мектептер мен колледждер басқарушы шенінде білім беру сұрақтары жөнінде шетелдік аға кеңесші қызметінде болды. Жапонияның қазіргі мектеп білім беру жүйесінің қалыптасуында ол маңызды рөл атқарды. Дэвид Марридің мінсіз білім беру жүйесі емтихандарды білім беру саясатының негізіне енгізді. Мэйдзидің ертік кезінде білім беру реформаларына қатысы бар шетелдіктердің көбісі миссионерлер болды.

Американдық Пресвитериан шіркеуінің миссионері жас жапондықтарды батыс медицинасына үйрететін диспансер ашқан. 1886 жылы бұл адам ақырында Мэйдзи Гакуин Университетіне айналған мектеп ашуға көмектескен. Әйел адамдарды қабылдаған

алғашқы оқу орны, Киото қаласындағы Дошиша Университеті. Шетелдіктердің кбісі жапондықтардың шетел тілдерін оқуына ынталандырды. Мэйдзи қайта құруына дейін Жапонияда жеті үкіметтік Шетел тілдері мектептері болған. Олар Токио, Осаке, Нагасаки және Аичи, Нингата, Мияда мен Хиросима префектураларында орналасқан. 1874 жылы бұл мектептер ағылшын тілін оқытуға мамандырылды, сондықтан ағылшын тілі мектебі атауына ие болды.

II кезең (1886-1916). 1885 жылы кабинеттік жүйе негізі қаланып, Мори Аринори бірінші Білім беру Министрі болды. Ол келесі кезеңдердің мектеп білім беру жүйелерін ойлап тапты. Жүйенің барлыққұраушы бөліктері – бастапқы, орта, кәсіби, университетік білім беру - өзара байланысты. Бастапқы білім беру, негізі ұлтшылдық және милитаризм болған, мемлекет тұрғындарының көп бөлігін мемлекеттік саясатқа сәйкес, кең топтардың өзара арақатынасы мен адал үкімет рухын анықтауды қалыптастыру керек болған. Жапонияның қазіргі мемлекет ретінде қалыптасуына, сәтті тұрақтануы мен қарқынды дамуына қажетті монархқа деген адалдықты айнымайтын еркін іздеулерді үйлестіретін жаңа білім беру жүйесі қалыптасты.

Иноуэ Коваши Мориден кейін Білім беру Министрі болған адам. Ол бастапқы мектеп түлектеріне арналған кәсіби жеке мектептер Сэммон Гакко жүйесінің негізін қалады. 1899 жылдан кейін қыздарға арналған мектептер кең етек алды. 1908 жылы міндетті оқу алты жылға ұзартылды.

III кезең (1917-1936). Орыс төңкерісі және әлемдегі демократия талаптарының таралуы Жапонияның саясаты мен білім беру жүйесіне әсерін тигізді. 1917 жылы үкімет білім беру жөнінде төтенше кеңес (Риндзи Кёику Кайги) құрды. 1919 жылы кеңестің таралуына дейін ол бірнеше баяндама жасады. Олар XX ғасырда білім беру жүйесінің таралуының негізін қалады. Әсіресе кеңестің әсері жоғарғы білім беру саласында маңызды болды. 1918 жылға дейін тек императорлық университеттер болды (189 жылға дейін Токналық Императорлық Университеті ғана болды). Алайда 1918 жылғы Университеттік заң жеке жоғарғы оқу орындарының пайда болуына мүмкіндік туғызды. Осы заңға сәйкес көптеген ұлттық, қоғамдық және жеке Сэммон Гакко университет жәрежесіне дейін көтерілді.

Сева (1926-1936) алғашқы онжылдығында қоғамдық ойда социализма, либерализма, демократия идеялары таралды. Жапон рухы атты насихаттау жұмыстарын іске қосып, үкімет солшыл идеологияның әсерін бейтараптауға тырысты.

IV кезең (1937-1945). Ультранационализм және милитаризм насихаттаған Жапонияның билеуші тобыосы кезеңде “жапонизм ” идеологиясын қайта тудырды. 1930 жылдың басына қарай барлық білім беру және оқыту үрдісі мемлекет бақылауында болды. Білім беру министірлігі, жергілікті комитеттер тікелей арлық ұлтты бақылаған мекеме Ішкі істер министірлігінің қадағалауында болды. Білім беру министірлігінің өзімен жазылған және басылған география, тарих оқулықтары жаңасына ауыстырылды. Нитжесінде мектеп милитаристік ойлайтын жастар тәрбиелеудің тиімді құралына айналды. Жапонияның екінші Дүниежүзілік соғысқа кіруі тек милитаристік білім беруді күшейтті: жапондықтардың ассальк артықшылықтарын дәріптейтін фашистік ойларды және ортағасырлық самурайлар моралін одан әрі міндеттеді - әскери қызметке адал болу, “Ұлы Жапония ” үшін өз жанын пида ету .

V кезең (1945 жылдан бастап). Соғыстан кейінгі жылдарға білім беру жүйесінің екінші реформасы сәйкес келеді. Оккупациялық билік қуалаған негізгі мақсат – Жапон қоғамын демократизациялау, демилитаризациялау және қайтадан орталықтандыру. “Соғысқа дейінгі милитаристік білім беру алынып, бейбіт демократиялық дәстүрлерде негізделген жаңа білім беру жүйесі құрылды”. Оккупациялық билік Жапон қоғамының дүниетанымдық бағдарлануын өзгерту керек болды. Жапондықтар міндеттенген реформаларды қабылдап, көпдеңгейлі білім беру жүйесі қайтадан өзгертілді (ол бойынша университетке түсу үшін орта мектепті және университет жанындағы дайындық мектебін аяқтау қажет болатын). “6-3-3-4” жүйесі енгізілді: алтыжылдық бастапқы мектепте, 1 дәрежелі (3 жыл) және 2 дәрежелі мектепте (3 жыл) міндетті оқу, одан кейін

университет(4 жыл). Тек өзіндің жапондық оқу күнтізбесі өзгермеді: мектептерде, жоғарғы оқу орындарында оқу жылы 1 сәуірде басталатын [1].

1952 жылы 28 сәуірде Сан-Франциско бейбіт келісіміне қол қою мен Жапония суверинитетінің қайтарылуынан кейін, жақындағы реформаларға жана баға берілді, дәстүрлі жапон құндылықтарының сақталынуына тірек жасалды. Мысалы, моральдық оқыту бағыты қайта енгізілді. Ұлттық білім беруге рухани негіз қайтарылды. Сондықтан негізінде американдық нұсқа жатқан жапон білім беру жүйесі еуропаланбады, өзінің ұлттық ерекшеліктерін сақтады. Жапония мектепке дейінгі білім беруге көп көңіл бөлінді, себебі психологтардың мақұлдауы бойынша жеті жасқа дейін адам білімнің 70% және тек 30% қалған өмірінде алады. Балалық шақта балалардың басқа адамдармен байланысқа түсу қабілеті қалыптасады, бұл ұжымдық құндылықтарға негізделген жапон қоғамы үшін өте маңызды. Дәстүр бойынша мектепке дейінгі білім беру жанұяда басталады.

Тихоцкаяның жазуы бойынша: “Жапон әйелдері үшін аналық бұрынғысынша басты болып табылады. Бала босанғаннан кейін жапондық әйелдің өмірлік кезеңдері, жиі оның балаларының сатыларымен анықталады (мектепке дейінгі кезең, мектеп кезі, университетке түсу және т.б.). Жапондық әйелдердің айтуы бойынша баланың тәрбиесі - олардың өмірі “икигаи” – мағынасы бар, болуы үшін қажет іс. Жапондық әйелдер баламен болатын сезімдік ұласуды, өз бақылауының негізгі құралы ретінде қарастырады. Айыптау сөздеріне қарағанда символдық ата-ана махаббатын жоғалтып алу қаупі, бала үшін әсерлірек болады. Басқа адамдармен байланысқа түсуге өз ата –аналарын бақылап балалар жанұяда үйренеді, бірақ балаларды топтық құндылықтарға қатыстыру балабақшада және мектепте жүргізіледі.

Жапондық тәрбиелеушілер мектепке дейінгі ұйымның өзгешеленетін ерекшелігі болып табылатын балаларды кішкентай топтарға бөледі (хан). Бұл топтардың өзінің үстелдері, балалардың өздері таңдайтын өзінің аттары болады. Бұл олардың барлық топ мүшелерінің тілектерін есепке алып, бірлескен қызмет үшін өзіндік бөлімшелер қызметін атқарады. 6-8 топтан құралған топтар қабілеттері бойынша емес, әрекетін тиімді ету мақсатымен құралады. Балаларды көптеген қабілеттер дағдыланады: әңгімелесушіге қалай қарау керек, өзін қалай білдіру және құрдастардың пікірін есепке алу.

Жапондық балалар топтық ұстанымдарға бастапқы және орта мектепте үйренуді жалғастырады. Сонымен қатар класстар ханаларға бөлінеді және (орташа алғанда олар бес айда қайта құрылады) оқытушылар мен оқып жүргендер тапсырмалардың орындалуына баға бергенде, өнегелі және басқа мәселелер жөнінде бөлек адамдардан емес, барлық топтан бірге сұрайды. Ден Бешор пікірінше, бұндай жүйе “оқушының денсаулығын сақтап қалуға көмектеседі, өйткені үйлесімді топтарда дискриминация және онымен байланысты күйзелістер шығарылады”.

Балалар классты бақылауға кеңінен қатысады. Бірінші класс күн сайын ауысатын жетекші (тобан) таңдайды, осылайша әрбір бала жетекші бола алады. Балаларда шығармашылық қабілеттердің дамуына соробан сөзбептеседі – жапондық есепшот. Және де бұл тек ойда санауға дағдыланумен қатар, ойдың жинақталуын күшейтеді. Сондықтан соробанды үйрену бастапқы мектептің үшінші және төртінші класстарына міндетті. Бастапқы мектеп мұғалімдері жағынан болатын әлеуметтену стратегиясының тағы бір аспектісі, баланың тұтас тұлға болып қалыптасуы. Көптеген класстардың міндетті бағдарламасы болып табылатын ойлану мен өзін-өзі сынға алуға арналған сабақтарда балалар оларға мектепте не ұнайтынын, не ұнамайтынын талқылайды, өздерінің нашар тәртіптерін белгілеп жүреді, жеке және топтық тапсырмалар орындалу сапасын анықтайды [2]. Жоғарыда жазылғандай мұғалім көптеген рөлдер атқарады және тек оқытуға ғана жауапты болмай, сонымен қатар балалардың тәртібіне, оқушылардың бос уақытын өткізуге және басқа да мақсаттарға жауапты болады. Бұл мідеттер басқа мәдениеттерде “оқытумен” мүлдем байланыссыз және ата-аналардың немесе басқа жүйелердің міндеті ретінде қарастырылады. Сондықтан жапон мемлекеті оқытушы қызметіне тағайындаған кезде жоғарғы оқу орнының түлектеріне қатал саясат ұстанады. Басқа мемлекеттерге қарағанда, мемлекеттік мектептің оқытушысы болу үшін жапон

азаматы мұғалім дипломын алумен қатар, оқытушыға тағайындалған емтихан тапсыруы қажет. Алайда, “Жапония – оқытушы айлығы жергілікті билік шенеуіктерінен жоғары болып табылатын, дамыған мемлекеттер арасындағы жалғыз мемлекет”.

Орта буындағы білім беру жүйесінің тағы бір ерекшелігі, оқу бағдарламасында химия, физика, биология, география, тарих курстарының болмауы. Олардың орнына жүйелендірілген жаратылыстану және табиғаттану оқытылады (алайда жаңа бағдарламаларда олардың дифференцияциясы қарастырылған).

Жапониядағы бастапқы және орта білім беру жүйесінің маңызды ерекшелігі “кокоро” түсінігі болып табылады. Әрбір жапондық үшін “кокоро” тек білім мен шеберлікке ұмтылыс емес, сонымен қатар адам мінезін қалыптастыруға себептесетін идеяны білдіреді. “Кокороны” орыс тіліне тән, ақыл, менталитет, гуманизм ретінде аударуға болады. Жапондықтардың барлығы бастапқы және орта мектептерде білім берудің негізі, балаларды білім мен шеберлікке қарағанда “кокоромен” байыту тиімді болып табылатынына сенімді. “Кокоро” мазмұнының түсінігіне келесі мәселе жатады: адамға және жануарға құрмет, басқа адамдарға сүйіспеншілік пен ақкөңілділік, ақиқатты іздеу, таңғажайып пен асқақтылықты сезіну қабілеттілігі, өзін-өзі бақылауға ие болу, табиғатты сақтау, қоғамның дамуына үлес қосу. Осы принцип барлық бағдарламаларды, сабақтарды, күнделікті өмір кертартпалығын безендіреді.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Развитие школьного образования в период колонизации Южного Сахалина Японией (1905 - 1945 ж.ж.) 1 ю. Ч. Лим // Краеведческий бюллетень: Проблемы истории Сахалина, Курил и сопредельных территорий / Редкол.: М. С. Высоков (бас. ред.) және т.б. - 2002. - №2. 87б.

2. Родиться и вырасти в Японии: Образование на островах: традиции и реформы // первое сентября. – 2001ж. - 13 ақпан (№11). - 2б.

Әмірқұлова Айгерім

ХҚ мамандығы 4 курс студенті

(Ғылыми жетекшіі: доцент Балаубаева Б.М.)

Қытай миграциясының негізгі факторлары

Әлемдегі миграциялық үрдістер ерте кезеңнен бастау алған. Ол адам өмірімен тығыз байланыста, яғни адамдар өмір сүру жағдайына, жұмысына, қоғамға байланысты өзіне жайлы орта табуға үнемі мүдделі. Әрине, бұл үрдістер болу уақытына сәйкес әр түрлі мақсатта (күшпен, еңбек күшін пайдалану үшін, толассыз соғыстар нәтижесінде және т.б.) болып келген. ХХ ғасырдың алғашқы жартысындағы екі дүниежүзілік соғыстардың орын алуы миграциялық үрдістерді одан әрі жылдамдата түсті. ХХ ғасырдың екінші жартысында жалпы миграциялық үрдістердің өзгеруі басталды.

Қазіргі таңдағы миграциялық қозғалыстың мәселелері ішінде қытай миграциясының тенденциясы әлем назарын өзіне аудартып отыр. Себебі Қытай Халық Республикасы әлемде үлкен миграциялық потенциалға ие. ҚХР халқы жөнінде әлемде бірінші орында 2014 жылғы наурыз айы бойынша 1364218000 адамды құрайды. Яғни, Қытайда әлем халқының бестен бір бөлігі өмір сүреді [1].

Қытай ашылғанға дейін ондағы көші – қон үрдісі қатаң бақыланып, отанына опасыздық жасаумен теңестірілген болатын. Ол кезеңде тек көпестер мен таңдаулы тұлғалар ғана шекара асу құқығына ие болған. Алайда Қытайдың апын соғыстарында жеңіліс табуы ол тыйымның жойылуына алып келді. Сол себептен Қытайдың жаңа миграциялық тарихын 1860 жылдан бастап санаған дұрыс [2]. Қытай жаңа тарихында халықтың көшіп – қонуы тұрақсыз, үнемі өзгеріп отырды. Осыған сәйкес миграциялық қозғалыстың үш кезеңін көрсетуге болады:

□ Бірінші кезең XIX ғасырдың ортасы мен 1949 жылы ҚХР құрылған уақытына дейінгі аралықты қамтиды. Бұл кезеңдегі көшу жергілікті сипатта болып, негізінен портты қалаларға және колония ретінде басып алынған жерлерге бағытталды. 1850 жылдарда эмигранттардың негізгі бөлігі Солтүстік Америка мен Аустралияға, 1870 жылдары Оңтүстік – Шығыс Азия елдеріне кетті. Оның негізгі себебі қабылдаушы мемлекеттердің саясаты мен қабылдаушы мемлекеттердің мүдделілігі болды.

□ Екінші кезең Мао Цзэдуның социалистік экономика құру кезеңіндегі 1949 жылы ҚХР құрылуынан бастап 1978 жылға дейінгі аралықты қамтиды.

□ Үшінші кезең 1979 ж. бастау алады. 1978 ж. Қытай экономикасының әлемге ашылуы шетелдіктермен іскерлік қатынастарын дамытып, миграцияға тікелей әсерін тигізді [2].

□ 1985 жылы Ұлттық өкілдердің Жалпықытайлық жиналысында «Барлық Қытай азаматтарына жеке куәлік беру жөніндегі» заң мақұлданды. Бұл қадам адамдардың қозғалысын едәуір жеңілдетті. Сонымен қоса сол жылы қарашада мемлекеттік шекарадан асу жөніндегі заң қабылданды, онда Қытай азаматтарының шетелге шығу құқығына кепілдік берілді [2].

1988 жылы Сянган, Аомэн, Тайвань және шетелде тұратын қытайлармен Қытай Халықтық Консультативті Кеңесінің Жалпықытайлық Комитеті жанында қытай эмигранттары ісі бойынша Комиссия құрылды [3]. ҚХР-дің эмиграциялық ағымның негізгі көзі болуына оның халық санының деңгейі мен динамикасы, жұмыспен қамтамасыздандырылу деңгейі, жұмыссыздық көрсеткіші, халқының құрамы мен өмір сүру жағдайы тікелей әсер етеді. Қытай миграциясында миграция ағымы мен шегіне әсер ететін бірнеше факторлар қарастырылады. Оның ішінде экономикалық, ресурстық және климаттық факторларды бөліп көрсетуге болады [4]. Қытай экономикасының нарықтық экономикаға өтуі, индустриализациялануы, урбанизация, сонымен қатар халық санына бақылау орнату саясаты елдің демографиялық сипатына түбегейлі өзгерісін енгізді. Осыған орай халық санының динамикасы ғана емес, оған қоса оның құрылымы да өзгеріске ұшырады. Нәтижесінде тууды бақылау саясатына сәйкес халықтың қартаюы, әлеуметтік – экономикалық жағдайының жақсаруы, орташа өмір ұзақтығының өсуі, мәдени деңгейінің жоғарылауы, халықтың жыныстық құрамының диспропорциясына алып келді. Бұл еңбекке қабілетті жастағы адамдар санының артуын көрсетеді.

Қытайда тұрақты жағдайды сақтап тұру үшін халықтың көп бөлігінің жұмыспен қамтылуы маңызды. Ресми деректер бойынша, 2000 жылдың басында Қытайдағы жұмыссыздар саны 9 млн адам құраған, оның үстіне мемлекеттік кәсіпорындардың қайта құрылуы салдарынан жұмыстан айырылған (сяган) 9.8 млн адамды қосу қажет. Сонымен қоса ауылдан қалаға жұмыс іздеп қоныс аударатын шаруалар саны (нунгун) 2005 жылы 120 млн адамға жеткен.[5]

	2001	2005	2006	2007	2001-2007 жылдар аралығындағы өсім
Экономикалық белсенді халық	744,32	778,77	782,44	786,45	42,13
Жұмыспен қамтылған халық	730,25	758,25	764,00	769,90	39,65
Оның ішінде: қалада	239,40	273,31	283,10	293,50	54,10
ауылда	490,85	484,94	480,90	476,40	-14,45
Жұмыспен қамтылмаған халық	14,07	20,52	18,44	16,55	2,48

Қытайдағы жұмыспен қамту динамикасы, млн адам[6]

Осы жағдайға орай үкімет жұмыспен қамту деңгейін көтеру мақсатында экономиканың дамуын қадағалап, бірқатар шараларды іске асырды. Алайда жұмыс орындарының өсуі халық санының өсуімен қатар келе алмады. Бұл мәселеден шығу жолдарының бірі «шектен тыс жұмыс күшінің» Қытайдан тыс жерлерге еңбек миграциясы болып табылады.

Халықтың миграциясына алып келетін климаттық факторға соңғы кездегі климаттық өзгерістер мен олардың зардаптарын жатқызамыз. Нәтижесінде бұл егіннің айтарлықтай бөлігіне зақым тигізеді. Сонымен қатар жерді ұтымды қолданбау нәтижесінде Қытайдағы жерлер қатты эрозияға ұшырап (жердің үштен бір бөлігі), шөлейттенуде (шөлдердің ауданы жыл сайын 2330км² өсуде). Өсіресе солтүстік – батыс аймақтарда байқалатын бұл үрдіс кем дегенде халықтың ішкі миграциясына алып келеді [4].

Қытайда экономикалық реформалар жүргізу нәтижесінде шетелде қытай азаматтарының жұмысқа тұруы өсті. 1978 – 2001 жж аралығында 180-нен астам елге жұмыс күшінің ресми экспорты 2,4 млн адамды құраған [7]. Қытай миграциясының негізгі бағыты Азия – Тынық мұхиты аймағына келеді. Оның ішінде қытай эмигранттарын қабылдаушы негізгі нүктелер Оңтүстік – Шығыс Азия, АҚШ, Канада, Аустралия болып табылады. Сонымен қатар Ресейдегі Қиыр Шығыста да қытай эмигранттарының жұмыс миграциясына келуі өскен.

1990 жылдардың соңында Қытай экономикасының экономикалық өсімнің ішкі тұтынудан асуына қатысты бірқатар мәселелері туындады. Үкіметтің ойынша бұл мәселенің шешімі ұлттық өндірушілердің экспортқа бағытталуы болды. Осыған сәйкес Қытайдағы тоғызыншы шақырудағы Халықтық өкілдердің Жалпықытайлық Жиналысының үшінші сессиясында 2000 жылы Қытай «цзоу чуцой» (сыртқары жүру) ұранымен жаһандық сыртқыэкономикалық стратегиясын жариялаған болатын. Стратегияның түпкі мақсаты 2020 – 2030 жж аралығында әлемдегі экономикалық ең күшті державаға айналу мен 2020 жылға қарай ЖІӨ 4 есеге дейін өсімі болып табылады.[8] Оның негізгі мақсаттарының бірі – халықаралық еңбек нарығының 10 пайызға дейінгі бөлігін жаулап алу.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Численность Китая в 2014 году URL: <http://www.cpirc.org.cn/index.asp>
2. Чирков Е.В. Развитие миграционных процессов и становление их правового регулирования в КНР – <http://www.synologia.ru>
3. Кожирова С.Б. Политика КНР в отношении зарубежной китайской общины // Казахская цивилизация. 2008. № 1.-С. 5
4. Кожирова С. Факторы китайской миграции // Analytic информационно – аналитический журнал. 2010/6 (58).
5. Островский А.В. Формирование рынка рабочей силы в КНР. – М.: ИДВ РАН. – 2003. С.365
6. Ларин А.Г. Китайские мигранты в России. История и современность. М., 2009. 349-б.
7. Кожирова С.Б. Внутренние и внешние аспекты современной китайской миграции // Analytic информационно – аналитический журнал. 2007/6 (42).
8. Столярова Е.С. Внешнеэкономическая стратегия КНР в начале XXI в. и миграционная политика // Вестник Томского государственного Университета № 327/2009

Халықаралық құқық аясындағы ҚХР адам құқығының сақталу мәселесі

Әлемнің ең өзекті мәселелерінің бірі адам құқықтары мәселесі болып табылады. Айта кету керек адам құқықтары мәселесі біздің өміріміздің әрбір аспектіне өз әсерін тигізеді. Дәл осы адам құқықтарының бұзылу, сақталмауының себебінен қазіргі заманның мәселелерінің пайда болып жатқаны сөзсіз: жаһандану, кедейшілік, зорлық-зомбылық, экономикалық теңсіздік және заңсыздық, қоршаған орта мәселелері және міндетті түрде әлемнің әртүрлі аймақта болып жатқан қақтығыстар.

Әлемнің алпауыт мемлекеттерінің бірі ҚХР да бұл мәселеден шет қалған жоқ. Қытайдағы адам құқықтары мәселесі батыс мемлекеттерімен, адам құқықтарымен байланысты ұйымдармен проблемалы жағдай деп бағаланады. Бірнеше ақпарат көздері, соның ішінде АҚШ мемлекеттік департаменті Қытай Халық Республикасындағы адам құқықтары жөнінде жыл сайын өз баяндамаларын басып шығарады. Халықаралық амнистия және Хюман Райтс Вотч секілді ұйымдардың зерттеулерімен қатар бұл баяндамалар Қытайда адам құқықтары саласындағы халықаралық құқықтық нормалардың бұзылатындығын, сақталмайтындығын құжатты түрде дәлелдейді.

Қытай Халық Республикасындағы адам құқықтарына байланысты өлім жазасын жүргізу саясаты, «бір отбасы – бір бала» саясаты, Шығыс Түркістандағы этникалық қытайлар және Тибеттегі мәдени интеграция саясаты, сондай-ақ баспасөз және дін бостандығының қорғанысының болмауы ең даулы мәселелер болып табылады.

Бүгінгі таңда Қытайда өлім жазасы – ҚХР қылмыстық кодексінде көрсетілген қылмыстарға жазаның ең ауыр түрі болып табылады. Көп жылдар бойында Қытай өлім жазасының саны бойынша әлемде бірінші орынды алып келе жатыр. Қытайда жыл сайын өлім жазасына кесілетіндердің саны мыңнан бірнеше мыңға дейін жетеді – бұл бүкіл әлем мемлекетіндегі өлім жазасына кесілгендердің санын қосып алғандағыдан әлдеқайда көп болып есептеледі.

Қытай Қылмыстық заңнамасының 55 бабы осы өлім жазасына арналған (2011 жылға дейін 68 бап). Өлім жазасы тағайындалатын кейбір қылмыстарға тоқтала кетейік:

□ Мемлекеттік қауіпсіздікке қарсы қылмыс – шпионаж, қарсыласты мақсатқа бағыттау; мемлекеттің құлдырауына алып келетін әрекеттер; қарулы көтеріліс; қарсыластың жағына өту.

□ Экономикалық қауіпсіздікке қарсы қылмыстар – адамның денсаулығына ауыр зиян келтіру және өліміне алып келетін қасақана жасалған қылмыс, инфраструктура нысандарына және жеке меншікке ауыр зиян келтіру; әуе кемесін басып алу; қару және ату жарақтарымен заңсыз операциялар, сонымен қатар оларды ұрлау; азық-түлік қауіпсіздігі саласындағы бұзушылықтар.

□ Экономикалық қылмыстар - жасанды дәрі-дәрмектермен операциялардан туатын адам өлімі; контрабанда; жасанды ақша жасау; қаржылық айлакерлік, ауыр жағдайлардағы салықтық қылмыстар.

□ Тұлға құқықтарына, азаматтардың демократиялық құқықтарына қарсы жасалған қылмыстар – қасақана өлтіру, басқа адамның денсаулығына зиян келтіру; ауыр жағдайлармен әйел зорлау; кепілгерді өлтіру; әйелді, баланы сату мақсатында ұстап отыру.

□ Тұлғаға қарсы қылмыстар – ауыр жағдайлардағы тонау, қарақшылық, ұрлық.

□ Қоғамдық тәртіпке қарсы қылмыстар – қылмыс жасау жолдарын, әдістерін үйрету; адамды ұстау арқылы және қару қолдану арқылы қылмыс жасау; есірткі саудасы.

□ Мемлекет қорғаныс мүдделеріне қарсы қылмыс – ауыр жағдайларда әскери ведомство меншігіне зиян келтіру.

□ Коррупция және паракорлық.

□ Әскери қызметкердің әскери парызға қарсы қылмысы.

Заң бойынша өлім жазасы 18 толмаған балаларға, 75 асқан азаматтарға, жүкті әйелдерге пайдалануға тыйым салынады. (егер қылмыс өте ауыр болмаса).

Статистикаларға жүгінсек, Қытайда жылына 2000-нан 7000-ға дейін өлім үкімдері жүзеге асырылады. Негізінен Қытайда өлім жазасының саны мемлекеттік құпия болып табылады. Алайда кейбір ресми көздер ақпараттар жеткізіп отырады.

1979 жылдан бері Қытай Халық Республикасында «бір отбасы – бір бала» саясаты жүзеге асырылып келеді. Биліктің айтуы бойынша осы саясат арқылы бақылауға келмейтін туу өсімі тежелді және 400 миллион баланың туылуының алды алынды. Тәжірибе жүзінде «бір отбасы – бір бала» қағидасының көптеген ерекшеліктері болатын. Мысалы, кейбір этникалық азшылықтардың өкілдеріне, ауылды аймақтарда тұратын отбасында егер бірінші бала қыз болса екінші балалы болуға мүмкіндік беріледі. Сондай-ақ заңды негізде жұптар өз отбасыларында жалғыз бала болса екінші бала тууға рұқсат беріледі. Алайда соңғы онжылдықта туу коэффициенті бір әйелге 1,5 балаға тең болғандығы белгілі. Бұл деңгей ұрпақты жаңарту деңгейіне жетпейтін сан екені анық. 2012 жылы Қытайда еңбекке қабілетті адамдар санының төмендегені анықталды. Сол себептен 2013 жылы 28 желтоқсанда осы саясатқа байланысты реформа қабылданды. Реформа мүмкіндіктер тізімін кеңейтті: кез-келген отбасында жұптың бірі өз отбасында жалғыз бала болса екінші балалы болуға мүмкіндік туды. Сарапшылардың мәліметі бойынша, енді 10 миллион қытай отбасылары екінші балалы болуға мүмкіндік алды.

1960 жылы Халықаралық заңгерлер комиссиясының баяндамасында «Тибеттегі геноцид актілері тибеттіктерді діни топ ретінде көзін жою үшін жасалғандығы» айтылады. 1992 жылы «Халықаралық амнистія» құқық қорғау ұйымы Тибетті «ҚХР-дың азапты пенитенциарлық зертханасы» деп атаған болатын.

1959, 1961 және 1965 жылдары БҰҰ Бас Ассамблеясы Қытайдағы тибет халықтарына қатысты адамның негізгі құқықтарын бұзу әрекеттеріне қарсы резолюциялар қабылдаған болатын. Далай-лама XIV Тибеттегі жағдайды «мәдени геноцид» деп атайды. Қытай өзін «Тибет мәдениетінің қорғаушысы» деп атайды.

ҚХР-да сөз бостандығы ресми түрде жоқ деп айтсақ та болады. 2007 жылы биліктегілер қытай БАҚ-да кез-келген негативті ақпараттың пайда болуына қарсы заң енгізді. Елде БАҚ-на абсолютті монополия сақталды.

Қытайда діни бостандық тікелей саясатпен байланыты болып келеді.

Қытайдағы адам құқытары мәселесімен және ақпараттану деңгейін жоғарылатумен бірнеше ұйымдар жұмыс істеп жатыр. Олардың қатарында Халықаралық амнистія, Хюман Райтс Вотч, «Қытайдағы адам құқықтары», «Қытай құқық қорғаушылары», «Қытай заңгерлердің құқық қорғау тобы».

Пайдаланылған әдебиеттер:

1.http://www.memoid.ru/node/Smertnaya_kazn'_v_sovremennom_Kitae

2.http://eycb.coe.int/compass/ru/chapter_1/1_2.html

3.<http://ru.wikipedia.org/wiki>

Сапобекова Айнұр ХҚ мамандығы 4 курс студенті
(*Ғылыми жетекші: доцент Балаубаева Б.М.*)

Мемлекеттің ішкі және сыртқы қауіпсіздікті қамтамасыз ету мәселелері: Сирия мысалында.

Бүгінгі таңда ұлттық қауіпсіздік ұғымы анықталмаған әрі негізделмеген күйінде қалуда, осылайша әр мемлекет осы ұғымды өздігінен түсіндіріп, қолдануда. Қазіргі ғылыми айналымда ұлттық қауіпсіздіктің жалпы анықтамасын адам мен азаматтың, қоғам

мен мемлекеттің тұрақты дамуын жүзеге асыратын әрі қоғам мен мемлекеттің жан-жақты салаларындағы ұлттық мүдделеріне төнетін қауіптердің алдын-алатын және нәтижелерімен күресетін мемлекеттің өмірлік маңызы бар мүдделерінің қорғалуы болып табылады деп беруде. Ол - ұлттың не мемлекеттің көпжақты тіршілік қарекетінің нәтижелері, жинақталған тарихи тәжірибесі, жеке тұлға, қоғам мен мемлекеттің өркеніет тиістілігін қамтитын әлеуметтік саяси құбылыс. Ұлттық қауіпсіздік өмірлік маңыздылығы бар мүдделер, жеке тұлға құқықтары мен бостандықтары, қоғам мен мемлекеттің ішкі мен сыртқы қауіптерден қорғалу деңгейімен немесе мемлекет пен қоғамның негізгі мүдделері мен құндылықтарына, адам құқықтары мен бостандықтарына төнетін қауіптер деңгейімен сипатталады. Оны қамтамасыз ету мынадай категорияларға байланысты, яғни мемлекеттік және қоғамдық құрылымды қорғау, территориялық қол сұғылмаушылық пен суверенитетті қамтамасыз ету, ұлттың саяси және экономикалық тәуелсіздікті қамтамасыз ету, ұлттың денсаулығын қамтамасыз ету, қылмыспен күрес, техногендік қауіпсіздік қамтамасыз ету мен табиғи апат қауіптерінен қорғау. Ұлттық қауіпсіздік ұғымының пәнаралық сипаты, оның нақтылы түрде анықталуы мен жіктелуінде қиындықтар туғызады. Жаһандану құбылыс ретінде мойындалғаннан бері мемлекеттің қауіпсіздігі тек оның әскери күшімен шектелуі де тоқтатылды. Осы орайда Ресеймен әскери облыста тығыз қатынастар орнатқан және соншалықты тұрақсыз аймақта даму тұрақтылығымен ерекшеленген Сирия мемлекеті өзінің қауіпсіздігін неге қамтамасыз ете алмады деген сауалға жауап беруге тырысамыз.

Сирия ең ежелгі өркеніет отаны болып табылады, бірақ тәуелсіз мемлекеттілігі 60 жылдық уақытты қамтиды. Біздің дәуірімізге дейінгі төртінші мыңжылдықтан бастап Сирия тарихы Рим империясы, эллиндік державалар, Араб халифаты, кресшілер мен мәмлүктер, Осман империясы, француз мандаты қол астында болуымен сипатталды. Жалпы Сирия тарихы отарланған мемлекет тарихы деп қарастыруымызға болады. Отызыншы жылдары тәуелсіздікке қол жеткізген сириялықтар бірден аймақтық қақтығысқа еніп кетіп, осы жылдары жас мемлекеттердің барлығы дерлік шалдыққан дерті - социалистік ағымдарға бас ұрды. Сексенінші жылдары халықаралық қатынастарда ислам факторының жандануы Сирияға да қатысты болатын, мұнда исламдық көтерілістер орын алып, Хафез аль-Асадтың социалистік билігі авторитарлық билікке айналуына жағдай тудырды. 2000 жылы билікке келген Башар әкесінің жүргізген саясатынан ауытқымады, бұл біріншіден оның саяси аренадағы тәжірибесіздігімен, сонымен қатар билік басындағы алавиттердің көп бөлігінің өз орындарын сақтап қалуымен түсіндіріледі.

Неліктен Сирия өз қауіпсіздігін қамтамасыз ете алмады? Бірінші ол-тарихи фактор, тәуелсіз ұлттық сананың қалыптасу үрдісі әлі жалғасуда (жоғарыда аталып кеткендей тәуелсіздіктеріне тек алпыс жыл). Екіншіден, геосаяси шиелініскен аймақта орналасуы (бір ғасырға жуық уақытты қамтитын араб-израиль қақтығысы). Үшіншіден, көршілес мемлекеттермен (сионистік Израиль, проамерикандық Турция, батысқа мұнайдың бас импортерінің бірі-Иордания) саяси қатынастарының жеткілікті достық деңгейге қойылмауы. Төртіншіден, араб әлемі кеңістігінде шииттік Иранды қолдау нәтижесінде сүнниттік Сауд Арабиясы бастаған мемлекеттермен қатынастарын суыту, бұл сонымен қатар серіктестерді талдау ерекшеліктеріне де байланысты. Төртіншіден, билік басындағы саяси элита (алавиттер) не сүнниттер, не шииттерге жатпағанымен, шииттерге икемділігі байқалады, мұнда тағы бір атап өтетін жайт алавиттерді көбінесе діни ұстанымдарға қарағанда, саяси ұстанымдар біріктіретінін байқауға болады. Бесіншіден, экономикалық артта қалушылық белгілері орын алуда: жұмыссыздық деңгейі 18%, оның 30% жастар арасында, географиялық апаттар (су ресурстарының мәселесі), экономика ұлттандырылған, кірістің басты көзі мұнай өндірісі, әскери қимылдар мен экономикалық санкциялар экономикалық жағдайды одан әрі ушықтырды [1]. Алтыншысы, сыртқы күштердің жағдайдың эскалациясына мүдделі болуы, ал саяси әрі экономикасы тұрақсыз Сирия сыртқы ықпалдың алдын-алуына шамасы жетпеді. Соған қарамастан көптеген аналитиктердің бір мойындайтын фактісі бар, ол Сирия халқының өз президенттің қолдап отырғаны, ал екінші жағынан сыртқы прессингке қарамастан, мүмкін ұлттық сананың

жетілуіне байланысты, сыртқы ықпалдың астында кетпеуге тырысуда. Бұл өз кезегінде сирия халқының дамыған қоғам мен күшті мемлекетті құруды аңсайтығын, олардың жігерін көрсетеді, бірақ қазіргі мезетте басым көпшілік бұл жолмен осы мақсаттарға жету мүмкін еместігіне көз жеткізді. Жетіншіден, бұл үрдістердің себептері ретінде этникалық, діни мәселелер (шиит, алавит, күрдтер) де аталып келеді, бұл сүнниттердің саяси және күрдтердің саяси-әлеуметтік құқықтарын шектеумен түсіндіріледі. Сегізіншісі, оқыған, білімді халықтың сандық әрі сапалық деңгейінің төмен болуы. Тоғызыншысы, мемлекетті басқару жүйесінің әлсіздігі (отыз жылдан астам уақыт бойы төтенше жағдай жарияланған, үкіметтің өз азаматтарына қарсы қылмыстық әрекеттер жасауы, азаматық соғыс орын алғасын бірден жеңілдіктер жасау, яғни бұған дейінгі саясаттың дұрыс еместігін және өз әлсіздігін мойындау). Оныншысы, ақпараттық қауіпсіздік шаралары жасалмағандықтан, 2008 жылдан бері террористік әрекеттерді насихаттаумен шұғылданған сайттардың әрекеттерінің активизациясын байқауға болады. 2000 жылдан 2008 жылға дейінгі уақыт аралығында интернет қолданушыларының саны 30000 - нан 1 млн - ға дейін өскен [2]. Наполеон ұлы шайқастар адамның өз ішінде өтіп, жеңіске жеткізіледі деп айтса, ХХІ ғасырда соғыстар интернет пен БАҚ алаңында өтетінін көре аламыз. Келесі пункт, экологиялық қауіпсіздік қамтамасыз етілмеуі, табиғи, ауа райы жағдайын бақылау мен басқару орын алмауы нәтижесінде, 2006 мен 2011 жылдар арасында Сирия аумағының 60% құрғақшылыққа душар болды, егін өнімінің 75% , малдың 85% қырылуына алып келіп, 1.3 млн адамның өміріне әсер етті. Бүгінгі күні БҰҰ-ның мәлімдеуінше, қазір 4,2 млн адамға қоса, көп ұзамай 6,5 млн адам азық-түлік көмегіне душар болады. БҰҰ өкілі Элизабет Бирс құрғақшылық көбінесе солтүстік-батыс аудандарды (Алеппо, Идлиб, Хама) қамтыды деп жариялады [3].

Нәтижесінде урбанизация үрдісінің жылдамдатылуы орын алып, жаңа қоныстанғандарды жұмыспен қамтамасыз ету мәселесі туындады, мысалы 2011 жылы Алеппоның өзіне 200 мың адам көш аударған. Тағы бір мәселе қақтығыс барысында оппозиция да, үкімет те террористік күштер көмегіне жүгінуі екі жаққа да күмәнмен қарауға алып келуде, сонымен қатар басқа мемлекеттер қақтығысқа тікелей араласпай тек ресурстық базаны қамтамасыз етуге өз септігін тигізулері жағдайды ушықтыруда. Мәселен, Иран мен Ресей Асад үкіметін қолдап, қарумен қамтамасыз етуде. Араб әлемі шииттік басымдылық болдырмау мақсатында әрі басты мұнай тұтушысы -батыс әлемінің көңілінен шығу мақсатында террористік топтарға қару-жарак сатып, кейде тіптен әрекеттерін қаржыландыруда. Бірақ соңғы жарты жылда бостандық үшін күресуші террористік топтардан екі жақтың да көңілі қалғаны байқалуда. Қалай болғанда да жалданған әскерилер, боевиктер бар жер де қарапайым моральдық қасиеттер көріністері жойылатыны бәріне аян. Оппозицияның коалицияға бірігуі, күрттердің де-факто автономиялануы жағдай тіптен бақылаудан шыққанын жариялағандай болып еді, бірақ коалицияда ауыз бірлігінің болмауы оппозицияны әлсіретіп, ал күрдтер әрекеттері Турцияны аландатып, кері шегінуіне алып келді, бұл Асад үкіметіне жағдайды біршама жақсартуға мүмкіндіктер беріп отыр.

3 маусымда президенттік сайлау өткізіледі деп жоспарлануда, бірақ БҰҰ болып жатқан әскери қимылдар барысында сайлау науқанын бастау саяси тұрақтылықты қамтамасыз етуге мүмкіндік бермейтінін және бұл әрекет Женева коммюникесімен (ол бойынша уақытша үкімет құрылуы тиіс болатын) сәйкес келетінін хабарлады [4]. Араб көктемі толқынымен Сириядағы билікті де айқай шусыз ауыстыру жоспары іс жүзінде аспады. Сондықтан қазіргі мезеттегі барлық спектакль, қойылымдарды ақпараттық соғыс қимылдары деп қабылдағанмыз дұрыс. Сыртқы интервенция мәселесіне келетін болсақ, Асад үкіметі позициясын сақтап қалуға мүмкіндігі бар болғанмен, батыстың бұл сценариймен келісуі екіталай. Оппозицияның келу мүмкіндігі аз, ең оңтайлы перспективасы-пробатыстық үкіметтің билікті өз қолына алуы болып табылады. Мемлекеттің қауіпсіздікті қамтамасыз ету халықаралық қатынастарда орныққан ережеге сайып келеді, бейбітшілікті аңсаған болсаңыз, соғысқа дайындалыңыз және досыңыздан

күмәнданып, жауыңызбен келісімге келіңіз. Қазір соғыс әрекеттері, амал-шаралары және т.б. өзгергенімен, примитивті басып алу ықыласы ешқайда кеткен емес.

Қолданылған әдебиеттер:

1. <http://www.vestifinance.ru/infographics/3146>
2. Syrien macht Internetopposition mundtot, Tagesschau.de, 7. Dezember, 2008
3. ООН: Засуха в Сирии угрожает жизням миллионов людей:
http://www.bbc.co.uk/russian/rolling_news/2014/04/140408_ru_syria_drought_warning.shtml
4. Сирия: президентские выборы на фоне войны: <http://ru.euronews.com/2014/04/21/west-slams-syria-election-plan-as-parody-of-democracy/>

Кабдулинова Ажар

(Ғылыми жетекші: доцент Балаубаева Б.М.)

Иран Ислам Республикасының ядролық саладағы саясатының идеологиялық негізі

XX ғасырдың екінші жартысы – XXI ғасырдың басы әлемнің түрлі аймақтарында адамдардың рухани сезімдерінің тереңдеуі салдарынан діннің әлемдік саясатқа деген ықпалының өсу кезеңі болып табылады. Бұл тенденция әсіресе саяси өмірдің ажырамас бөлігі бола отырып, зайырлы тәртіптердің орнын басуға талпынатын радикалды діни-саяси қозғалыстарға толы ислам әлемінде айқын көрінеді. Бірқатар танымал ислам ойшылдары – Саид Кутб, Маудуди мен имам Хомейни мұсылман әлеміне өзінің даму жолын табуға, халықаралық қатынастардың бірінғай тәуелсіз акторына және болашақта әлемдік сахнада басымдық күшке айталуға көмектесетін исламның фундаменталды қағидалары негізінде өздерінің теориялық концепцияларын қалыптастырды. Атап өткен үш ислам ойшылдарының ішінде қазіргі кездегі ислам рөліне жаңаша қарап қана қоймай, өзінің идеяларын Ирандағы Ислам революциясы кезінде жүзеге асыра алған имам Хомейни тұлғасы ерекше назарға ие. 1979 жылы Хомейнидің «революциялық шиизмі» (исламдық ноинизм) Иран Ислам Республикасының ресми идеологиясы ретінде қабылданып, оның кейбір ережелері ирандық Конституцияда бекітілген болатын. Ирандағы Ислам революциясының мысалында дінді саясатты қалыптастырушы фактор ғана емес, революциялық идеология ретінде де қарастыруға мүмкін екенін айқын көре аламыз. Батыс зерттеушілері айтқандай, «Ирандағы революция жаңа саяси идеологияның – хомейнизмнің қалыптасуына себеп болған әлемдегі алғаш діни-саяси революция болып табылады» [1]. Осылайша, хомейнизм қазіргі Иран мемлекетінің идеологиялық негізін салды. Хомейнидің саяси доктринасы бүгінгі таңда Иранның сыртқы және ішкі саясатында басты рөлге ие болып отыр. Хомейнизмнің эклектикалық табиғаты туралы Э Абрахамян былай жазған болатын: «Хомейни ..идеялар, сөздер мен ұрандарды мұсылман емес әлемнен алды ... Нәтижесінде оның концепциясы дәстүрлі фундаментализмінен гөрі, «үшінші элем» популизмімен ортақ сипатқа ие болды» [2]. Хомейнидің айтуынша «Ислам – шындық пен әділдікке талпынатын ымырасыз тұлғалар діні. Бұл - бостандық пен тәуелсіздікке ұмтылатындардың діні. Бұл империализмге қарсы күрес мектебі. Алайда империализм құлдары исламды мүлдем басқа жақтан көрсетеді. Діни оқу орындарында олар оқытқан ислам туралы бұрмаланған түсініктері исламнан революциялық құрамдасын алып тастап, мұсылмандардың бой көтеріп, бостандыққа ие болуына бөгет жасауға бағытталды» [3].

Р. М. Хомейни «Мұсылман бауырлар» египеттік ұйымының идеологі Саид Кутбтің оқуына негізделіп, ислам емес үкіметін мемлекеттен шығарып, исламға негізделетін экономикалық, әлеуметтік, заңи, мәдени және тағы басқа институттар желісін құруға

шакырды. Ол мұсылмандарды азаматтық бағынбаушылық қозғалысын орнатуға насихаттады [4]. Айта кетерлігі, бұл теория іс жүзінде табысты қолданылды. XX ғасырдың 70-жылдарында Хомейни басқарған желі шах тәртібіне қарсы тұра алатын жалғыз саяси альтернатива болып табылды. Хомейнидің саяси қызметінің басты стратегиясы шаріғаттың заңдары мен ережелерінің мүлтіксіз сақтауына негізделген. Ислам мемлекетінің идеясы аятолланың барлық айтқан сөздері мен мәлімдеулерінде айқын көрініс тапқан. Идеологтің өзі атап айтқандай: « Ислам және исламдық басқару – қолдануы адам мен оның ұрпақтарына екі дүниеде де бақытты болуына себеп болатын ерекше діни құбылыс. Ислам қоғам мен адамды жақсарту жолындағы бөгет пен қиыншылықтарды көрсетіп, оларды жоюға талпынады» [5].

Иранның 1979 жылғы Конституциясы Қоранға негізделіп, Конституция тек ислам принциптерін жүзеге асыруға мүмкіндік беретін құрал [6]. Сондықтан да Иранның ресми идеологиясы дәстүрлі емес сипатта. Шиизмде Қоранның жаңа түсіндірмелерін жасауға еш бөгет жасалмайды. Иран идеологиясы қоғаммен бірге өзгеріп, қоғамдық даму үндесулеріне жауап беретін формаға ие бола алады [5]. Сарапшылар Иранның сыртқысаяси қызметінде исламдық идеологияның басым рөлін мойындайды. Діни көзқарастардың жүйесі, иран мемлекеттік идеологиясында бекітілген ислам революциясының жариялаған құндылықтары мемлекеттік қайраткерлердің нанымдарын, олардың қоршаған әлемді қабылдауын, ИИР халықаралық жүйедегі орны мен ролі туралы көзқарастарын қалыптастырады. Дін идеологиялық негіз ретінде қарастырылып, революцияның жеңісінен кейін Иран Ислам Республикасының сыртқысаяси бағытын анықтаушы басты факторға айналды. Иран мемлекетінде қалыптасқан идеология негізінде Республиканың сыртқысаяси наұқандарын моральді түрде ақтайтын, билік белгілі бір жағдайларда жалпы адамдық мораль мен құқықтарына қайшы келетін дәлелдеулер жүйесі қалыптасты. Сондықтан да Иранның қазіргі халықаралық қатынастардың жүйесіндегі өзекті мәселелерін сараптау барысында оның сыртқы саясатының идеологиялық негіздеріне баға беру өте маңызды. Бұл мемлекеттің ядролық бағдарламасы мәселесіне де тікелей қатысты болып отыр.

ИИР СІМ жалпы және ақпараттық дипломатия Орталығы жариялаған бюллетенде бейбіт атомдық технологиялар адамзаттың ең үлкен жетістіктерінің бірі деп атап өтілген. Бұл саладағы жетістіктер адамның түрлі салалардағы қажеттіліктерін қанағаттандыра алады. Иран халқы, әлемнің басқа халықтары сияқты, дамуға, прогресс пен қауіпсіздікке ұмтылады. Осыған сүйене отырып, ол ядролық технологиялар арқасында өзіне және болашақ ұрпақтарға ғылыми-экономикалық әлемде беделді орынға ие болуға талпынады. Алайда, иран дипломатиясының көзқарасы бойынша, атомдық қаруға ие мемлекеттер Иранның «ядролық қаруды жасау талпыныстарын жүзеге асыруда» деп негізсіз айыптайды. ИИР діни басшысы 1392 жылдың алғашқы күнімен құттықтап, «Иран қарсыластарының елге қарсы қабылданған санкциялары мен қауіптері еш нәтиже бермеуде. Сондықтан АҚШ Иранның бейбіт атомға құқығы ресми түрде мойындау қажет» деп мәлімдеме жасаған болатын [7]. Яғни Иранның діни-саяси басшылығы Иранның мұсылман халқы мен басшылығы өз идеологиясына негізделе отырып, атом қаруы ғана емес, жаппай жою қаруының барлық түрлері, соның ішінде химиялық және бактериологиялық қару адамзат үшін үлкен қауіп ретінде санайтынын мәлімдеді. Иран-ирақ соғысы кезінде химиялық қару қолдануының құрбаны болған Иран жаппай жою қаруларының жасалуы мен оларды сақтау қауіпін жақсы түсінеді. Иракпен соғыс кезінде иран әскері химиялық қаруының шабуылына тап болса да, ИИР өзінің мұндай қаруды қолданбау жолын ұстауынан бас тартпады. Сегізжылдық соғыс барысында Иран химиялық қаруды қолдамады, сонымен қатар Ирактың бейбіт халқына қарсы әскери күштерді қолданбауға тырысты.

Тегеран бүгінгі таңда ИИР қорғаныс саясаты ислам құндылықтарына негізделгендіктен, Иран атап өткен саяси бағытты ұстанатынын мәлімдейді. Иран басшылығының айтуынша, атом қаруы ұстап тұру потенциалына ие болмауымен қатар, оны сақтау мен техникалық қызмет көрсетуде үлкен шығындар мен тәуекелдердің себебі болып табылады. Осыған орай, мемлекет басшысы аятолла Хаменеи айтуынша, идеологиялық, теориялық және шаріғаттық көзқарас жағынан ИИР атомдық қаруға ие болу «үлкен күнә» деп санайды. Шаріғат

нормалары бойынша атомдық қаруды қолдануға тыйым салынған. ИИР діни басшысының атомдық қаруды қолдануға тыйымы ислам заңнамасы мен ислам құқықтарына сәйкес келеді. ИИР СИМ бұл құжатында «Ислам республикасының идеологиясы адам құқықтарын қорғау мен тіпті соғыс жағдайында қарсыласқа гуманистік негізде шаралар қолдануға басымдық жасайды» деп айтылып өткен.

Сонымен қатар исламдық Иранның ұлттық қауіпсіздігін қамтамасыз етудің басты принципі болып қорғануға дайындығын сақтау болып табылады. ИИР әскери саясатында өз қуатын күшейтуге мен өзінің әскери қарулы күштерін заманауи әскери техникамен қамтамасыз етуге талпынады. Бірақ иран ақпарат көздеріне сүйенсек, «заманауи техникамен қамтамасыз ету дегенде, ықтимал қарсыласқа төтеп бере алатын қарапайым, конвенционалды қорғаныс техникасы туралы сөз айтылады». Иран басшылығыны идеологиясы бойынша «есесін беру актісі» агрессорды жазалаудың әділ әрі заңды тәсілі болып келеді. Халықаралық құқықта ресми қабылданған заңды қорғаныс та «есесін беру» принципіне негізделген. Исламның қорғаныс доктринасында да бұл құқық ресми мойындалған, бірақ «тіпті жауап ретіндегі шараларда, дін мен ислам отанын қорғау кезінде немесе жеке өмірін қорғау кезінде болсын мұсылман адамы агрессорға қарсыласушылық екіжақты агрессияға ұласпайтындай етіп әрекет жасау қажет». Яғни, бір тараптың агрессиясы екінші тараптың агрессиясының пайда болуын ақтамайды. Бұл принциптерді басшылыққа ала отырып, ИИР басшылығы Иранның атомдық қаруды жасауға ниеті жоқ екендігін талай рет атап айтқан. Аятолла Хаменеи ядролық қаруды жасауға тыйым салатын жария патуасын басып шығарды. Бұл ислам ғұламаларының заңшығарушы негіздері мен патуалары туралы түсініге барлар үшін ғана сендірерлік дәлел болып табылады. Исламдық, әсіресе шиит ғұламалырының патуалары дін басшысымен жарияланған жағдайда бұзуға мен күдіктенуге болмайтын қасиетті заң ретінде қарастырылады. Жалпылай алғанда, ИИР басшылығының пікірінше, атомдық қару жеңіске кепіл бола алмайды. Сондықтан аятолла Хаменеи «Иран халқы ешқашан да атом қаруын жасауға ниетті болған емес және болмайды да... бүкіл әлемге атомдық қаруға ие болу үстемдік пен әскери қуаттылықтың белгісі емес екенін дәлелдейді. Кез келген мемлекет, адамдық және табиғи қорлар көзқарасынан жоғары қабілеттерге сүйене отырып, өзінің атомдық потенциалына мақтан тұтатын қарсыласын жеңе алуы мүмкін» [8].

Осылайша, Иран мәселесін дипломатиялық жолмен шешуге қатысты иран идеологиясының негізінде көріп отырғанымыздай, Тегеранның ядролық зерттеулерді жалғастыруға құқығын шектеуге тырысуын иран тарабы ешқашан қабылдамайды. ИИР-дің сыртқысаяси мекемесі келіссөзге қатысуша тараптар шешімді қабылдауда «Ядролық энергия –барлықтарға, ядролық қару - ешкімге» деген ирандық ұранға негізделетініне сенімділігін білдіреді [9]. ИИР діни-саяси басшылығының идеологиялық мақсаттарына негізделе отырып, ирандық дипломатия «алтылықпен» келіссөздерде өзінің негізгі ұстанымдарынан қайтпайды. Өзінің ядролық бағдарламасының ұлттық идея мен иран халқының тілегімен тығыз байланысы, Тегеранның бейбіт мақсаттағы ядролық зерттеулер жүргізуге заңды құқықтарының заңға қайшы шектелуі Иранның келіссөздердегі өз ұстанымын дәлелдеудің ажырамас идеологиялық бөлігі болып табылады.

Солай бола тұрса да, Тегеран саясаты тек діни факторлар негізінде ғана емес, ұлттық мүдделер мен прагматикалық пікірлермен де анықталады. Иран сыртқы саясатында прагматизм мен идеологияның үйлесуі туралы РЭНД корпорациясының американдық сарапшылары да ерекше айтып өткен болатын. Өз баяндамаласында олар «ирандық стратегиялық мәдениетте менменділік пен агрессияшылдықты ынталандыратын құраушырымен қатар, ондағы ұстамдылық пен прагматизм элементтерінің де ықпалы зор» деп мәлімдеген болатын. Сондықтан да иран тарапынан белгілі бір шегінулер жасалып, ымыралы келісімге қол жеткізу дайындығын ықтимал шешу жолдарынан алып тастауға болмайды.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Ali Rahnama. Superstition as Ideology in Iranian Politics: From Majlesi to Ahmadinejad. - Cambridge University Press, 2011. – Б. 319-320 - <http://books.google.kz/books?id=hzTzAuk1D>

8C&printsec=frontcover&dq=iran+ideology&hl=ru&sa=

X&ei=wHayUbz3IoTP4QsXnICYCg&redir_esc=y#v=onepage&q=iran%20ideology&f=false

2. ErvandAbrahamian. Iran between Two Revolutions. - Princeton University Press, 1982. – Б. 525-529

3. Hamid Dabashi. Theology of Discontent: The Ideological Foundation of the Islamic Revolution in Iran. - Transaction Publishers, 2006 – Б. 643-644. - [http://books.google.kz/books?id=sTFdNNQP4ewC&dq=iran+ideology&hl=ru&source=gbg_navlinks_s\[\]](http://books.google.kz/books?id=sTFdNNQP4ewC&dq=iran+ideology&hl=ru&source=gbg_navlinks_s[])

4. William Wager Cooper, Piyu YueChallenges of the Muslim World: Present, Future and Past.- Emerald Group Publishing, 2008. – Б. 543-544

5. Пластун В. Такой разный ислам... // Центральная Азия и Кавказ. - http://www.cac.org/journal/2000/journal_rus/cac11_2000/02.plastun.shtml

6. Исламская Республика Иран. Конституция от 3 декабря 1979 года. – <http://constitutions.ru/archives/140>

7. Выступление Аятолла Хамеени в первый день нового 1392 года по иранскому летоисчислению в мавзолее Имама Резы в Мешхеде 22 марта 1992 года. - http://www.iran.ru/news/politics/86579/Vystuplenie_lidera_Islamskoy_revolycii_v_mavzolee_Imama_Rezy

8. Авдеев Г. Шнитское духовенство и ирано-американские противоречия // Азия и Африка сегодня. –М., 2007. - № 1. – Б. 28-30.

9. Выступление Махмуда Ахмадинежада на 65-й сессии Генеральной Ассамблеи ООН 23 сентября 2010 года. - <http://azan.kz/article/show/id/114.html>

Мусурманкулова Зебо ХҚ мамандығы 3 курс студенті
(*Ғылыми жетекшіі: доцент Балабаева Б.М.*)

Әлемде дамушы мемлекеттер мен дамыған елдер арасындағы қатынастардың формасы мен мазмұны

«Солтүстік – Оңтүстік» әлеуметтік – экономикалық саяси бөлініс болып табылады. «Солтүстік» атауы дамыған бай мемлекеттерді, ал «Оңтүстік» дамушы, кедей мемлекеттерді біріктіреді. Сәйкесінше «Солтүстік» және «Оңтүстік» мемлекеттері жердің сол жартышарында орналасқан. Терминнің пайда болуындағы жартышар атауы сол себептен қолданылған. Алайда қазіргі таңда географиялық мағынадан шығып, кез келген дамыған мемлекет оның қай жерде орналасқанына қарамастан «Солтүстік» тобына қосылуына болады.

«Солтүстік – Оңтүстік» саяси термині алғашқыда «Солтүстік – Оңтүстік диалогы» бейресми атауынан шыққан. Мұндай диалог 1976ж халықаралық экономикалық әріптестік бойынша 27 елден келген делегаттар қатысқан Париж Конференциясында пайда болды. Осы «диалог» аясында дамушы мемлекеттер әлемдік экономикада өздерінің позицияларын бекіту, саудада артықшылықтар беруді өсіру және жаңа технологияларды алу шарттарын жақсарту үшін жаңа халықаралық тәртіпті орнату талабын қойды. Бұл диалогта «Оңтүстіктің» мүдделерін дамушы мемлекеттер, «Солтүстіктің» мүдделерін индустриалды дамыған мемлекеттер көрсетеді[1].

«Солтүстік» және «Оңтүстік» қақтығысының ушығуының көзі ретінде көптеген саясаттанушылар бұл топтардың мемлекеттерінің арасындағы экономикалық даму деңгейіндегі өсіп келе жатқан айырмашылық деп есептейді. Айырмашылықтың үздіксіз өсу фактісі үлкен қауіпті туғызады.

«Солтүстіктің» мүддесін қорғайтын көптеген экономистер осы айырмашылықтың өсуіне кінәлі ең алдымен «Оңтүстіктің» өзі деп есептейді. Осылайша, батысгермандық зерттеуші Г.Шнайдер 1971 жылы «үшінші әлем» «азық – түліктік апатқа» бетпе – бет

келе жатыр» деп жазган болатын. Оның ойынша, бұл апаттың «Жасыл Революция» да, азық – түлік өндіру технологиясындағы ешқандай жаңалықтар да алдын ала алмайды.

«Солтүстік - Оңтүстік» мәселесіне бастапқыдан және бәрінен бұрын «Оңтүстіктің» өзі кінәлі деген тұжырымға қатар, оған қарсы – ең алдымен «Солтүстік» кінәлі деген көзқарас қалыптасты. Мұндай позиция аргентиналық экономист Рауль Пребиштің, голланддық экономист Ян Тинбергеннің, сонымен қатар ағылшын экономисті Артур Льюистің, американдық Ханс Зингердің, швед Гуннар Мюрдальдың еңбектерінде негізделген болатын. Бұл еңбектердің негізгі мағынасына сәйкес халықаралық экономикалық қатынастар бастапқыда индустриалды дамыған мемлекеттермен орнатылды, соған сәйкес «Солтүстіктің» экономикалық мүдделерін көрсетеді.

Қалыптасқан халықаралық экономикалық қатынастарды қайта қарап, оларды индустриалды даму жолына түскен мемлекеттер үшін қолайлы ету үшін жаңа, ықпалды саяси құрылым құру қажет болды. Мұндай құрылым «77 тобы» болды.

Бұл топ Азия, Африка және Латын Америкасының дамушы мемлекеттерінің министрлерінің кеңесінің шешіміне сәйкес 1964 жылы құрылды және 1964 жылы Женевада өткен БҰҰ сауда және даму конференциясының Бірінші Сессиясында 77 мемлекет құрамында рәсімделді. Осыдан «77 тобы» атауы шыққан [2].

«77 тобының» қызметінің негізіне:

- Дамушы мемлекеттер арасындағы сауда – қаржылық және техникалық әріптестік;
- БҰҰ сессиялары мен конференцияларында, сонымен қатар сауда, өндіріс, ауыл шаруашылығы, ғылым және техниканы қосқанда халықаралық экономикалық қатынастардың мәселелеріне байланысты халықаралық форумдарда олардың бірлескен әрекеттерін әзірлеу, келісу және үйлестіру;

- Өзге елдермен, бірінші кезекте дамыған мемлекеттермен экономикалық, несиелік, қаржылық, соғымен қатар техникалық әріптестік мәселелері жатады.

1967 жылғы Алжир Хартиясынан бастап және одан кейінгі де бағдарламалық құжаттарда «77 тобының» негізгі мақсаты жана халықаралық экономикалық тәртіпті орнату үшін күрес деп жарияланады. Солтүстік пен Оңтүстіктің қарым – қатынастарының эволюциясындағы қарама – қарсы тенденциялар дамушы мемлекеттердің беделді Қосылмау Қозғалысы деп аталатын бірігуінің жұмысында көрініс табады.

Қазіргі таңда қозғалыстың қатысушылары 115 мемлекет болып табылады. Оның ішінде 50 мемлекет қозғалыс шеңберінде белсенді жұмыс жасайды. 1961 жылы Белградта құрылған кезінен бастап қозғалыс айтарлықтай эволюцияны басынан кешті. Джакарта және Картахен конференцияларының қорытынды құжаттарына сәйкес Қосылмау Қозғалысы бірполості әлем болашағын теріске шығарады және өзара сыйластық пен ұлттар теңдігіне негізделген тең жана әлемдік тәртіп орнатудағы маңызды рөлді өзіне алуға ұмтылады.

Қосылмау Қозғалысының төрағасы болып сайланған ОАР президенті Н.Мандела Дурбандағы Конференцияда сөйлеген сөзінде жаһандану үрдісі «бай Солтүстік пен кедей Оңтүстіктің» арасындағы жақындасуға қызмет ету керек, себебі, қырғи-қабақ соғыстың аяқталуы ығтымақтастық және серіктестік қағыдаттарына сәйкес тұрақты дамуды қамтамасыз ету, сонымен қатар соғысқа, зорлық – зомбылыққа, жұмыссыздыққа, ашаршылыққа, ауруларға қарсы күреске бағытталған ұжымдық күш салуға алғышарттар жасады деп атап өтті [3].

Қазіргі әлемдік даму үдерістері халықаралық мәселелердің көпшілігіне жаңа өлшем берді. Оған Солтүстік пен Оңтүстік ұатынастарының мәселелері де кіреді. Уақыт өте келе «Солтүстік – Оңтүстік» термині саяси лексиконда берік орнап қана қоймай, сонымен қатар «бай» және «кедей» мемлекеттер арасындағы қайшылықтардың синонимі ретінде қолданыла бастады. Әлемдік Оңтүстік аймақтарындағы әлеуметтік тұрмыстың өте төмен деңгейі баяғыдан алаңдаушылық туғызған болатын. Алайда қазіргі таңдағы Оңтүстік аймақтарындағы жалпы жағдайдың осыдан 10 – 20 жыл бұрын болған жағдайдан айырмашылығы үлкен.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Дрейер О.К., Лось Б.В., Лось В.А. Глобальные проблемы и “третий мир” (Общемировые и региональные процессы развития). М., 1991. – С.20.
2. Обминский Э. Е. Развивающиеся страны: теория и практика многосторонней экономической дипломатии. М., 1986. – С. 9.
3. Север-Юг: взгляд на прогресс // Курьер ЮНЕСКО. 1994, № 2. – С.4.

*Ахметова Арайлым Аймақтану мамандығы 3-курс
(Ғылыми жетекші: т.ғ.к., доцент Балаубаева Б.М.)*

Қытай Халық Республикасының Қазақстан Республикасындағы энергетикалық қызығушылықтары

Қытай Халық Республикасы – толыққанды және қарқынды дамушы экономикасы бар ел. ҚХР өз энергетикалық ресурстарын сақтай отырып, әлемдік энергетикалық нарыққа ықпал етуге талпынады.

Қазіргі таңда Қытай Халық Республикасы экономикасы қарқынды дамып келе жатқанымен, елдің халқының саны әлем бойынша бірінші орынды алатынын ұмытпағанымыз жөн. Энергоресурстарды пайдалану жылдан-жылға көбейіп келеді. Қытай Халық Республикасының Табиғи Ресурстар бойынша Министрлігінің ақпараты бойынша 2011 жылы Қытай елі 194 млн. тонна мұнай өндірді, ал импорттаған мұнай көлемі – 202 млн. тоннаны құрады. Қытай Халық Республикасының дамуы мен реформалары істері бойынша Мемлекеттік комитеттің болжамы бойынша, 2020 жылы елдің қажет ететін мұнай көлемі 560-600млн тоннаны құрайды. Бұл Қытайдың 2020 жылы 365-390 млн тонна мұнайды импорттауына тура келеді деген мағынаны білдіреді. Сондықтан, ҚХР-ның энергетика саласындағы сыртқы саясатының негізгі мақсаты энергоресурстары мол елдер мен аймақтармен ұзақмерзімді ынтымақтастық қатынастарды орнату болып табылады. Осы мақсатты жүзеге асыру жолында ҚХР өзіне тиімді ынтымақтас ел деп Қазақстан Республикасын таниды. Қазақстан-Қытай қатынастарының маңыздылығы жөнінде елбасы Н.Ә.Назарбаев: «Меніңше, адамзаттың ХХІ ғасырдағы дамуы көбіне-көп Қытаймен байланысты болады. Көптеген елдер Қытаймен өзінің арақатынасын сыртқы саясатының негізгі өзегі деп түсінеді. Ал Қазақстан үшін осынау болашағы зор, экономикасын қарышта қадаммен дамытып жатқан мемлекетпен ойдағыдай қарым-қатынас орнату айрықша маңызға ие» - деп атап көрсеткен болатын [1].

Қытай Халық Республикасының Қазақстанға деген энергетикалық қызығушылығын бірнеше факторлар бойынша түсіндіруге болады.

Біріншіден, Қазақстан Қытай Халық Республикасы үшін географиялық орналасу жағынан тиімді болып табылады. Бұл факт Қытай Халық Республикасы үшін ең маңызды факт болып табылады.

Екіншіден, Қазақстан Республикасы мұнай және табиғи газ қорларының үлкен көлеміне ие болуының нәтижесінде Қытайға экспорттауға мүмкіншілігі бар.

Үшіншіден, Қазақстан әлем бойынша уранның үлкен қорына ие. Қытай Халық Республикасы үшін уран өте маңызды болып саналады. Себебі, Пекин алдағы уақытта өзінің атомдық энергетикасын дамытуға мақсат қойып отыр. Ал ол үшін ядролық отынды өндіруге уран шикізаты қажет болады.

Қытайдың энергетикалық сұраныстарының көбеюі мен Қазақстанның ірі мұнай мен газ экспорттаушы ел болуы екі мемлекет арасындағы ынтымақтастыққа алып келді.

Қазақстан Республикасы мен Қытай Халық Республикасы арасындағы сауда-экономикалық, энергетикалық ынтымақтастық 1992 жылы 3 қаңтарда дипломатиялық қатынас орнатқан кезден бастап өте маңызды. Дипломатиялық қатынастарды орнатудағы

Қытай Халық Республикасы мен Қазақстан Республикасының біріккен коммюнике, 1992 жылғы 3 қаңтар қабылданған. Бұл құжатта екі ел егемендіктерін құрметтеу, территориялық тұтастықтарын сақтап, бейбіт өмір сүру мен өзара көмек негізінде қарым-қатынастарды дамыту туралы келісімге келеді.

1997 жылы 24 қыркүйекте Қазақстан Республикасы мен Қытай Халық Республикасының Энергетика және табиғи ресурстар Министрліктерінің арасындағы Бас келісімге қол қойылды. Бұл келісімде Ұлттық Мұнайгаз компаниясы, Мұнай тасымалдау жөніндегі Ұлттық компания, Өзенмұнайгаз Акционерлік Қоғамы, Қазақойл, ҚазТрансОйл компанияларының құқықтары мен шарттары жайлы жазылған [2].

ҚР Үкіметінің 2006 жылғы 6 сәуірдегі «Жібек жолы: аймақтық әріптестік пен даму потенциалын нығайту бағдарламасына қол қою» туралы қаулысы. Бұл бағдарламаға Қазақстан, Қытай, Өзбекстан, Қырғызстан, Тәжікстан Республикаларының Үкіметтері қол қойды. Мақсаты: Орталық Азия елдерінің аймақтық ынтымақтастығына жол ашу.

1997 ж. Қазақстан мен Қытай арасында мұнай-газ секторын инвестициялау жөнінде келісімшартқа қол қойылды. Мұнай және газ бойынша Қазақстан мен Қытай арасындағы 2004 жыл 17 мамырдағы келісімшарт. ҚР Үкіметі мен ҚХР Үкіметі арасындағы «Атасу-Алашанькоу» мұнай тасымалдау құбыры бойынша 2004 жыл 14 мамырдағы келісім. 2012 жылы Қазақстан 79,2 млн тонна мұнай өндірсе, оның 68,616 млн тонна мұнай экспортталған болатын. 68 млн тонна мұнайдың 10,4 миллион тонна мұнай 2004 жылғы ортақ жобамен құрылған Атасу-Алашанькоу мұнай құбыры арқылы экспортталған болатын. Қазақстан мен Қытайдың энергетикалық қатынастары негізінен шикізат өнімдеріне негізделгенін білеміз. Екіжақты қарым-қатынастың ең маңызды күші мұнай саласы болып табылады. 2011 жылдың алғашқы жартысында Қытай инвесторлары Қазақстанның 79 мұнай өндіруші компаниясының ішінен 22 компанияның активтеріне ие болды. Оның ішінде Қазақстандық АқтөбеМұнайГаз компаниясының 94,47%-ы, «PetroKazakhstan» компаниясының 67%-ы, «МаңғыстауМұнайГаз» компаниясының 50%-ы, «Buzachi Operating Ltd» (Солтүстік Бұзашы, Маңғыстау облысы) компаниясының 75%-ы, және т.б. кішігірім компаниялар акциялары қытайлық компанияларға тиесілі. Сонымен қатар Қазақстандағы мұнай өндірісіндегі үлесін 22,5%-ға дейін көтерді. Қазақстанда мұнай өндіруде Қазақстанның үлесі - 28%, АҚШ үлесі - 24%, Ресей үлесі - 9% болып табылады [3]. Қытайдың басқа мемлекеттердегі уран қорларына қызығушылығы соңғы қабылданған бағдарламалар бойынша бұрынғыдан да өскен болатын. 2015 жылға дейін Қытай уран қорларын 60 %-ға көбейтуді жоспарлап отыр. 2015 жылға қарай Қытай уран қажеттілігінің 40%-ын импорт арқылы қамтамасыз етуді, ал 2050 жылға қарай 80%-ын импорттауды жоспарлап отыр. Жалпы Қытайдағы уран қоры 170 мың тоннаны құрайды. Ал 2010 жылы уран өндірісі 850 тонна болған. 2013 жылдың шілде айында Қазақстан Республикасының уран экспортының көлемі 58,5%-ға көбейді және өңделген уран көлемі 2000 тоннаға жетті. Бірінші тамызда экспорт көлемі 815 млн долларды құрады. Осындай көлемде уран қорларын экспортқа шығару қабілеті ҚХР-ның Қазақстандағы энергетикалық қызығушылығын одан ары арттырмақ [4].

Барлық энергетикалық қатынастарды жүргізу барысында әр ел өздерінің мемлекеттік мүдделерін қорғауға тиісті. Яғни, қарым-қатынастарды орнату кезінде өз еліміз үшін тиімді және тиімсіз жақтарды анықтап, тек тиімді және қауіпсіз негізде ғана энергетикалық ынтымақтастықты орнатуымыз керек. Әрине, Қазақстан экономикасы үшін мұнай экспорттау ең маңызды сала болып табылады. 2012 жылғы көрсеткіш бойынша Қазақстанда 2012 жылы 80 млн тонна мұнай өндірілген екен. Оның ішінде, 17,2 млн тонна мұнай Қытай компанияларының қатысуымен өндірілген болатын. Бұл Қытайлық компаниялардың Қазақстандағы рөлін білдіреді.

Қытай Халық Республикасының сыртқы энергетикалық саясаты мен Қазақстанның сыртқы энергетикалық саясатын ескере отырып, екі ел арасындағы энергетикалық қатынастардың тиімді жақтарын қарастыру алдағы уақытта да өзекті мәселе болып қала бермек.

Пайдаланылган әдебиеттер:

1. Назарбаев Н.Ә. Гасырлар тоғысында. – Алматы, - 1996. – Б. 27
2. Генеральное соглашение между Министерством энергетики и природных ресурсов Республики Казахстан и Китайской Национальной Нефтегазовой Корпорацией (Алматы, 24 сентября 1997 г.). // <http://www.zakon.kz>
3. Сыроежкин К.Л. Казахстан – Китай: От приграничной торговли к стратегическому партнерству.- Книга 2.- В формате стратегического партнерства.- Алматы.- 2010// 384 страниц//<http://www.kisi.kz/img/docs/4945.pdf>
4. Фролов А. Сотрудничество КНР и Казахстана в использовании атомной энергии // Большая игра (Москва). – 2008. – N 6. – С. 13

Чукаева С., Акжаров Б.

PhD докторанты 3-го курса ФМО КазНУ

ООН и вопросы устойчивого развития

Ключевые слова: *ООН, устойчивое развитие, сотрудничество, глобализация, зеленая экономика.*

В свете процессов глобализации, ухудшающегося экологического состояния Планеты Земля и возрастающей в экономических и социальных аспектах взаимозависимости государств вопросы устойчивого развития принимают все более актуальный характер и выходят на глобальную повестку дня в новом формате. Концепция устойчивого развития появилась в результате объединения трех основных точек зрения: экономической, социальной и экологической.

Впервые же термин “устойчивое развитие” был применен в 1972 году на Первой Всемирной Конференции по окружающей среде в Стокгольме, где вопрос о взаимосвязи между экономическим развитием и ухудшением окружающей среды был впервые рассмотрен Международным сообществом на самом высоком уровне. Именно после данной конференции правительства учредили Программу ООН по окружающей среде (ЮНЕП), которая на сегодняшний день является ведущим учреждением в мире по проблемам окружающей среды [1].

В свою очередь термин “устойчивое развитие” был специально введен Международной комиссией ООН по окружающей среде и развитию (МКОСР) в 1987 году, учрежденной Генеральной Ассамблеей ООН в десятую годовщину Стокгольмской Конференции, для обозначения такого развития, при котором “удовлетворение потребностей настоящего времени не подрывает способность будущих поколений удовлетворять свои собственные потребности”. Таким образом, предложенная Комиссией новая концепция “устойчивого развития” была основана на подходе, обеспечивающем защиту окружающей среды и экономический рост в неразрывной связи друг с другом [2].

Затем свое дальнейшее формирование “устойчивое развитие” получило в рамках Конференции Организации Объединенных Наций по окружающей среде и развитию (ЮНСЕД) в 1992 году в Рио-де-Жанейро, ставшей также известной как встреча на высшем уровне “Планета Земля”. Конференция постановила, что охрана окружающей среды и социально-экономическое развитие имеют фундаментальное значение для устойчивого развития. На основе данного заявления были созданы два основных документа – Декларация Рио по окружающей среде и Повестка дня на XXI век, а также согласованы и открыты к подписанию две международные конвенции – об изменении климата и биологическом разнообразии [3].

В частности в Декларации Рио были определены основные принципы глобальной деятельности по обеспечению развития и охраны окружающей среды, а именно общей и

дифференцированной ответственности, платы за загрязнение, предосторожности и обязательства.

В Повестке дня на XXI век был изложен подробный план действий способных вывести мир из его нынешней неустойчивой модели экономического роста к деятельности, обеспечивающей охрану и возобновление ресурсов окружающей среды, от которых зависят экономический рост и развитие.

В декабре 1997 года в г. Киото, Япония, был подписан Киотский Протокол к этой Рамочной Конвенции. Согласно этому юридически обязательному документу, каждое государство должно принять меры, ограничивающие выбросы парниковых газов в атмосферу, содействовать разработке и широкому использованию новых и возобновляемых видов энергии и экологически безопасных технологий. Его осуществление поможет ослабить угрозу глобального потепления, вызванного выбросами в атмосферу парниковых газов, и, прежде всего, двуокиси углерода.

Вышеизложенные факты можно считать настоящим прорывом ООН в деле привлечения внимания и формирования основных механизмов решения проблем экологии, которые ранее редко включались в повестку дня международной общественности. С тех пор по мере появления все новых свидетельств ухудшения окружающей среды в глобальном масштабе росла обеспокоенность международного сообщества в связи с влиянием развития на экологию планеты и благополучие человека. Организация Объединенных Наций стала выступать как основной выразитель озабоченности по поводу состояния окружающей среды и главный сторонник “устойчивого развития”.

Позже в 1997 г. Генеральная Ассамблея ООН провела специальную сессию, так называемую встречу на высшем уровне “Планета Земля” + 5 по выполнению Повестки дня на XXI век. Государства-члены обнаружили наличие разногласий по вопросу о способах финансирования устойчивого развития в глобальном масштабе, однако подчеркнули крайнюю необходимость претворения в жизнь Повестки дня на XXI век. Итоговый документ сессии содержал рекомендации по мерам, направленным на достижение этой цели в том числе принятие законодательно обязательных показателей сокращения выбросов парниковых газов, вызывающих изменение климата; более активное продвижение к устойчивым способам производства, распределения и использования энергии; концентрация внимания на искоренении бедности как необходимом условии устойчивого развития [4].

В 2000 году на 55-ой сессии Генеральной Ассамблеи ООН была принята Декларация тысячелетия, в которой мировое сообщество определило основные Цели Развития на пороге Тысячелетия или Цели Развития Тысячелетия (ЦРТ). Лидеры 192 стран подписали Декларацию тысячелетия, в которой было подчеркнуто: “Мы вновь заявляем о своей поддержке принципов устойчивого развития, в том числе тех, которые изложены в Повестке дня на 21 век, согласованной на Конференции Организации Объединенных Наций по окружающей среде и развитию”. В качестве главных целей развития до 2015 года были определены следующие:

- ✓ Искоренение крайней нищеты и голода
- ✓ Обеспечение всеобщего начального образования
- ✓ Поощрение равенства мужчин и женщин и расширение прав и возможностей женщин
- ✓ Сокращение детской смертности
- ✓ Улучшение охраны материнства
- ✓ Борьба с ВИЧ/СПИДом, малярией и другими заболеваниями
- ✓ Обеспечение экологической устойчивости
- ✓ Формирование глобального партнерства в целях развития [5].

По прошествии десяти лет после принятия Повестки дня на XXI век, состоялась Всемирная встреча на высшем уровне по устойчивому развитию (Йоханнесбург 2002 г.), рассмотревшая прогресс, достигнутый за период после встречи на высшем уровне “Пла-

нета Земля” 1992 г. В принятых на ней Йоханнесбургской декларации по устойчивому развитию и Плана выполнения решений вновь подтверждается ключевое значение устойчивого развития и определяются пути решения его самых актуальных задач.

Сегодня большинство государств согласны с тем, что устойчивое развитие зависит от баланса его трех главных составляющих – экономической, социальной и экологической. Этот консенсус является одним из главных достижений последних тридцати лет международного сотрудничества. Тем не менее, прошедший в Рио-де-Жанейро Саммит “Рио+20” в 2012 году, где обсудили возникшие проблемы “зеленой” экономики, устойчивого развития и искоренения бедности, показал, что остается широкий круг вопросов, требующих более пристального внимания и совместных усилий международного сообщества для решения поставленных задач.

Не смотря на то, что Генеральный секретарь ООН Пан Ги Мун назвал Конференцию Рио “одной из наиболее важных конференций в истории ООН” методы решения многих проблем в области устойчивого развития, включая вызовы, связанные с развитием городов, энергией, водой, продовольствием и экосистемами, давно уже известны. На “Рио+20” страны попытались найти пути их претворения в жизнь посредством осуществления следующих мер: перехода к более безопасной для экологии экономике с уделением особого внимания искоренению нищеты; защите океанов от отлова рыбы, разрушения морских экосистем и отрицательного воздействия изменения климата; рационального обустройства городов и создание в них более благоприятных условий для жизни; более широкого использования возобновляемых источников энергии, что позволит существенно сократить выбросы углерода и масштабы загрязнения окружающей среды внутри и вне помещений, одновременно содействуя экономическому росту; более эффективного управления лесами, что обеспечит сокращение масштабов обезлесения вдвое к 2030 году позволит избежать ущерба от изменения климата в результате выброса парниковых газов; улучшение способов сохранения и управления водными ресурсами в целях содействия развитию и защиты от опустынивания.

В итоговом документе, озаглавленном “Будущее, которого мы хотим”, государствам договорились сформулировать универсально применимые цели в области устойчивого развития и приступили к их разработке. В соответствии с достигнутой в Рио-де-Жанейро договоренностью эта деятельность будет вестись в тесной координации с процессами формулирования повестки дня в области развития после 2015 г., в том числе с созданной Генеральным секретарем Группой видных деятелей высокого уровня по разработке повестки дня в области развития после 2015 г., и строиться на основе целей в области развития, сформулированных в Декларации тысячелетия [6].

Мировые лидеры договорились создать универсальный межправительственный политический форум высокого уровня, который заменит Комиссию по устойчивому развитию, и укрепит Программу Организации Объединенных Наций по окружающей среде. Они обязались начать межправительственный процесс изучения в рамках Генеральной Ассамблеи различных стратегических вариантов финансирования устойчивого развития и обратились с просьбой предложить Генеральной Ассамблее возможные варианты создания механизма содействия разработке, передаче и распространению чистых и экологически безопасных технологий. Помимо вышеперечисленных решений, участники Конференции приняли множество добровольных обязательств и активизировали формирование глобального партнерства вокруг цели обеспечения устойчивого развития с гражданским обществом, частным сектором и целым рядом основных групп и международных организаций. Согласно последнему Докладу о развитии человека Программы развития ООН за 2013 год устойчивый мир требует предоставления глобальных общественных благ в большем объеме. Растет число и повышается неотложность мировых проблем, начиная от снижения воздействия изменения климата и международной экономической и финансовой нестабильности и кончая борьбой с терроризмом и распространением ядерного оружия.

Эти проблемы требуют глобального ответа. Однако во многих областях международное сотрудничество продолжает осуществляться медленными, а иногда опасно нерешительными темпами.

Таким образом, можно прийти к выводу, что на Всемирных Саммитах 1992 и 2002 годов и Саммите тысячелетия 2000 года были заложены основы глобальной стратегии устойчивого развития, ориентированной на эффективное использование мировых ресурсов с учетом интересов настоящего и будущих поколений, определены цели тысячелетия, которые глобальное сообщество намеревается достичь к 2015 г. Это позволило добиться определенных успехов в концентрации усилий и ресурсов для достижения указанных целей. Вместе с тем Саммит “Рио+20” показал, что глубина и длительность происходящих в мире кризисов и трансформаций требуют разработки и принятия на высшем уровне научно обоснованной долгосрочной глобальной стратегии устойчивого развития, осуществляемой на базе партнерства государств и цивилизаций в ответ на вызовы XXI века. При разработке долгосрочной стратегии следует исходить из необходимости сбалансированного ответа на вызовы XXI века во всех сферах развития глобального сообщества - энергоэкологической, демографической, технологической, экономической, геополитической и социокультурной, из системного подхода к преодолению кластера глобальных кризисов первой четверти XXI века и перехода на траекторию глобального устойчивого развития во второй четверти века. Итак, долгосрочная стратегия может быть успешно осуществлена на основе партнерства государств и цивилизаций при ведущей роли Организации Объединенных Наций и потребует повышение ее роли в глобальном стратегическом планировании и регулировании.

Список использованных источников

1. www.un.org/ru/development/sustainable/background
2. Report of the World Commission on Environment and Development “Our Common future”. General Assembly, A/42/427. 1987. P.374
3. Report of the United Nations Conference on Environment and Development, Rio de Janeiro, 3-14 June 1992, A/CONF.151/26, vols. I, II and Corr.1, and III.
4. 19th Special Session of the UN General Assembly. Official Records, A/S-19/29.23-27 June 1997.
5. Декларация Тысячелетия Организации Объединенных Наций. 55-я Сессия Генеральной Ассамблеи ООН. 18 сентября 2000 г. A/RES/55/2.
6. Итоговый документ конференции ООН. Будущее, которого мы хотим. Конференция ООН по устойчивому развитию. 20-22 июня 2012. A/CONF.216/L.1

ҚАЗІРГІ КЕЗДЕГІ СОҒЫС ЖӘНЕ БЕЙБІТШІЛІК МӘСЕЛЕЛЕРІ

Тұрды Л. ХҚ мамандығы 3 курс студенті
(Ғылыми жетекшіі: доцент Балабаева Б.М.)

Қазіргі кездегі Қазақстан мен Германия арасындағы қарым-қатынастардың кейбір аспектілері

Қазақстан Республикасы мемлекеттік егемендігін жариялаған соң, Германия Федерациялық Республикасы 1991 жылғы 31 желтоқсанда оны тәуелсіз мемлекет деп мойындайды. Екі ел арасындағы дипломатиялық қарым-қатынас 1992 жылғы 11 ақпанда орнатылды. Германияға Президент Н. Назарбаевтың бірінші ресми сапары және Қатынастардың негізі туралы бірлескен Мәлімдемеге қол қойғаннан кейін, мемлекеттер арасындағы байланыстың негізі қаланды. 1992 жылы Қазақстанда ГФР Елшілігінің ашылуы және 1993 жылы Германияда ҚР Елшілігінің ашылуы бұдан арғы диалогтың жоғары деңгейде өрбуіне қосымша ынталандыру болды. Қазірде, Қазақстан мен Германия арасындағы қарым-қатынас дамудың үдемелі серпінімен сипатталады [1].

Қазақстан-германия қарым-қатынасындағы маңызды оқиғалардың бірі ретінде, Н.Ә. Назарбаевтың 2012 жылғы 7-8 ақпандағы Германияға сапарын айтуға болады. Сапар барысында Н.Назарбаев Германия Президенті К.Вульфпен және федералды канцлер А.Меркельмен кездесті. Саясат және экономика саласындағы өзара іс-әрекетті жандандыру бойынша екіжақты құжаттарға қол қойылды. Коммерциялық келісімшарт 3 млрд евроға бағаланған болатын [2].

Парламентаралық байланысқа келетін болсақ, Қазақстандық Сенат пен Мәжіліс депутаттары және Бундестагтағы «Германия және Орталық Азия» парламенттік тобы мүшелері арасындағы кездесулер үнемі өткізіліп тұрады. ЭКСПО-2017 Қазақстанда өтетіні, дамушы ел үшін өте маңызды, мақтанарлық оқиға. Осыған байланысты, 2013 жылғы 3 қыркүйекте Бундестагта «Қазақстан Астана қаласында өтетін ЭКСПО-2017 халықаралық көрмесінің аясында экономикалық және туристік орталық ретінде таныстырылады» атты қазақстан-германия форумы өтті. Оның жұмысына ГФР парламентінің мүшелері, неміс саяси және іскер топтардың өкілдері қатысты.

Германия – Батыс Еуропаның дамыған елдерінің бірі. 2009 жылғы статистика бойынша, ДЖӨ көрсеткіші 2 трлн 811 млрд долларды құрап, әлемдегі 5-орынды иеленді. Әлемдік ірі экспорттер болып табылады. Еуропалық Одақтың белді мүшесі. Ал Қазақстан үшін жетекші экономикалық серіктес. 2012 ж. қорытындылары бойынша екіжақты сауда көлемі 5,9 млрд. евро құрады: экспорт – 1,97 млрд. евро, импорт – 3,98 млрд. евро. 2013 жылғы көрсеткіш бойынша 6,5 млрд евро. Өз кезегінде, Қазақстан Германияның Орталық Азиядағы ең маңызды сауда әріптесі болып саналады. Германияның жетекші экспорт бағыттары – машиналар, жабдықтар, электрқауарлары, автокөлік, құралдар, дәрі-дәрмектер. Made in Getmanu маркасы әлемдік ірі сұранысқа ие екені сөзсіз. Қазақстан Германияға көмірсутектер (үлесі - 90%), металдар, химиялық шикізат, ферроқорытпалар жеткізіп тұрады. Германияға мұнай жеткізуші елдердің ішінде Қазақстан 5 орында (жалпы импорттың 8%). ҚР-ның экономикасына ГФР-ның инвестициялары 1,8 млрд. АҚШ долларын құрайды, ал Қазақстаннан Германияға 6,7 млрд. АҚШ долларға жуық инвестициялар салынған. Қазақстанда герман капиталының қатысумен бірлескен кәсіпорындар, неміс компаниялары, банктердің өкілдіктерін қоса есептегенде, 1250-ден аса экономикалық құрылымдар тіркелген. «Сименс», «Даймлер», «Фольксваген», «Метро», «ТиссенКрупп», «Ман», «РВЕ», «Кнауф», «ЕАДС», «Байер», «БАСФ», «Бош» белгілі герман концерндері белсенді жұмыс атқарады. Сауда-экономикалық әріптестік бойынша герман-қазақстандық үкіметаралық жұмысы тобы бар. Олар екі жақты сауда қарым-қатынастарын дамыту мақсатында жұмыс жасайды. Экономикалық ынтымақтастықтың дамуына ҚР Президенті Н.Назарбаевтың 2012 жылғы 6-8 ақпандағы Германияға сапары елеулі серпін берді. Шикізат, өнеркәсіп және технология

салаларындағы серіктестік туралы үкіметаралық келісіммен қатар, жалпы сомасы 4,5 млрд. евроны құрайтын 50-ге жуық коммерциялық құжаттарға қол қойылды.

2012 ж. 22 мамырда 5-ші Астана экономикалық форумы барысында Индустрия және жаңа технологиялар министрлігімен бірге «Қазақстан және Германия: шикізат, индустриалды және технологиялық ынтымақтастықтың өзара тиімді перспективалары» атты экономикалық форум ұйымдастырылды. Германияның жаңа технологиялары Қазақстан үшін өте маңызды. Өнеркәсібімізді сапалы технологиямен жабдықтау арқылы, өндірісімізді дамыта аламыз.

2012 жылы 25-26 маусымда Гамбургте Стратегиялық ынтымақтастық бойынша Қазақ-Герман Іскерлік кеңесінің 4-ші отырысы және Экономика және сауда бойынша Үкіметаралық жұмыс тобының 6-шы отырысы өтті. Қазақ-Герман Іскерлік кеңесі отырысының ҚР және ГФР үкіметтері арасындағы шикізат, өнеркәсіп және технология салаларындағы әріптестік туралы Келісімді іске асыру талқыланды. Үкіметаралық жұмыс тобының мәжілісінде шикізат, өнеркәсіп және технология салаларындағы ынтымақтастық мәселелері, сонымен қатар инновация саласындағы өзара әрекеттесу, ауыл шаруашылығы, энергетика, энергия тиімділігі, қоршаған ортаны қорғау, денсаулық сақтау, қаржылай-банктік қызмет, азаматтық авиация, төтенше жағдайлар және т.б. сұрақтарды талқыланды. Неміс тарапы бүкіләлемдік EXPO көрмесін 2017 жылы Астанада өткізу туралы қазақстандық ұсыныспен таныстырылды.

1994 жылы 16 желтоқсанда «Мәдени әріптестік туралы» Келісімге қол қойылған болатын. Осы құжат негізінде, екі ел арасында саяси, экономикалық қатынастармен қатар, мәдени байланыс та қарқынды түрде дамуда. 2009 жылы 4 ақпанда Н.Ә. Назарбаевтың Германияға ресми сапары кезінде «Қазақстанның Германиядағы жылының», 2010 жылы 4 ақпанда мемлекеттік министр Пипердің Астанаға ресми сапары кезінде «Германияның Қазақстандағы жылының» жариялануы екіжақты мәдени-гуманитарлық ынтымақтастықтың одан әрі тереңдеуіне үлкен серпін берді. 2011 жылы 24 наурызда Әзірбайжан, Иран, Қырғызстан, Тәжікстан, Түркіменстан және Түркия мемлекеттерінің дипломатиялық миссияларымен бірлесе отырып, Наурыз мейрамын өкізу мәдени қатынастар, елшілік тарихындағы маңызды оқиғалардың бірі болды. Сондай-ақ, мемлекеттік тәуелсіздігіміздің 20 жылдық мерейтойы шеңберінде жыл бойы көптеген мәдени шаралар өтті.

Соның бірі, Берлин қаласындағы Гумбольдт университетінде өткен «Қазақстанның тәуелсіздігіне 20 жыл: Қазақстанның жетістіктері және болашағы» атты тақырыптағы симпозиум мен «Қазақстан – Еуропа мен Азия арасындағы көпір» фотокөрмесі. Елшілік шеңберінде де мерекелік шаралар өткізілді. Қазақ әдебиетінің мақтанышы, ұлтымыздың көрінісі болып саналатын М.Әуезовтың «Абай жолы» мен І.Есенберлиннің «Көшпенділер» атты роман-трилогиясының 3 томы неміс тілінде басылып шығарылды [1, 36].

Екі ел арасында білім және ғылыми зерттеулер саласындағы ынтымақтастық пәрменді дамып келеді. 1999 жылдан бері Алматыда мамандарды неміс стандарты бойынша дайындайтын Қазақ-Неміс университеті жұмыс істейді. 1994 жылдан бері Қазақстанда Гете институты жұмыс істейді. Германияда 2009 жылы «Болашақ» Халықаралық бағдарлама Орталығы ашылып, осы елде оқитын қазақстандық студенттердің форумын өткізу дәстүрге айналды. Қазақ тіліне құштарлар үшін әлемдегі әйгілі университеттердің бірі – Гумбольдт университетінің қабырғасында Еуропа мен алыс шетелдегі тұңғыш «Қазақ тілі мен Қазақстан» атты лекторатының қызметі екіжақты білім саласындағы қатынастарға серпін берді. Германиядағы қазақ диаспорасының саны көп 1000 адамнан сәл асады. Олардың ішінде: Кельнде - 500, Мюнхенде - 380, Берлинде - 110, Гамбургта - 34, Майнцта - 11, Майндағы Франкфуртта - 7, Хайдельберге - 7 адам. Диаспораның өзекті мәселелерін шешу мақсатында олардың тығыз орналасқан жерлерде Қазақ мәдениет орталықтары (КМО) жұмыс істейді. КМО 1998 жылы Мюнхенде, 2001 жылы - Кельнде ашылды.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Германия Федеративтік Республикасындағы Елшілігінің ресми сайты <http://www.botschaft-kaz.de/>

2. Представительства Германии в Казахстане. <http://www.kasachstan.diplo.de/>

Қазіргі кездегі Қазақстан мен Италия арасындағы қарым-қатынастардың кейбір аспектілері

БҰҰ Бас Ассамблеясының 66-сессиясы шеңберінде өткен кездесуде Италия Республикасының Сыртқы істер министрі Ф.Фраттини аймақтық және халықаралық қатынастардың барлық салаларындағы Қазақстанның жетекші рөлін атап өтіп, ел экономикасының қарқынды дамуына назар аударып, Қазақстанда италиян компаниялары өкілдіктерінің болу деңгейімен қанағаттануын білдірді.

Италия - әлемдегі ең көне елдердің бірі, сонымен қатар жүзден астам жыл бұрын пайда болғанмен Еуропадағы салыстырмалы жас, қазіргі заманғы мемлекет болып табылады. Бүгінгі күні ол алдына азаматтарды әлеуметтік қорғау тұрғысынан бірқатар елдердің интеграциялық үдерістердің нығаюна қатысушы құқығына ие толыққанды мемлекетке айналды. Италия - Қазақстан Республикасының мемлекеттік тәуелсіздігін мойындаған бірінші батыс елдерінің бірі және осы елмен қарым-қатынастарға арнайы көңіл қоятындықтан Еуропадағы Қазақстанның ең маңызды саяси және экономикалық әріптестерінің бірі болып табылады.

Қазақстанның кез келген елмен екі жақты қарым-қатынастағы контексте негізінен мыналар ескерілген: саясат саласында – мемлекеттік пен біздің егемендігімізді күшейтуге ықпал ету және қолдау көрсету; экономика саласында біздің экономикалық өсуімізге ықпал ету және қазақстандықтардың жағдайын көтеру; мәдени-гуманитарлық салада – бүкіләлемдік мәдениетке біздің мәдениетіміздің интеграциясы мен адамдық потенциалын дамытуға ықпал ету.

Қазақстан Республикасы Италиямен ең алғаш рет 1992 жылы дипломатиялық қарым-қатынас орнатқалы бері екіжақты ынтымақтастық саяси, экономикалық, мәдени және басқа салаларда да әрдайым әріптестік сипатымен, өзара тиімді мүдделерімен ерекшеленді. Тараптар барлық салалардағы екіжақты қатынастарды нығайту мақсатында 1992 жылы қараша айында Қазақстандағы Италия елшілігін, 1996 жылы Қазақстан Республикасының Италиядағы Елшілігін ашқан болатын. Содан бері екі ел арасындағы дипломатиялық қарым-қатынастар жоғары деңгейде орындалып келеді. Жоғары деңгейдегі диалог заң шығарушылық, атқарушылық және соттық билік органдары арасындағы белсенді байланыстар арқылы сақталуда. Осындай қарқынды серіктестіктің сақталуының тағы бір себебі - халықаралық саясаттың көптеген өзекті мәселелері бойынша Астана мен Римнің ұстанымдарының ұқсас келуі. Италия ресми түрде Қазақстанның еуропалық институттарымен жақындасу қадамдарын қолдап, осы бағытта елімізге көмектесуге дайын екендігін білдіруде. Еуропа елдерінің басым көпшілігі секілді Италия Қазақстанды Еуропа мен Азияны қосып отырған геосаяси көпір ретінде қарастырып, трансатлантикалық серіктестіктің белсенді қатысушы ретінде Қазақстанның сыртқы саяси басымдықтарын, соның ішінде Азиядағы өзара іс-қимыл және сенім шаралары кеңесі үдерісін қолдайды. Сонымен қатар италиян тарапы 2010 жылғы Еуропадағы Қауіпсіздік және Ынтымақтастық Ұйымы (ЕҚЫҰ) және 2011 жылғы Ислам Ынтымақтастық Ұйымы (ИЫҰ) Төрағасы лауазымдарындағы Қазақстанның күш-жігерін қолдап, екіжақты әріптестік қарым-қатынастарының одан әрі нығаюына үлес қосты.

Қазақстан мен Италия арасындағы ынтымақтастық байланыс барлық сала бойынша қарқынды дамып келе жатыр. Бұған екі елдің басшылары өткізген кездесулер, жасасқан келісім шарттар серпін беріп отыр. 2009 жылғы 5 қарашада Римде Қазақстан Республикасы мен Италия Республикасы арасындағы Стратегиялық әріптестік туралы шарт жасалған болатын. Осы шарттың негізінде тараптар өз қарым-қатынастарын теңдік, өзара сенім, стратегиялық әріптестік және жан-жақты ынтымақтастыққа бағыттайды. Шартты жасасудағы негізгі мақсаттардың бірі - екіжақты саяси диалогты дамыту. Осы арқылы

тараптар еуразиялық және еуропалық кеңістіктегі бейбітшілік пен қауіпсіздікті нығайту мәселелерінде іс-қимылдар жасайды. Сонымен қатар халықаралық ұйымдар шеңберінде де өзекті мәселерге көңіл бөліп, оларды шешу жолында бірлескен қадамдар жасауға да дайындықтарын білдірген, әсіресе ЕҚЫҰ институттарын күшейту және ЕҚЫҰ кеңістігінде құқық үстемдігін дамыту жөніндегі, оның ішінде бірлескен бастамаларды іске асыру жолымен тығыз ынтымақтастықты дамытуда.

Еуропаның жетекші елдерімен екіжақты саяси қарым-қатынастарының арқасында Италия Республикасының таптырмас қолдауымен, Қазақстан халықаралық қоғамдастыққа неғұрлым жылдам ене бастады. Сондай-ақ Қазақстанның Италиямен қатынасы сыртқы саясатының негізгі еуропалық векторын елеулі қалыптастыруға бастама, Қазақстанның және бүкіл Орталық Азия өңірінің Еуропалық Одақ тарапынан өздеріне мүддесін жандандырды. Италияның Сыртқы саясат желісі әлемдік саясатта ерекше орын бекітеді, халықаралық аренада белсенді болып табылады. Италия әрдайым маңызды өңірлік бастамалардың авторы болып табылады және әлемнің жетекші халықтар арасында болуы құқығын мәлімдейді. Бұл әлемдік саясатта, белсенді және тәуелсіз сыртқы саясатын ерекше атап, оның қалауы итальяндық үлес тануы қажет.

Қазақстан-италиян бірлескен кәсіпорындарының құрылуы жалғасуда. Қазіргі уақытта Қазақстанда италиян капиталының қатысуымен 142 бірлескен кәсіпорын тіркелген. Бірлескен кәсіпорын пайдалы кендер орындарын дамыту, ауылшаруашылық өнімін қайта өңдеу, азық-түлік және жеңіл өнеркәсіпті жасау, ауылшаруашылық машина жасау, энергетика, ХТТ (халық тұтынатын тауарларды) өндіру саласында өз қызметтерін жүзеге асырады.

Сауда-экономикалық саладағы қазақстан-италиян қатынастарының дамуының маңызды құралы Өнеркәсіптік және экономикалық ынтымақтастық және алмасу бойынша қазақстан-италиян үкіметаралық жұмыс тобының мәжілістері болып саналады. Жалпы, италияндық іскерлік топтардың қазақстандық компанияларға өсіп бара жатқан қызығушылығын және сенімін атап өту қажет. Италия елімізді ТМД-ғы ең тез дамып келе жатқан елдердің бірі және қолайлы инвестициялық климаты, бизнесті жүргізуге жақсы жағдайы және тұрақты саяси жүйесі бар мемлекет ретінде қарастырады.

Қазақстан мен Италия екі ел арасындағы қарым-қатынасты тез түрлендірді, стратегиялық әріптестікті дамытты. Италияндық сыртқы саясатының негізгі міндеттерінің бірі - саяси бағдарға қарамастан энергетикалық тұрақтылығын қамтамасыз ету болып табылады. Италия Қазақстаннан энергетикалық ресурстардың шамамен 85% импорттайды. Бұл Италияның сыртқы стратегиясы, сондай-ақ, осы қажеттілігін Италиядағы ең ірі мұнай-газ компаниясының маңыздылығымен түсіндіреді. Компания, тіпті тәуелсіз «актор» ретінде бүкіл әлем бойынша өз стратегиясын жүзеге асыруда белгілі бір ерекшелігі бар. Энергияның негізгі импорттері ретінде, Италия энергияның сенімді көздері болуы мүмкін елдермен байланыстарды нығайтуға ұмтылады. Ресеймен қарым-қатынас Рим мен Мәскеу арасындағы қарым-қатынастардың дамуы «WikiLeaks» мақаласында дипломатиялық ноталар жарияланғаннан кейін мұқият зерттеу объектісі болды. Алайда, соңғы айларда серпін алған Италия мен Қазақстан арасындағы қарым-қатынастардың жағдайы барлығына белгілі емес.

Өнеркәсіптік және экономикалық ынтымақтастық пен алмасу жөніндегі қазақстандық-италияндық үкіметаралық жұмыс тобының соңғы Кездесу барысында Экономикалық даму және сауда вице-министрі Тимур Сүлейменов Италия «Қазақстанның Еуропадағы негізгі стратегиялық әріптесі» екенін айтты. Осыған орай, 2010 жылғы екі ел арасындағы саудасаттық 30% -ға өсті, ал Италия Қазақстанның ең ірі еуропалық инвесторы болып табылады деп атап өтті.

Білім, туризм және мәдени салаларда да қазақстан-италияндық бірлестік жақсы қарқынмен дамуда. Мантуе мен Римде өткен «Алтын адам: Қазақстанның қола ғасырдан ұлы көші-қон дәуіріне дейінгі дала мәдениеті» көрмесі сәтті болды. Ол Италияның сыртқы істер Министрі, «ЭНИ» концерні мен ғылым Министрлігінің археология Институты – ҚР

ғылым Академиясының ықпалымен жасалған. 1999 жылы «Алтын адам» елдің оңтүстік қалаларында – Лечче мен Неапольда экспонатталды.

Қазақстанның тәуелсіздік алуы туристік қызметті реттеу мен халықтың тарихи және мәдени мұрасын жаңғырту үшін негіз боп қаланды. Туризмнің тез және тұрақты өсуін, оның қоршаған ортаға, экономиканың барлық саласына және қоғамның әл ауқатына күшті ықпалын назарға ала отырып, Үкімет туризмді Қазақстан экономикасының маңызды секторы деп анықтады. Қазақстанда қазіргі кезде туризмге үлкен мән беріліп отыр, соның ішінде ең табысты туризм түрі- іскерлік туризмді дамыту. Себебі, Қазақстан көптеген мемлекеттермен экономикалық тығыз қарым-қатынаста.

Сондықтан, жыл сайын елімізге іскерлік мақсаттағы сапармен келушілердің саны көбеюде. Соның ішінде италия туристері мен қазақстанның италияндық компаниялары елеулі орын алды. Екі ел арасында да Іскерлік туризм қазіргі кезде ең тез дамып келе жатқан туризм түрі болып табылады. Жеклеген іскерлік сапарлар, олар бүгінгі күні іскерлік туризм құрылымының 70,8% құрайды; Конференция, семинарлар – 12,6%, көрмелер – 10,3%, конгресстік туризм – 3,3% құрайды.

Қазақстанның әлемдік білім беру кеңістігімен бірігуіне байланысты, Қазақстан жоғары мектебінің Болон процесіне енуі қазақстан-италиян ынтымақтастығы бағыттарының бірі болып табылады.«Темпус» бағдарламасы аясында бірқатар қазақстандық университеттер Миландағы Санта Куоре университетімен әлеуметтік жұмыс менеджменті саласында ынтымақтасуда. Бағдарламада оқыту семинарлары мен тренингтерді, бірлескен жобалар дайындалды. Италияның жоғарғы оқу орындары мен зерттеу институттарына қазақстандық мұғалімдер мен ғалымдардың жеке сапарлары іске асырылды. Білім саласындағы ынтымақтастық. 2005 жылдың сәуір айында ҚР Білім және ғылым министрі Б.Әйтімова Италияда жұмыс сапарымен болып қайтты. Сапардың мақсаты – байланыс орнату мен "Болашақ" бағдарламасы шеңберінде Италияның жоғарғы оқу орындарында Қазақстан азаматтарының білім алу мүмкіндігі бойынша келіссөз өткізу, сондай-ақ ғарыш саласындағы ынтымақтастықты жандандыру. Сапар барысында Білім беру, университет пен зерттеу министрі Л.Мораттимен, Италияның негізгі университет басшысымен, "Финмекканика" қорғаныс және аэроғарыш компаниясы директоры Д.Марескамен кездесулер өтті. Кездесулер нәтижесінде екі жақ аталған бағыттарда озық ынтымақтастық орнатуға даяр екендіктерін паш етті.

Тараптар Қазақстан мен Италия арасындағы әскери ынтымақтастықты дамытудың өзекті мәселелерін, оның ішінде қорғаныс өнеркәсібі саласын өркендету, әскери техниканың жаңа үлгілерін, бақылау және байланыс жүйелерін сатып алу, құрлық әскерлерінің бірлескен өзара іс-қимылдары мәселелерін де қарастыруда. Италияның Қорғаныс министрі, сондай-ақ, Астана қаласында итальян елшілігінің қолдауымен Қорғаныс атташесі өкілдігін ашты. Осы оқиғалардан кейін Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының 2009 жылы Президент Нұрсұлтан Назарбаев пен Италия Премьер-Министрі Сильвио Берлускони келіснен стратегиялық әріптестік туралы келісімді бекітті. Ол екі ел арасындағы соңғы екі жақты кездесу және олардың ынтымақтастықты нығайту бағытында өте маңызды дипломатиялық қадам болды. Қазақстан мен Италия қорғаныс ведомстволарының басшылары Орталық Азияда қауіпсіздікті қамтамасыз ету, оның ішінде Ауғанстанның қазіргі және болашақтағы ахуалының даму мәселелері туралы пікірлер алмасуда бірнеше жетістіктерге қол жеткізген. Қазақстан қажетті құқықтық процедураларды жүргізіп болған соң Италияға Ауғанстандағы бейбітшілік пен тұрақтылықты сақтау жөніндегі халықаралық күштердің операциялары шеңберінде әскери мүлік пен персоналдың транзиті үшін өз аумағын ұсынатын болады. БҰҰ және НАТО шеңберінде Қауіпсіздікке жәрдем етуші халықаралық күштер құрамында Ауғанстанды тұрақтандыру мен қалпына келтіру жөніндегі іс-қимылдарға Италия Қарулы Күштерінің қатысуына байланысты Қазақстан Республикасының аумағы арқылы әскери мүлік пен персоналдың транзитін қамтамасыз етуді реттейтін Келісімге екі ел Қорғаныс министрлері

2013 жылы қол қойған болатын. Келісім Италия Қарулы Күштерінің әскери қызметшілері мен техникасын коалициялық күштер құрамында теміржол және әуе қатынастары арқылы тасымалдауды қарастырады.

Уақыт өте келе, Қазақстан Италия үшін үлкен геосаяси қызығушылық тудырды. Тұтастай алғанда, Италия энергетикада Жерорта теңізі өндірушілерінен алда болып, ТМД елдерінде өзінің қатысуын кеңейтуге тырысады. Қазақстанмен қатынастарды жақсартуына қарамастан Италия үкіметінің саяси бағдары итальян сыртқы саясатының тұрақты функциясы болып табылады. Астана, сондай-ақ Риммен қарым-қатынаста мүдделі. Италия Еуропалық Одақтағы Қазақстанның негізгі стратегиялық серіктесі болып саналады. Қазақстан өз экономикасын дамыту және әртараптандыру үшін, ақша қорын молайту үшін мұнай экспортын арттыруға, сондай-ақ оның халықаралық мәртебесін арттыруға мүдделі. Астана Қытаймен байланыстарды нығайтуына қарамастан, Еуропа елдерімен қарым-қатынастың ілгері болуын жалғастырады, және Италия осы тұста маңызды рөл атқаратын болады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасы мен Италия Республикасы арасындағы қатынастар // <http://www.mfa.kz/>
2. Қазақстан Республикасы мен Италия Республикасы арасындағы Стратегиялық Әріптестік туралы шартты ратификациялау туралы 2011 жылғы 18 сәуірдегі N 427-IV Заңы // <http://adilet.zan.kz/>
3. Қазақстан мен Италия арасындағы ынтымақтастық байланыс, 2011 // <http://www.parlam.kz/>
4. Италия упорно борется за энергоресурсы Казахстана // <http://www.warandpeace.ru/>

Оразбаев Е. ХҚ мамандығы 3 курс студенті
(*Ғылыми жетекші: доцент Балаубаева Б.М.*)

Қазақстан мен Америка құрама штаттары арасындағы қатынастар

Америка Құрама Штаттары Қазақстан республикасының тәуелсіздігін КСРО ыдырағаннан кейін 1991 ж 25 желтоқсанла мойындаған ең алғашқы мемлекет. Қазақстан мен АҚШ қатынастарының іргетасы ядролық қаруды таратпау және әлемдегі қауіпсіздікті сақтауда қаланып, екі онжылдықта сауда, аймақтық қауіпсіздік және Ауғанстанды тұрақтандыру, өңірлік экономикалық интеграция және азаматтық қоғамды дамыту, екі жақты ынтымақтастық көбейіп, заң мен демократияның үстемдік принципі ұстанған. Қазақстан АҚШ-ты өзінің ең ірі стратегиялық және экономикалық серіктестерінің бірі ретінде қарастырады.

2010 жылы Қазақстан мен Америка Құрама Штаттары Стратегиялық Әріптестік шеңберінде жыл сайынғы екіжақты консультацияларды (ABC) іске қосты: онда аймақтық ынтымақтастық, Ауғанстандағы жағдайды тұрақтандыру, қауіпсіздік, демократиялық реформаларды тұрақтандыру, заң үстемдігі, адам құқықтары, қоғамды дамыту, экономикалық даму, энергетика, ғылым және техника аспектілері талқыға алынды. Іс-шаралар жоспарына сәйкес, тараптар осы басым мәселелер бойынша ынтымақтасуға жұмыс топтарын құрды. 2014 ж. 10 желтоқсанда Вашингтонда өткен SPD-дің үшінші съезінде Сыртқы Істер Министрі Ерлан Ыдырысов пен Хатшы Керри бірлескен мәлімдеме жасады. Бұл мәлімдеме мазмұны ҚР мен АҚШ арасындағы ынтымақтастықты кеңейту және стратегиялық серіктестікті әрі қарай тереңдету болды. Қазақстан американдық инвесторлары мен компаниялары үшін тартымды инвестициялық мүмкіндіктер көзі. Жақында АҚШ Қазақстанға тікелей инвестиция көрсетуден Голландияны басып озып, мемлекеттің дамуына көптеген кредиттер берді. Бірақ берілген кредиттер толыққанды

жүзеге асуы үшін АҚШ Қазақстанның шет ел инвесторларының құқықтарын қорғап, инвестиция жөніндегі заңды күшейтуді талап етті. Америка Құрама Штаттары мен Қазақстан арасындағы инвестициялық ынталандыру жөніндегі келісімге 1992 жылы қол қойылса, 1994 жылы екі ел арасында екі жақты инвестициялық шартқа қол қойылды.

Қазақстан аз уақыт ішінде аймақтық экономикалық алпауыт атанды. Оның бәрі макроэкономикалық тұрақтылық, жетілдірілген бизнес-орта, энергетика мен минералды ресурстарымыздың арқасында. Қазақстанның экономикасы соңғы он жылда әр жыл сайын 8%-дық көрсеткішке өсіп отырады. Мемлекетіміз әлем дағдарысын валютаны тұрақтандыру арқасында епті өткізді. Ал жаһандық экономикалық дағдарыс кезінде Қазақстанның экономикалық өсуі 2009 жылы 1,2% -ға дейін баяуласа, жылдық өсу қарқыны кейіннен тиісінше, 2012 және 2013 жылы 5% және 6% -ға дейін өсті. Елдің экономикалық әртараптандыру және индустрияландыру бағдарламалары экономикалық орта мерзімді перспективаға он жағын көрсетеді деп күтілуде.

АҚШ-пен сауда-экономикалық ынтымақтастықта Қазақстан үшін инвестиция тартудың маңызы зор. Бұл фактор – елдің тұрақты және қарқынды дамуына себепші және қазақстандық көп қырлы саясатты тиімділікпен пайдалануда жемісті қызмет етеді. Мәселен, 1993 жыл-дың маусымынан бері АҚШ-тың Қазақстанға салған тікелей инвест-тицияларының жалпы көлемі 30 миллиард долларға жеткен екен. Өткен жылдың 9 айында ғана осы елден 1,5 мил-лиард АҚШ доллары тікелей инвест-тиция болып келген. Бұл 2008 жылдың осы мерзіміндегіден 6,3 пайызға артық.

Қазақстанда АҚШ капиталы-ның қатысуымен 350-ден астам кә-сіпорындар жұмыс істейді. Аталған кәсіпорын негізінен шикі мұнай мен ілеспе газ өндіру, құрылыс, фармацевтикалық тауарлар сағу, қонақ үйлерге қызмет ұсыну, көлік-экспедициялық қызмет көрсету, геологиялық барлау мен іздеу (ғылыми зерттеулерсіз) жұмыстарын және басқа да салаларды қамтиды.

"ШевронТексако", "Эксон-Мо-бил", "КонокоФиллипс", "Орикс/КеррМакГи" сияқты америкалық компаниялар еліміз экономикасы-ның дамуына көмегін беріп, алдыңғы орындарды иеленуде. Аме-рикалықтардың қатысуымен құрылған "Теңізшевройл", "Аджип ККО", "Каспий тұрба құбыры кон-сорциумы", "Қарашығанақ инте-гра-циялық ұйымы" сияқты ком-па-ниялар мен бірлескен кәсіпорын-дар еліміздегі ірі жобаларды жүзеге асыруға белсене үлес қосып келеді.

Сонымен қатар, энергетика саласындағы Қазақстан мен АҚШ әріптестігі жөніндегі арнаулы ко-мис-сия 7-8 жылдан бері жұ-мыс істеп келе жатыр. Осы уақытқа дейін бұл комиссия алты отырыс өткізіп, оларда мұнай-газ, электр және атом энер-гетикасы, ядролық технологияларды таратпау, қоршаған ортаны қорғау секілді маңызды мәселелердегі әріптестік қатынастарды одан әрі дамытудың жолдары қаралды.

3. ҚР Парламенті және АҚШ Конгресі арасындағы ынтымақтастық халықаралық ұйымдар аясында екіжақты және көпжақты деңгейде өтеді. ҚР мен АҚШ арасында парламенттік тараптан тұрақты түрде сапарлар алмасу өтеді, ҚР Парламенті қызметкерлерінің АҚШ-қа және АҚШ Конгресі стафферларларының Қазақстанға танысу сапарларын ұйымдастыру бойынша әртүрлі бағдарламалар іске асады.

АҚШ Конгресінде "Қазақстан достары" және "Орталық Азия достары" атты топтар жұмыс істейді. Сенатта және ҚР Парламенті Мәжілісінде АҚШ Конгресімен ынтымақтастық бойынша топтар құрылған.

Екі мемлекет арасындағы әскери-техникалық ынтымақтастық 2012 жылы қарашада қол қойылған, 2013-17 жылдар кезеңіне арналған үшінші бес жылдық әскери ынтымақтастық жоспарына сәйкес жүргізіледі. Жоспар бітімгершілік әлеуетті дамытуды, әскери білім саласына жәрдемдесуді (оқытушы және курсанттық құраммен алмасу), Қазақстан Әскери күштерінің арнайы операциялар бөлімшелерін дайындауды, сондай-ақ қорғаныс өнеркәсібі кәсіпорындары желісі бойынша байланыстар орнатуды көздейді.

1993 жылдан бері шетелдік тікелей инвестициялардың жалпы ағыны құрылымына сай АҚШ үлесіне шамамен 26 млрд. долл. тиесілі (барлығы 159 млрд. долл.). Американдық инвестицияның негізгі инвестиция саласы – тау-кен ісі (барлық инвестицияның 18%), жылжымайтын мүлік, жалға алу және кәсіпорын қызметтері (16%), қаржылық қызметі (5%) және т.б.

Инвестициялық ынтымақтастық қарқын алып келеді. Қазақстан экономикасына АҚШ тікелей инвестициясын тарту үшін тұрақты жұмыстар жасалуда, инвестфорумдар және дөңгелек үстелдер, таныстырылымдар және өз капиталын инвестициялауға мүдделі әлеуетті және жұмыс істейтін инвесторлармен кездесулер өткізіледі.

АҚШ ҚР-дың ірі инвесторы болып табылатын 10 мемлекеттің қатарына кіреді, оларға бір жылға арналған визасыз режим қарастырылған және инвестициялаудың басым бағыттарының тартымдылығын арттыру үшін жаппай ынталандыру пакеті қабылданған оларға - шикізат секторы, өндірістік өнеркәсіп, инновациялық салалар, шағын және орта бизнес, туризм және қызмет көрсету жатады. Сонымен қатар, инвесторлар кейбір салықтардан босатылады, инвесторлардың құқықтары мен мүдделерін қорғау үшін «инвестициялық омбудсмен» институты жүзеге асырылған, инвестициялық салық кредиттері қарастырылған.

Пайдаланылған әдебиет:

1. <http://www.kazakhembus.com/content/kazakh-us-relations-overview>
2. <http://massaget.kz/>
3. <http://www.mfa.kz/index.php/kz/aza-stanny-syrt-y-sayasaty/aza-stanny-yntyma-tasty-y/amerika-memleketterimen-atynastar/8-material-aza/86-aza-stan-respublikasy-men-amerika-ramy-shtattary-arasynda-y-atynastar>

Шарипова Г. ХҚ мамандығы 3 курс студенті
(*Ғылыми жетекшіі: доцент Балаубаева Б.М.*)

Қазақстан Республикасы мен Канада арасындағы қатынастар

1992 жылдың 6 сәуірінде Қазақстан мен Канада арасында дипломатиялық қатынастар орнатылды.1994 жылы Қазақстанда Канаданың дипломатиялық миссиясы (Орталық Азиядағы жалғыз) ашылды. 2010 ж. желтоқсанында Канада Елшілігінің Астанадағы ғимаратының ашылуы жоспарлануда.1997-2008 жж. Канадада ҚР Консулдығы жұмыс істеді. 2008 ж. мамыр айында ҚР-ның Канададағы Елшісі Ерлан Әбілдаев болып табылады. 2009 ж. 19 қарашадан бастап ҚР-ғы Канаданың Елшісі Стивен Миллар болды. Саяси ынтымақтастық 1992 ж. дипломатиялық қатынастардың орнаған кезінен бастап, екі ел арасындағы саяси әрі экономикалық салалардағы түйісулер тұрақты және өзара тиімді сипатқа ие болды. 2003 ж. маусым айында ҚР Президенті Н.Назарбаевтың Канадаға сапары барысында елдеріміз жан-жақты ынтымақтастықты дамытуға ұмтылысын растады.

Елдер арасындағы серіктестік қарым-қатынасты одан әрі нығайтуға бағытталған екі маңызды құжатқа – өзара құқықтық көмек көрсету туралы Келісімге және екіжақты экономикалық әріптестікті нығайту туралы іс-қимылдардың Біріккен жоспарына қол қойылды.Канадалық заң шығарушылары елдің сыртқы саясат бағытын анықтауда басты рөл атқаратындығын ескере отырып, парламентаралық байланыстардың өрістей келетіндігі маңызды болып табылады. 2008 ж. қыркүйегінде Торонтодағы ЕҚЫҰ Парламенттік Ассамблеяның жұмысына қазақстандық делегацияның қатысуы шеңберінде ҚР Парламенті Сенатының Спикері Қ.-Ж.Тоқаевтың Канада Сенаты Сикері Н.Кинселламен кездесуі өтті. 2009 ж. 31 наурыз бен 2 сәуір аралығында Канаданың экс-

Премьер-Министрі Ж.Крестьян Қазақстанға іс-сапарымен келді. Іс-сапар барысында канадалық өкіл Қазақстан Республикасының Президенті Н.Назарбаевпен, Премьер-Министрі К.Мәсімовпен және министрліктері мен ұлттық компанияларының бірқатар басшыларымен кездесулер өткізді. 2009 ж. 8-10 сәуір аралығында Канада Парламентінің Сенаторы К.Ди Нионың Астана қаласына іс-сапары өтті. Сапардың шеңберінде К.Ди Нио ҚР Парламент Сенатының Төрағасы Қ.-Ж.Тоқаевпен, Жоғарғы Соттың Төрағасы М.Әлімбаевпен және Индустрия және сауда Вице-министрі Ж.Айтжановамен кездесті. 2009 ж. 24-26 тамыз аралығында Канада Сыртқы істер министрі орынбасарының көмекшісі К.Санкуисттің Қазақстанға сапары өтті. Сапар барысында К.Санкуист ҚР Премьер-Министрі К.Мәсімовпен және ҚР Сыртқы істер министрінің орынбасары К.Жигаловпен кездесті. 2010 ж. Қазақстанның ЕҚЫҰ-да, ал Канаданың G8-де төрағалық етулеріне байланысты, канадалық тарап кейбір халықаралық және аймақтық мәселелер бойынша екіжақты консультациялар өткізуді ұсынды. 2009 ж. 16-17 қыркүйекте Канаданың ҚР-ғы Елшілігі Астанада Орталық Азия мен Кавказ мемлекеттерге арналған «Бактериологиялық (биологиялық) және уытты қарулар әзірлеуге, өндіруге және олардың қорларын мөлейтуге тыйым салу Конвенциясын Ұлттық іске асыру (КБТО)» атты семинар өткізді. Семинарға Канаданың қарусыздандыру өнімдегі Елшісі, Женевадағы БҰҰ Бөлімшесіндегі Тұрақты уәкіл, КБТО-ның Әрекеттегі төрағасы Мариус Гриниус және де Орталық Азия, Ресей, Кавказдан келген 100-ден астам қатысушылар қатынасты. 2010 ж. 27-30 сәуірде ҚР Экономикалық қылмысқа және сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес агенттігінің Төрағаның бірінші орынбасары Р.Ибраимов басқарған делегациясының Оттаваға сапары өтті. Сапар барысында Канаданың басшылығы мен жемқорлыққа қарсы күрес жүргізетін органдарының жетекші сарапшылардың, мемлекеттік емес ұйымдардың, сондай-ақ БАҚ-ның қатысуымен өткен «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрестегі Қазақстанның тәжірибесі» тақырыптағы дөңгелек үстел ұйымдастырылды.

Сауда-экономикалық ынтымақтастық. Екіжақты қатынастардың негізгі құрамды бөлігі экономикалық саладағы ынтымақтастық болып табылады. 2009 ж. 24 қыркүйекте Канаданың Халықаралық сауда министрі С.Дэй Қазақстанға сапармен келді. Министр С.Дэй ҚР Премьер-Министрі К.Мәсімовпен, Индустрия және сауда Министрі Ә.Исекешевпен, Энергетика және минералдық ресурстар Министрі С.Мыңбаевпен және Көлік және коммуникация Вице-Министрі Е.Дүйсенбаевпен кездесті. Кездесулер барысында тараптар Қазақстан мен Канада арасындағы сауда-экономикалық байланыстарды дамыту мәселелерін талқылады. Сонымен қатар, Қазақстан Республикасы Индустрия және сауда министрлігі мен Канада Сыртқы істер және халықаралық сауда министрлігі арасындағы экономикалық ынтымақтастық, сауда және инвестициялар саласындағы өзара түсіністік туралы Меморандумға және Атом энергиясын бейбіт мақсатта пайдалану саласындағы ынтымақтастыққа қатысты ниет туралы хаттамаға қол қойылды. Қазақстан мен Канада арасындағы әріптестігінің басты бағыттарының бірі ауыл шаруашылық саласы болып табылады. 2008 ж. шілде айында ҚР Ауыл шаруашылығы министрлігі, «ҚазАгро» ҰБХ» АҚ және «ҚазАгрокаржы» өкілдерінің Канадаға іссапары өтті. Іс-сапар барысында қазақстадық делегация Канаданың ауыл шаруашылығы министрлігінің өкілдерімен және канадалық ауылшаруашылық саласындағы өндірушілерімен бірқатар кездесулерді өткізіп, тұқымды малды өсіру саласындағы ынтымақтастық мәселелерін талқылады. Қазақстанда канадалық капитал қатысуымен 170 компания мен 40 компания өкілдіктері тіркелген. Кәсіпорындардың басым бөлігі Алматыда, қалғандары Астана қаласында, Қарағанды, Алматы, Қостанай, Қызылорда, Атырау, Оңтүстік Қазақстан және Шығыс Қазақстан облыстарында орналасқан. Кәсіпорындар экономиканың түрлі салаларында, атап айтқанда, сауда, құрылыс, өңдеуші және тау-кен өндіру өнеркәсіптері, қызмет көрсету (қонақ үйлер мен мейрамханалар), көлік пен коммуникациялар, білім беру салаларында жұмыс істейді. Канадалық бизнес Қазақстанның энергетикалық және тау-кен өндірісі салаларына қызығушылық танытады.

Бұл орайда әлемдегі уранның ең ірі өндірушісі – канадалық «Камеко» корпорациясы ерекшеленеді. 1996 ж. наурызда «Инкай» бірлеске кәсіпорны құрылды, оның құрылтайшылары «Камеко» корпорациясы — 60% және «ҰАК «Қазатомпром» АҚ — 40% болып табылады. 2009 ж. 4 желтоқсанында «Камеко» корпорациясы ҚР Президентінің жанындағы Шетел инвесторлар кеңесіне мүше болды.

Мәдени-гуманитарлық ынтымақтастық 1997 ж. бастап Оңтүстік Альберта Технологиялық институтында (Technological Institute of Southern Alberta — SAIT) мұнай саласындағы қазақстандық мамандар тағылымдамадан өтуде.

Қазіргі кезде канадалық жоғары оқу орындарында ҚР Президентінің «Болашақ» бағдарламасы бойынша 190 қазақстандық студент білім алууда.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. <http://martebe.kz/kazakhstan-men-kanada-bailanysy/>
2. <http://www.mfa.kz/index.php/kz/aza-stanny-syrt-y-sayasaty/aza-stanny-yntyma-tasty-y/amerika-memleketterimen-atynastar/8-material-aza/101-aza-stan-respublikasy-men-kanada-arasyn-da-y-atynastar>
3. <http://kazembassy.ca/embassy/>

*Қосылғанова Н. ХҚ мамандығы 3 курс студенті
(Ғылыми жетекші: доцент Балаубаева Б.М.)*

Қазіргі кездегі Қазақстан мен Түркия арасындағы қатынастардың мәні мен маңызы

1991 жылы КСРО сияқты ірі және мықты мемлекеттің құлдырауы бүкіл әлемді дүр сілкіндірген оқиға болды. Бұрын бір алып мемлекет орналасқан аймақта енді 15 дербес ел пайда болды. Басқа да жас республикалар сияқты Қазақстан да терең дағдарыс жағдайына тап болды. Бірақ тәуелсіздік алғаннан кейін туындаған көптеген ішкі саяси мәселелер оны сыртқы саясатты бағдарлаудан тоқтатқан жоқ. 1992 жылы «Қазақстанның егеменді мемлекет ретінде қалыптасу мен даму стратегиясында» елдің алғашқы сыртқы саясат концепциялары анықталды. Қазақстанның халықаралық беделінің нығаюына оны әлемнің 120-дан астам мемлекетінің мойындауы мен олардың 105-імен дипломатиялық қатынастардың орнатылуы ықпал етті.

Дипломатиялық қатынастарды орнату үдерісі 1992-1999 жж аралығында өтті. Қазақстанды ең бірінші болып 1991 жылы 16 желтоқсанда мойындаған, ал кейіннен 1992 жылы 2 наурызда онымен қатынастарын ресми бекіткен мемлекет Түркия Республикасы болды. 1992 жылы Қазақстан мен Түркия өзара елшіліктер ашады, 1999 жылдан бастап консулдық қызмет жұмыс атқара бастайды.

Негізінен, қазақ-түрік ынтымақтастығы дипломатиялық қатынастардың орнатылуынан кейінгі алғашқы жылдардан бастап-ақ қарқынды жүріп жатыр. Тараптар ұзақ мерзімді ынтымақтастықтың негізін салған бірқатар маңызды үкіметаралық келісімдерге қол қойды. Мұның негізгі қозғаушы күші алғашқы кезеңдерде екі елдің тарихи және мәдени ортақтығы болды. 1993 жылы Түркия Президенті Т.Озалдың – Қазақстанға, ал 1994 жылы Н.Назарбаевтың Түркияға ресми сапарлары екі елдің өзара ынтымақтастыққа дайындықтарын көрсетті. Түркия мен Қазақстанның халықаралық саясат пен қауіпсіздік салаларындағы ортақ мүдделердің болуы өзара әріптестіктің спектрін кеңейтуге мүмкіндік береді. Осындай байланыстың мүмкін болатын бағыттарының бірін Түрік тілдес мемлекеттердің басшыларының саммитінде Стамбулда (2001 ж сәуір) Н.Назарбаев анықтады. Ол халықаралық лаңкестікке қарсы арнайы хартия қабылдауды ұсынды.

Екіжақты қатынастардағы маңызды проблемалардың болмауына қарамастан, Қазақстанның сыртқы саясатында түрік векторы маңызды, бірақ басым емес. Бірақ Қазақстанда түрік басшылығы мен халқына жағымды көзқарас ұстанады. Оның басты себебі – Түркияның елімізді алғашқы болып мойындауы. Сонымен бірге, екі ел қатынастарының орнауы мен нығаюына Тургут Озал мен Сулейман Демирель үлкен үлес қосты.

Екіжақты сауда-экономикалық қатынастар

Екіжақты сауда-экономикалық қатынастар жалпы тұрақты түрде дамуда. Түркиямен ТМД елдерінің ішінде тауар айналымы бойынша Қазақстан Ресей мен Украинадан кейінгі үшінші орынды алады. Түркия алғашқы жылдары елімізде жеке кәсіпкерлік пен құрылыс саласының дамуына айтарлықтай үлесін қосты. Қазіргі күні Қазақстанда 1400-ден астам түрік фирмасы жұмыс істеуде. Осы жылдар ішінде Қазақстан экономикасына жалпы алғанда шамамен 2 миллиард доллар көлемінде түрік инвестициясы, Қазақстаннан Түркияға шамамен 1 миллиард доллар көлемінде инвестиция жұмсалды. Сонымен қатар түрік архитекторлары Қазақстанда құны 15 миллиард АҚШ долларынан асатын құрылыс жобасын жүзеге асырды. Осылайша Қазақстанның Түркия экономикасына қосқан күрделі қаржысы шамамен 15 миллиард АҚШ долларына жетті.

Қазақстан экономикасының басым секторларына инвестициялар тартуға күш салынууда. Аталған жұмыстардың нәтижесінде 2011 жылы Қазақстан мен Түркия арасында сауда-экономикалық ынтымақтастықтың жанданғанын атап өтуге болады. 2010 жылы екі елдің арасындағы сауда айналымы 66 пайызға өсіп, 3,2 миллиард АҚШ долларын құраса, 2011 жылы бұл көрсеткіш 4 миллиард АҚШ долларынан асады деп күтілуде. Ал осы жылғы тоғыз айдың қорытындысы бойынша тауар айналымы 2,24 миллиард АҚШ долларын құрады. Бұл нәтижеге Түркия премьер-министрі Режеп Ердоғанның Қазақстанға 2012 жылғы ресми сапарынан соң қол жеткізді. Сол сапарда Т. Ердоған V Астана экономикалық форумына және қазақ-түрік іскерлер форумына қатысып, «Жоғары деңгейдегі стратегиялық ынтымақтастық кеңесін» құруға келісіп, «Жаңа синергия» бірлескен экономикалық бағдарламасына қол қойды. Сондай-ақ Қазақстан мен Түркия арасындағы сыртқы сауда көлемін 10 млрд АҚШ долларына дейін ұлғайту және экономикалық қатынастарға көбірек мән беру керектігі туралы да айтылды. Қазақстан мен Түркия арасындағы темір жол магистралінің жүзеге асырылуы туралы келісім екі ел үшін де өте маңызды. «Түркия-Иран» және «Иран-Түрікменстан-Қазақстан» және «Карс-Ахалкалаки-Тбилиси-Баку» темір жолдары магистральдерін салып бітіру Қазақстан мен Түркия арасындағы сауда айналымын арттырып, Қазақстанның энергия ресурстарын жаңа нарықтарға шығаруды біршама ұлғайтуға, сондай-ақ тасымалдау көлемін көбейтіп, тарифтерді азайтуға, Каспий аймағы мен Еуропа арасындағы тікелей көлік қатынасын қамтамасыз етуге орасан мүмкіндік береді. Жаңа әуе қатынастарын ашып, әуе қатынасы саласындағы ынтымақтастықты дамытудың арқасында екі елдің туыстық және экономикалық қатынастары нығая түсері анық.

Қазақстан Түркияның экономикалық және өндірістік әлеуетін кеңінен пайдалануы қажет. Түркияның өнеркәсібі мен экономикасының локомотиві ретінде «Ұйымдастырылған өнеркәсіптік аймақтарды» атауға болады. Бұл технопарктер мен кластерлерді құруда Түркия орасан зор тәжірибе жинақтаған. Қазіргі таңда Түркияда 300-ге жуық өнеркәсіптік аймақ болса, олардың негізінде 60 мыңдай ірі фабрика мен зауыттар жұмыс істеуде. Қазір қазақ саясаткерлері түрік бизнесін Қазақстанның индустриялық даму үдерісіне қатыстыруға, Түркияның өндірістік тәжірибесін еліміздің өңірлерінде қазақ-түрік индустриялық аймақтарын құру арқылы пайдалану үшін жұмыс істеуде. Екіжақты қатынастардағы маңызды қадам ретінде Қазақстан мен Түркия арасында Қазақстанда бірлескен қазақ-түрік индустриялық аймақтарын құру туралы меморандумға қол қойылғанын атап өтуге болады. Осылайша, қазақ пен түрік қарым-қатынасы келесі тың кезеңге көтерілмек. Елдер арасындағы экономикалық байланыстың ендігі бағыты өндіріс болмақ. Өйткені еліміз индустриялық-инновациялық даму мәселесін қолға алып, іске асыруда.

Екіжақты мәдени-гуманитарлық қатынастар

Білім және мәдениет саласындағы ынтымақтастығымыз қарым-қатынасымыздың маңызды өлшемдерінің бірін құрайды. 1992 жылдан бері өткен мерзім ішінде көптеген қазақстандық студент Түркияда жоғары білім алды. Осы күнге дейін Түркияда білім алған қазақстандықтардың саны 3000-ға жеткен. Түркияда және Қазақстандағы түрік университеттері мен қазақ-түрік мектептерінде оқыған және білім алып жатқан қазақ жастары, Қ. А. Ясауи атындағы қазақ-түрік университеті және басқа да білім орындарында оқыған және оқып жатқан түрік жастары екі елдің ортақ келешегінің негізін қалайды. Қазақстандағы түрік мәдениеті мен тіліне деген қызығушылық жылдан жылға артып жатыр. Осы орайда, Түркия Президенті 2010 жылдың мамырында Қазақстанға жасаған сапары кезінде Астана қаласында Юнус Эмре атындағы мәдениет орталығы ашты.

Сонымен қатар, 2012 жылы Астана Түркі әлемінің мәдени астанасы болып жарияланды. Түркия мен Қазақстанның өңірлік және халықаралық аренадағы ынтымақтастығы қарқынды түрде жылдан жылға артып келе жатқаны мәлім. 1992 жылы Анкарада алғашқы өткізілген Түркітілдес мемлекеттер басшыларының саммиті нәтижесінде, екі елдің жетекшілігімен құрылып, 2010 жылғы 15-16 қыркүйек күндері Стамбұл қаласында өткен Саммит шешіміне сәйкес өз жұмысын бастаған Түркітілдес елдердің ынтымақтастық кеңесін, Түркия мен Қазақстанның Еуразия өңірінің бейбітшілігі мен тұрақтылығы бағытындағы ынтымақтастығының нақты жемісі деп атауға болады. Ынтымақтастық кеңесі алғашқы Саммитін 2011 жылғы 21 қазанда Алматы қаласында өткізді. Сол жерде ТҮРКСОЙ халықаралық ұйымының ұсынысы бойынша Астана қаласы 2012 жылы, Эскишехир қаласы 2013 жылы Түркі әлемінің мәдени астанасы болып жарияланды.

Келешекте Түркі халықтарының рухани, мәдени және тілдік туыстығы тиімді де сенімді экономикалық ынтымақтастыққа алып келуі тиіс. Ең бастысы, екі елді жақындастыратын біртұтас мәдени және ақпараттық кеңістік қалыптастыру қажет болып тұр. Қазақстан және Түркия арасындағы тарихи тамырластық, ортақ мәдени және рухани құндылықтар екі ел қатынастарының негізі болып қала береді. Түрік және қазақ халықтары арасындағы ортақ тіл, дін, тарих, және мәдени құндылықтардан қуат алатын стратегиялық әріптестік дәрежесіндегі қатынастарды барлық салада нығайта түсу қажет. Тіліміздің, дініміздің, тарихымыздың және мәдениетіміздің ортақтығынан туындайтын мәдени қатынастар екіжақты мәдени іс-шаралардың ұйымдастырылуына, шығармашылық делегациялармен алмасу практикасына, екі ел қалалары мен аймақтарының арасындағы бауырластық байланыстарды дамытуға бағытталған. Түркия мен Қазақстан арасындағы жер шалғайлығына және бір-бірлерінен ұзақ жылдар ажырап қалғандарына қарамастан тілдес бір, өткені мен мәдениеті ортақ екендігін ешқашан ұмытпай, әрдайым бір-біріне тілектес болғаны жасырын емес. Қазақстан мен Түркия арасындағы қатынастар әртүрлі салалар бойынша дамуда. Десек те, бұл туыс екі елдің екіжақты қарым-қатынастары кез келген екі елдің қатынастарынан тереңдігі мен шынайылығымен ерекшеленуі тиіс.

Қорыта айтқанда, 1991 жылдан қазіргі кезге дейінгі қазақ-түрік қатынастары халықаралық қатынастард маңызды орынды иеленді. Түркия Республикасы Қазақстанның ең маңызды аймақтық серіктестерінің бірі болып табылады. Екі мемлекетті тек қана сауда-экономикалық емес, сонымен бірге, мәдени-этникалық ортақтық байланыстырады.

Сауда-экономикалық қатынастар бірқатар қиындықтарға қарамастан, сәтті және бірқалыпты дамып келе жатыр. Түркия бағытталған қазақстандық экспорттың құрылымы өзгерген жоқ, басым көпшілігі шикізат тауарлар. Негізгі экспортталатын тауарлар: катодтық жез және катодтар, цинк, қара металдардың прокаты, тыңайтқыштар, жануарлардың терісі, жүн және т.б. Импортыталатын тауарлар: өнеркәсіптік тауарлар, дәрілер, көліктер, автобустар, машиналар мен құралдар, автоматтық телефон станциялары, шаруашылық тауарлар, т.б.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Түркия Республикасы мен Қазақстан Республикасы арасындағы дипломатиялық қарым-қатынасқа 20 жыл // <http://turkiya.kz/?p=643>
2. Қазақстан мен Түркия - сенімді стратегиялық әріптестер - ҚР-ның Түркия Республикасындағы Төтенше және Өкілетті Елшісі Жансейіт Түймебаев // <http://www.inform.kz/kaz/article/2426728>

Молдағазиева П. ХҚ мамандығы 4 курс студенті
(Ғылыми жетекші: доцент Балаубаева Б.М.)

Қазақстан Республикасы мен ҚХР ШҰАА арасындағы экономикалық байланыстар

Қазақ-қытай өзара қарым-қатынастарының тарихи тамыры тереңде жатыр. Ал жалпы Қазақстандық-Қытай ынтымақтастығының жаңа кезеңі 1992 жылдың қаңтар айынан, яғни тәуелсіздігін алған Қазақстан Қытай Халық Республикасымен ресми дипломатиялық қарым-қатынастар орнатқан кезден басталады. Қазақстан Республикасы мен Қытай Халық Республикасы арасындағы екіжақты тату көршілік қатынас өзара қарым-қатынастардың орнатылып, әрі қарай дамуы қарқынды экономикалық өсу кезеңіндегі суверенді Қазақстанның сыртқы саяси халықаралық қызметі үшін маңызды бір бөліктердің бірі болып табылады. Қазақстан мен Қытай арасындағы сауда-экономикалық қарым-қатынастардың дамуы нәлдік дәржеден басталды десек қателескеніміз. Себебі Қазақстан кезінде 80-жылдардағы Кеңес Одағы мен Қытай арасындағы кең етек алған экономикалық қарым-қатынастардың мұралығына ие болды. 1991 жылы, яғни Қазақстан тәуелсіздігін алмай тұрып, оның Қытаймен экономикалық қарым-қатынастары жақсы дамыған еді. ҚХР бұрынғы КСРО территориясынан тыс Қазақстанның басты сауда серіктесіне айналды. Бүгінгі күнде ҚХР-ң жағалауындағы провинцияларынан артта қалып келе жатқан Шыңжаң үшін Қазақстан мен Орталық Азия елдері жалпы айтқанда, сыртқыэкономикалық белсенділіктің негізгі векторына айналууда. Қазақстанның Шыңжаңмен сауда-экономикалық қарым-қатынастарының қарқынды болуы біртіндеп қазақстандық экономиканың қытай экономикасына тәуелділігінің күшеюіне әкелуде. Ал қытай тарапы үшін жалпы алғанда, Қазақстанмен сауда байланыстарын дамыту артықшылық етпейді. Қазіргі кезде Қазақстан мен Қытай арасындағы стратегиялық серіктестіктің негізін маңызды құраушылардың бірі әлдеқайда рөлі зор боп саналатын ШҰАА екендігі белгілі. Оның ҚР мен ҚХР арасындағы тауар айналымындағы үлесі 75% боп табылады. Қазақстан мен Шыңжаң арасындағы тауар айналымының көлемі қысқа ғана мерзім ішінде бірнеше есеге өсті. Әсіресе өсу деңгейі 2007-2008 жылдар аралығында ерекшеленді. 2007 жылы бұл көрсеткіш 9,2 млрд. долл. жетсе, 2008 жылы 12,24 млрд.долл. құрады. [1]

Қазіргі таңда қазақ-қытай тауар айналымының құрылымында 70%-дан астамын ШҰАА алып жатыр. Шекарамен шектес аймақтар алдына былайша айтқанда, инфрақұрылымды, ауыл шаруашылығын, жеңіл және ауыр өнеркәсіпті дамыту бойынша бірдей мақсаттар қойылған. Қытай өкіметі елдің батыс аймақтарының инфрақұрылымының дамуына үлкен назар аударады. Ал ол аймақтың сапалы жасаушы өнеркәсібінің жақсаруына ғана емес, сондай-ақ, әлеуметтік-экономикалық сипаттағы жеке мәселелерді шешуде ықпалдасады. Жүзеге асушы «Батыс Қытай – Батыс Еуропа» көпірін салу бойынша халықаралық жобаны жүзеге асыру шеңберінде, қытай және қазақстандық өкіметтер осы бағыттың қытай және қазақстандық учаскелерінде тығыз байланыста құрылыс жұмыстары жүріп жатыр. Бұл бағыттың артықшылықтары екі ел үшін де анық:

Қытай еуропалық тұтынушыларға өз тауарларын жеткізуде қысқа әрі қауіпсіз жолға ие болса, Қазақстан өз кезегінде, өз территориясымен өтетін қытай тауарларының транзиті есебінен табыс алу мүмкіндігіне ие бола отырып, Қытай мен Еуропаның теңіз порттарына шығу мүмкіндігін ала отырып, аймақаралық байланыстар жүйесіне қосылады. Қазақстанға шығыс көршісіне тек өзінің көмірсутектерін тасымалдауға мүмкіндік туғызып қана қоймай, сондай-ақ ресейлік мұнай мен түрікмен газының транзиті арқылы табыс табуға жақсы мүмкіндіктер тудыратын құбырларды салу және оларды күнделікті пайдалануға енгізу сияқты ірі масштабты жобалар шеңберінде екіжақты қызмет белсеңді жүруде. Қазіргі кезде болып жатқан географиялық еңбек бөлісу үдерісін ескере отырып, Қазақстанның ауыл шаруашылығы дамуын ШҰАА-н шекарасымен шектес облыстарында алға жылжытуы, соның ішінде мал шаруашылығы мен аграрлық секторды екіжақты ынтымақтастықтың басым бағыттарының біріне қарай жылжытуы оларды жаңа бір сапалы деңгейге шығаруға мүмкіндік береді. Бұл бағытта әлдеқашан нақтылы қадамдар жасалып қойған: 2008 жылғы ӘКК «Жетісу»-н жеміс-көкөністі өнімінің жеткізіліміне қатысты келісімшартының бекітілуі, қытай серіктестердің көмегімен Алматы облысында жылыжай құрылыстары басталды және т.с.с. Ынтымақтастықтың перспективалық бағыттарының бірі келешекте ШҰАА мен Қазақстанның шығыс аймақтарының қатысуымен еркін экономикалық зоналар құру боп табылады. Бұған географиялық жақындық; ШҰАА-н өнеркәсіптік секторының Қазақстанның шекара бойындағы аймақтарда, соның ішінде Алматы және Шығыс Қазақстан облыстарында өндірісті қарқындыру мен аудан құру процесстеріне ықпалы; өндірістік құрылым сипаты сияқты объективтік алғышарттар дәлел. Бұл мәселеде қытай тәжірибесін жетектеу қажет. Екі ел арасындағы шекаралық ынтымақтастықты өзара сенім, екі жақта бірдей пайда, серіктестік диалог сияқты принциптер негізінде дамыту Қазақстан мүддесіне ғана емес, Қытай үшін де сай келеді. Географиялық жақындық, саяси тұрақтылық, орнықты экономикалық өсім сияқты біріктіруші факторлардың болуы, болашақта тек Қазақстан мен Қытайдың экономикалық өркендеуіне және екі жақты серіктестік диалогқа жағдай жасайды. [2]

Өзара сауда қатынастарын тереңдете дамыту мақсатымен 2004 жылдың 24-қыркүйегінде Қазақстан Республикасының Президенті Н. Назарбаевтің ШҰАА-ға барған сапарында екі ел үкіметінің өкілдері Қазақстан мен Қытай арасында «Қорғас» шекара маңы ынтымақтастығы халықаралық орталығын құру жөніндегі негіздемелік келісімге қол қойды. 2005 жылдың шілдесінде ҚХР Төрағасы Ху Цзинтаоның Қазақстанға келген ресми сапарының аясында «Қорғас» шекара маңы ынтымақтастығы халықаралық орталығының қызметін реттеу жөніндегі келісімге қол қойылды. 2005 жылдың 25-тамызында Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысымен жоба операторы қазақстандық тараптан «Қорғас» шекара маңы ынтымақтастығы халықаралық орталығы» болып бекітілді.

2010 жылдың 16-қыркүйегінде Қазақстан Республикасы премьер-министрі К. Мәсімовтің Қорғас шекаралық ауданында іс-сапары жүзеге асты. Сапар барысында «Қорғас» шекара маңы ынтымақтастығы халықаралық орталығы құрылысының жаңа концепциясын жасауға көшу жөнінде шешім қабылданды. Концепцияның өзгеретініне қарамастан орталық нысаналарының іске қосылу мерзімі бұрынғыдай болып қала бермек. Жобаның техникалық-экономикалық негіздемесі бойынша «Қорғас» орталығының бірінші кезеңін іске қосу 2012 жылға белгіленген. Ал 2018 жылы орталық толығымен іске қосылмақ. Орталықтың аумағы 528 га – екі бөліктен тұрады. Қазақстанда 185 га, Қытайда 343 га, арнайы жазу-көлік арқылы екі жақ қарым-қатынаста болады. Жобаның маңызы – Батыс Еуропа – Батыс Қытай континентаралық жол қатынастарын жақсартуда. Сонымен қатар, екі ел ғана емес, келесі бір үшінші мемлекеттің де азаматтарының бұл арада еркін қатынауына мүмкіндік тұмақ. Аймақта шекара маңында іскерлік кездесулермен сауда мәселелерімен шұғылдануға мүмкіндік мол. «Қорғас» ШЫХО аумағында рұқсатнамасыз кіріп-шығу мерзімі шығу мерзімі 30 тәулік. [3]

Қазіргі таңда қазақстандық кәсіпкерлер шыңжандық экономиканы белсенді инвестициялауда. Жағдайды сараптай келе, қазақстандықтардың ШҰАА-ң жобаларын инвестициялауларының негізгі стимулына ҚХР территориясындағы кәсіп жүргізу үшін әлдеқайда ыңғайлы жағдайлар себеп болды деп айтуға болады. Мысалға, Қытайда салық жеңілдіктері қарастырылған, экспорттаушы өнімнен қосылған құн салығын қайтару, және кішігірім және орташа бизнеспен айналысушылар үшін басқа да жеңілдіктер мен артықшылықтар бар. Осының нәтижесінде Қазақстаннан Шыңжаңға қарай белсенді кәсіпкерлік ортаны интенсивті шайылуы жүзеге асады. Жоғарыда айтылғандарды сараптасақ, қазіргі таңда қазақстандық экономиканың қытай экономикасына деген тәуелділік үрдісін анық көруге болады. Бұл мәселеге қатысты, мысалы, «made in China» лейблымен жабдықтар, білдектер, электрондық және тұрмыстық техникаларын алу Қазақстан экономикасын дамыту үшін маңызды құрамдас бөлік болып отыр. [4] Алайда Қазақстан мен ШҰАА-ң арасындағы сауда-экономикалық байланыстарды қарқынды дамыту, соның ішінде қытай өндірушілерінен техниканы, толымдаушы және шығындалушы материалдарды сатып алу қазақстандық экономиканың тұтас секторларының тәуелділігін ҚХР пайдасына ұлғайтады. Осыған байланысты Қытайда форс-мажор жағдайларының пайда болуы және қазақ-қытай шекарасындағы шекара арқылы өтуді жабу Қазақстан экономикасына тікелей қауіп төндіреді. Берілген мәселелерге сәйкесінше, Қазақстан мен Шыңжаң арасындағы сауда-экономикалық ынтымақтастық шеңберінде, келесідей Қазақстан мен ШҰАА-ң экономикалық әрекеттестігіндегі жағымсыз тенденциялардың әлсіреуіне жағдай туғыза алатын тұжырымдар мен тәжірибелік ұсыныстарға назар аудару қажет:

1. Қытай инвестицияларын ынталандыру, бірінші кезекте қазақстандық экономиканың өңдеу өнеркәсібіне, сондай-ақ, ҚР территориясында бастапқы шикізатты, мұнай өнімдерін, түсті металлдарды, тұрмыстық және өнеркәсіптік қалдықтарды қайта жасап шығару бойынша бірлескен кәсіпорындар құруға қытай инвестицияларын ынталандыру. Сонымен қатар, қытай кәсіпкерлері Қазақстан территориясында қытай көліктерін құрастыру бойынша зауыттар ашуларына мүмкіндіктер туғызатын жағдайлар жасау керек;

2. Қазақстанда қытай тауарларының басымдылық жағдайын болдырмау мақсатында басқа елдермен сауда байланыстарының әртараптандыру мақсатына назар аудару. Мысалға, ТМД, ЕО, АТА, соның ішінде, Үндістанмен (жабдықтар, көліктер, тұрмыстық және электротехника); Өзбекстанмен және Қырғызстанмен (ауыл шаруашылық тауарлар);

3. ШҰАА-да қолайлы жағдайлар жасалған және кішігірім және орташа бизнесті жүргізуге жүйелі бақылау орнатылған, сонымен қатар, мемлекеттік шенеуніктердің қызметі қатаң түрде бақыланады. Кішігірім және орташа бизнесті жүргізу үшін заңды жеңілдіктердің болуы және жүйелі бақылау қазақстандық кәсіпкерлер үшін маңызды стимул боп табылады. Осыған орай, Шыңжаңның кішігірім және орташа бизнесті қолдау бойынша тәжірибесін мақсатты танып-білу мен оны өзімізде пайдалану;

4. Шыңжаңнан әкелінетін өнімдерге бақылауды күшейту, бірінші кезекте ҚР-да орнатылған экологиялық нормалар мен стандарттарға сәйкес Қытайдан әкелінетін импортталатын өнімдерге қатаң бақылау жүргізу. Сондай-ақ, отандық метрлік стандарттарға сәйкес келмейтін өнімнің кіруіне жол бермеу маңызды;

5. Қазақстандық капиталды коммерциялық каналдар бойынша шығаруға қатысты мәселелерді шешудегі сараланған тәсілді пайдалану. Мысалға, кең тұтынушы сұранысындағы тауарларға қатысты кеден бажын өсіру – Қазақстандағы бағалардың өсіміне айтарлықтай ықпал етеді. Осыған байланысты, Қазақстанда кішігірім және орташа бизнестің дамуын қамтамасыз ететін кешенді, кезең-кезеңді шараларды іске қосу қажет.

Шыңжаңда сатып алынатын техника мен жабдықтарға қатысты, кеден бажын және салық жеңілдіктерін төмендету бойынша шараларды пайдалану тәжірибесін жүзеге асыру маңызды. Алайда, осымен бірге берілген өнімнің техникалық және экологиялық

бақылауын күшейту қажет. Одан басқа, ҚР-ң азаматтарымен жеке тұтынуы үшін сатып алынатын тауарларға қатысты кеден бажын арттыру керек. [5]

Қазақстан мен ШҰАА экономикаларында энергетика, түсті металл, қара металл мен ауыл шаруашылығы салаларында изоморфизм көрініс тапқан. Аймақтық ынтымақтастықсыз сыртқы жағдайлардың өзгеруінен, экономикалық изоморфизм аймақтың ішінде бәсекеге алып келуі мүмкін, мысалы, аймақтағы мақта, астық, мұнай, газ және түсті металлургия үшін бәсекелестік, және де бұл аймақтық экономикаға ықпал ететін болады. Ал аймақтық ынтымақтастық аймақ ішіндегі бәсекелестікті жеңілдетуге және бірігіп халықаралық нарықты жаулап алуға, аймақтың халықаралық экономикалық статусын көтеруге, біріккен экономикалық дамуға ықпалдасуға көмектеседі. Қазақстан мен ШҰАА-ң сауда құрылымынан ресурстар, өнеркәсіп, технологиялар құрылымында ұқсастықтар мен бірін-бірі толықтырушылық бар екенін көруге болады.

Жалпы, тәуелсіздік алғаннан кейінгі жиырма жылда Қазақстан өзінің саяси тәуелсіздігі мен экономикалық тұрақтылығын орнатуда айтарлықтай алға қадам жасады. Өзінің сыртқы саяси қайраткерлігінде интеграциялық проестерге белсене араласа отырып, бірқатар халықаралық ұйымдарға мүше болды. Қазіргі таңда Қытайдың Қазақстанға ықпал етуінің саясидан гөрі экономикалық күші басымдырақ деуге болады. Себебі, Қытай Халық Республикасы Қазақстанның Ресейден кейінгі екінші ірі сауда серіктесі болып табылады. Өзара ірі стратегиялық маңызды жобаларды айпағанда, қытай тауарларының бұл аймақтағы сұранысының күннен-күнге артуы да оларға қатысты теріс көзқарастардың тамырын жоғалтпақ. Және де Қазақстан мен Қытай арасындағы сауда-экономикалық ынтымақтастық даумының болашағы зор деуге әбден болады. Өйткені ол осы саладағы ынтымақтастықты дамытудың бүгінде бар көптеген басымдықтарымен ғана емес, сонымен бірге тараптардың алдында тұрған ынтымақтастықты дамытудың ортақ тарихи мүмкіндігі мен бүгінгі заманның қатал талаптарымен тікелей байланысты.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. 2008-2009 гг. Синьцзян цзинци шэхуэй синши фэнси юй юйцэ (Анализ и прогнозы социально-экономической ситуации в СУАР 2008-2009 гг.) / 16.11.2008 г. Синьцзян, Урумчи С. 5 - 17.
2. Журнал Kazenergy «Республика Казахстан и СУАР КНР: перспективы экономического сотрудничества» №2 (26-27), 2009.
3. М.А. Омарова Орталық Азия Қытай арасындағы байланыстар (1992-2010). – Алматы: Қазақ университеті, 2011. – 226-227 б.
4. Сыроежкин К.Л. - «Большая игра» в Центрально-Азиатском регионе // журнал Экономические стратегии - Центральная Азия №5/2007.
5. Изимов Р.Ю. «Торгово-экономические аспекты сотрудничества Казахстана и СУАР КНР» 2010.

Қытай мен Қазақстан арасындағы энергетика саласындағы ынтымақтастықтың қалыптасуы

Қазақстан мен Қытай дипломатиялық қатынастарында энергетикалық ынтымақтастықтың сауда-экономикалық та, саяси стратегиялық та маңызы зор. Екі ел қатынастарының стратегиялық әріптестік деңгейге көтерілуіне себеп болған басты осы энергетикалық ынтымақтастық болып табылады. Ойткені энергетикалық ынтымақтастық екі елдің түбірлі мүддесін тығыз байланыстырып тұр. Екіжақты қатынастарда энергетика саласы да елеулі орынға ие.

Қытайдың Қазақстандағы экономикалық мүдделері оның энергетикалық саясатымен, өсіп жатқан Қытай экономикасы үшін еліміздің мұнай аймағын отынның тұрақты және сенімді қайнар көзіне айналдыруға ұмтылумен тығыз байланысты болып отыр. Қытай бір неше жылдың өзінде Қазақстан экономикасының ірі инвесторлары ішінде жоғары позициясын жібермей отыр, инвестициясының көп бөлігі мұнай-газ сферасына нақты бағытталып отыр.

Қазақстанда шет елдерге энергетика экспорттауға мүдделі. Ойткені еліміздің ұлттық кірісінің негізгі қайнар көзі осы сала болып табылады. Оның үстіні іргелес жатқан, қарқынды дамып отырған, қаржысы мол алып ел Қытаймен энергетикалық ынтымақтастық қатынасты дамыту Қазақстан үшін де аса маңызды. Сондықтан Қазақстан тәуелсіздіктің алғашқы жылдарынан бастап, мұнай өнеркәсіп саласына шет елден қаржы тарту саясатын белсенді жүргізді, шет ел инвестициясын қорғау және шет ел инвесторларына жеңілдіктер беру жөнінде бір қатар заңдар қабылдады. Соның нәтижесінде елге жүз миллиондаған қаржы тартып, оны мұнай-газ бұлақтарын барлауға, игеруге және оны экспорттау құрылыстарына жұмсап келеді.

Өмір заңдылығынан айтқанда, екі жақтың өзара мүдделігінен орнатылған ынтымақтастық қашанда баянда болары сөзсіз. Мұның мысалын Қазақстан мен Қытай арасындағы мұнай-газ саласындағы ынтымақтастықтың дамуынан айқын аңғаруға болады. 1997 жылы 24-26 қыркүйек айында ҚХР Мемлекеттік Кеңесінің Премьері Ли Пэн Қазақстан Республикасына екінші сапарын жасады. ҚХР делегациясының құрамына Мемлекеттік Кеңестің Вице-Премьері Ли Ланьцин кірді. Әріне, ҚХР Мемлекеттік Кеңестің Премьері Ли Пэннің қысқа мерзім аралығында Қазақстан Республикасына екінші сапар жасауының үлкен себебі болды. Екі жақты өткізілген келіссөздердің нәтижесінде екі мемлекет арасында мемлекеттік шекара туралы маңызды келісімге қол қойылды. Сондай-ақ, аталмыш сапар барысында ҚХР үкіметі мен ҚР үкіметі арасындағы мұнай және газ саласындағы ынтымақтастық туралы келісімге, Қазақстан Республикасының Энергетика және Табиғат қорлары Министрлігі мен Қытай ұлттық мұнай-газ корпорациясы арасында Қазақстан және Қытай мұнай құбыры, Өзен жобасы және Қазақстан-Иран мұнай құбыры жобалары жөніндегі келісімдерге қол қойды [1]

Екі жақты келіссөздер барысында алғаш рет мемлекеттердің арасында мұнай саласындағы ынтымақтастыққа қол жеткізіліп, «Мұнай және газ саласындағы ынтымақтастық жөніндегі үкіметаралық келісімге» қол қойылып, бұл келісім тарихқа «Ғасыр келісімі» деген атауымен енді. Келісім бойынша соңғы 20 жылдың ішінде Қытай 9,5 млрд АҚШ долларын Қазақстан Республикасына қаржылап, ҚР-нан Қытайға қарай 3000 шақырым км созылатын алып мұнай құбырын салуді жоспарға енгізді [2]. Сонымен қатар Қытайдың мамандырылған фирмалары мен компанияларының Қазақстандағы мұнай және газ-кең орындарын барлау мен пайдалануға рұқсатын берілетіндігі туралы, біздің республикадан көмірсутекті өнімдерді ҚХР аймағы арқылы әлемдік нарыққа тасымалдау туралы мәселелер талқыланды.

1998 жылдан кейін Қытай тарапынан Қазақстан Республикасының мұнай және газ өндіру саласына көптеген қаржылар бөлініп, Қытай үкіметі Каспий өңірінде өндірілетін көмірсутекті шикізаттарды игеру, қайта өңдеу және оны тасымалдауға қажетті жаңа өнеркәсіптердің құрылысын кеңейту мақсатында Қазақстан Республикасының нарығына ене бастады.

XX ғасырдың 90-шы жылдар орта шеңберіне қарай ҚХР мен ҚР арасында энергоқорлар саласындағы ынтымақтастықты орнату туралы келіссөздер басталды. 1992 жылғы қыркүйектегі Н.Ә. Назарбаевтың ҚХР ға жасаған ресми сапары барасында тараптар «энергетика, мұнай-химия өнеркәсібі салаларындағы ынтымақтастыққа басым көңіл бөлу; Қазақстаннан Қытайдың Тынық мұхиттық жағалауына дейін мұнай құбырын тарту жобасын зерделеу» қажеттілігі талқыланды [3]. Алғаш рет қазақстандық мұнайды Қытайдың Тынық мұхит жағалауында орналасқан Лянь-Юньган теңіз портына дейін тасымалдау туралы әңгіме туындады.

Тараптар ҚХР мен ҚР арасында мұнай өнімдерін темір жол арқылы жеткізіліп тұруға келісті. Себебі ҚХД-дың мұнай жүйесі әлемнің өте нашар дамыған жүйелерінің қатарында болған, сондықтан мұнай өнімдерінің 70%-ы темір жол арқылы, 21%-ы автокөлікпен, 8%-ы баржа мен танкерлер арқылы және тек 1%-ы ғана мұнай құбырлары арқылы тасымалданған. Бірақ мұнай шикізаттарын темір жол арқылы тасымалдау ҚХР үшін ама қымбатқа түсетіндігіне байланысты, Қытай басшылары мұнайды тасымалдаудың басқа жолдарын іздестіруге тура келді. 1997 жылы ҚХР мен ҚР екі жақты келіссөздердің барысында «Батыс Қазақстан-Батыс Қытай» мұнай құбыр құрылысын бастау туралы алғашқы ірі келісімге қол қойды. «Батыс Қазақстан-Батыс Қытай» мұнай құбыры Орталық Азияның Шығыс және Оңтүстік-Шығыс елдерімен байланыстыратын көлік көпірі ретінде қарастырылды.

«Батыс Қытай-Батыс Қазақстан» мұнай құбыр жобасын жүзеге асыру міндетті Қытай тарапынан –Қытайдың «Ұлттық Мұнай және Газ компаниясына», ал Қазақстан Республикасы тарапынан - «Қазақойл ұлттық мұнай компаниясына» және «Мұнай және газ көлігі ұлттық компаниясына» жүктелді. Осы жерде «Қытайдың Ұлттық Мұнай және Газ компаниясы» туралы айта кететін болсақ, аталмыш ҚҰМК ҚХР-ның солтүстік, солтүстік-шығыс және батыс аймақтарында табылған мұнай қорларының 70%-ын бақылауда. Қазіргі кезде ҚҰМК 13,5-14,0 млн тоннаға жуық мұнайды шет мемлекеттерде шығарып, ал осы көрсеткіштің жартысына жуығын Қазақстан Республикасының аймағында игеру үстінде [4].

«Батыс Қазақстан-Қытай мұнай құбырының» салынуы Қазақстан үшін көмірсутекті шикізаттың экспортқа шығаруға, ілеспелі инфрақұрылым инвестицияларды салуға, жаңа жұмыс орындармен қамтамасыздандырылуға, бір-бірімен байланысты өнеркәсіпті нығайтуға мүмкіндік берсе, ал Қытай үшін – көмірсутекті шикізаттың жаңа қайнар көзін пайдалануға, өндірістің аралас салаларын дамытуға мүмкіншілік береді.

Ал өз кезегінде Елбасымыз осы жобаға: «Бұл болашақтағы Қазақстан мұнайы үшін жаңа бағыт. Бұл мен әрқашан айтып жүрген көп бағытты саясаттың жемісі. Бұған Батыс та, Ресей де алаңдаушылық білдірмеулері керек. Алдағы уақытта салынатын мұнай және газ құбырын ресейліктердің де пайдалануына мүмкіндік болады. Егер болашақ жөнінде айтатын болсақ, ондағы ең ірі ұсыныс, алдымен Батыс Қытай-Каспий, одан кейін Иран арқылы Еуропаға жеткізетін темір жол құрылысы болып отыр»- деп баға берді [5].

2002 жылы Қытайдың Ұлттық мұнай және газ корпорациясы Қазақстан Республикасының Каспий өңірінде (Атырау облысында өңтүстігінде) жүзеге асырылған барлау жұмыстарының қатысып, «Қытайдың Ұлттық мұнай және газ корпорациясы – Ақтөбемұнайгаз» бірлескен кәсіпорындағы өзінің үлесін 80%-ға дейін ұлғайта түсті.

2003 жылы ғана ҚХР сырт мемлекеттерден 91 млн тонна мұнайды сатып алған екен. Бұл 2002 жылғы көрсеткіштермен салыстырғанда 31-ы артық болып шықты. Халықаралық энергетика агенттігінің мамандары, 5 жылдан кейін Қытайдың мұнайға деген

мұқтаждығы тек импортпен ғана өтеліп, әр жыл сайын сұраныс 10-ға арта түсетіндігін жасырмады. Үдеп бара жатқан мұнайға дейін сұранысы Қытай үкіметінен мұнайды тасымалдаудың барлық бағыттарын қарастыруды талап етуде. Осыған орай ҚХР Таяу Шығыс өңірінен бөлек, мұнайды тасымалдаудың жаңа үш бағыттын-Қазақстан Республикасы, Ресей Федерациясын және шығыс шельфін тауып, оны дамытуда бар күшін жұмсауда.

2003 жылғы мамырдың аяғында Ху Цзиньтаоның басшылығымен шет мемлекеттерге жасаған алғашқы ресми сапарының тізіміне Қазақстан Республикасының енуі міне осыған байланысты болып отыр. ҚХР тарапы өзінің сыртқы саясатында Қазақстан Республикасына өте үлкен маңыз беріп, онымен энергетика саласындағы тығыз ынтымақтастықты асыруға бел байлады. Осы жөнінде ҚХР Торағасы Ху Цзиньтао: «Энергетика саласындағы ынтымақтастық – Қытай мен Қазақстан арасындағы тату көршілік пен әріптестік маңызды құрамдас бөлігі Қазақстанмен осы салада пайдалы негіздегі өзара іс-қимылды еселей түсуге дайынмыз» - деп хабарлады [6].

2014 жылдың желтоқсанның 5-6 күндері Қытайдың астанасында қазақстандық-қытайлық ынтымақтастық комитетінің энергетика саласындағы ынтымақтастығы бойынша кіші комитетінің 8-ші отырысы болып өтті. Бұл отырысқа ҚР Энергетика министрлігінің, «ҚазМұнайГаз» АҚ, «Қазатомөнеркәсіп» АҚ, «Азия газ құбыры» ЖШС, ҚР-ның Қытайдағы Елшілігінің өкілдері қатысты [7]. Бұл отырыста екі елдің энергетика саласы бойынша ынтымақтастықтың келесі болашағы талқыланған болатын.

Негізінен Қытай Халық Республикасы энергетикалық шикізатпен қамтамасыз ететін мемлекеттердің арасында Қазақстан Республикасын ең тиімділерінің бірі ретінде қарастырып, қазақстандық мұнайды игерудің жаңа технологияларын енгізуге қызығушылық білдіретіндігін жасырмайды. Осыған байланысты ҚХР Қазақстан Республикасының экономикасындағы орнын нығайтып отыр. Әріне, бұл жағдай Қазақстан Республикасының экономикасы үшін өте қолайлы жағдай.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Қытай Халық Республикасы Мемлекеттік Кеңесінің Премьері Ли Пэннің Қазақстан Республикасына сапары // Дипломатиялық жаршысы. – 1997. – 4. – Б. 35.
2. Султанов К.С. Состояние и перспективы казахстанско-китайско сотрудничество // Саясат. – 1998. – 6(37). – С.67.
3. Қазақстан-Қытай тату көршілік және іскерлік жолымен 5 жыл // Құжаттар мен материалдар жинағы. – Алматы-Пекин. 1997. – 83б.
4. Барбасов М. Нефтепровод в Китай как фрагмент борьбы за прикаспийские ресурсы // Центральная Азия и Кавказ. – 2004. – 4(34). – С. 118.
5. Құланбай Ә. Тарихи сапар тағлымы // Егемен Қазақстан. – 2004. – 21 мамыр.
6. Баймұхамбетов Т. Шанхай ынтымақтастық ұйымының әлеуеті // Егемен Қазақстан. – 2005. – 2 шілде.
7. Қазақстан мен Қытай энергетика саласындағы ынтымақтастық мәселелерін талқылады // Егемен Қазақстан. – 2014. 5 желтоқсан.

Қазақстан Республикасының және Өзбекстан Республикасындағы қатынастардың кейбір аспектілері.

Өзбекстанмен екіжақты қатынастарды дамыту Қазақстанның Орталық Азиядағы сыртқы саясатының басты бағыты болып табылады. Өзбекстанға бағытталған сыртқы саясаттың маңыздылығы мен басымдылығының басты себебі: Өзбекстан Қазақстан сияқты экономикалық, демографиялық және әскери потенциалы жағынан Орталық Азиядағы жетекші мемлекеттердің бірі болып табылады. Саяси және экономикалық даму тұрғысынан мемлекеттер қабылдаған ұстанымдары, екі жақты және аймақтық құрылымдар аясында кең өзара тиімді ынтымақтастық үшін объективті негіз жасайды. Кейбір дәрежеде, Қазақстан мен Өзбекстан арасындағы қатынастар деңгейі қазір аймақтың ішінде мемлекетаралық қарым-қатынастардың динамикасын анықтауға қабілетті бар. Сонымен қатар, олардың тығыз ынтымақтастығы аймақтағы тұрақтылыққа негіз болу керек.

Қазақстан Республикасы және Өзбекстан Республикасы арасында дипломатиялық қатынастар 1992 жылғы 23 қарашада орнатылды. Екіжақты қатынастардың негізгі қағидалары 1992 жылғы 24 маусымнан Қазақстан Республикасы мен Өзбекстан Республикасы арасындағы достық, ынтымақтастық және өзара көмек көрсету туралы келісімде жазылған. Шартта екіжақты экономикалық ынтымақтастықты дамытуға айырықша көңіл бөлінді. Тараптар сауда-саттықта бір-біріне анағұрлым қолайлы режим беруге, сондай-ақ барлық деңгейлерде өзара тиімді экономикалық және сауда қатынастарын дамытуды көтермелеуге, тікелей инвестицияларға арналған жағдайды жақсартуға, бірлескен кәсіпорындар құруға міндеттенді. Шартта сондай-ақ маңызды саяси қағидалар орын алған. Атап айтқанда, Тараптар Қазақстан мен Өзбекстанның аумақтық тұтастығын және қазіргі шекараларының мызғымастығын таниды және құрмет тұтады, осы шекараларға кез келген қол сұғушылықтан бас бас тартады. Мемлекеттік шекаралар режимін орнату мен өзгерту өзара уағдаластық бойынша жүзеге асырылатының құжатта айтылады.

Президент Н.Назарбаевтың 1994 жылғы қаңтарда Ташкентке сапары барысында қол қойылған, Біртұтас экономикалық кеңестік құру туралы шарт Қазақстан мен Өзбекстан арасындағы жан-жақты ынтымақтастықты одан әрі тереңдетуге жәрдемдесті. Құжатта тауарлардың, қызмет көрсетудің, капиталдардың жұмыс күшінің еркін қозғалысы туралы, несиелік есеп айырысу, бюджет, салық, баға, кеден және валюта саясатын жүргізген кезде өзара іс-қимыл жасау туралы айтылды. Қазіргі уақытта Қазақстан мен Өзбекстан арасындағы мемлекетаралық қарым-қатынастардың жүйесі, тікелей немесе жанама түрде, мемлекеттердің ұлттық мүдделерін іске асыруды қамтамасыз етуге тиіс негізгі бағыттар бойынша ынтымақтастықтың басым салаларын анықталды.

Мемлекеттік егемендігінің құрулуының бастапқы кезеңдердегі мемлекет құру және халықаралық қатынастар жүйесін қалыптастыруды қамтамасыз ету мақсаттары, соңғы жылдары аймақтағы қауіпсіздік жүйесін құру және оны қолдау қажеттілігіне ауысты. Осыған байланысты, қазақ-өзбек қарым-қатынастарының маңыздылығын анықтау негізгі аспектілерінің бірі Орталық Азиядағы тұрақтылық пен қауіпсіздікті қамтамасыз ету саласындағы ынтымақтастық болып табылады. Мұндай ынтымақтастық бағыты Тәжікстандағы шиеленіс және Ауғанстандағы әскери-саяси тұрақсыздықтың сақталу жағдайында өте маңызды болып отыр. Сонымен қатар, Орталық Азия мемлекеттерінде атап айтқанда, Қырғызстан мен Өзбекстан экстремистік ұйымдардың террористік іс-қимылдары Қазақстанның назарын аударуда. Аймақтағы осындай жағдайлар бірлесіп шаралар қабылдауды талап етеді. Бір жағынан, бүгінгі күні аймақтағы барлық елдер ұлттық деңгейде экстремизм мен терроризмнің таралуының алдын алу қадамдарын жасауда. Атап айтқанда, паспорт, виза, кеден ережелерін күшейту, шекараны нығайту,

діни бірлестіктердің қызметін тексеру, терроризмге қарсы күрес қызметі нығайтылуға. Қазақстан мен Өзбекстан ұлттық, аймақтық қауіпсіздікті қамтамасыз ету мақсатында мына бағыттарға күш-жігерін жұмсайды және үйлестіреді:

- жеке қорғаныс жоспарында – ұлттық қорғаныс күштерін құру және нығайту;
- ұйымдық қорғаныс жоспарында – ТМД шеңберінде қауіпсіздіктің ұйымдық жүйесін құру;

- еуро-ортаазиялық қауіпсіздік жүйесін құру жоспарында – әскери саясатты және әскери ынтымақтастықты, сондай-ақ ОБСЕ мен НАТО-ға қатынасушы мемлекеттердің бейбіт шығармашылық қызметтерін үйлестіру

- азиялық қауіпсіздік жүйесін құру жоспарында - өзара әрекеттестікті және азия елдерімен сенімшілдік шараларын нығайту;

- ғаламдық қауіпсіздік жүйесін құру жоспарында – БҰҰ-ның барлық мүшелерімен, алдымен БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесінің барлық мүшелерімен ынтымақтасу. Олар бір уақыттан бері Еуропалық Еуропадағы қауіпсіздік және ынтымақтастық ұйымы – ЕҚЫҰ (ОБСЕ), Солтүстік Атлант ынтымақтастығының кеңесі – САЫК (НАТО), Еуропа жаңғыру және даму банкісі және Азиялық экономикалық ынтымақтасу ұйымы – АЭІҰ (ОЭС), Ислам конференция одағы, Азиялық даму банкі, Исламдық даму банктерінің мүшелері болып табылады.

Қазақстан мен Өзбекстан арасындағы ынтымақтастықтың басым бағыттарының бірі өзара тиімді сауда қатынасы болып табылады. Екі ел де екіжақты сауда қатынасының қарқынын арттыру потенциалына ие. Өзбекстан Ресей мен Беларусьтан кейін ТМД-дағы Қазақстанның негізгі сауда әріптестерінің құрамында үшінші орын алып отыр. Қазақстан Республикасының Статистика агенттігінің мәліметіне сәйкес, 1992 жылы екіжақты тауар айналымының көлемі ең жоғары көрсеткіші тіркелді – 2,6млрд., кейін бұл көрсеткіш – 1994 жылы 518,5млн., 1995 жылы 423млн., 1996 жылы 293млн., 1997 жылы 277млн., 1998 жылы 200млн. жуық, 2000 жылы 212млн., 2013 жылы 2,09 млрд. АҚШ долл., оның ішінде экспорты – 1,12млрд., импорты – 962млн., құрап 2012 жылмен салыстырғанда 5,5 пайызға артты.

Өзбекстанға жолданатын экспорттың құрамындағы ең ірі бөлігі мұнай және оның өнімдері, ұн тарту – жарма өнірістің өнімі, дәнді дақылдар, қара және түсті металлдар, бейорганика химия өнімдері, азық-түлік және т.б. Жыла сайын Өзбекстанға 1млн. тоннадан астам жоғарғы қазақстандық сапалы ұн, 500мың тоннаға жуық мұнай өнімдері жеткізіледі.

Өзбекстаннан Қазақстанға қуат көздері(газ), мақта, химиялық өнімдер және пластмасса, тынайтқыштар және жеміс-көкөніс өнімдері импортталады. Қазіргі кезде Өзбекстанда Қазақстан инвестициясымен 178 кәсіпорын, соның ішінде 143 бірлекен кәсіпорын мен 100 пайыз қазақстандық капитал бар 35 кәсіпорын жұмыс істеуде.

Осынлайша, қазіргі кездегі Қазақстан мен Өзбекстан арасындағы қатынастардың қиындықтарына қарамастан, екі ел бір-біріне бағытталған сыртқы саясаты объективті түрде қауіпсіздікті қамтамасыз ету, кономикалық ынтымақтастық, гуманитарлық және экологиялық мәселелерді бірігіп шешу қажеттілігін түсініп отыр. Қазақстан мен Өзбекстанның ортақ мүдделері мен мақсаттары кез келген келіспеушілік және тактикалық айырмашылықтардан басым. Олардың арасындағы өзара тәуелділігі одан әрі екіжақты тиімді ынтымақтастықты нығайтуға мүмкіндік береді.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Тоқаев Қ. Қазақстан Республикасының дипломатиясы. Алматы: ҒӨ Пбк «GAUHAR», 2000ж. – 95-97 бет.

2. Тоқаев Қ. "Под стягом независимости: Очерке о внешней политике Казахстана" – Алматы 1997ж. – 736 бет

3. М.С. Ашимбаев (ответственный редактор), Б.Ж. Нурмухамедов, Б.К. Султанов, Р.К.

Кадыржанов, А.Г. Косиченко, А.Б. Гали, Т.Б. Умбеталиева (ответственный секретарь), Г.Т.

Илеуова. «Суверенный Казахстан на рубеже тысячелетий»

Қазіргі кездегі Түркияның дипломатиясы

Түркия — Азия мен Еуропа құрлықтарында орналасқан мемлекет. Жұрт саны — 70 млн. Тәуелсіздігін 1923 ж. алған. Осман империясының ыдырауының нәтижесінде пайда болды. Кіші Азия түбегінде орналасқан, оны Қара, Жерорта, Эге мен Мәрмәр теңіздері жан-жақтан қоршайды. Шығыста Гүржістанмен, Әзірбайжанмен, Иранмен, Әрменстанмен, батыста Болгариямен, Грекиямен, оңтүстікте Ирак пен Сириямен шекаралас. □ Елордасы: Анкара. Ең ірі қаласы: Стамбұл. □Ресми тілі: түрікше. □Үкімет түрі Парламенттік Республика. Президенті Абдүллаһ Гүл. □ Премьер-министрі Реджеп Тайип Ердоған.

Түркия мен Қазақстан арасындағы қатынас. Тұрғыт Озал мен Түркия президенті Сүлейман Демирел кезінде Түркияның сыртқы саясаты жаңаланды. КСРО елінің ыдырауы Түркия жері зор қуыншыпен қарсы алды. Қазақстан мен Түркия арасындағы саяси қатынастар бірден жоғары деңгейде көтерілді. Жоғары үкімет басшыларының ауысқанына қарамастан, Түркия мен Қазақстан арасындағы достық және туыскандық қатынастар одан әрі күшейе түсті. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Түркияға арнайы ресми сапарлары сол байланыстың айғағындай болды. Бұл сапар 2003 жылдың мамыр айында өтті.

Екі президенттің кездесуі барысында ынтымақтастықтың өзекті мәселелері талқыланды. Сонымен қатар маңызды халықаралық және өмірлік мәселелер төңірегінде пікір алмасылды. Келіссөздің нәтижесінде маңызды екі жақты құжаттарға қол қойылды. Олардың қатарында "Ынтымақтастық туралы бірлескен мәлімдеме" ,"Ұзақ мерзімді сауда-экономикалық ынтымақтастық келісімі", "Банктерді реттеу және қадағалау меморандумы", "Кеден істеріндегі ынтымақтастық пен әкімшілік өзара көмек туралы келісім" және басқалар. Стамбул -Алматы теміржолын салу мүмкіндігі және Баку-Тбилиси-Жейхан мұнай құбырын тезірек іске қосу мәселелері талқыланды.

Сапар барысында Қазақстан Президенті Н.Ә.Назарбаев Кемал Атагүрік мұражайына барып,Түркия халқының көрнекті перзенті ескерткішіне гүлдете қойды.Сонымен қатар Н.Ә.Назарбаев Қазақстан-Түркия достығына зор үлес қосқан Түркияның экс-президенті Сүлейман Демирелмен кездесті.

Қазақстан тәуелсіздігінмен бірінші болып мойындаған Түркия Республикасы болды.1992 жылдан бастап Түркия банктері Қазақстан үшін қор ашып,сол жылы ғана 200 млн доллар несие берді.1997 жылға дейін Түркия несие қорының мөлшері 600 млн доллордан асты. 1998 жылдың бірінші жартысында Қазақстан экономикасының қажетіне 65 млн доллар Түркия қарызы ашылды.Бұдан бір жыл бұрын екі елдің арасындағы сауда айналымы 30 млн доллардан аспаса,1997 жылы 776 млн доллардан асып түсті.

Құрылыс саласында Түркия компанияларының көмегі арқасында көптеген ірі мейрамхана,мемлекеттік кеңселер салынды.Түркістан қаласында Халықаралық қазақ-түрік университеті,Алматыда С.Демиел атындағы университет ашылды.Қазақстаанда 26 қазақ-түрік лицейлері жұмыс істейді.Түркия оқу орындарында қазақ жастары білім алуда.

Түркия-1991 жылы Қазақстан Республикасының тәуелсіздігін алғаш таныған мемлекет.Халықтың түптамыры бір, әдет-ғұрыптары, салт-дәстүрлері ұқсас бауылас қос мемлекет халықарлық аренада стратегиялық әріптес болып табылады. 2003 жылы екі мемлекет арасында стратегиялық қатынастар орнату туралы мәлімдеме жасалса, 2009 жылы Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың Түркия Республикасына жасаған сапары барысында Қазақстан мен Түркия республикалары арасындағы стратегиялық әріптестік туралы келісімге қол қойылды. Осылайша екі мемлекет арасындағы байланыстар тағы бір жаңа деңгейге көтерілді.

Түрксой (түркі елдерінің мәдениет және өнер саласындағы одағы) түркі тілес елдерінің халықаралық мәдени ынтымақтастығының ұйымы ретінде 1993 жылы 12

шілдеде Алматы қаласында түркі мемлекеттері Қазақстан, Түркия, Өзбекстан, Түрікменстан, Әзірбайжан, Қырғызстан өкілдері қол қойылған келісімшарт негізінде құрылды. Ұйымның мақсаттары:

-түркі тілдес және түркі тілінде сөйлейтін халықтар арасында өзара түсіністікке ұмтылу;

-түркі халықтарының мәдениеті мен өнерінің дамуының және өркендеуінің қажеттілігі;

-болашақ ұрпақ үшін ұлттық мәдениетін сақтау және ынтымақтастық қарым қатынасты қамтамасыз ету;

-әлемдік деңгейінде түрік өркениетінің насихатталуы.

2010 жылғы мамырдың 24 күні Қазақстанға ресми сапармен Түркия Республикасының президенті Абдулла Гүл келді. Бұл сапардың нәтижесі екі ел арасындағы қатынастың өзекті мәселелері мен болашақ дамудың бағдарлары болды

2011 жылы 17 қаңтар күні Алматы қаласында қазақ-түрік кәсіпкерлер Ассоциациясының (“КАТИАД”) қатысуымен өткен басқосуда екіжақты сауда-экономикалық қатынастардың өзекті мәселелері талқыланған болатын. Екі елдің өзара қатынасын нығайтуда сауда-экономикалық ынтымақтастықтың мәні ерекше екендігін атай келе, оның басты міндеті өзара сауда келісiмiн арттыра түсуде, сол ретте 2010 жылдың қорытындысы бойынша бұл көрсеткіш 3,170 млрд. АҚШ долларын құрады.

2012 жылы мамырда Түркия Премьер-министрі Режеп Тайып Ердоған Қазақстанға ресми сапармен келді. Р. Т Ердоған V Астана экономикалық форумына, сондай-ақ қазақ-түрік іскерлер форумына қатысты. Сапар барысында Жоғары деңгейлі стратегиялы ынтымақтастық кеңесін құруға уағда жасалып, “Жаңа синергия” бірлескен экономикалық бағдарламасына қол қойылды. Бағдарламаны жүзеге асыру үшін тиісті сапарлар белгіленіп, осы бағытта жұмыстар жүргізіле басталды.

Саяси қатынастармен қатар екі мемлекет арасындағы экономикалық және саудасаттық байланыстары да аса жоғары қарқынмен даму үстінде. Қазіргі таңда Түркия Республикасы-табысты бастамалары бойынша әлем бойынша 16-орындағы, ал Еуропадағы 6-орындағы экономикалық держава. Алдағы 10 жыл көлемінде Түркия әлемде 12-ші, ал Еуропада 4-ші алып экономикалық державаға айналуы көздеп отыр. Ал әлемдік бәсекелестікке қабілетті 50 елдің қатарына енді жоспарлап отырған Қазақстан Республикасы-шетелдік инвесторлар үшін аса тартымды экономикаға ие мемлекет. Бүгінде Орталық Азия өңіріне құйылған барлық тікелей инвестицияның 80%-ы Қазақстанның еншісінде.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. <http://www.mfa.kz/index.php/kz/aza-stanny-syrt-y-sayasaty/aza-stanny-yntyyma-tasty-y/euro-pazh-ne-amerika-memleketterimen/8-material-aza/116-aza-stan-respublikasy-men-t-rik-respublikasy-arasynda-y-atynastar>

2. Тоқаев Қ. Қазақстан Республикасының дипломатиясы. Алматы: ҒӨ Пбк «GAUHAR», 2000 ж.

*Баулықова А. ХҚ мамандығы 3 курс студенті
(Ғылыми жетекшіі: доцент Балаубаева Б.М.)*

Қазақтың дипломат қыздары

2015 жылдың 12 сәуірінде Қазақ ССР Сыртқы істер комиссариатының құрылғанына 71 жыл толды. Дәл осы күннен бастап қазақ дипломатиясын институттандыру кезеңі басталған болатын. Еліміздің 71 жыл бойы сақталып және дамып келе жатқан дипломатияны саясат ғылымындағы өнер шеберлігі арқылы сақтау - қанында бейбітшілік, тату көршілік және төзімділік гендері қаланған біздің қазақ ерлері мен бағырлары, шешендері сонымен қатар, тарихта аса маңызды орын берілген қазақтың мықты, ақылды,

және де нәзік әйелдеріміздің қолынан ғана келеді. Дәл осы қазақ дипломат қыздары менталитетінің ерекшеліктері арқылы әлем бізді бейбітшілік және тыныштықты терең бағалайтын, нысанды түрде достықты күшейтуге және халықаралық сахнадағы қауіпсіздікке бағытталған бастамаларды жетілдіруге жәрдемдесетін ел ретінде қабылдайды.

Осындай қазақ дипломатиясына зор үлес қосқан қыздардың бірі- Балжан Бөлтiрiкова-Сыртқы iстер министрi (1966-1971 жылдар) болған бiрiншi әйел. Ол Бiрiккен Ұлттар Ұйымының трибунасына көтерiлген алғашқы қазақ. Б.Бөлтiрiкова Сыртқы iстер ведомтвосының беделiн арттыруға елеулi үлес қосты. Б. Бөлтiрiкованың дипломатиялық дарындылығы БҰҰ-ның Бас Ассамблеясының жұмысында кеңес делегациясының қатысуы кезiнде ерекше айқын байқалған болатын. Өз естелiгiнде жылы АҚШ-тың бұрынғы Мемлекеттiк хатшысы Генри Киссинджер былай атап өткен: проамерикандық саясатты БҰҰ-да жүргiзу кеңес дипломаттарының қарсылығы себебiнен қиынға түскен болатын. Және ерлердi әлi алдап-арбауға мүмкiн болса, әйел дипломаттарды айналып өтуге iс жүзiнде мүмкiн емес болды. Осыған орай, Киссинджер Б. Бөлтiрiкованың тегiн атап өткен болатын. Б.Бөлтiрiкованы КСРО Сыртқы Iстер Министрi Андрей Громыко жоғары бағалаған. 1971 жылы ол Еңбек Қызыл Ту орденiмен марапатталды [1].

Ақмарал Арыстанбекова- Қазақ КСР Сыртқы iстер министрi (1989-1991 жылдары). 10 тамыз 1990 жылы КСРО Президентi Михаил Горбачев атынан А.Х. Арыстанбековаға Өкiлеттi Елшiсi 1-шi класс дипломатиялық атағы берiлдi. 1992 жылдың сәуiр айынан бастап 1999 жылға дейiн - Бiрiккен Ұлттар Ұйымы жанындағы Қазақстан Республикасының тұңғыш Тұрақты өкiлi қызметiн атқарды. 1996 жылдан қазан айынан бастап - Қазақстан Республикасының Куба Республикасындағы Төтенше және Өкiлеттi Елшiсi. 1999 жылдың қазан айынан бастап 2003 жылдың сәуiр айына дейiн- Француз Республикасындағы Қазақстан Республикасының Төтенше және Өкiлеттi Елшiсi, ЮНЕСКО-ның жанындағы Қазақстан Республикасының Тұрақты өкiлi. Қазiргi уақытта Ақмарал Хайдаровна дипломатиялық қызметтi дамыту мен Сыртқы iстер министрлiгiнiң Ерекше тапсырмалар жөнiндегi елшiсi ретiнде, бiздiң елiмiздiң сыртқы саясатын жүзеге асыруға лайықты үлес қосуды жалғастыруда [2].

Мадина Джарбусынова - Қазiргi таңдағы қызметi: Еуропадағы адам саудасына қарсы қауiпсiздiк және ынтымақтастық ұйымының (ЕКЫҰ) арнайы өкiлi, бiрiншi хатшысы, кеңесшi, Қазақстан Республикасының (1995-1997) Сыртқы iстер министрлiгiнiң Халықаралық ұйымдар мен халықаралық экономикалық қатынастар басқармасының меңгерушiсi; Қазақстан Республикасы Сыртқы iстер министрлiгi көпжақты ынтымақтастық департаментi директорының орынбасары (1997); БҰҰ және халықаралық экономикалық ұйымдар басқармасының бастығы, Қазақстан Республикасының Сыртқы iстер министрлiгiнiң 1-шi департаментi директорының орынбасары (1997-1998); Қазақстан Республикасы Сыртқы iстер министрлiгiнiң 1-шi департаментiнiң директоры (1998); Қазақстан Республикасы Сыртқы iстер вице-министрi (11.1998-11.1999); Қазақстан Республикасының БҰҰ тұсында Тұрақты өкiлi, Куба Республикасында Қазақстан Республикасының Төтенше және Өкiлеттi Елшiсi (11.1999-05.2003); Қазақстан Республикасының Шанхай ынтымақтастық ұйымына қатысу сұрақтары бойынша ұлттық үйлестiрушiсi (08.2003-06.2004); Украинада ЕКЫҰ жобасы үйлестiрушiсi (05.2013 жылдан бастап) қызметiн атқаруда. [3]

Қорыта келгенде, қазақ дипломатиясы әдемі, айқын әйел тұлғаларға ие. Министрліктің мәліметтеріне сүйенсек, қазіргі уақытта 130 әйел (персоналдың 40%) министрліктің орталық кеңсесінде жұмыс істейді. 22 әйел жетекші қызметкерлер болып табылады. Қазақ халқы былай дейді: “Әйел бір қолымен бесікті тербетеді, екіншісімен- әлемді тербетеді”. Міне біздің дипломат қыздарымыз еліміздің сыртқы саясатының дамуына осындай баға жетпес үлес қосуда.

Пайдаланылған әдебиеттер:

- 1 Дипломаты Қазақстан: история, цифры, кадры. Д. Ашимбаев: к 70-летию Министерства иностранных дел Республики Казахстан <http://www.nomad.su/?a=15-201404110017>
- 2 Знаковые фигуры казахстанской дипломатии <http://www.kazpravda.kz/news/obshchestvo/znakovie-figuri-kazahstanskoi-diplomatii>
- 3 Казахстанские дипломаты http://kazlive.com/publ/referaty_na_russkom_jazyke/diplomatija_respubliki_kazahstan/kazahstanski_diplomaty/13-1-0-193

*Нұрланов Е. ХҚ мамандығы 3 курс студенті
(Ғылыми жетекші: доцент Балаубаева Б.М.)*

Қазақтың дипломат қыздары: Б.С.Әйтiмова

Қазақ тарихындағы елші әйелдер туралы сіз білетін мәліметтер қандай? Осы сұрақты қозғай отырып, Қазақстан өз тәуелсіздігін алғаннан бері дипломатия саласында қызмет атқарған әйелдер қауымының бірі Бірғаным Сарықызы Әйтiмова туралы ақпаратқа шолу жасайық.

Алдымен қысқаша өмірбаянына тоқталатын болсақ, Бірғаным Сарықызы 1953 жылғы 26 ақпанда Батыс Қазақстан облысында дүниеге келген. Кейін А.С. Пушкин атындағы Орал педагогика институтын, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетін бітірген. Мамандығы бойынша ағылшын тілінің мұғалімі, жангер.

Қызмет жолы Орта мектептің оқытушысы ретінде бастау алады. Содан соң кеңшар комсомол комитетінің хатшысы, Орал облыстық комсомол комитетінің сектор, бөлім меңгерушісінен Қалалық, Облыстық комсомол комитетінің бірінші хатшысы қызметтеріне дейін көтеріледі.

Бірғаным Әйтiмованың жоғары мемлекеттік қызмет саласындағы еңбегі 1990-1993 жылдары - Қазақстан Республикасы Жоғарғы Кеңесі Жастар ісі жөніндегі комитетінің төрағасы болып тағайындалуынан басталады. Қазақстан егемендігінің алғашқы уақыттары, яғни 1993-1996 жылдары - Қазақстан Республикасы Жастар ісі, туризм және спорт министрі, Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының депутаты, Халықаралық істер, қорғаныс және қауіпсіздік комитетінің мүшесі.

Ал, Әйтiмова ханымның қызмет жолының дипломатиялық бағыты 1996-2002 жылдары - Қазақстан Республикасының Израилдегі Төтенше және Өкілетті Елшісі болудан бастау алды. Кейін бұл, әсіресе әйел азаматшасы үшін жауапкершілігі мол жұмыс 2002-2004 жылдары - Қазақстан Республикасының Италиядағы Төтенше және Өкілетті Елшісі, Грекиядағы, Мальтадағы Төтенше және Өкілетті Елшісі міндетін қоса атқарушы болумен жалғасын тапты.

Дипломатиялық қызметі уақытында ерекше атап өтетіні, Израилдегі Қазақстанның бірінші елшісі болған Бірғаным Әйтiмова Біріккен Ұлттар Ұйымы Қауіпсіздік кеңесінің тұрақты емес мүшесі ретінде сайлауға түсетін Қазақстан Республикасының кандидатурасын жылжытумен айналысты. Сонымен қатар, ол Қазақстан мен Израил арасындағы тура рейс құру бойынша күш-жігерін салуға ниетті болды.

2004-2007 жылдары - Қазақстан Республикасы Премьер-Министрінің орынбасары, Білім және ғылым министрі. 2007 жылдан Қазақстан Республикасының Біріккен Ұлттар Ұйымының жанындағы тұрақты өкілі қызметін атқарды.

Қазіргі таңда Бірғаным Сарықызы Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығымен Парламент Сенатының депутаты болып тағайындалды. Халықаралық қағынастар, қорғаныс және қауіпсіздік комитетінің хатшысы. Төтенше және Өкілетті Елші дипломатиялық рангы бар.

Адал қызметі, мемлекет дамуына қосқан үлесі үшін Б.С. Әйтимова «Құрмет белгісі» және «Парасат» ордендерімен марапатталған.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. <http://alashainasy.kz/omir/brganyim-saryikyzyi-aytmova--49446/>
2. <http://www.nur.kz/343745.html>
3. <http://www.parlam.kz/3/senate/person/479>

*Ахметова А. АҚ мамандығы 3 курс студенті
(Ғылыми жетекші: доцент Балаубаева Б.М.)*

Шығыс мәселесі Ресейдің көздеген мүддесі

Еуропада ұзақ жылдар бойы күн тәртібінде тұрған басты мәселенің бірі – «шығыс мәселесі». Шығыс мәселесі – ұлы державалардың Осман империясын бөліске салу мен Осман империясы қарамағындағы халықтардың ұлт-азаттық күресін білдіретін дипломатиялық термин.

Осман империясы Таяу Шығыстағы өте тиімді әрі маңызды экономикалық-стратегиялық территорияны қамтыды: Суэц каналы, Египет, Сирия, Балкан жартыаралы, Қара теңіз жағалауы және Закавказдың бір бөлігі. Осман империясының осындай аймақта орналасуы және ұлы державалардың мүдделілігі «шығыс мәселесін» тудырды.

Алып державаға қатысты әр мемлекеттің өзінің мүддесі болды.

Шығыс мәселесіндегі Ресей мүдделерін қарастыратын болсақ, Ресей империясына шығыс мәселесі оның Қара теңізге шығу мүмкіндігін қамтамасыз ету үшін маңызды болды. Ресей Қара теңізге шығу арқылы жаңа нарыққа, экономикалық потенциалға ие болғысы келді. Бірақ Ресейдің шығыс мәселесіндегі мүддесі тек экономикалық жағымен түсіндірілмейді, сонымен қатар өзінің оңтүстік территорияларын қорғап қалуды көздеді. Нақты айтсақ, Ресей оңтүстік территорияларын шапқыншылықтан қорғап, Қара теңіздік порттар арқылы саудасын дамытуды көздеді. Сонымен қатар, Ресей Осман империясының толық құлдырауынан қауіптенді. Бұл жағдайда Еуропалық ұлы державалар Осман империясын оңай жаулап алып, Ресейдің Қара теңізге шығу мүмкіндігін мүлде жою еді. Сондықтан, Ресейдің басты мақсаты – Балкандағы өз позициясын берік нығайту. Бұл мақсатты жүзеге асыру үшін, Ресей Балкан жартыаралындағы славян халықтарына сүйенді. Балкан жартыаралындағы православ халықтарының ұлт-азаттық қозғалыстарына көмектесу сылтауымен, Ресей осы аймақтың ішкі істеріне араласа отырып, Англия, Франция, Австрия мемлекеттерінің экспансиясын шектеуге тырысты.

1869 жылы Суэц каналының ашылуы, Еуропалық ұлы державалардың Осман империясына тиесілі африкалық территорияларына қызығушылығын бұрынғыдан ұлғайтты. Суэц каналына шығуға әсіресе, Ұлыбритания мен Франция мемлекеттері мүдделі болды. Ресей империясы Ұлыбритания мен Францияның бәсекелестігін пайдалана отырып, өзінің Балкан жартыаралындағы позициясын толық нығайтуды көздеді. Франк-прусс соғысынан кейін, Еуропа дипломатиясына қаю түсірген оқиға – түрік сұлтанына қарасты халықтардың ұлт-азаттық күрестерінің өршуі. 1875 жылы Босния мен Герцеговинада, 1876 жылы Сербия мен Черногорияда ашық түрде Осман империясына қарсы қозғалыстар болды. Осман империясы көтерілісшілерге қарулы жауап қайтарды. Бұл жағдайды пайдаланған Ресей дипломатиясы, 1875 жылы Балкандағы славян халықтарына автономия беруді талап ете бастады. Славян халықтарына көмектесу арқылы, Ресей Балкан жартыаралына жол ашқысы келді. Нәтижесінде, ұлы державалардың келісімімен, 1877 жылы 31 наурыз күні Лондон протоколына қол

қойылады. Бұл протоколды түрік сұлтаны мемлекеттің ішкі ісіне араласу деп айыптап, талаптарын орындаудан бас тартады.

Лондон протоколынан бас тартуға жауап ретінде Ресей Осман империясына соғыс жариялады. Сол сәттен бастап Ресей империясы өзге ұлы державалар, әсіресе, Англиядан үрейленді. Осман империясына қатысты Англия мен Ресейдің жоспарлары қарама-қайшы еді. Ресей Осман империясына қарасты славян халықтарын өзіне біріктіріп, Балканға жол ашуды көздесе, бұған Англия жол бере алмады. Англиямен соғыс жағдайының туындап кетуінен сескенген Ресей, бейбіт келісімге келуге дайын екендігін білдірді.

1878 жылы 8 қаңтар күні түрік үкіметі Ресейге бейбіт келісімге келу туралы өтініш білдірді. Ресей империясы Англия сияқты ұлы державамен ашық соғысқа түскісі келмегендіктен, түркиямен келісімге келуге мәжбүр болды.

1878 жылы 3 наурыз күні Сан-Стефан бейбіт келісіміне қол қойылды. Келісімге келу барысында атақты және беделді тұлға, граф Игнатъев, Ресей мүддесін қорғады. Осман империясы берілуге дайын болды. Ол жағдайда Ресейге оңтүстік-батыс Бессарабия, Карс және Батум территориялары өтіп, Ресей тек аз көлемде бұғаздар арқылы әскери өнімдерін тасымалдауға құқық алар еді. Бірақ Англия Ресейге мұндай артықшылықтардың берілуін қаламады.

Сан-Стефан келісімі Константинополь келісіміне қарағанда Болгарияның территориясын әлдейқайда ұлғайтты. Болгарияға Эгей жағалауының көп бөлігі берілді. Сонымен қатар түрік әскерлері Болгария территориясын босатуға мәжбүр болды. Сан-Стефан келісімі жүзеге асқан жағдайда, Ресей Жерорта теңіздік ұлы державаға айналар еді. Жағдайдың осылайша өрбуін қаламаған Англия, Сан-Стефан келісімінің талаптарын қайта қарауды ұсынды.

Сан-Стефан келісіміне қарсы болған Англия, конгресті қайта шақыртуды талап етті. Нәтижесінде, 1878 жылы 13 маусым күні Берлин конгресі ашылды. Ресей империясы Еуропалық ұлы державаларға жалғыз өзі төтеп бере алмайтындығын түсінді, жаңа соғыстың өрбуінен қауіптенген ол конгреске қатысуға мәжбүр болды.

Орыс-түрік соғысы барысында Ресейдің одақтастары жоқ екендігі және оның изоляцияда қалғандығы айқын байқалды. Шығыс мәселесіне байланысты басты жауы, Англияға, қысым жасау үшін Ресей империясы Англияның теңіздік саудасы мен колонияларына шабуыл жасауды көздеді. Түркістанға 20 мыңдық әскер енгізіп, Кашмир мен Читралға баса көктеп кіруді жоспарлады. Бірақ Үндістанға бағытталған Ресей қауіпін Англияны сескендірген жоқ. Ресейдің Англияға қысым жасау талпынысы жүзеге аспады.

1878 жылы 1 шілде күні Берлин конгресінің қорытындысы ретінде Берлин трактатына қол қойлды. Бұл трактат Сан-Стефан келісімін қайта қарастырды. Берлин трактатының нәтижелері:

- ❖ Балкан жартыаралында үлкен славян мемлекеті Болгарияның құрылуына жол берілмеді. Болгария үш бөлікке бөлінді:

- Дунайдан Балканға дейінгі аралықтағы вассалды княздік, орталығы – София

- Шығыс Румелия – Осман империясының автономды провинциясы, орталығы – Филлиппополь

- Македония – Адриатика мен Эгей теңізіне дейінгі территория Осман империясының құрамына қайтарылды.

- ❖ Болгария автономды княздік деп жарияланды. Оның басшысын Осман империясының сұлтаны ұлы державалармен келісе отырып тағайындайды деп келісілді. Түрік әскері жуық арада Болгарияны босатуға міндеттелді, бірақ княздік жыл сайын Осман империясына салық төлеуге керек болды.

- ❖ Осман империясы Шығыс Румелия шекарасын әскери қорғауға құқылы болды.

- ❖ Фракия және Албания Осман империясының қарамағында қалды.

- ❖ Осман империясы шекарадағы даулы территория, Хотур қаласын, Персияға беруге келісті.

- ❖ Черногория, Сербия, Румыния княздігінің тәуелсіздігі қабылданды.
- ❖ Черногория Адриатика теңізіндегі флотынан айырылды.
- ❖ Сербия территориясы кеңейтілді, бірақ Болгария жерін қосып алған жоқ.
- ❖ Румыния княздігі Болгария құрамындағы Солтүстік Добруджа территориясын қосып алды.
- ❖ Австро-Венгрия Босния мен Герцеговинаны оккупациялауға құқық алды және Сербия мен Черногория территориясына өз гарнизонын енгізді.
- ❖ Ресей империясы Баязет пен Алашкерт территорияларынан бас тартып, Ардаган, Карс, Батуми территорияларына, сонымен қатар Оңтүстік Бессарабияға ие болды.
- ❖ Берлин конгресінің шешімі Ресей империясы мен Балкан жартыаралындағы славян халықтары үшін тиімсіз болды. Ресей империясы Осман империясына Баязетті қайтарып берді. Сан-Стефан келісімінде Осман империясының Ресейге төлейтін контрибуциясының көлемі 1410 млн рубль болса, Берлин трактаты 300 млн рубль контрибуция көлемін бекітті. Іс-жүзінде жеңіске жеткен, 100 мыңның астам әскері құрбан болған Ресей империясы үшін, орыс-түрік соғысы үлкен ауыртпалықтар алып келді. Патшалы Ресей бұғаздарға жол аша алмады және бұл соғыс Ресейдің Балкандағы позициясын нығайта алған жоқ. Ресей дипломатиясының келісімге келуге мәжбүр болуы, оның Еуропалық ұлы державаларға қарсы тұруға қауқарының аздығын және әскери-саяси әлсіздігінің көрінісі болды. Қырым соғысында жоғалтқан беделін қайтарып алғысы келген Ресей империясы үшін бұл жеңіске жеткен соғыс та тиімсіз нәтижелермен аяқталды.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Данилевский Н.Я. Россия и Европа. Глава XII. Восточный вопрос // <http://monarhiya.narod.ru/DNY/dny12.htm>
2. Асташин В.В. Восточный вопрос в зарубежной и отечественной историографии // <http://www.transbound.narod.ru/orient/astashin.html>

ҚАЗАҚ ХАНДЫҒЫ ҚҰРЫЛУЫНЫҢ 550 ЖЫЛДЫҒЫНА АРНАЛҒАН «ҚАЗАҚ ХАНДЫҒЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ ДИПЛОМАТИЯСЫ» АТТЫ ФАКУЛЬТЕТ АРАЛЫҚ ДӨҢГЕЛЕК ҮСТЕЛ МАТЕРИАЛДАРЫ

*Атай М. Ақ мамандығы I курс студенті
(Ғылыми жетекші: т.ғ.к. , доцент Балаубаева Б.М.)*

Есім ханның ескі жолы

Ортағасырлық Қазақстан тарихындағы хандық дәуір деп аталатын тарихи кезеңде, яғни Қазақ хандығының негізін қалаған Керей мен Жәнібек хандардан бастап Тәуке ханға дейінгі екі жарым ғасырдай созылған уақыт ішінде қазақ мемлекетін 20-ға жуық хандар басқарған екен. Осы кезеңде Қазақ хандығына көршілес болған көптеген мемлекеттер өз дамуының ішкі және сыртқы жағдайларына байланысты саяси тізгінінен айырылып, басқа біреудің жетегінде кетсе, ал кейбіреулері бірнеше рет өздерінің билеуші әулеттерін өзгертеді. Ал қазақ мемлекеті болса, XV-XVIII ғасырлар аралығындағы тарихтың әр түрлі сыны мен тезіне төтеп беріп, жаңа заманның табалдырығына аяқ басады. Ұлттық сипаттағы ортағасырлық феодалдық мемлекеттің жаңа заманға дейін жетуі көп жағдайда оның саяси тізгінін қолында ұстаған билеушілердің жеке басындағы ерекше қасиеттерге, сондай-ақ олардың уақыт талабына сай жүргізген ішкі және сыртқы саясатына байланысты болатыны баршаға аян. Осы тұрғыдан алып қарасақ, XV-XVIII ғасырларда билікте болған қазақ хандарын шартты түрде екі топқа бөлуге болады. Бірінші топқа – қазақ мемлекетін құруда, нығайтуда, сыртқы жауларға қарсы күресте жетекші рольдер атқарған, ішкі бірлік пен тұтастықты сақтауда көп еңбек сіңірген хандарды жатқызсақ, екінші топқа – өздерінің билігі тұсында қазақ мемлекетінің саяси, әскери, экономикалық қуатын әлсіретіп алған хандарды енгіземіз. Керей мен Жәнібек, Бұрындық пен Қасым, Хақназар, Тәуекел, Жәңгір, Тәуке хандармен бірге осы топтың ішінде Есім хан да өз орнын ойып алады. Мамаш, Тахир, Бұйдаш, Ахмет, Тоғым хандар хандар екінші топқа енеді. Есім ханның хан ретіндегі тарихи тұлғасын терең зерделей келе, одан бірнеше ерекшеліктерді байқауға болады. Біріншісіне – 20-ға жуық хан ішінде Қасым хан мен Тәуке хан секілді оның «Есім ханның ескі жолы» атты заңдар жинағын енгізуі жатады. Ал екінші ерекшелікке – оның хандық билікте екі рет болуын жатқызамыз. Басқа елдерде хандық билікте бір тұлғаның екі немесе одан да көп болғаны белгілі, ал қазақ мемлекеті үшін бұл жағдай ерекше болып саналады. Үшінші ерекшелікке – Есім ханнан бастап Йасы қаласы жаңа атауға – Түркістан атауына ие болып, Қазақ хандығының астанасына айналады да, қазақ хандары Қожа Ахмет Йасауи кесенесінің жанына жерлене бастайды. Сөйтіп Есім ханнан бастап Түркістан қаласының киелілік маңызымен қатар саяси-әкімшілік және рухани орталық ретіндегі маңызы артады да, бірнеше ғасыр бойы қазақ еліне қызмет етеді. Олай болса, төменде Есім ханның тарихи тұлғасы туралы өз ойларымыз бен пікірлерімізді ортаға салып, оның қазақ тарихындағы ролін ашып көрсетуге тырысайық.

Есім хан – XIII ғасырдың 20-шы жылдарынан бері Дешті Қыпшақ аумағында үздіксіз билікте болған шыңғыс әулетінің өкілі. Шыңғыс ханнан Есім ханға дейін он алты ата болған. Оны былайша беруге болады: Шыңғыс хан → Жошы хан → Орда Ежен → Сартақтай → Қоныша → Баян → Сасыбұқа → Ерзен → Шымтай → Орыс хан → Қойыршақ → Барақ хан → Жәнібек хан → Жәдік → Шығай хан → Есім хан. (1) Оның ата-бабаларының бәрі дерлік билікте болып, Алтын Орда, Ақ Орда секілді мемлекеттердің тарихында ерекше роль атқарған. Ал үшінші атасы Жәнібек хан болса, Қазақ хандығының іргетасын қалаушы тұлға екені баршаға мәлім. Оның тоғыз ұлының бірі – Жәдік сұлтан. XVI ғасырдың 80-ші жылдарынан бастап қазақ хандығының билігі Жәдік ұлдарына

көшеді де, осы әулеттің өкілдері XIX ғасырдың ортасына дейін қазақ елінің саяси өмірінде жетекші рольдер атқарып, ерекше орындарға ие болады. Біз төменде Есім ханның шығу тегі мен ата-бабалары мәселесін қарастырғанымызда, тек атасы мен әкесіне ғана тоқталамыз. Өйткені Шыңғыс ханнан Жәнібек ханға дейінгі хандар тарихи тарихи әдебиеттерде көп айтылған. Ал Жәдік пен Шығай туралы, әсіресе Жәдік сұлтан туралы онша көп айтылмайтынды.

Есім ханның әкесі Шығай ханға келсек, оның 1580-1582 жылдары хан болғаны баршаға мәлім. В.В.Вельяминов-Зерновтың көрсетуі бойынша Шығай хан ұзақ өмір сүріп, 80-нің о жақ, бұ жағында қайтыс болған. Осыны негізге ала отыра, XVI ғасырдың алғашқы жылдары дүниеге келген Есім ханның әкесі шамамен 20 жасқа келгенде Қазақ хандығындағы «уақытша әлсіреу» кезеңі басталады да, небір аса ауыр күндер мен жылдарды басынан өткереді. Жоғарыда айтып өткеніміздей, Жәдік сұлтан бір ұлымен ноғай мырзасының қолынан қаза тапса, оның туған бауыры Тоғым хан өз ұлдары және ең жақын туыстарымен, барлығы 37 сұлтанмен бірге моғол ханымен өткен шайқастардың бірінде шахит болады. Әдік сұлтан әулетінен 24 қазақ сұлтаны шайбанилықтардан жеңіліп, мерт болғанын айтып өттік. Міне, осындай қиын-қыстау жылдары Есімнің әкесі Шығай сұлтан ел басына түскен қиыншылықты басқалармен бірге бөлісіп, ат үстінен түспей, қаруын қолынан тастамай қазақ елінің тұтастығы мен бірлігі жолында үнемі жорықтарда болады, талай шайқастарға қатысады. Ол туралы Қадырғали Жалайыр: «Шығай ханның хикаясы әрқашан оның батырлығымен мәлім, мәшхүр болды», - деп жазады. Қадырғали Жалайырдың Шығай хан туралы бір-ақ сөйлемдік дерегінен «оның бүкіл ғұмыры күреске толы болды, ол жауларымен алысты-арпалысты, айбатымен жауларын қашырды, ерлігімен жақынының мерейін тасытты, сөйтіп бүкіл елге батырлығымен танымал болды» деген ойларды оқуға болады. XVI ғасырдың 40-шы жылдарынан бастап Шығай сұлтан Хакназар ханның жанынан табылып, шашырап кеткен елдің басын қосуға, талапайға түскен жердің тұтастығын қалпына келтіруге бар күшін салып, күрестер жүргізеді. Сондай күрестердің бірін 1569 жылы Ноғай Ордасына келген орыс елшісі Семен Мальцев жазып өтеді. Оның айтуы бойынша Қазақ Ордасынан Хакназар хан, Шығай сұлтан, Жалым сұлтан және тағы 20 сұлтан келіп ноғайлармен соғыс жүргізген. Ал Хафиз Таныш болса «Шараф наме-йи шахи» атты еңбегінде шайбанилық II Абдулламен одақ құрған қазақ билеушілерінің арасында Хакназар ханның, Шығай сұлтанның, Жалым сұлтанның, Достай сұлтанның есімдері аталады. Шығарма авторы Шығай сұлтанның қатысуымен болған оқиғаларды баяндай келе, Есім ханның әкесіне мынадай баға береді: «Шығай хан далада өсіп, небір қиыншылықтарды басынан өткерген адам, ол көп жылдар бойы өмірдің ащысы мен тұшшысын қатар татты». 1580 жылы Хакназар хан кенеттен қаза тапқаннан кейін қазақ қоғамындағы сұлтандар арасындағы ең беделді, жас шағынан алғанда ең жасы үлкен тұлға Шығай болып, ол хандық билікті өз қолына алады. Бірақ оның билігі ұзақ болмайды. 1582 жылдан бастап оның есімі деректерде кездеспейді.

Есім ханның есімі жазба деректерде 1598 жылдан бастап кездесе бастайды. Ал оған дейін ол Дешті Қыпшақтың көптеген сұлтандарының қатарында айтылады. «Шараф наме-йи шахи» еңбегінің авторы Хафиз Таныш 1579-80 жылдары Дешті Қыпшақ пен Мауереннахрдағы оқиғаларды баяндай отыра, қазақ билеушілерінен Хакназар ханды, Жолым сұлтанды, Шығай сұлтанды, Достай сұлтанды нақты атап өтіп, олардың жанындағы басқа сұлтандарды «олардың ұлдары мен інілері» деп жалпылама атап өтеді. Осы жылдары жасы 40-қа келіп қалған Есім де сол тұстағы оқиғаларға белсене араласқан, бірақ Хакназар хан, әкесі Шығай сұлтанның «ұлдары мен інілері» қатарына жатқызылып, жалпылама көптің ішінде аталған дейміз.

1598 жылғы Орта Азиядағы оқиғаларды және соған байланысты Қазақ хандығының жүргізген саясатын баяндайтын деректерде Есім сұлтанның есімі алғаш рет нақты кездесе бастайды. Бұл кезде Есім сұлтан ағасы Тәуекел ханнан кейінгі ең беделді, ең атақты

сұлтандардың бірі болатын. Оны жазба деректер де дәлелдейді. Есім сұлтанның осы кезеңдегі тұлғалық бейнесін ашып көрсету үшін сол жылдардағы оқиғаларға тереңірек үңіліп көрелік. Тәуекел хан көп қиындықсыз аз уақыт ішінде Орта Азияның Ташкент, Түркістан, Ахси, Андижан, Самарқан сияқты ірі қалалары мен өңірлерін басып алады. Самарқанда 20 мыңдық әскермен інісі Есім сұлтанды қалдырады да, өзі 70-80 мың әскерді басқарып шайбанилар әулетінің астанасы Бұхараға бет алады. Тәуекел хан қаланы қоршап алады, бұхарлықтар қала бекінісін нығайтып, жан аямай соғысуға бел буады. Он бір күн бойы алма-кезек ұрыстар болып тұрады да, он екінші күні Бұхара әскері қаладан шығып қазақтарға шабуыл жасайды. Таң атқаннан күн батқанға дейін шайқас болып, нәтижесінде қазақ әскерлері шегінуге мәжбүр болады. Мұндай хабарды естіген Есім сұлтан ашуланып ағасына мынадай сипатта хабар жібереді: «Соншама әскермен азғантай ғана Бұхара әскерінен жеңіліп, шегіну деген ұят және өте қатты ұят нәрсе, егер хан Самарқанға келсе, бұл жақта да Бұхара жақтағыдай самарқандықтардың бізге бағынбауы мүмкін. Хан шегінісін тоқтатып, кері оралсын, мен оған өз әскеріммен қосыламын». Тәуекел хан інісінің кеңесін құп алады да, қайтадан Бұхараға бет алады. Көп ұзамай оған Есім сұлтан келіп қосылады. Бұхараға да Балхтан көмекке күш келіп жетеді. Екі жақ арасындағы шайқастар қайта жалғасып, бір айдай уақытқа созылады. Соғысушы екі жақ түпкілікті жеңіске жете алмайды. Осындай бір сәтте Тәуекел хан әскерді өзі бастап ұрысқа түседі. Қарсыластар жағынан көп әскер шығынға ұшырап, бұхарлықтардың ең беделді және танымал адамдары қаза табады. Осы шайқаста Тәуекел ханның өзі де ауыр жаракат алады. Хан жараланғаннан кейін қазақ әскерлері Ташкентке оралады. Ал көп ұзамай Тәуекел хан қайтыс болады. Міне, осы келтірілген дерек мәліметінен Есім сұлтан туралы бірнеше пікір айтуға болады. Біріншіден, ол Тәуекел ханнан кейінгі билеуші әулет ішіндегі ең көрнекті тұлғаның және әскер басылардың бірегейі болса керек. Екіншіден, көп әскермен Бұхара түбінен шегінген Тәуекел ханға айтқан сөзі және сөзін ханға тыңдата білуі оның қайсарлығын, өжеттілігін, намысшылдығын, табандылығын білдірсе керек.

Т.И.Сұлтанов Есім ханды 1598 жылдың күзінде хан тағына отырды дей келе, Тәуекел ханнан кейінгі қазақ сұлтандары ішінде ең лайықтысы Есім сұлтан болатын деген пікір айтады.

Тәуекел хан қайтыс болып, Есім хан таққа келгеннен кейінгі ең алғашқы жүзеге асырған шарасы Мауереннахрға қатысты түйінді мәселені шешіп, оны ретке келтіру болатын. Искандер Мунши ол жөнінде былай деп жазады: «Біршама уақыт өткеннен кейін Нахшбенділік шейхтердің араласуымен Ташкенттегі қазақ билеушісі мен ортаазиялық билеушілер арасында бейбітшілік орнатылып, Самарқан әскерлері Ташкентке қарсы ешқандай әрекет жасамайды деген келісімге келеді». Бұл дегеніміз – Қазақ хандығының аумағына Түркістан мен Ташкент аймақтарының қосылуын Мауереннахр билеушілерінің заңды түрде мойындағанын білдіреді. М.К.Әбусейітованың пікірінше, бұл келісім-шарт Түркістанды түпкілікті түрде, Ташкентті 200 жылға және Ферғананы уақытша Қазақ хандығының құрамына қосады. Есім ханның билікке келуі осындай аса маңызды шараны жүзеге асырумен басталады. Жалпы алғанда Шығай ханның ұлдары Тәуекел ханның қайтыс болуы мен Есім ханның саяси билікті қолына алуы – қазақ елі тарихында бір дәуірдің аяқталып келесі дәуірдің басталғандығын көрсетеді.

XV ғасырдың 70-ші жылдарынан бастап тарих төріне көтерілген ұлттық сипаттағы Қазақ хандығы өзінің сыртқы саясатындағы басты бағыттардың бірі етіп қазақ ру-тайпаларының жерлерін біріктіруді мақсат еткен болатын. Бір жарым ғасырға созылған күрес барысында Қазақ билеушілері жеңісті де, жеңілісті де көрген болатын. Қасым хан тұсында қазақ халқының этникалық аумағы қалыптасқан болса, одан кейінгі «уақытша әлсіреу» кезеңінде ішкі бірліктің болмауы жарты ғасырлық күрес нәтижесін жоқ етеді. Хакназар ханның тұсында қайта басталған біріктіру процесі Шығай, Тәуекел хандар тұсында өз мәресіне жетеді. Ал оны заңдастыру, Қазақ хандығының басты қарсыласы – Мауереннахр билеушілеріне мойындату Есім ханның үлесіне тиеді. Есім хан үшін XVI

ғасырдың соңғы жылдары көршілес елдермен қарым-қатынаста, қазақ халқының қалыптасқан этникалық территориясын мойындатуда өте қолайлы болды. Батыстағы ноғайлар XVI ғасырдағы үшінші саяси дүрбеленді бастарынан өткеріп, Оразмұхаммед бидің (Ормамбет би) 1598 жылғы өлтірілуінен кейін мемлекет ретінде күйреудің соңғы сатысына көшеді де, ноғай ру-тайпалары жан-жаққа тарыдай шашылады. Олардың бір бөлігі Қазақ халқының құрамына қосылып, олардың көшіп-қонатын аумақтары қазақ халқының этникалық аумағына айналады.

Ал солтүстіктегі Сібір ханы Көшім де 1598 жылы орыс отрядынан толық жеңіліске ұшырап, азғантай ғана адамдарымен Сібірден кетуге мәжбүр болады. Сібір хандығының күйреуі қазақ ру-тайпаларының Дешті Қыпшақтың солтүстік бөлігіндегі жайылымдарының қауіпсіздігін тұрақтандырады. Сөйтіп қазақ елінің солтүстіктері шекарасы да нақтылана түседі.

Ойраттардың бір жағынан Ембі, Жайық, Еділ бойындағы ноғайлармен шарпысуы екінші жағынан орыс қамалдарының гарнизондарымен қақтығысуы Есім хан саясатының ықпалды болуына елеулі жағдай жасады. Ақырында үш жақты соғыстың өздеріне қырғын таптыратынын сезген ойрат әміршілері Есім ханның үстемдігін мойындап, тату көршілікте тұру мақсатында ұсыныс жасап, елшілерін жіберуге мәжбүр болады. Хандығының шығысындағы жағдайды осылайша өз пайдасына шешкен Есім хан оңтүстігін де ойдан шығармайды.

Жоңғар хандығының қазақтар үшін қаһарлы күш болатын себебі, олар да салт атты көшпелілер болатын. Көршілес жатқан Қазақ хандығы мен Жоңғар хандығынан Ресей мен Қытай қатты қауіптенді. Олар осы екі мемлекетті бір-біріне айдап салып, жер бетінен құртуды ойластырды. Ресей мемлекеті жоңғарлармен елшілік байланыс орнатып, оларды қару-жарақпен жасақтап отырды. Сонымен бірге бірнеше тайпаларына Еділ бойынан жер бөліп берді. Қазақ даласы жоңғар-қалмақтың ортасында қалып қойды. Ыстықкөл үшін болған алғашқы шайқаста қазақ қолын Есім ханның өзі басқарды. Жоңғар-қалмақтың тегеурінін сезген Есім қырғыздармен және батысындағы ноғайлармен ынтымағын күшейте түсті. Шығыс Түркістанмен саяси байланысын жақсартты. Сол кездің өзінде Қазақ хандығы 300-400 мыңға жуық атты әскер шығарған.

Хандығының шекарасын кеңейте түсу саясатын мұнда да батыл жүргізіп бағады. Оған жағдай да көмектесе түседі. Себебі, бұл кезде қайтыс болған Бәкі Мұхаммед ханның орнына оның інісі Уәли Мұхаммед пен Герат-Хорасанның билеушісі Дінмұхаммед баласы Иманқұлы таласып жатқан еді. Осы қақтығысты өз пайдасына асыруда Есім хан үлкен ептілік танытады. Ол әуелі Уәли Мұхаммедке көмектесемін деп уәде беріп, кейін Иманқұлы жағына аунап түседі. Соның нәтижесінде онымен бірігіп, Уәли Мұхаммедті өлтірісіп, Иманқұлымен одақ жасасады да, сол жылы Иманқұлыға қарсы шығып, Самарқанға әскер жөнелтеді. Бұл кезде Иманқұлының Есіммен соғысарлық шамасы жоқ еді. Сондықтан онымен шартқа отырып, Ташкент пен оның төңірегінің түгелдей қазақтардың иелігі екенін ресми түрде мойындайды.

Бұдан кейін Есім хан Моғолстан ханы Әбдірахымның қызы Падшахқа үйленіп, ағасы Күшік сұлтанның қызын Әбдірахымға беріп, қарсы құда болу арқылы оны өзінің жақтасы етіп, соның көмегімен өзіне опасыздық жасаған Тұрсын ханды талқандап, дара билікке қол жеткізеді.

Осылайша, XVI ғасырдың соңғы жылын қазақ халқының этникалық аумағының біріктірілу процесі аяқталған жыл деуге болады. Осыншама зор аумақты, ондағы ру-тайпалар арасындағы қатынастарды күшпен немесе жарлықпен ұстап тұрудың мүмкін еместігін білген Есім хан және оның жақтастары жаңа талаптарға сай жаңа әдет-ғұрып заңдарының жинағын өмірге енгізеді. Ауыз әдебиетінің материалдары арқылы бізге тек сол заңдардың атауы – «Есім ханның ескі жолы» ғана жетеді.

Мұны «Есімнің заңы» деп ұққан жөн. Бірақ оның көктен алынбағанын, өз заманының орайы мен талабына қарай Есім хан мен оның кеңесшілері өңдеп,

толықтырған баяғы «Қасым салған қасқа жолдың» бір нұсқасы екенін де естен шығармаған абзал. Түтпет келгенде, «Есім салған ескі жол» деген сөздің мәні де Есім ханның тұсында жасалған даналық заңдарға байланысты айтылған. Қоныс-тұраққа, мал-мүлікке, адамдар арасындағы қарым-қатынасқа қатысты туындайтын дау-шардың шешімдері осы кезде сараланды. Мұның өзі кейін Тәукенің әйгілі «Жеті жарғысына» негіз болып, қазақ халқының мәдени-рухани және салт-дәстүр қалыптарының төлтумалығын шындай түсуге ықпал етті. Жалпы көшпелілер мемлекетінің хандары сияқты, Есім хан да тақ үсті мен ат үстінде бірдей танылған біртуар тұлға. Оны халқының «Еңсегей бойлы Ер Есім» атанған атақты ханның қайтыс болған жылы – 1645 жыл деген шындыққа келетін сияқты.

«Бахыр әл асырардың» авторы Махмұд ибн Уәлидің айтуына қарағанда, Есім хан 1628-жылы қайтыс болған. Ал «Қазақ совет энциклопедиясының» мәліметіне қарағанда 1645-жылы қайтыс болған делінеді.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. XVII-ғасырдағы қазақ хандығы: Есім хан туралы // Қазақтың көне тарихы.- Алматы, 1993.- Б.257-259
2. Есім хан // Қазақтар: Көпшілікке арналған тоғыз томдық анықтамалық.- Алматы, 1998.- Т.2. Тарихи тұлғалар.- Б. 74-75
3. Қаратаев Т. Тарихтағы аттас тұлғалар: Есім хан // Қазақ тарихы.- 1998.- № 4-5.- Б. 53
4. Мағауин М. Есім хан және оның заманы // Қазақ әдебиеті.- 1993.- 10 желтоқ. (№59).- Б. 12-14
5. <http://azretsultan.kz/?p=3284>
6. <http://www.zharar.com/kz/>

*Жармухаметова А ХҚ мамандығы 3 курс студенті
(Ғылыми жетекші: т.ғ.к. , доцент Балаубаева Б.М.)*

Қасым ханның дипломатиясы

Жәнібекұлы Қасым хан (1445-1518) – қазақтың ұлы хандарының бірі, Қазақ хандығының негізін қалаушылардың бірі – Жәнібек ханның ортаншы баласы. Шешесі Жаған бегім Шайбани әулетінің атақты ханы Мұхаммед Шайбанидің інісі Махмұд сұлтанның шешесінің туған сінлісі [2].

Қасым әуелгі кезінде Бұрындық ханның атты әскерін басқарады. Ол осылай жүріп, қан майдандағы ерлігімен, ел басқаруға қосар ақылымен, көрші елмен байланыста қиыннан жол табар саясаткерлігімен, жұртты соңынан ертіп әкетер шешендігімен ел көзіне ерте түссе де, жеке билікке ұмтылмай, Бұрындық ханның дегеніне көніп, оған қалтқысыз бағынады. Сол кездің куәгері, тарихшы Мұхаммед Хайдар Дулати: «Ол (Қасым) әкесінің үлгісі бойынша барлық жағдайда Бұрындыққа бағынды, соған тәуелді болды» деп жазады [1].

1475 жылы Бұрындық ханның тұсында әскер қолбасшысы болады

1511 жылы ежелгі дәстүр бойынша ақ киізге отырғызып, хан етіп көтереді.

Осы хан тұсында қазақ хандығының территориясының ұлғаюын көруге болады: Түркістан аймағындағы қалалар, Жетісу аймағының қаратылуы (Шу, Қаратал, Іле өзендерінің алабы), Солтүстік және Шығыс солтүстікте Ұлытау өңірі мен Балқаш көлінен асып, Қарқаралы тау тарамдарына дейін жетті, Батыс солтүстікте Жайық өзенінің алабын қамтыды. Қазақ хандығындағы халық саны 1 млн.ға жетті.

«Тарихи-Рашиди», «Шайбани», т.б. деректемелердегі мәліметтерге қарағанда, Қазақтардың этникалық территориясының негізгі аудандары қазақ хандығына Қасым хан тұсында біріктірілген»

Орта Азия хандарымен, Еділ бойындағы елдермен, батыс Сібір хандығымен, Ресеймен сада-саттық және дипломатиялық байланыс жасады. Моғол ханы Саид ханның Шығыс Түркістанға көшіп кетуі қасымның Жетісудағы билігінің нығаюына себеп болды. [3]

XVI ғасыр басында Қасым ханның сыртқы саясатының басты бағыты Сырдария бойындағы қалаларды қаратып алу жөніндегі күрес болды. [

«Қасым хан ұлы князь үшінші Василий билеген Москва князьдігімен дипломатиялық байланыс орнатты. Қазақ халқы дербес ел ретінде батыс Еуропаға әйгілі болды. Австрия дипломаты Сигизмунд Герберштейн өзінің еңбектерінде бұл жайында құнды пікірлер жазған». («Қазақ КСР тарихы», 1979 ж.) Қырым ханы өзінің түрік билеушісімен жазған хаттарында қазақтардың батысқа қарай ұлғайып жылжуына уайымдап жүргенін жазған. [3]

Қасым хан парсы жылнамаларында Дешті-Қыпшақ хандығының билеушісі деп жазылған. Оның құрметіне Сарайшық пен Бұхара қалаларында теңгелер жасалынған болатын. Қасым ханның тұсында Орта Азия, Еділ бойы, Сібір хандығымен және орыс мемлекетімен сауда-саттық және елшілік қарым-қатынас орнатты. Қазақ хандары әр дәуірде елдің ішкі-сыртқы жағдайында туылған өзгерістерге үйлесіп, икемді сыртқы саясат қолданылып отырды. [2]

«Қасым ханның қасқа жолы» аталған бұл көне жарғы сол кездегі қазақ қауымының қоғамдық, құқықтық қатынастарын қалыптастырды, әдет-ғұрып, тұрмыс-салт ережелерін бекітті, адамдар және ру-тайпалар арасындағы барлық қатынас жүйелерін реттеді. [3]

«Қасқа жол» — деп аталатын заң, қазақ арасында бұрыннан қалыптасқан әдет-ғұрып ережелері негізінде Қасым хан тұсында жасалған. Оның жасалуына себеп болған жағдайлар мыналар:

- Қасым ханның билігі тұсында Керей, Жәнібек және Бұрындық хандар кезіндегі қазақ қоғамы анағұрлым жоғары сатыға көтерілді;
- Қазақ халқының этникалық территориясы толығымен біріктірілді;
- Хандық билік этникалық территорияға толық тарап, рөлі артты;
- Қазақ хандығының жаңа қалыптасқан жағдайына бұрынғы әдет-ғұрып заңы сай келмейді.

“Қасым ханның қасқа жолы” Заң 5 бөлімнен тұрады:

- Мал-мүлік және жерге байланысты қатынастар.
- Қылмыс пен оларға қолданылатын жазалар.
- Әскери қызметті, әскери міндетті атқару ережелері және әскер тәртібін бұзушыларға беретін жазалар.
- Елшілік қатынастарды реттеу
- Халықтық дәстүрлерді өткізу тәртібі [2].

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қасым хан /Тарихи тұлғалар. Танымдық - көпшілік басылым. Мектеп жасындағы оқушылар мен көпшілікке арналған. Құрастырушы: Тоғысбаев Б. Сужикова А. – Алматы. “Алматыкітап баспасы”, 2009 ISBN 978-601-01-0268-2
2. Қазақстан тарихы. 9-сынып. (1-бөлім). Б.Аяған. М.Шәймерденова. -Атамұра , 2013
3. Кәрібаев Б.Б. /Қасым хан//<http://kaztar.kaznu.kz/1/main/nodes/13>

Абылай ханның жоңғарлармен дипломатиялық қатынасы

Әбілмансұр (1711-1781) атақты қазақ хандарының бірі, бірегей қолбасшы, дарынды дипломат, құлдан хан болған, халқына қорған болған, жұртын біріктірген, жерін бүтіндеген тарихи тұлға. Арғы тегі Жошыдан тараған төре әулетінен шыққан Әз Жәнібек → Салқам Жәңгір → Тәуке → Уәлибақы → Абылай (қанішер Абылай) → Көркем Уәли. Абылай өткір ойлы, терең білімді шешен адам болған. Бірнеше түрік халықтарының және де парсы, қытай, орыс тілдерін жетік білген.

17-18 ғасырлар қазақ халқы ауыр кезді бастан кешірді, шығыстағы жоңғар қалмақтары дүркін-дүркін шабуылдарымен маза бермеді. Жоңғар тайшысы Цебан Рабданның 1711-1712 ж, 1714 және 1718 ж Аягөз аумағындағы шабуылдары нәтижесіз болып, 1723 ж жоңғардың қалың қолы Қаратау, Талас өзені өңіріндегі елді қырғындап, Түркістан қаласына дейін келеді. Бұл шапқыншылық ел жадында «Ақтабан шұбырынды, Алқакөл сұлама» деген атпен сақталады.

12-13 жастағы Әбілмансұр жастай жетім қалып Төле биге пан іздеп, оның түйесін бағып «Сабалақ» атанып кетеді. 1731 ж жоңғарлармен шайқас кезінде Әбілмансұр «Абылайлап» ұрандап жоңғардың батыры Шарышпен жекпе жекке сұранып шығып, оның басын шауып түсіреді. Осы шайқаста көзге түседі. Жоңғарлармен қатынасты бейбіт шешуде қыз алысып қыз берісу де болды, бірақ қазақтың байтақ жеріне қызығушылық, одан кейін Ресей патшалығының қысымы толассыз соғысқа алып келді. Ресей патшалығы мен Цинь империясы қазақ пен жоңғар хандықтарының күшейіп кетуінен немесе бірігуінен сескеніп, араларына от салып жоңғарларды қарумен қамтамасыз етіп отырды.

1741 ж Абылай сұлтан жоңғарлардың қоршауында қалып, тұтқынға түседі. Тұтқында болған екі жыл ішінде олардың тілі мен жазуын үйреніп, жоңғар хандығының ішкі саяси жағдайын жіті бақылайды. Елге оралысымен 1743 ж Қалдан Серен мен Абылай сұлтан бейбіт келісімге келеді. 1745 ж Қалдан Серен өліп, оның мұрагерлері таққа таласты. Осы кезде оған Цинь империясы тиісе бастайды. Осы сәтті пайдаланып Абылай Сыр бойындағы қалаларды азат етуге кіріседі. Әскерін үш топқа бөледі: бірінші тобын Қанжығалы Бөгенбай (10 мың әскермен) мен Үмбетей жырау басқарды, екінші қолды Жәнібек батыр басқарды. Оған Тәтіқара жырау қосылды, үшінші негізгі қолды Абылайдың өзі басқарды. Соғыс екі айға созылды. Қазақ әскерлері Жаңақорған, Созақты жаудан тазартты. Амалы таусылған Цевен Доржи Абылайдан бітім сұрауға мәжбүр болады. Абылай ханның жоңғар билеушілерінің алдында беделі, мәртебесі биік болды. 1753 ж жоңғар тағына Дабашы тайшы келеді. Дабашы мен Абылай тату әрі бейбіт өмір сүруге келіседі. Қазақ жерін жоңғарлардан толық тазарту мақсатымен Абылай бастаған қазақ жасақтары 1750 ж жауды жоңғар қақпасы маңында ондырмай соққы берді. 1755 ж жоңғарлар бірнеше ұсақ иеліктерге бөлініп кетті. Сөйтіп 1758 ж Жоңғар мемлекеті құлады.

Шоқан Уәлиханов «қазақ жерінде Абылайдың даңқы аса зор. Абылай заманы оларда қазақтың ерлік заманы болып саналады»

А.Левшин «Жауын сұсымен де, күшімен де сескендіре отыра, ол өз қалауымен біресе Ресейдің, біресе Қытайдың бодандығын қабылдауға мәжбүр болғанымен шын мәнінде ешкімге де бой ұсынбаған тәуелсіз басшы болды»

Қалдан Серен «Ол (Абылай) заманынан жүз жыл бұрын ерте туды, бүкіл әлемді билеу қолынан келеді».

Абылай хан тарихта ойып тұрып орын алатын жүрегі елім, жерім деп соққан бірегей әрі біртуар өр тұлға. Біз осындай дана әрі дара батырымызбен мақтанамыз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан, Национальная энциклопедия, том 1
2. Книга «Исторические личности»
3. 1961: Уәлиханов Ш. Абылай Собрание сочинений, т. 4. - А.-А.,
4. 1985; Сулейменов Р.Б., Моисеев В. А. Из истории Казахстана XVIII в. - А.-А
5. Левшин А. Описание киргиз-кайсацких, или киргиз казачьих орд и степей. - А., 1996.

Қожалимова А. ХҚ мамандығы 3 курс студенті
(*Ғылыми жетекші: т.ғ.к. , доцент Балаубаева Б.М.*)

Абылай ханның Ресеймен дипломатиялық қатынасы

Абылай хан (Әбілмансұр, 1711/13-1781ж.) – атақты қазақ хандарының бірі, бірегей қолбасшы, дарынды дипломат. Сондай-ақ, ол құлдан хан болған, халқына қорған болған, жұртын біріктірген, жерін бүтіндеген, қазақ қоғамын дамытқан, талай дастандардың бас кейіпкеріне айналып, ұрпақтан ұрпаққа жырланып келе жатқан ұлы тарихи тұлға [1].

Абылай сұлтанның бүкіл саяси қызметінде қазақ-орыс қатынастарына ерекше мән берді. Бұл туралы көптеген архивтік құжаттарда және басқа дереккөздерінде көрсетілген. XVIII ғасырда патшалық үкіметтің қазақ билеушілермен қатынастары шетел елдерінің үкіметімен сияқты Сыртқы істер алқасының ведомствосы арқылы жүзеге асырылды.

Абылайдың саяси қызметі Орынбор әкімшілігін басқарушылар кезінде болды: генерал-лейтенант, князь В.Урусов (1738-1742) және мемлекеттік қайраткер, дипломат, құпия кеңесші И.И.Неплюев (1742-1758). Әсіресе Неплюев қалыптасушы орыс геосаясатында қазақстандық бағытты жасауда үлкен үлес қосты.

1749 жылы 10 шілдеде Орынбор қаласында алғаш рет жергілікті әкімшілік пен қазақ ақсүйектерінің бірлескен жиналысында Әбілқайырдың үлкен ұлы Нұралыны Кіші жүз хандығына отырғызу рәсімі жасалды. Кіші жүз ханы болған Нұралы ресейлік билікке қызмет етуге әрдайым дайын болды.

Кіші жүз хандарымен қатар, Орынбор әкімшілігімен Абылай сұлтан қатынас орнатқан болатын, ол 1740 жылы тамызда Әбілмәмбет ханмен бірге В.Урусов княздігі кезінде ресей протекторатын қабылдау актісіне қол қою үшін Орынборға келді. Абылай Орынбор және Сібір әкімшіліктерімен тұрақты елшілік байланыстарды ұстап тұрды.

И.Неплюевтың Сыртқы істер алқасына жолдаған мәлімхатында: «Әбілмәмбет хан жоңғарларға баласын амалсыздан жіберіп отырмын. Оны жоңғарларға аманатқа емес, інісі Абылайды көріп, оны босатып келуге, қазақтар мен жоңғарлар арасында тыныштық орнатуға, қоныс-жайылым мәселесін шешуге жібердім – депті»[2] – деп жазған. Бірақ Ресей үкіметі осы орайда Орта жүзге басқа ханды тағайындамақ болады. Орыс құжаттарында: «Бәлкім, осы кезде Әбілмәмбеттің орнына Орта жүздің ханы етіп, Ресейге кейінде ант берген Барак сұлтаннан күшті әрі ақылды ешкім жоқ»[3] – деген мәлімет жазылған. Осы сияқты орыс құжаттарына қарағанда, 1743 жылы жоңғар тұтқыннан босап шығуын, екі ел елшілерінің тікелей жүргізген дипломатиялық келіссөздердің нәтижесі екені байқалады. Себебі, Орта жүз ханын ауыстыруды қарастырып жүрген Ресей үкіметі Абылай сынды атаулы басшының қайта билікке келуі – өздеріне өте тиімсіз болатынын түсінді. Сондықтан Абылайдың босауына Ресей ықпал етті деудің қисыны жоқ деп санаймыз. 1743 жылы қыркүйекте Абылай сұлтан жоңғар тұтқынынан босап шыққаннан кейін Сібір ведомствосы арқылы ресейлік билікпен тұрақты қатынастарды қалпына келтіруге шаралар қабылдады. Алайда бұл жолда бірқатар қиындықтар кездесті. Жаңа қорғандардың салынуына байланысты казак жасақтарының қазақ ауылдарына басып кіріп, малдарын айдап әкетіп жатты, адамдарды тұтқынға алды. Оған жауап ретінде қазақ жасақтары орыс қоныстарына шабуыл жасады. Екі ортада бейбіт халық зардап шекті. Бұл

шекаралық қақтығыстардың ірі әскери конфликтіге алып келуі әбден мүмкін еді. Сондықтан Абылайдың басты мақсаттарының бірі шекарадағы жағдайды реттеу, әскери қақтығыстардың алдын алу болды.

1744 жылы Абылай қонысынан қайтып келген казак И.Ецыгаев «сұлтан өзінің иелігіндегі барлық ұлыстарға шабарман жіберген: олар халыққа орыс шекараларына шабуылды тоқтату туралы талабын жеткізуге тиіс» екендігі туралы хабарлады. Қақтығыс алдын-алу үшін Абылай Тобылға бас командирге хат жіберіп, орыс халқына ешқандай реніші жоқ екенін және Орынборда сауда-саттық жүргізуге рұқсат сұраған болатын.

Неплюев өзінің казак жүздеріне қатысты саясатында, олардың үкіметін Ресейдің тілалғыш бағыныштыларына айналдырғысы келді. Бұл стратегияны жүзеге асыру үшін әскери шаралармен қатар, маңызды құрал ретінде сауда-экономикалық байланыстарды нығайту деп есептеді. Сондықтан губернатор хатында Абылайға қол астындағы қазақтарға сауда үшін келуін жеткізуді сұраған болатын. Сауда-экономикалық қатынастардың дамуында қазақтар да мүдделі болды.

XVIII ғасырдың 40-70 жылдары Орта жүздің Ресейге бодандығы тек атаулы болды. Патшалық әкімшілік Абылай сұлтанның саясатына ықпал ету тірегі болмады. Келіссөздерде, Абылай ресейлік бодандығына беріктігі туралы жариялайды, бірақ ол сонымен қатар, өзін патша әкімшілігінің талаптарына міндетті деп санамады. Егер үкіметтік органдар мен жергілікті биліктің талаптары мен бұйрығы оның мақсатына сәйкес келмесе, ол әртүрлі сылтаумен оны орындамады.

Қазақ-орыс қатынастарына айтарлық өзгерістер енгізген Жоңғар мемлекетін Цин империясының басып алуы болды. Ресейдің үкіметтік ортасында алаңдаушылық тудырған циндік әскерлердің Орта жүзге енуі болды. Қазақ жүздерінде Цин империясы ықпалының күшею қаупі 1757 жылы Абылай сұлтанның қытайлықтармен бейбіт ынтымақтастық пен сауда алмасу туралы келісімшарт жасасқаннан кейін шындыққа айналды. Қазақ билеушісі Цинмен бейбіт келісімшарт жасауға мәжбүр болды. Сонымен бірге, сұлтан қазақтар үшін қытай нарығына жол ашуға тырысты, ең бастысы жоңғарлар басып алған Жетісу мен Тарбағатайды қайтару болды. Бұл туралы Абылай 1757 жылы 3 желтоқсандағы хатында Орынборға жеткізген болатын.

Дереккөздерге сәйкес, 1757-1758жж. Петербург үкіметтік ортада биліктің жергілікті органдарының айтуынша Абылай сұлтан қытай бодандығын қабылдауға ниеттенді. Абылай Боғдыханға ешқашан ант бермеді және циндіктерге бодандығын мойындамаған. Алайда император Цянь лун, империялық дипломатия дәстүріне сүйене отырып, Абылай сұлтанды өз құзыретінде деп санады.

Көреген саясаткер бола отырып, Абылай орынборлық әкімшіліктің хан тағына отырғызу туралы шешімін қабылдамады, себебі ол ықпалды аксүйектердің қолдауынан айырылып, өзін басқа сұлтандарға қарсы қоятын еді, өзінің әрекетімен қоғамның бөлінуіне алып келетін еді, бұл оның орталық билікті бекіту, халықты біріктіру сияқты стратегиялық мақсаттарына қарама-қайшы болды.

Сонымен бірге, Абылай Цин империясымен өзінің қатынасын үзген жоқ. Ол екі империя – Ресей мен Қытайдың өзара қарым-қатынасының нашарлауы, екеуінің де Абылаймен одақтасудағы мүддесін ұтымды пайдаланды. XVIII ғасырдың 60-жылдары қазақ-орыс қатынастары ойдағыдай дамыды. Екі жақ та саяси және экономикалық байланыстарды нығайтуға мүдделі болды. Ресей империясы қазақ жүздеріне билеушілері арқылы ықпалын күшейте отырып, олардың өзінің саясатының құралына айналдыруға тырысты және оның ойы Кіші жүзде жүзеге асты.

Абылай сұлтанның орыс билеушілермен қатынастары жоңғарларға, кейінірек циндік агрессияға қарсы әскери іс-қимылдар танымалдылығы арта түсті. 1756 жылы үйсіндік Төле би қайтыс болғаннан кейін, Абылай сұлтанның билігі бүкіл Ұлы жүзге тарайды.

Абылай сұлтанның стратегиялық мақсаты қазақ жүздерін Ресеймен достық және одақтастық қатынастарды сақтап тұрған, жеке, тәуелсіз мемлекетке біріктіру болды [4].

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Нәбижан Мұқаметханұлы. Дипломатиялық қатынастар және қытайтану мәселелері. – Алматы, 2010.
2. Казахско-русские отношения в XVI-XVII веках (Сборник документов и материалов) №96 С.229; Абылай хан (өмірі мен қызметіне қатысты құжаттар мен материалдар).
3. Казахско-русские отношения в XVI-XVII веках (Сборник документов и материалов) №105 С.269-273; Абылай хан (өмірі мен қызметіне қатысты құжаттар мен материалдар).
4. Муқанов К. Абылай Хан и развитие казахско-российских отношений // Проспект СК. – 2010. – 30 апреля. – С.7

*Тұрды Л., Ахмет Ә. ХҚ мамандығы 3 курс студенттері
(Ғылыми жетекші: т.ғ.к., доцент Балаубаева Б.М.)*

Абылай ханның Цин империясымен дипломатиялық қатынасы

Абылай хан (1711-1781) – Қазақ Ордасының ханы, қазақ мемлекетінің тарихындағы аса көрнекті мемлекет қайраткері, Жәңгір ханның бесінші ұрпағы. XVIII ғасырдың 30-жылдарының аяғында Абылай есімі бізге белгілі құжаттарда Әбілмәмбет ханмен қатар аталады. Орыс тарихшысы А.И.Левшин: «1739 ж. Орта жүзде Сәмеке ханның орнына хан сайлаудан бұрын Әбілмәмбет пен Абылай екеуі бірдей хандық билік жүргізген», - деп жазды. Ш.Уәлиханов та осы пікірді қолдайды. Абылай 1743 жылға дейін Орта жүздің сұлтаны болған. Әбілмәмбет хан қаза болған соң, Абылай Ұлы жүздің ханы болады [1].

Абылай хан өте ақылды дипломат болған. Ел басына қиын күн туғанда, Цин империясымен де, Ресей патшалығымен де жақсы қарым қатынаста болып, халқының жақсы өмір сүруіне жағдай жасаған. 1755 жылы Цин империясының Жоңғар хандығын жоюына байланысты Қытаймен дипломатиялық қатынас орнатып, қарым-қатынаста болған. 1755 жылы 17 маусымда Цин патшалығы Абылай ханға хат жолдап: «Жоңғарлар ежелден қазақтарға өш еді. Патша оларды тыныштандырған соң, жоңғарлардың өз бетімен қазақтарды барымталауына тиым салды. Ал сендер қазақтар бізге ел болу-болмау өз еріктерінде, бірақ шекараны тыныш сақтауларың керек. Өз беттеріңмен келіп жоңғарларды тонауларына болмайды. Егер осы жарлыққа көнбесендер, әскер аттандырамыз», - деген. Екінші хатта «Қазір жоңғар жері тыныштандырылды. Егер сендер бізге ел болуды қаласандар, еселенген мейірім-сыйға бөленесіңдер. Шекараны тыныш сақтандар. Шабуыл жасап, бізді зұре-сарсанға салуларына болмайды», - делінген. Бірақ Абылай хан олардың іс-әрекетін әбден байқау үшін үнсіздік саясатын жүргізді [2].

Цин патшалығы Жоңғар хандығын жойған соң, төрт рулы ойраттарға 4 ноян тағайындап, бөлшектеп басқару режимін қолданды. Әмірсананың тұтас жоңғардың ханы болу мақсаты іске аспады да, Цин патшалығына қарсы шабуылға шықты. Алайда, соғыста жеңіліп Орта жүз жеріне қашып барады. Ел арасында «Әмірсана Абылаймен достасыпты, Абылай Әмірсанаға көмектеспекші екен», - деген сыбыс тарайды. Осыны естіген Цин патшалығы қазақтарды өз жағына тарту саясатын жүргізеді. Әскери шонжар Дан Жин жағдайды барлау үшін Абылайға елшілікке жіберіледі. Цин патшалығы өзінің алдыңғы шептегі сардарларына берген нұсқауында «Сендер қазақтарды бізге жақтас болуға иландыруларың керек. қазақ жеріне барып, талан-тараждау оқиғасын тудырмаңдар. Олардың әскерлері шабуыл жасаған жағдайда да, жөн айтып, оларды кері шегіндіріңдер», - делінген. 1755 жылы І қазандағы Цин патшалығының орда естелігінде «Сенің жіберген елшің Өмір батырды генералмен кездестірген соң, сіздің ілтипатыңызды патшаға мәлімдеген едік, патша қатты риза болды. Қазір әр бағыттағы әскерлерге Әмірсананы ұстауға бұйрық берілді. Егер оны сендер ұстап әкелсеңдер, ұлы мәртебелі патша сендерді

мол сыйлықпен жарылқайды. Егер ол сендердің жерде жасырынатын болса, біздің әскер оны ұстауға барады. Ол кезде сендердің халық үркіп, әуре-сарсаңға түседі», - деген жарлық бар. Осы жарлықпен қосып 100 сәрі ақ күміс Абылай ханға елші арқылы жіберіледі. Цин патшасының елшісі ордаға жолдаған мәлімдемесінде Абылай ханның патшаға риза екені айтылған. Алайда, Абылай Әмірсананы тұтқындамайды, көмек те бермейді. Осының нәтижесінде Цин патшасы Цяньлун 1756 жылы 24 сәуірде Абылай ханға жолдаған хатында «жоңғарларда көп жыл бойы ішкі соғыс тоқтамады, сендер олардан қорлық көрдіңдер. Патша аспан астының қожайыны болғандықтан, оған қарап отыра алмай, Тәңірдің берген аяны бойынша Ілені тыныштандырды. Қазір сендер тыныштықтың қызығын көріп отырсыңдар... Әмірсананы кешіруге болмайды. Сендер оны паналатпандар. Оның сендерді паналауы тек зиян алып келеді. Қалың қолымызды жерлеріңді тінтуге жіберсек, еліңде тыныштық болмайды. Сен осы істе өзіңе келетін пайда мен зиянды салмақтап көр. Жарлық бойынша оны ұстап беріп, патшаның мейірім-шапағатына мәңгі бөленгендерің жөн», - деп жазылған. Бірақ Абылай хан Әмірсананы тұтқындауға әрекет жасамайды. Осыдан соң, Цин патшалығы алдыңшы шептегі сардарларына қазақ даласына жорық жасап, Әмірсананы тұтқындауға бұйрық береді. Бұйрықта «Жол үстіндегі елдерге біз Әмірсананы тұтқындауға кетіп барамыз, сендерге тиіспейміз дегендер. Олардан қарсылық болмаса, бүлік шығармаңдар. Бөгет жасаса, әскери күдіретімізді көрсетіңдер. Қазақтар арт жақтарыңнан тұтқиыл шабуыл жасауы мүмкін, оны да ескеріңдер», - делінген. Абылай хан қазақ даласына баса көктеп келе жатқан Цин империясының қалың қолына тойтарыс беруге әскер аттандырады. Бірақ мақсаты оларды келіссөзбен қайтару еді. Қарсы жаққа елші жіберіп «Біздің әскер бастап баруымыз жауласу үшін емес», - дейді. Цин әскерлеріне ат тарту етіп, Әмірсананы тұтқындауға ат салысатынын айтады. 1757 жылы Цин патшалығы Әмірсананы тұтқындауды Абылай ханға тапсырып, әскерлерін кері шақыруға шешім қабылдайды. Абылай хан Әмірсананы ұстап берем деген уәдесін орындауды кешіктіре береді. Осыған байланысты, Цин патшалығының әскери шожарлары Абылайдың адамдарын кепілге ұста, соңынан оларға рахымшылық жасап, көп сыйлықпен елдеріне жіберіп отырған. Осы тұста Абылай хан «ойрат жеріне» айналған қазақтың шығыстағы атамекеніне қазақтардың қайта оралуы үшін, Цин патшалығымен тығыз байланыс орнату керектігін түсінеді. 1757 жылы тамызда Абылай хан Цин патшасына хат жазып, «оларға ел болатынын» мәлімдейді. 1757 жылы 31-қыркүйекте император Цяньлун Абылайға жазған грамотасында «Жоңғарлар жолды бөгендіктен, сендер бізге сыйлық, елші жібере алмадыңдар. Біз оларды тыныштандырғандықтан, сен өз еркіңмен еліңді бастап бізге қарадың. Өзің бұрыннан хан екенсің, патша хандығыңды бекітті. Егер өзің тіліген мансап шенің болса, хат жолда, патша оны да бекітіп береді. Патша сендердің жайлы қоныстанып, бақытты өмір сүрулеріңе тілектес. Алым-салық беру-бермеу өз еріктеріңде. Егер елші жіберіп, патшаға сәлем беретін болсаңдар, патша сендерге ерекше сый көрсетеді», - деп жазылған. Осылайша, Абылай хан Цин патшалығымен дипломатиялық қарым-қатынас орнатады. Қытайға бірінші рет жіберген ресми елшілігінде, Цяньлун патшадан қазақтың атамекені Тарбағатай аймағын қайтаруды сұратады. Жауап хатта: «Абылай, сендер шалғайда жатқан жат елсіңдер. Сенің патшадан сұратқаныңа келетін болсақ, бұл жер жаңа ғана тыныштандырылған, иен жатқан өңір. Сендер бізге еңбек сіңірмедіңдер. Сондықтан, оны сендерге сыйға беру мемлекеттің тәртібіне сай емес. Егер сендер Әмірсананы тұтқындап әкелсеңдер, жерді сендерге сыйға беруге болады», - деп жазылған [2].

Абылай хан Цин патшалығы жіберген елшілікті қабылдай бермеген. Қабылдаса да, өзі уақыт белгілеген. Бұл Абылай ханның саяси айла тәсілдерді меңгерген дипломат екендігін дәлелдейді.

Жоңғар жері иен қалғандықтан, Цин империясы жерді өзінікі санап, шекара қарауылдарын белгілейді. Қазақтарды сол шекараның сыртында ұстау саясатын ұстанады. Ал Абылай хан Орта жүз бен Ұлы жүз малшыларын шығысқа қарай жылжыта бастайды.

Қазақ малшылары Цин патшалығы орнатқан шекара төңірегіне барып мал бағады. Патшадан Ілені қазақтарға беруді сұрайды. 1760 жылғы 8-маусымдағы патша хатында «Ілеге барып мал бағуға рұқсат сұрапсың. Тарбағатай ежелден Жоңғар жері. Сендердің жайылым жерлерің ұлан-қайыр кең дала болғандықтан, шекараларыңдық сақтаулаың керек еді. Патшадан Тарбағатайды сұратқанда, бермеген. Қазір қалайша өз бетіңмен өріс жайлап келесің? Кезінде жоңғарлар тыртып алғанда манайына келе алмап едіңдер. Патша ол жерді тыныштандырған соң, сендер де тыныш өмір сүре бастадыңдар. Осыған қанағат қылмайсыңдар», - делінген. Іле генералдарына «шекараға Абылайдың адамдары қоныстанса, қуып жіберіндер» деген бұйрық беріледі. Абылай хан жіберген малшылардың саны көбейе береді. Оның барлығын қуып жіберуе шекарадағы Цин іскерлерінің шамасы келмейді. Осыдан соң, Цин патшалығын шекара маңына қоныстанған малшылардан салық алып, сол жерде қоныстануына рұқсат береді.

Қытаймен экономикалық байланыс орнату – Абылай хан дипломатиясының маңызды саласы. 1756 жылы айырбас сауда жасағысы келетінін айтады. 1757 жылы Цин патшалығының ресми адамдарымен 1758 жылы күзде Үрімжіде айырбас сауда жасауды бастауға келіскен. 1758 жылы Цин империясы Үрімжіден тек қазақтармен сауда жасайтын арнайы базар ашады. Оған Қабанбай бастаған қазақ сауда өкілдігі жылқыларын айдап барады. Айырбас сауда жасалады. Цин патшалығы Іледе тың игеру жұмысын бастайды. Оларға көлік қажет еді. Абылай ханмен келісу арқылы 1760 жылы Іледен, 1763 жылы Тарбағатайдан қазақтармен сауда жасайтын арнайы базар ашылады. Сауда алым-салықсыз жүргізілген [2].

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Абылай хан (Әбілмансұр)»// <http://e-history.kz/kz/biography/view/10>.
2. Мұқаметханұлы Н., Дипломатиялық қатынастар және қытайтану мәселелері: монографиялық зерттеулер., Алматы: «Тарих тағылымы», 2010. 31-43 б.

*Лесбекова А. ХҚ мамандығы 3 курс студенті
(Ғылыми жетекшіі: т.ғ.к. , доцент Балаубаева Б.М.)*

XVIII-ғасырдың соңы мен XIX-ғасырдың басындағы Қазақ-Қоқан қатынастары

Қоқан хандығы (1710 – 1876) – Ферғана жазығында 18 – 19 ғасырларда болған мемлекет. Астанасы – Қоқан қаласы. Қоқан хандары өздерін Шыңғыс ханның ұрпағымыз деп санаған. Негізінде олар минг (мың) тайпасының өкілдері болатын. Қоқан хандары әулетінің негізін салушы Шахрух би алғаш 1710 жылы шамасында Қоқан территориясында Бұхар хандығынан тәуелсіз кішігірім иелік құрды. Оның немересі Ирдан би (1774 жылы өлген) тұсында жүргізілген соғыстардың нәтижесінде Қоқан хандығының құрамына Әндіжан, Наманган, Маргелан иеліктері қосылды. 1758 жылы Бұхар хандығы оны мүлде дербес мемлекет деп қарады. 19 ғасырдың 1-жартысындағы билеушісі Әлім хан (1800 – 1809), Омар (1809 – 1822) және Мұхаммед Әлі (Мәделі, 1822 – 1842) тұсында Қоқан хандығы дәуірлеп тұрды, саяси жағынан нығайып, территориясы ұлғайды. Ташкент, Ходжент, Қаратегін, Дарбаза, Куляб, Алайды өзіне қаратып алды. 1808 – 1815 жылдары Қоқан хандығы жойқын ұрыстардың нәтижесінде Абылай хан тұқымының қарамағындағы Шымкент, Түркістан қалаларын жаулап алды [1].

Қазақ-Қоқан хандығының қарым-қатынасы тарихы аз зерттелді. Дегенмен мәселенің ғылыми жұмыстар мен мерзімді басылымдардан көрініс тапқан уақыты XVIII ғасырға сәйкес келеді. Көрсетілген мерзімнен бастап күні бүгінге дейін қазақ-қоқан байланыстарының тарихын зерттеу өзінің жалғасын тауып келеді.

Қазақ-қоқан қатынасы туралы алғашқы мәлімет XVIII ғасырдың орта шенінде жарияланды. Бұл бастама иесі – Ресей ғылым академиясының корреспондент мүшесі, Орынбор өлкетанушысы, «Орынбор өлкесінің тарихы» атты еңбектің авторы П.И.Рычков болатын. Аталмыш еңбектің мерзімдік шегі 1730-1750 жылдар аралығын қамтиды.

XVIII ғасырдың соңынан бастап Қоқан феодалдары қазақтарды өздерінің қол астына қаратуға, олардың жерлеріне бекіністер салып, қазақ даласына әскери жасақтар жіберіп, халықтан алым-салық жинауды жүзеге асыруға барынша ұмтылыс жасағаны жөнінде деректер келтіру арқылы жан-жақты аша түседі [2].

XIX ғасырдың басында қазақтың кең даласында, Арал маңы мен Үстіртте, Қазақстанның тау маңы мен таулы аймақтарында, Ташкент пен Хорезм жазираларында қазақтар көрші Орталық Азияның басқа да халықтарымен тығыз, экономикалық байланыс жасап, олармен еңбек тәжірибесі және шаруашылық өмірдің жетістіктерін алмастырып пайдаланғанын көрсетеді.

Қазақтар мен қоқандықтардың арасындағы байланыстардағы тарихи үдерістерге жекелеген адамдардың, яғни хандар мен сұлтандардың, билердің, бағырлардың, т.б. қатысын анықтау маңызды. Мұның өзі адам қоғамның субъектісі, адам қызметін үйлестіруші қоғам, қоғамның қызметін үйлестіруші адам екендігін дәйектейді. Мәселен, Абылай хан, Төле би, Әлім бек, Жүніс қожа және т.б. қазақ-қоқан қарым-қатынастарының бірде достық, енді бірде қарама-қайшы сипатқа ие болып отыруына қомақты үлес қосқан. Бұл тарихи тұлғалар қазақ-қоқан байланыстарының өрбуіне тікелей араласып, қоғамның бірігуіне және ыдырауына себепкер болған. Солардың атқарған рөліне байланысты XVIII-XIX ғасырлардағы екі ел арасындағы қарым-қатынастардың деңгейіне баға беруге болады [2]. Қазақ-Қоқан хандықтары арасындағы тығыз экономикалық және сауда байланыстары еді. Қазақстан мен Орта Азия халықтары үшін төрт түлік мал байлықтың көзі болған, дегенмен олардың егіншілікпен де айналысқанын көруге болады. Қазақтар мен қоқандықтар диханшылық кәсіпте тәжірибе алмасып отырған, өйткені далалы аймақтарда мекен еткен халықтарда суармалы және суармалы емес жерлерді өңдеумен қатар егіншілікпен де айналысу дәстүрлері орын алған.

XVIII – XIX ғасыр Орта Азиялық үш бірдей хандықтың күшейген кезі. Бұл кездегі Қазақ хандығы Қоқан хандығынан осал болмаған. Өйткені Тәуке және оның мұрагерлері бір кезде қарақалпақтарды билеп, өздеріне тәуелді етіп отырса, кейде Қоқан мен Хиуа хандықтары Қазақстан жеріне басқыншылық жасаған. Қоқандықтар кезінде Орта Азиялық хандықтарға қарсы бас көтерген Саржан, Жанқожа секілді батырлар Ресейдің отарлау саясатына қарсы күреске шығып, ұлттық мүдделегі саясат ұстануда хиуалықтармен одақтасқан. Қазақстан мен Қоқан хандықтары арасындағы дипломатиялық қатынастар Ресей империясының саясаты ауқымында жүргізілді [3].

XVIII ғасырдың 80-жылдары және XIX ғасырдың бас кезі. Бұл кезеңде Қоқан хандығы пайда болып, күшейді. Қазақтар Ташкент иелігінің құрамында болды. Жүнісқожа 11 жыл бойы Ташкентте өз билігін орнатты. Қазақтар қолдаған Жүнісқожа Қоқан билеушілерімен қақтығысқа келіп, ақырында қоқандықтар Ташкентті бағындырды. Қазақ билеушілерінің арасында бірлік болмады. Олардың бірі Бұхар хандығымен жақындасса, екіншілері Қытаймен ынтымақтасты, үшіншілері қоқан саясатын жүргізушілерге айналды. Ташкентті бағындыру Қоқан хандығының қазақ даласының оңтүстік өңірлерін жаулап алуының басталғандығын айғақтады. Қоқан билеушісі Әлім бек пен оның төңірегіндегілер қазынаны байлыққа толтыру мақсатында Оңтүстік Қазақстанды жаулап алды [3].

Қазақ-қоқан қарым-қатынастарына өз кезегінде қазақ ғалымы Ш.Уәлиханов назар аударған. Ғұлама, ағартушы ғалым, қазақтар мен қоқандықтардың қарым-қатынасының алғашқы кезеңіне тоқталған. Ш.Уәлиханов Қоқан хандығының әлеуметтік-саяси құрылымында діннің, яғни «Шейхтардың Қоқан мен Бұқарадағы рөлінің зор» екенін дәлелдеген. Ғұлама ғалым қоқандықтар қазақтарды отарласа да, қазақтардың қоқандықтарға жақындасуының себептері «ислам» дінінде екені туралы ой қорытты.

Сонымен қатар Шоқан Қоқан иеліктерінің адам төзгісіз алым-салықтары мен бұқара халықтың мойнына түскен ауыртпалықтарына да тоқталған. Шоқан еңбегінің қазақ-қоқан қарым-қатынастары мәселелерін зерттеудегі тарихи, деректік және тарихнамалық маңызы зор [2].

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. "Қазақстан" ұлттық энциклопедиясы, Алматы, "Қазақ энциклопедиясы", 1998 ж. 5-том.
2. XVIII – XIX ғасырлардағы казактар және Қоқан хандығы // «Ғасыр бойындағы білім мен ғылымның қазіргі проблемалары» ҚР 10 жылдық тәуелсіздігіне арналған конференция материалдары. –Қарағанды, 2001. 19-21қыркүйек. -231-234 бб.
3. XIX ғ. I ж. Қоқан хандығына қарсы казактардың тәуелсіздігі үшін күресі // Хабаршы, Қорқыт Ата атындағы ҚМУ, 2000. №7. -48-50 бб.

Информация о деятельности ЦЕНТРА ГЕРМАНСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ (ЦГИ)

Центр Германских исследований (ЦГИ/Zentrum für Deutschlandstudien) создан решением Ученого Совета КазНУ в декабре 2011 г. (Приказ № 10 от 26.01.2012 г.) при непосредственном содействии Фонда им. Ф. Эберта и Генерального консульства ФРГ в Алматы. Сегодня деятельность Центра активно поддерживается также DAAD, Институтом им. Гёте, расширяется сотрудничество с европейскими и казахстанскими учреждениями, а также другими исследовательскими центрами, заинтересованными в прочном сотрудничестве.

Основной миссией Центра является содействие развитию научно-исследовательского и образовательного направления совместно с партнерами из казахстанских и зарубежных вузов и научных институтов; содействие продвижению и адаптации Образовательной стратегии ЕС (Болонского процесса) в КазНУ им. аль-Фараби. В учебной и научной работе основное внимание сфокусировано на сравнительный контекст международных региональных процессов, прежде всего в Европе, Центральной Азии, и в целом, в Евразии.

Пользователями ЦГИ являются студенты, магистранты, докторанты, преподаватели КазНУ и других вузов.

Сегодня в Центре регулярно проводятся:

учебные занятия для студентов, изучающих Историю, Политическую систему, Внешнюю политику, Культуру Германии, стран Европы, Центральной Азии;

научные и методические конференции, семинары, круглые столы и т.д. с участием зарубежных исследователей, экспертов;

встречи с иностранными дипломатами, учеными, политиками.

консультации по подаче заявок на участие в конкурсных программах обучения в магистратуре и в докторантуре за рубежом;

В связи с открытием в 2014 г. в КазНУ лектората DAAD появились новые задачи Центра по поддержке и развитию направлений, связанных с совместным распространением немецкого языка, его углубленного изучения, организации и проведения совместных мероприятий Германской службы академических обменов на уровне факультета, университета, республики. Прежде всего, это подготовка научных кадров международных-европеистов и интенсивное изучение немецкого языка в КазНУ им. аль-Фараби с перспективой открытия специализированного направления.

Для проведения занятий и консультаций приглашаются казахстанские и иностранные преподаватели, ученые, эксперты; часто в мероприятиях и в работе ЦГИ участвуют волонтеры.

Ежегодно Центр принимает делегации немецкого Бундестага, представителей Ген. консульства и посольства ФРГ в РК, немецкого бизнеса, различных зарубежных фондов и др. Встречи с ними проходят в рамках традиционного «Посольского часа» на факультете международных отношений.

На основе имеющихся договоров согласованы направления и связи со следующими университетами и научными учреждениями Германии: IFSH (Гамбургский ун-т); HSU (ун-т им. Г. Шмидта-ун-т Бундесвера, Гамбург); Бременский ун-т; Дармштадский ун-т; Гейдельбергский ун-т; FU Berlin (Свободный ун-т); ун-т им. Гумбольдта; EAB (Европейская академия, Берлин); GIGA (Институт региональных и глобальных исследований); Фонд имени Фр. Эберта; DAAD (Германская служба академических обменов). В настоящее время Центром налажено сотрудничество также с другими странами, оно активно реализуется с Польшей – Познаньский ун-т им. Адама Мицкевича (проф. Марек Гавенцки); с Ипанией – CIDOB (Barcelona Centre for International Affairs) and IBEI (Institute Barcelona of International Studies) и Pompeu Fabra University – др. Николас де

Педро; с Японией – Токийский ун-т мировых языков (TUFA) – проф. Коматцу; с Ун-том Цукубы – проф. Т. Дадабаев; с Индией – школа международных отношений ун-та им. Дж. Неру (Нью-Дели) и др.

Достаточно широкий разброс зарубежных связей позволил организовать на базе Центра приемлемую площадку для реализации программ академической мобильности. На его базе осуществляется исследовательская практика казахстанских и зарубежных докторантов, магистрантов, студентов. Так, в 2013-2015 гг. в ЦГИ проводили свои исследования более десяти немецких стажеров, магистранты и докторанты, а также студенты из Польши, Японии, Индии, Китая.

Проектная деятельность сосредоточена на исследовании проблематики и научных тем, связанных с региональной политикой Германии (ЕС) с Центральной Азией, и в целом, с Евразией. Так, при поддержке Фонда Эберта осуществляются научные проекты, а их результатом являются публикации книг, статей, международные конференции и семинары. Следует назвать исследования по теме «Процесс политической трансформации: опыт европейских стран и Центральной Азии» (2006-2012), «Правовые ресурсы противодействия коррупции. Опыт Европы и Казахстана» (2009-2012), «Европейский Союз и ЦА: стратегия нового партнерства» (2011-2014). Совместно с Софийским институтом экономической политики (EPI) и Европейской Академией Берлина завершен проект “Efficient Membership and Successful Preparation for EU Accession” (2011-2012), проводившийся в Болгарии.

Среди действующих проектов - “EU Democracy Promotion in the Southern Caucasus and Central Asia” (2012-2014), проводившийся совместно с Дармштадским университетом (Volkswagenstiftung); «Польские дипломатические представительства в СССР в годы Второй мировой войны» совместно с Посольством Польши в РК. Продолжается изучение проблем трансформационных процессов в 21 веке и сферы безопасности, идет поиск интеграционных связей в регионе ЦА, устойчивого развития и распределения водных ресурсов в ЦА, гендерной проблематики. По этим направлениям готовятся магистерские и докторские диссертации, издаются монографии, научные статьи, проводятся семинары.

ЦГИ, плодотворно сотрудничая с DAAD (Немецкая служба академических обменов), поддерживает консультациями студентов и преподавателей, стремящихся к повышению своего образовательного уровня в магистратуре и докторантуре в Германии, продолжить исследования в проекте, участвовать в конкурсе стипендиальных программ, в Летних школах и т.д. Приглашаем всех желающих.

Центр расположен в здании факультета международных отношений КазНУ им. аль-Фараби, по адресу ул. Карасай-батыра, д. 95, каб. № 219.

Директор Центра - д.и.н., проф. Губайдуллина М.Ш.

Список авторов (молодые ученые, магистранты и студенты) и научных руководителей

Руководство: д.и.н., профессор Губайдуллина М.Ш.		Руководство: к.и.н., доцент Балаубаева Б.М.
Студенты – МО (р/о)	Студенты – МП (р/о)	Студенты – МО (к/о)
<p>1 Абенова Жансая 2 Адылханова Ильгиза 3 Амантай Олжас 4 Амриева Еркежан 5 Атақшаева Назерке 6 Баекенова Әдеми 7 Байданова Қазына 8 Битимирова Рауан 9 Валиев Шухрат 10 Джамалова Эльбина 11 Есенова Асель 12 Ералыева Анеля 13 Жангали Айнур 14 Қайып Акмейр 15 Каленова Мерейлим 16 Ковальчук Виктория 17 Куқанбеков Акмал 18 Мағаз Шынар 19 Маркабаева Н. 20 Мұхит Ержан 21 Нуруллоев Олимджон 22 Обидходжаева Мадина 23 Омаров Аби 24 Оморбекова Нағима 25 Савчук Анатолий 26 Сейдахметова Айгерим 27 Серіков Дархан 28 Тұлытаев Алишер 29 Уткина Екатерина 30 Шевченко Анна</p>	<p>1 Акылас Алиби 2 Габдулина А.Ж. 3 Давлетгалеева С.М. 4 Жонисова Нургуль 5 Искакова Зарина 6 Калдыбай Нурсултан 7 Калиева Айзада 8 Қарабаева Ә. 9 Мұхтарова Д. Б. 10 Омарбекова Алтынай 11 Рахимова Мадина 12 Серикова Фариза 13 Тоқпаев Абзал 14 Токболатова Айгерим</p> <p>Магистранты 1 Карипжанов Дархан 2 Кенеш Индира 3 Мамедалиева Алуа 4 Юрченко Александра</p>	<p>1. Ахметова Арайлым 2. Айтказинова Мақпал 3. Әмірқұлова Әйгерім 4. Әлім Баймұрат 5. Әбдезова Айгуль 6. Кабдулинова Ажар 7. Мамбетали Әйгерім 8. Мусурманкулова Зебо 9. Нуралиева Саня 10 Сапобекова Айнұр 11 Сейітбек Айжарқын . 12 Қосылғанова Нұрбейне 13 Тұрды Лина 14 Қожалимова Ақерке 15Жармұхаметова Аида 16 Шарипова Гаухар 17 Баулықова Анель 18 Лесбекова Айдана 19 Оразбаев Ерсұлтан 20 Молдагазиева Перизат 21 Ермеков Темирлан 22 Үйсінбек Дана 23 Нұрланов Ернар 24 Ахметова Арай 25 Атай Меруерт 26Ахмет Әдилет</p>

Молодые ученые:

1. *Алипқызы Рамина* – преподаватель кафедры МОиМЭ, КазНУ им. аль-Фараби
2. *Акжаров Бахытжан* – докторант PhD, КазНУ им. аль-Фараби
3. *Болатхан Мухтар* – докторант PhD, КазНУ им. аль-Фараби
4. *Чукаева Сабина* – докторант PhD, КазНУ им. аль-Фараби

Для заметок

Подписано в печать 02.06.2015г. Печать RISO.

Формат изд. 60x84/16.

Бумага офсет. Объем 16 усл. печ. л. Тираж 500 экз.

ИП Волкова Н.А., г. Алматы, ул. Райымбека, 212/1.

Тел. 8(727)330-03-12, 330-03-13.